T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOLAĞASI ARİF AĞA'NIN HATIRATI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

ENSAR KARAGÖZ
1128205123

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. AZİZ TEKDEMİR

EDİRNE 2015

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ensar KARAGÖZ tarafından hazırlanan "**Kolağası Arif Ağa'nın Hatıratı ve Değerlendirilmesi**" adlı tezinin sınavı Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 15-16. Maddeleri uyarınca **19.08.2015 Çarşamba** günü 11:00'da yapılmış olup tezin Kabul edilmesine oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Yrdç.Doç.Dr. Aziz TEKDEMİR (Danışman)	Kabul edilmesine	
Yrd.Doç.Dr.Süheyla YENİDÜNYA	Kabul edilmesine	
Yrd.Doç.Dr.Muharrem VAROL	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine-Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10088204
Yazar Adı / Soyadı	ENSAR KARAGÖZ
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 16151020804
Telefon	5336233223
E-Posta	karagozensar@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	KOLAĞASI ÂRİF AĞA'NIN HATIRATI VE DEĞERLENDİRİLMESİ
Tezin Tercümesi	THE MEMOIRS OF KOLAGASI ARIF AGA AND ITS EVALUATION
Konu	Biyografi = Biography ; Tarih = History
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Tarih Bölümü
Anabilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2015
Sayfa	186
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. AZİZ TEKDEMİR 37987195054
Dizin Terimleri	Tarih hatıraları=History memoirs ; Otobiyografik anı aktarımı=Autobiographical memory transmission ; Osmanlı tarihi=Ottoman history
Önerilen Dizin Terimleri	Yeniçeri Vak'a-i Hayriyye Asakir-i Mansure
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin,Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 16.09.2018 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

16.09.2015

İmza:.....

Tezin Adı: Kolağası Arif Ağa'nın Hatıratı ve Değerlendirilmesi
Hazırlayan: Ensar KARAGÖZ

ÖZET

19. Yüzyıl bir kısım tarihçiler tarafından Osmanlı Devleti'nin "en uzun yüzyılı" olarak adlandırılmış bir devirdir. Bu dönemde meydana gelen 1826 Vak'a-i Hayriyye ve hemen akabinde Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ordusunun kuruluşu hadiseleri, oluşları ve sonuçları açısından son derece önemlidir. Tez çalışmasının konusunu oluşturan Kolağası Ârif Ağa'nın (Ârif Mehmed Paşa) Hatıratı ise bu dönemle ilgili verdiği spesifik bilgiler açısından önemli bir metindir. Ayrıca biyografisini verdiğimiz Ârif Mehmed Paşa; Şam, Erzurum, Edirne gibi yerlerde valilik yapmış olmasının yanı sıra aynı zamanda bir şair ve figüratif resimleriyle Batı tarzı resmin Osmanlı'da öncüsü olmuş bir ressamdır. Bu çalışmayla Ârif Paşa'nın hatıraları ilim âleminin istifadesine sunulmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müşir Ârif Mehmed Paşa, Hatırat, Yeniçeri, Vak'a-i Hayriyye, Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye,

Name of the Thesis: The Memoirs of Kolagası Arif Aga and its Evaluation

Prepared by: Ensar KARAGÖZ

ABSTRACT

The 19. Century was named by some historians as "the longest century" of the Ottoman Empire. The 1826 "Vak'a-i Hayriyye" and the consequent establishment of the "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye" army, both happening in the aforementioned century, are very important events due to their occurrences and consequences. The memoir of Kolağası Ârif Ağa (Ârif Mehmed Paşa), whose text is the subject of my study, is noteworthy because of the information it provides about the period in which those events occured. Ârif Mehmed Paşa, whose biography is given in addition to the text of his memoir, is an important statesman who served as the governor of Damascus, Erzurum and Edirne. His being witness to the Tanzîmat and Islahat periods increases the importance of studies about him. In addition to his official duties, Ârif Paşa is a poet and artist, who pioneered European style painting with his figurative works. This study aims to present the memoir of Ârif Paşa to the benefit of the scientific world.

Key words: Ârif Ağa, Müşir Ârif Mehmed Paşa, Hatırat, Yeniçeri, Vak'a-i Hayriyye, Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye.

ÖNSÖZ

Hatıralar insanın zamana direnen tarihî eserleridir. Kimisi mücessem bir şekilde olduğu yerde durur, aradan yıllar geçse de ondan bir şey eksilmez. Kimisi yıkılır, bir kısmı toprak altında kalıp kaybolur gider de bazen bir işaretle aniden beliriverir. İnsanı hatıralarını yazmaya sevk eden sâik, hatıralarının sadece kendinde saklı kalıp unutulmasını istemeyişi, ölümünden sonra hatıraları yoluyla da olsa bir bekâ arayışıdır.

Hatırat olarak adlandırılan eserler müellifinin hayatı, düşüncesi, psikolojisi gibi birçok konuda bilgi verir. Eğer bu hatıratlar tarihi özellikler taşıyorsa değerleri birkaç kat daha artmaktadır. Zira böylelikle tarihi vesika hüviyeti kazanmış olurlar. Bu tez çalışmasında neşr edilen hatırat bu neviden bir eserdir.

Çalışmalarımız neticesinde Müşir Ârif Mehmed Paşa'ya ait olduğu tespit edilen hatırat, muhtevası itibariyle yazıldığı devir ve müellifi ile ilgili literatürde bilinmeyen birçok yeni bilgiyi ihtiva etmektedir. Ârif Paşa, Sultan II. Mahmud'un saltanatının ilk yıllarında doğmuş ve Sultan Abdülaziz devrinde vefat etmiştir. Yeniçeri Ocağının ilgası, Asâkir-i Mansûre ordusunun kuruluşu, Tanzimat ve Islahat fermanlarının ilanı gibi hadiselerin görgü tanığıdır. Beş defa valilik yapmış bir devlet adamı olması ise hatıratını önemli kılan hususiyetlerin başında gelmektedir.

Müşir Arif Mehmed Paşa'nın hatıratı henüz bilimsel metotlar kullanılarak incelenmiş değildir. Aynı zamanda tarih literatüründe de hakkında bilgi olmayan ve araştırmacıların dikkatini çekmemiş olan bir eserdir. Müellifin kolağalığı sırasında yazdığı hatıralarında Yeniçeri Ocağı'nın ilgası, Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin kuruluşu, 1830 sonrası Balkanların durumu, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa ile Osmanlı Ordusu arasında geçen savaşlar gibi birtakım olay ve kişiler hakkında görgü tanığı olması hasebiyle birinci elden kaynak hüviyeti taşımaktadır.

"Kolağası Arif Ağa'nın hatıratı ve değerlendirilmesi" adını verdiğimiz bu tez çalışması; giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Çalışmanın sonunda hatıratın tıpkıbasımı ve indeksi bulunmaktadır.

Birinci bölümde; Ârif Paşa'nın hatıralarında bahsettiği olayların daha iyi anlaşılması için, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılış süreci, Vak'a-i Hayriyye ve sonrasında Asâkir-i Mansûre ordusunun kuruluşu ve özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde, Ârif Paşa'nın ömrünün ilk 25 senesi hatıratı ekseninde aktarılmaya çalışılmış ve bundan sonrası otobiyografisi ve arşiv belgeleri referans alınarak yazılmıştır. Üçüncü bölümde ise hatıratın transkribe edilmiş metni yer almaktadır. Ekler kısmında Ârif Paşa'nın fotoğrafı ve *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye* adlı eserinde yer alan *tercüme-i hâl*ine de yer verilmiştir.

Son olarak çalışmamızı vücuda getirme sürecinde her zaman desteklerini ve yardımları gördüğümüz, eksik ve kusurlarımıza karşı sabır ve anlayışla mukabele eden muhterem hocam Yrd. Doç. Dr. Aziz Tekdemir'e nâmütenâhî teşekkür ediyorum. İlim, ahlak, irfan ve babacanlığıyla üzerimizde sonsuz emeği olan muhterem büyüğüm Mahmud Nedim Aysoy'a en kalbi muhabbetlerimi sunuyorum. Ayrıca entelektüel kişiliği ve bilgisiyle müşkillerimizin hallinde hep yanımızda olan Doç. Dr. Gültekin Yıldız'a, ilminin yanında irfanından da istifade ettiğimiz Yrd. Doç. Dr. Muharrem Varol'a, çalışmamızın her safhasında yapıcı fikir ve eleştirileri ile yardımlarını gördüğümüz kıymetli meslektaşlarım Murat Serdar Saykal, Abdullah Okal, Muhammed Said Güler nezdinde bütün iş arkadaşlarıma, hatırat metninin son okumasını yapan muhtereme Ülkücan Velioğlu ve kadim dostum Feyzullah Uyanaık'a, bütün Başbakanlık Osmanlı Arşivi personeli ile İSAM çalışanlarına da teşekkür ediyorum. Hususan maddi ve manevi desteklerini hayatımın her anında hissettiğim kıymetli aileme minnet ve şükranlarımı arz ediyorum.

Ensar Karagöz

Süleymaniye-2015

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖZET ..... **I**

ABSTRACT ..... **II**

ÖNSÖZ ..... **III**

EK LİSTESİ ..... **VI**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **VII**

GİRİŞ **1**

Unutulan Benlikler/Kaybolan Hafızalar: Üç Asker, Üç Hatırat **4**

I. BÖLÜM **8**

1.1. Bozulmuş Bir Düzenden Nizamın Teessüsü Çabasına: Yeniçeriliğin Kaldırılış Sürecine Genel Bir Bakış 8

1.2. Sultan'ın Zaferi Yahut Yeniçeri Ocağı'nın İlgası 15

1.3. Yeni Ordu Yeni Düzen: Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusunun Kuruluşu 22

II. BÖLÜM **27**

2.1. İkbal Yıldızının Resmini Çizmek: Kâtiplikten Müşirliğe Ârif Mehmed Paşa 27

2.2. Müşir Ârif Mehmed Paşa'nın Eserleri 48

2.2.1. *Tercüme-i Ahvâl [Hatırat]* ve Tarihi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi 48

2.2.2. *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye* 50

III. BÖLÜM **52**

3.1. Transkripsiyonda Takip Edilen Usûl 52

3.2. Tercüme-i Ahvâl [Hatırat]'ın Metni 54

SONUÇ **97**

KAYNAKÇA **98**

İNDEKS **107**

EKLER **110**

TIPKIBASIM **117**

EK LİSTESİ

EK-1: Ârif Mehmed Paşa'nın Portresi.

Ek-2: *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye* Adlı Eserdeki Tercüme-i Hâli.

Ek-3: Erkân-ı Harb Subaylarının nişânları

Ek-4: Asâkir- Mansûre Kıyafeti.

Ek-5: Ârif Mehmed Paşa'nın oğlu Ali Bey'in mezarının resmi.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
bkz.	:Bakınız
BOA.	:Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	:Cilt
cod. or.	:Codex Orientalis
çev.	:Çeviren
DİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DTCFD	:Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
ed.	:Editör
h.	:Hicri
Haz.	:Hazırlayan
Ktb.	:Kütüphanesi
m.	:Miladi
No.	:Numara
nşr.	:Neşreden
tt.	:Tahmini Tarih
ty.	:Tarih Yok
TTK	:Türk Tarih Kurumu
s.	:Sayfa
SAÜ	:Sakarya Üniversitesi
vr.	:Varak
Yay.	:Yayınları

GİRİŞ

Tarih ilminin merkez noktasını insan belleği hafızası teşkil eder. Zira tarih bilişsel olarak hafızayı en tabii araç olarak kullanmaktadır.[1] Bacon sistematik bir bilim tasnifi yaparken tarihin kaynağı olarak hafızayı (memoria) kabul etmiştir.[2] Voltaire ise "bir nesilden diğerine aktarılan hikâyeler" dediği tarihin, bireyin kendini hatırladığı için mevcut olduğunu söylemiştir.[3] Bu itibarla tarih hafızayla bir bütünlük arz etmekte ve hafıza tarihin bizatihi başlangıcını oluşturmaktadır.

Arapçadan dilimize geçen hafıza kelimesi h-f-z (حفظ) kökünden gelmektedir. Bu kelime sözlüklerde saklamak, korumak ve ezberlemek manalarına gelmektedir.[4] Bu meyanda hafıza, şahit olunan her şeyin *hatırlandığı* duyudur (el-Kuvvetu'l-Hâfıza ve'z-Zakira). *Kâmûsu'l-Muhît*'de *el-hâtır* maddesinde şöyle bir ibare geçmektedir: *"İnsanın derûnuna lâyih olup cevelân eden şey'e denir: re'y ve fikir ve tedbir ve vesvese gibi."* ve hâtır kelimesi *hâcis* kelimesiyle de karşılık bulmuştur ki bu da sözlükte "kalbe bir düşünce gelmesi" olarak ifade edilmiştir.[5] Demek ki hatıralar insanın şahit olduğu, hafızanın depoladığı verilerdir.

Tarih ise formel/şeklî olarak bir hatıralar bütünüdür. Bugün tarih diye bahsettiğimiz her olay, olgu ve düşünce günümüze intikali hasebiyle birer hatıradır. Tarihin hatıralar ekseninden bir ilim düzeyine geçişi bir kısım vesikalarla tevsik edilmesi hususiyetinden kaynaklanmaktadır. Nitekim doğrudan veyahut dolaylı yoldan iz bırakmamış hatıralar/olaylar kaybolmuş, diğer bir ifade ile (bizim için) var

---

[1] Ali Altıkulaç-Emine Güntepe Yeşilbursa, "Tarih Araştırmacılarına Göre Hatıratlarının Tarihsel Değeri" *III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu*, e-book, Sakarya 2014, s. 162.

[2] Julien Freund, *Beşeri Bilim Teorileri*, çev. Bahaeddin Yeniyıldız, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991, s. 5.

[3] Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul 2007, s. 1.

[4] Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul 1318, s. 552; Mütercim Asım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, Haz. Mustafa Koç-Eyüp Tanrıverdi, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul 2013, c. 4, s. 3237.

[5] Mütercim Asım Efendi, *a.g.e.,* c. 2, s. 1912.

olmamış demektir.[6] Birey için de bu böyledir. İnsan kendi hatırasını yaşadığı/yaşattığı müddetçe var olacaktır. Filhakika, tabiatı itibarıyla insan hatırlanmak, zihinlerde yer etmek istemektedir.[7] "Kim var imiş biz burada yoğ iken" derken Karacaoğlan'ın da bu mefkûreyi terennüm ettiğini belirten Cemal Kafadar, "onlardan sonrası" ve "bizden sonrası" bilincini sözkonusu mısra çerçevesinde değerlendirmiştir.[8] Vurgulanmak istenen bu olgu hatırlama/hatırlanmanın bizatihi kendisidir.

Modernite ile beraber, daha doğru bir ifadeyle "ben" şuurunun 15. ve 16. yüzyıllarda -batılı bir söylem olarak- ortaya çıkmasıyla birlikte ferd kendine odaklanmaya başlamıştır. Bu durum bireyin kendini *hatırlatmak* için otobiyografi ve hatırat türünde eserler ortaya koymasına sebep olmuştur.[9]

Bilhassa 19. yüzyılda sayılarında ciddi bir artış görülen bu tür eserler, tarihçiler için son derece ehemmiyetli kaynaklardır. Şüphesiz ki tarihçinin en mühim aracı/materyali bireydir. Tarihçi, hafızanın ürünü olan (toplumsal hafıza da burada ele alınabilir) hatıraların somut ve soyut verilerini işleyip/kurgulayıp var olanın tarihini yazmayı üslenmiştir. Bunu yaparken de temel referansı yine bireyin kaleminden çıkan hatırat kategorisindedeki eserler olmuştur.

Eskiden yukarıda bahsedilen hatırlanma/benlik duygusunun sadece batıya özgü bir keyfiyet arz ettiği ve Doğu'da -özelde Osmanlı- tutarlı bir "ben" olgusunun

---

[6] Ch. V. Langlois-Ch. Seignobos, çev. Galip Ataç, *Tarih Tetkiklerine Giriş*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2010, s. 15.

[7] Bu çalışmanın ana karakteri olan Müşir Ârif Paşa da tıpkı bu düşünceyle eserini yazmış ve meşhur bir Arap darb-ı meseli olan şu beyti daha yazdığı metnin ilk sayfalarında bizimle paylaşmıştır: "İnne âsârenâ tedullu ʿaleynâ / fenzurû baʿdenâ ile'l-âsâri" Mana itibarıyla: "Bizden haber verir eserlerimiz / Biz göçünce eserlerimize bakın", Ârif b. İsmail, *Tercüme-i Ahvâl*, Süleymaniye Ktb., Hüsrev Paşa, nr. 794, vr. 1b.

Ayrıca burada Bevvâl-i çeh-i zemzem'i de yâd etmek, hatırda kalma dürtüsünün nelere sebep olacağı açısından hayli ilginç bir anekdottur. Ebediyete kadar hatırlanma saikiyle zemzem kuyusuna bevl etmek suretiyle –her ne kadar hayırla yâd edilmese de- hâlâ hatırlanmaktadır.

[8] Cemal Kafadar, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken*, Metis Yay., İstanbul 2012, s. 20.

[9] Cemal Kafadar, *a.g.e.*, s. 20.

olmadığı düşünülürdü.[10] Fakat son zamanlarda ortaya çıkan hatıratlar, otobiyografiler ve bir kısım antropologların yaptıkları çalışmalar bunun aksini ispat etmeye başlamıştır. Zira benlik şuuru insanın en tabi bir özelliğidir.[11]

Batı eksenli biyografi/otobiyografi çalışmaları da bir kısım tarihçiler tarafından tereddütle karşılanmıştır. Özellikle *Annales* ekolünün yükselişi ile beraber daha çok toplum endeksli, yapısal ve uzun süreçlerle ilgilenilmiş ve birey araştırmaları kısmî kalmıştır.[12] Her ne kadar bu, biyografi çalışmaları açısından istenilmeyen bir durum olsa da, bu ekolün ortaya çıktığı yıllarda böyle olmamıştır.[13] Ancak bireylerin hayatını merkeze alan araştırmalar son zamanlarda artmış, biyografik çalışmalar için enstitüler kurulmuş ve pekçok sempozyum düzenlenmiştir.[14] Yeni yapılan incelemelerle, Doğu'da da kendinin bilincinde ve *hatırlanma/hatırlatma* sâikiyle eserler veren birey olgusunun mevcudiyeti hususunun farkına varılmıştır. Aşağıda bahsedilecek üç hatırat ile 19. yüzyılda yaşamış üç askerin "birey" olarak *hatırlanma/yâd edilme* isteğiyle verdiği eserler üzerinden konuya giriş yapılacaktır.

---

[10] "...Kendinden bahsetme işinin Ortaçağ erkek ve kadınlarında mevcut olmayan güçlü bir bireysellik duygusu gerektirdiği varsayımıdır." Cemal Kafadar, *a.g.e.,* s. 43; Ayrıca bkz. Selim Karahasanoğlu, *Kadı ve Günlüğü –Sadreddinzâde Telhisi Mustafa Efendi Günlüğü (1711-1735) Üzerine Bir İnceleme*, İş Bankası Yay., İstanbul 2013, s. 36.

[11] Abdülhamid Kırmızı, "Oto/biyografik Vebal: Tutarlılık ve Kronoloji Sorunları, *Otur Baştan Yaz Beni*, Küre Yay., İstanbul 2013, s. 15.

[12] Simone Lässing, "Modern Tarihte Biyografi- Biyografide Modern Tarihyazımı", Çev. Canan Özkılıç, *Otur Baştan Yaz Beni*, Küre Yay., İstanbul 2013, s. 29.

[13] Derin Terzi, "Tarihi İnsanla Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi", *Cogito*, 2001, sayı 29, s. 285.

[14] Bilim ve Sanat Vakfı'nın 2011'de ev sahipliği yaptığı "Otur Baştan Yaz Beni" adlı sempozyum bunlardan biridir.

Unutulan Benlikler/Kaybolan Hafızalar: Üç Asker, Üç Hatırat

Osmanlı'da bireyselliği öne alan günlük, hatırat ve biyografinin Tanzimat devrine kadar gelişmediği hatta kimileri tarafından yok denilecek kadar az olduğu söylenmiştir. Peki, gerçekten de Osmanlı'da bu türlerde eserler verilmemiş midir veyahut bir yerlerde keşfedilmeyi bekleyen eserler mevcut mudur? Bu sorular muhtemelen bu tip eserler gün yüzüne çıktığında cevap bulabilecektir. Bu minval üzere aşağıda "keşfedilerek" gün yüzüne çıkarılmış üç farklı eserden bahsedilecekdir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da modern manada hatırat, otobiyografi ve günlük türünün Osmanlı'daki muadili sayılabilecek eserlerin hususiyetleridir. Zira bu türler Batı'daki tarzlarından farklı olarak Osmanlı'da da kullanılmışlardır. Fakat tabi ki birebir aynı özellikleri taşıdıklarını öne sürmek oldukça güçtür. Zira medeniyetlerin kendi içtimai hususiyetlerinden kaynaklanan farklılıklar söz konusudur.

Bizim burada bir hipotez/varsayım olarak üzerinde duracağımız konu hatırat nevinden eserlerin Osmanlı yazın alanında mevcud olmasına rağmen bunların kayıp olduğu yahut keşfedilmeyi beklediği gerçeğidir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin bünyesinde bulunan Hüsrev Paşa koleksiyonun'da yürütülen çalışmalar neticesinde tevafuk ettiğimiz Müşir Ârif Paşa'nın ömrünün bir kısmına ait olan hatıraları da "kayıp yahut unutulan" eserlere verebileceğimiz bir örnektir.

Hüsrev Paşa koleksiyonu 794 künye numaralı *Tercüme-i Ahvâl* adıyla kayıtlı İsmail b. Ârif'e atfedilen bir eserin 1b varağında yazan "*Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye -kesserehumullâhu teʿâlâ bi'l-füyûzâti's-sermediyye- silk-i dürri'l-intizâmına aksâ-yı emelim olduğu üzere, insilâk ile şeref-yâb-ı mefhar-i bî-hisâb olduğum günden işbu deme dek mirʾât-ı ahvâlimde çehre-nümâ olan suver-i kâinâttır ki"* ibaresi dikkatimizi çekti. Tarafımızca yapılan ilk incelemelerde eserin Ârif isimli bir kolağası tarafından 1251 (1836) tarihinde yazılmış otobiyografik bir hatırat olduğu anlaşıldı. Yapılan literatür araştırması neticesinde bu hatıratın daha önce hiç çalışılmamış/gözden kaçmış bir eser olduğu anlaşıldı. Çalışmalarımızın son safhasına doğru ise eserin müellifi kolağası Ârif'in, devlet hizmetinde önemli görevler

üstlenmesinin yanı sıra ressamlığı ile de sanat çevrelerinde tanınan Müşir Arif Mehmed Paşa olduğu tespit edildi. Bundan dolayıdır ki bu teze "Kol Ağası Arif Ağa'nın Hatıratı ve Değerlendirilmesi" başlığı verildi.

Buna benzer bir şekilde bulunmuş bir diğer eser de Kabudlî Vasfî Efendi'ye ait hatırattır. Jan Schmidt, Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Türkçe yazmaları kataloglarken Cod. Or. 1551 no'lu bu eseri görüp incelemeye başlamış ve eserin 19 yüzyılın başlarında yaşamış bir süvarinin hatıratı/otobiyografisi olduğu anlaşılmıştır.[15] Bir hayli ilginç olan bu eser enteresan hatıraların yanında Vasfî Efendinin şahsî gözlemlerini aktarması[16] ve seyahat notlarına sıkça yer vermesi bakımından bu kategoride yer alan oldukça önemli bir tarih kaynağıdır.[17] Dolayısıyla yazma eser kütüphanelerindeki kataloglar üzerinde araştırmacıların yapacağı çalışmalarla, Tanzimat öncesine ait henüz bilinmeyen pek çok yeni hatıratın gün yüzüne çıkarılacağı umulmaktadır.

Yazma eser kütüphaneleri haricinde bu tarz kitapların "bulunabileceği" yerlerin başında özel koleksiyonlar ve şahsî kütüphaneler gelmektedir. Zira hatıra veya otobiyografik bir metin yazarı, vücuda getirdiği eseri herhangi bir kütüphaneye vakfetmemiş ise eser muhtemelen evladına kalacak ve ailenin şahsî eşyası hüviyetini kazanacaktır. Kıymet bilen bir aile ise eserin değerini takdir edip ya eserin ilim âlemince tanınmasına katkıda bulunacak veya bir kütüphaneye bağışlayarak korunmasını sağlayacaktır. Eserin "ekonomik" değerini anlayanlar, sahaflar veyahut

---

[15] Jan Schmidt, "The Adventures of an Ottoman Horseman: The Autobiography of the Kabudlî Vasfî Efendi 1800-1825", *The Josy of Philology Studies in Ottoman Literature History and Orientalism (1500-1923),* The İsis Press, İstanbul 2002, s. 165.

[16] Mesela Erzurum'a gelen Vasfî Efendi Erzurum'u anlatırken şöyle bir panorama çiziyor: "*Kan'dan kalkınca Erzulüm'e gider. Ve Erzulüm bir büyük vilâyetdir. İsbahları çokdur. Ve güzelleri hubdur. Ziraası ve nebatı çokdur. Bir kırk bin ev vardır. Ve otuz bin askere malikdir. Kışı çok, havası iyü yerdir. Arkası Kağı (كغى) Dağıdır. Öni bir büyük ovadır. Gayet ucuzluk yerdir."* Kabudlî Vasfî, *Tevârih,* Leiden Universty Library, Cod. Or., vr. 7a.

[17] Jan Schmidt bahsettiğimiz makalesinin başında bu eserin Harvard Üniversitesi *Turkish Sources*'da yayınlanacağının müjdesini veriyor. Lakin mail yoluyla görüştüğüm Sn. Schmidt eserin Ömer Koçyiğit tarafından çalışılacağı bilgisini verdi. Sn. Koçyiğit'le yaptığımız görüşmede ise eserin bu sene içerisinde yayınlanacağı bilgisine ulaştık.

özel müzayede şirketleriyle eseri elden çıkarmanın; onu dahî idrak edemeyenler ise çöpe atıp kurtulmanın derdine düşeceklerdir.

Elindeki yazmanın "değerini" kavrayabilmiş bir kişi örneğini Enver Ziya Karal'ın yazdığı *Zarif Paşa'nın Hatıratı* makalesinde görebiliriz[18]. Makalenin mukaddimesinde belirtildiği üzere, Zarif Paşa'nın torunu Zarif Ergun tarafından Karal'a gösterilen hatırat, Karal'ın bir hayli ilgisini çekmiş ve neşredilmiştir.

Bahis mevzuu ettiğimiz bu üç hatırat da gizli kaldığı bir köşeden çıkarılmış ve ilim âleminin istifadesine sunulmuştur. Bir kaç mahdut örnek üzerinden "Tanzimat öncesinde de Osmanlı'da birey olgusu gelişmiştir. Kişisel anlatı türündeki eserler sanıldığından çoktur." demeyeceğiz. Zira böyle bir iddiayı tevsik etmek/somutlaştırmak için bir hayli materyale ihtiyaç vardır. Ancak hiç şüphesiz ki bu örnekler yapılacak yeni araştırmalara emsal teşkil etmek suretiyle, bireyselliğin ön plana çıkarıldığı eserlerin Osmanlı'da ne derece yaygın olduğunu gözler önüne serecektir.

Yukarıda verilen üç örnek de 19. yüzyılda yaşamış askerî zümre içerisinde olan bireyler tarafından yazılmış hatıratlardır. Bu durum akıllara şöyle bir soruyu getirmektedir: Acaba meslek itibarıyla toplum içerisinde daha faal olarak yaşamış[19] bu üç askeri hatırat yazmaya iten sebepler nelerdir? Aslında her üç şahıs da eserlerinde bu soruya cevap vermektedirler. Mesela Ârif Paşa böyle bir eseri vücuda getirmesinin sebebini açıklarken yukarıda da belirtildiği üzere hem kendinden sonra güzel bir eser bırakma ve hoşça anılma hem de yaşamış olduğu sıkıntıları ve edindiği tecrübeleri kendinden sonrakilere aktarıp rehberlik edebilme kaygısıyla yazdığını söylemektedir. Ayrıca belki de en mühim bir sebeb olarak "*ileride olan emel ü matlabıma vâsıl olmak garazından ibâret olup*" diyerek bir takım emellerine vasıl olma gayesini öne sürmektedir. [20] Kabudlî Vasfî Efendi ise "*İndi dünyada benî âdemin başına ne gelir imiş ve neler görür imiş ve neler çeker imiş. Ve bin iki yüz on*

[18] Enver Ziya Karal, "Zarif Paşa'nın Hatıratı 1816- 1862", *Belleten,* c. 4, No. 16, Ankara 1940.

[19] Her üç şahıs da mesleklerini icra ederken birçok yer gezmiş, bir hayli insan tanımış ve ilginç tecrübeler yaşamışlardır. Toplumun ekserisinin yaşadığı statik hayatın biraz dışına çıkıp farklı bir sergüzeşt sürmüşlerdir. Hatırat yazmalarına da acaba bu farklılık mı sebep olmuştur?

[20] Ârif b. İsmail, *a.g.e.*, vr. 1b, 59b-60a.

altı senesi ve bin iki yüz kırk sekiz senesine kadar teferrüç ettiğim il ve vilayeti bir bir nakl eyliyem. Okuyanlar ve dinleyenler dünyanın ahvâlini bırakıp ahiret ahvâlini düşünüp Resûlullâh sallallahu teâlâ aleyhi ve selâm hazretlerine bir Fâtiha ve İhlâs-ı şerif okuyup ervâh-ı şerîflerine hîbe kılsınlar ve bende-i fakr-ı hakirânlarını, Mustafâ Vasfî kullarını bir Fâtiha ile yâd eylesinler deyu alâ kadr-ı imkân bu kadarca teʿlif olunmuştur."[21] diyerek eseri telif etmesine sebep olarak iyi bir şekilde *yâd edilmek/hatırlanmak* ve duaya vesîle ve nâil olmak isteğini göstermektedir. Zarif Paşa ise mahpus olduğu sıralarda vakit geçirmek için ve evladı ile ahfadı tarafından "dua ile yâd edilmek" arzusuyla bu eseri yazdığını söylemektedir.[22]

Her üç asker de eserleri "hoşca yâd edilmek/anılmak/hatırlanmak" için yazdıklarını ifade etmektedirler. Acak sebeb-i telif olarak üçünü de yazıya teşvik eden ortam ve motivasyon farklıdır. Peki, eldeki kaynaklar/vesikalar itibarıyla neden sadece askerî zümreden olan bu üç şahıs hatıralarını yazdılar da toplumu oluşturan diğer sınıflardan bireyler böyle bir uğraşta bulunmadılar? Belki de askeri zümreden olmayan birçok bireye ait hatıratlar var ve bunlar henüz bilinmiyor. Varsa bunlar ne sıklıktadır?[23] Bu soruların cevabı bahs ettiğimiz gibi yeni eserlerle daha kapsamlı bir şekilde ele alınabilecektir. Şu an için mevcut literatürdeki çalışmalarla bu sorulara kısmî de olsa cevap verebilir. Fakat bu cevaplar bir takım değerlendirmelerin ötesine geçecek kadar bir yekün teşlik etmemektedir.

---

[21] Kabudlî Mustafâ Vasfî, *a.g.e.*, vr. 4b.

[22] Enver Ziya Karal, *a.g.m.*, s. 447.

[23] Buradaki sorular tanıtımını yapılan üç hatırat ekseninde 19. yüzyılın ilk yarısı için sorulmuştur. A. Davenport'un "İngiltere'de belli bir yaşa gelip de anı yazmayan yoktur" sözü batıdaki örnekleri yansıtma açısından önemlidir. Bkz. A. Davenport, "İngilizlerin Hatıra Defteri", *İstanbul Dergisi*, İstanbul 1945 sayı 36-37'den nakille: İbrahim Olgun, "Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı", *Türk Dili*, Sayı 246 [Anı özel Sayısı], s. 406.

I. BÖLÜM

1.1. Bozulmuş Bir Düzenden Nizamın Teessüsü Çabasına: Yeniçeriliğin Kaldırılış Sürecine Genel Bir Bakış

Belli bir düzenin kaldırılıp yerine farklı bir nizam getirmek insanlık tarihi boyunca sorunlu ve zor bir iş olmuştur. Düşünülen "yeniden teşekkül" faaliyeti (re-organisation) devlet veya toplumsal dinamikler üzerinde olacaksa getireceği tepkileri göz önünde bulundurmak gerekir. Zira kökleri çok sağlam bir ağacı topyekûn ortadan kaldırmak pek muhâl bir iştir. Hele bu düşünce askeriye gibi temelinde disiplin ve bağlılık düsturları olan kurumsal bir yapı üzerinde tatbik edilecekse bunun zorluğu su götürmez bir gerçektir. Yeniçerilik de "yoldaşlık" hissiyatının[24] ve "asabiye" duygusunun[25] yoğun olduğu bir ordudur. Hiç şüphesiz bu ordunun tamamen ortadan kaldırılışı şiddetli sancılara sebep olmuştur.

Yeniçeriliğin tam olarak ne zaman kurulduğu hâlâ kesin bir söylemle ifade edilememektedir. Lakin en erken Sultan Orhan (ö. 1362) döneminin sonları veya en geç I. Murad'ın (ö. 1389) saltanatına tevafuk eden bir dönem içerisinde teşekkül ettiği ve kurumsallaştığı üzerinde durulmaktadır.[26] Her ne kadar ilk dönemlere ait elimizde nizamı/düzenleri ile alakalı kanunname bulunmasa da bir düzen içerisinde oldukları bilinmektedir.[27] Peki, bu düzen nasıl bozuldu? Devletin "*evvel emirde yüzlerinden bunca futûhât zuhûra gelmiş*"[28] bir ordusu nasıl "*tâife-i bağiyye*"[29] ve "*hain-i din-i mübin*"[30] haline dönüştü? Nizamın düzeltilmesi için neler yapıldı?

---

[24] Fatih Yeşil, *Nizâm-ı Cedîd'den Yeniçeriliğin Kaldırılışına Osmanlı Kara Ordusunda Değişim 1793-1826,* (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2009, s. 45.

[25] Ahmed Cevdet (Paşa), *Tezâkir*, 40- Tetimme, yay. (haz. Cavid Baysun), TTK, Ankara 1991, s. 219.

[26] Kemal Beydilli, "Yeniçeri", *DİA*, İstanbul 2013, c. 43, s. 249.

[27] Mustafa Akdağ, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *DTCFD*, 1947, Sayı 5, s. 293.

[28] Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati Mehmed Daniş Bey ve Eserleri*, İstanbul 1994, s. 60.

[29] Esad Efendi, *Üss-i Zafer*, (haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2005, s. 172.

[30] Şamil Mutlu, *a.g.e.,* 48.

Yeniçeriler buna nasıl karşılık verdiler? Topyekûn bir ordunun "toplu kıyıma" uğramasına sebep olacak saikler nelerdi? gibi birçok soru sorulabilir. [31]

Genellikle bu sorulara izahat getirmek isteyen araştırmacılar ocağa esnaf, tüccar, köylü gibi halk zümrelerinin alınması neticesinde devşirme sisteminin çökmesi, "Türkler'in ocağa girmesi" ile disiplinin bozulması, 16. yüzyıldan sonra evliliklerle beraber esnaflaşma, ticaretle uğraşmaları neticesinde talimi terk etmeleri ile savaşçı özellikleri kaybetmeleri ve sayılarındaki ciddi artış gibi çeşitli sebepler dile getirmişlerdir.[32] Bu sebeplere sathî/yüzeysel (surface) yaklaşımlarla Yeniçerilerin ellerindeki imkânları ve mevcut statüyü kaybetmekten endişelendiklerinden dolayı isyanlar çıkararak bir nevi "koltuklarını sağlamlaştırma" yoluna gittiği düşünülmüştür.[33]

1446 Buçuk Tepe Hadisesi[34], yeniçerilerin Fatih'in (ö. 1481) vefatı sonrası oluşan siyasi kargaşadaki tutumları, 1514 seferindeki tepkileri, 1566'da Belgrad ve İstanbul'da padişah ve devlet erkânına karşı takındıkları tavır, II. Osman'ın (ö.1622) feci bir şekilde katledilmesi, II. Mustafa'nın 1703 yılında halʾ edilmesi, 1730 yılında gerçekleşen III. Ahmed'in (ö.1736) halʾi ve Damat İbrahim Paşa'nın (ö. 1730) idamı gibi hadiseler yeniçerilerin devlet düzeni içerisinde ne kadar etkili olduklarını ve nelere sebep olabileceklerini göstermesi açısından önemli örneklerdir.[35]

Bahsedilen bu hadiselerde yeniçeriler ya bizzat ya da dolaylı yoldan aktör konumundadırlar. Bu hadiseler karşısında devlet ricali ve ulema bozulmanın sebepleri mevzuunda bir takım tespitler yapıp mevcut düzenin ıslahı yahut toptan

---

[31] Bahsedilen soruların/sorunların cevaplandırılması hususunda genel bir değerlendirme için bkz. Ahmet Elibol, "Yeniçeriler ve İktidar Bağlamında Osmanlı Sisteminin Dönüşümü", *Akademik Bakış*, İstanbul 2009, c. 3, say. 5, s. 21-40.

[32] Mustafa Akdağ, *a.g.m.*, s. 1.

[33] Konuyla ilgili geniş malumat için bkz. Mehmet Mert Sunar, *Cauldron of Dissent: A Study of the Janissary Corps, 1807-1826*, (Binghamton University, doktora tezi), 2006.

[34] Erol Mintaş, "1446 Edirne Yangını ve Buçuktepe Olayı", *Tarih ve Toplum*, İstanbul, 1984, sayı: 5, s. 38-42.

[35] Kemal Beydilli, *Yeniçeri...* s. 454.

kaldırılması konusunda fikir yürütmüşlerdir. Daha 17. yüzyıl Osmanlı ricalinde bu nizamın/sistemin yeniden ihyası fikrinin oluşmaya başladığı söylenebilir.[36]

III. Selim zamanına gelindiğinde artık Yeniçeri ordusu ile ilgili olumsuz söylemler artmış bir takım tedbirler alınma yoluna gidilmiştir. Küçük Kaynarca Antlaşması'nın (21 Haziran 1774) neticesinde Kırım'ın elden çıkması (1783) devlet nezdinde bir infiale sebep olmuştur. "Kaybedilen ilk İslam toprağı" olmasından ötürü Kırım'ı geri almak emeliyle 1787 yılında Osmanlı Devleti Ruslara savaş açmıştır. Bu olaydan az sonra vefat eden I. Abdülhamid'in yerine 7 Nisan1789'da tahta çıkan III. Selim, kendini böyle bir atmosferin içerisinde bulmuştur. Devleti tekrar ihya edecek bir "sahip-kıran" olduğu düşünülen Sultan Selim, devam eden Avusturya ve Rusya savaşlarının gidişatını değiştirmeye uğraşmışsa da başarılı olamamıştır.[37]

1790 yılında Osmanlı Prusya İttifakının doğurduğu ortamın getirmiş olduğu hissiyatla Sultan III. Selim Ruslarla "cenk olunup intikam alınmasını" istemesine karşın, başta Koca Yusuf Paşa (ö. 1800) olmak üzere ordu ricâli "sulh tarafını tercih edip" sultanın emrini bir nevi boykot etmişlerdir.[38] Bu hadise toptan bir yenilenme ve yeniden yapılanmanın ilk adımı oldu. Bu olaydan sonra padişah devletin ileri gelenlerinden, yapılması icap eden düzenlemeler ve yeniliklerle ilgili düşüncelerini "yazılı olarak (lâyiha)" vermelerini istedi. Böylelikle Ruslarla yapılan sulh *Nizâm-ı Cedîd* faaliyetlerinin de başlangıcı oldu.[39]

Daha genç yaşta ıslahat fikrinin zihninde yerleşmiş olduğu Sultan III. Selim[40], mevcut konjonktür gereği hem yeniçerileri kuşkulandırmamak hem de yapmayı planladığı *reform*ları geniş bir fikri temele dayandırıp sorumluluğu

---

[36] Mehmet Mert Sunar, "Ocak-ı Âmire'den Ocak-ı Mülgâ'ya Doğru: Nizâm-ı Cedîd Reformları Karşısında Yeniçeriler", *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s. 498-500.

[37] Kemal Beydilli, "Selim III", *DİA*, İstanbul 2009, c. 36, s. 421.

[38] Ali Osman Çınar, *Mehmed Emin Edip Efendi'nin Hayatı ve Tarihi*, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi), İstanbul 1999, s.243.

[39] Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca'dan Tanzimata'a Islahat Düşüncesi*", İlmi Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, sayı 8, 1999, s. 30; Kemal Beydilli, "Nizâm-ı Cedîd", *DİA*, c. 33, s. 175.

[40] Cevat Eren, *Sultan Selim'in Biyografisi*, İstanbul 1964, s. 27.

paylaştırmak istemişti.[41] III. Selim bu bağlamda, Koca Yusuf Paşa (ö. 1800), Defterdar Mehmed Şerif Efendi, Muhasebe-i Evvel el-Hac İbrahim Efendi, Tevkii el-Hac İbrahim Hakkı Bey, Firdevsî Efendi, Sun'î Efendi, Enverî Efendi, Kırımîzâde Tatarcık Abdullah Molla Efendi gibi farklı zümrelere mensub devlet ricalini bir araya toplamış ve gidişatın değişimi hakkında rapor sunmalarını istemiştir.[42] Ayrıca Ebubekir Ratib Efendi Viyana sefaretine gönderilmiş ve döndüğünde sunduğu *Büyük Lâyiha'*sında Fransa, Rusya, Prusya gibi devletlerin askerî müesseselerini incelemiş ve Avusturya'nın içtimai yapısı ile ilgili gözlemlerini yazmıştır[43].

Bunun neticesinde Sultan Selim geniş programlı bir organizasyona girişti. Etrafında güvendiği çekirdek bir ekip kurdu. İlk etapta Humbaracı, Topçu ve Lağımcı Ocaklarında bir takım düzenlemeler yapıldı. Nizâm-ı Cedîd fikriyatı dâhilinde yeni bir ordu kuruldu[44] ve kışlalar inşa ettirildi.[45] Bu organizasyonla sadece ordu merkezli değil; Tımar sisteminin yeniden düzenlenmesi, yeniçeri esamelerinin satışının yasaklanması, mühendishanenin kurulması (1795), yayıncılık faaliyetleri[46] gibi ekonomik, idarî ve içtimai birçok alanda ciddi yenilik yapıldı. Ayrıca bu "yeni düzenin" inşası için ve gereken masrafların finanse edilmesi için *Îrâd-ı Cedîd Hazinesi* adı altında bir hazine de kuruldu.[47]

Lakin bütün bu çalışmalar bir kısım hoşnutsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Reformların dar bir kadro tarafından idare edilmesi, ihmal edilen eski ocaklara karşı imtiyazlı bir konumda bulunan yeni kurumlar arasındaki

---

[41] Kemal Beydilli, *Nizâm..,* s. 175.

[42] Konuyla ilgili geniş malumat için bkz. Ahmet Öğreten, *Nizâm-ı Cedîd'e Dair Askeri Lâyihalar,* TTK, Ankara 2014; Ergin Çağman, *III. Selim'e Sunulan Islahat Lâyihaları*, Kitabevi, İstanbul 2010.

[43] Sema Arıkan, *Nizâm-ı Cedîd Kaynaklarından Ebu Bekir Ratib Efendi'nin Büyük Lâyihası*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1996, s. 3.

[44] Bu düzenli ordu birliklerinin kuruluş kanunnamesi yeniçerilerden korkulduğu için yaklaşık iki sene sonra 18 Eylül 1794'de çıkartılmış ve Bostaniyân-ı Hassa'ya dâhil edilen birliklere *Bostani Tüfenkçisi* denilmiştir. Bkz. (Stanford Shaw, "The Origins of Ottoman Military Reform: The Nizam-ı Cedid Army of Sultan Selim III", *Journal of Modern History*, 1965, c. 37,s. 297.

[45] Enver Ziya Karal, *Selim III.'ün Hatt-ı Hümayunları*, TTK, Ankara 1946, s. 44-49.

[46] Geniş bilgi için bkz. Kemal Beydilli, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishane, Mühendishane Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826)*, İstanbul 1995.

[47] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, TTK 1995, c. 5, s. 70.

uçurum/bölünmenin artmasına sebep olmuştur.[48] Batıda Pazvantoğlu[49] (ö. 1807) isyanı, doğuda Vehhâbî isyanı[50], Mısır'ın Fransızlar tarafından işgali[51], Ruslarla 1806'da[52] ve İngilizlerle 1807'de yapılan savaşlar giderek muhalefet söylemlerini arttırmaya başlamıştı. Tam bu olayların üstüne 20 Şubat 1807'de İngiliz Filosu'nun Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul önlerine kadar gelmesi Sultan Selim için zor günlerin habercisi olmuştu. Yaklaşık on gün İngiliz Donanması'nın ablukasında kalan İstanbul, Rus seferine hazırlık için toplanan binlerce askerin bulunduğu şehirde kargaşa ateşini iyiden iyiye körüklemeye başlamıştı. Hatta bu filonun Yeniçerileri imha için getirilmiş olduğuna dair söylentiler dahi ortaya çıkmıştı.[53]

Bunun neticesinde Köse Musa Paşa ile Şeyhülislâm Topal Ataullah Efendi'nin arka planda ve Kabakçı Mustafa'nın başrolde olduğu bir isyan patlak vermiştir. Ordunun Rusya ile yapılan savaş (12 Nisan 1807) için İstanbul'dan ayrılmasından sonra muhtemel saldırılardan korunmak için Karadeniz Boğazı'ndaki kalelerin tahkimi hususunda tedbirlere teşebbüs edildi. Boğaz yamaklarının *Nizâm-ı Cedîd* tarzına dönüştürülmek istenmesi ve bu hususta görevlendirilen Boğaz Nazırı Mahmud Raif Efendi ve Macar tabyası kumandanı Halil Haseki'nin yapılan

---

[48] Kemal Beydilli, *Yeni..*, s. 460.

[49] Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları*, Ankara 1983, 32-89; Robert W. Zens, *The Ayanlik and Pasvanoglu Osman Paşa of Vidin in the Age of Ottoman Social Change, 1791-1815,* **(**Univeresty of Wisconsin-Madison, Phd Thesis,**)**, 2004.

[50] Zekeriya Kurşun, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hâkimiyeti (Vahhabi Hareketi ve Suud Devletinin Ortaya Çıkışı),* TTK, Ankara 1998, s. 24-60.

[51] Kamil Çolak, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali Ve Tahliyesi (1798-1801*)", SAÜ Fen Edebiyat Dergisi,* 2008, sayı 2, s. 141-183; Enes Kabakçı, "Napoléon Bonaparte'nin Mısır Seferi (1798-1801), *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s. 339-350; Yüksel Çelik, "III. Selim Devrinde Mısır'da Osmanlı-İngiliz Rekabeti", *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s.351-366.

[52] 1806 senesinde Sadrazam Hilmi Paşa orduyla beraber Rus seferinde iken İstanbul'daki isyan cepheye de sıçramış, Hilmi Paşa kaçmış, Yeniçeriler bu işlerin elebaşı olmasına rağmen Pehlivan Ağa'yı dahi öldürmüşlerdi. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, İstanbul 1942, s. 64-75.

[53] Kemal Beydilli, "III. Selim: Aydınlanmış Hükümdar", *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s. 50.

kışkırtmalar neticesinde katledilmesiyle isyan fitili ateşlenmiş oldu (25 Mayıs 1807).[54]

İlk başlarda pek önemsenmese de İstanbul'da kalan ocaklıların yardımı, ulema ve şeyhülislâmın doğrudan destekleriyle isyan giderek büyüdü. Sultan Selim, kan akmaması yolundaki düşüncelerinden dolayı Nizâm-ı Cedîd birliklerini kullanmadı. Asilerin Nizâm-ı Cedîd'in ortadan kaldırılması doğrultusundaki isteklerini kabul etmesine rağmen Sultan Selim halʿ edilmekten kendini kurtaramadı ve yerine Nizâm-ı Cedîd'e karşı aleyhtarlığı ile bilinen IV. Mustafa tahta cülus ettirildi (29 Mayıs 1807). Böylelikle uğruna birçok emeğin harcandığı ve ekonomik yatırımın yapıldığı bir kurum ortadan kaldırılmış oldu. [55]

İsyanın akabinde âsiler kendilerini sağlama alma adına Kaymakam Paşa, şeyhülislâm, kazaskerler ve ulemanın önde gelenlerinden Münip Efendi ile Kabakçı Mustafa başta olmak üzere bütün ocak yöneticilerinin iştiraki ile kendilerinden hesap sorulmayacağına dair *Hüccet-i şerʿiyye* almış ve karşılığında da âsilerin devlet işlerine karışmayacakları konusunda söz birliğine varılmıştır (31 Mayıs 1807).[56] Yeniçeriler sözlerinde durmadıkları gibi daha fazla bir şekilde devlet işlerine karışmaya başladılarr.

1807'de Slobozia'da Ruslarla bir senelik mütareke yapıldı ve ordu Edirne'ye döndü. Sultan Selim'in halʿinden sonra Alemdar Mustafa Paşa'ya (Bayraktar) sığınıp "Rusçuk Yaranı" olarak şöhret bulan Abdullah Ramiz, Mehmed Tahsin, Mustafa Refik, Mehmed Said Galib ve Mehmed Emin Behiç Nizam-ı Cedîd hususunda Mustafa Paşa'yı etkilemeye çalışıyor ve III. Selim'i tekrar tahta geçirmeyi amaçlıyorlardı.[57]

---

[54] *Mufassal Osmanlı Tarihi,* İstanbul 1962, c. 5. s. 2811; Hrand D. Andreasyan, *Georg Oğulukyan'ın Ruznamesi 1806-1810 isyanları*, İstanbul 1972, s. 3; Ahmet Özcan, *Kethüda Said Efendi Tarihi ve Değerlendirilmesi*, (Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans tezi), Kırklareli 1999, s. 99; Kemal Beydilli, "Kabakçı İsyanı", *DİA*, c. 24, s. 8.

[55] Cevat Eren, *a.g.e.,* s. 64-65.

[56] Kemal Beydilli, "Kabakçı İsyanı Akabinde Hazırlanan Hüccet-i Şerʿiyye", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2001, sayı 4, s. 35.

[57] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.,* s. 82.

Mütareke sebebiyle Edirne'de bulunan Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'yı da kendi tarafına çekmeyi başaran Alemdar Paşa, Sultan Selim'in öldürüleceği yönündeki söylentiler neticesinde sadrazamı İstanbul'a gitmeye ikna etti. Henüz yolda iken Pınar Hisar âyanı Ali Ağa'yı Rumeli Feneri'ne yollayarak Kabakçı Mustafa'yı öldürttü.(Temmuz 1808) Alemdar Mustafa, Davud Paşa sahrasına vardığında bizzat IV. Mustafa tarafından karşılandı.[58]

Alemdar Paşa'nın İstanbul'a gelmesiyle şehirde sükûnet sağlanmış oldu. Ancak "Rusçuk Yaranı" Sultan Selim'i tahta çıkarmak istiyor, Sultan Mustafa yandaşları da Sultan Selim'in "icabına bakılması" gerektiğini düşünüyorlardı. Böyle gergin bir ortam içerisinde, durumun vehametinden dolayı Alemdar Mustafa Paşa Bâbıâlî'yi bastı, sadrazamı azledip saraya yöneldi. Şeyhülislâmlığa getirilen Arapzâde Mehmed Ârif Efendi vasıtasıyla III. Selim'in tahta geçirilmesini talep etti. Sultan Mustafa ise sarayın kapılarını kapattırarak saltanatını sağlama alma adına III. Selim ve Şehzade Mahmud'un öldürülmesini emretti. Bunun neticesinde Sultan Selim katledildi ve Şehzade Mahmud yaralı olarak kurtuldu ve tahta cülus ettirildi. (28 Temmuz 1808)[59]

Böylelikle Yeniçerilerin tarih sahnesindeki son dönemecine girilmiş oluyordu. Zira II. Mahmud yaklaşık on sekiz senelik bir bekleyişten sonra Yeniçeri Ocağını ortadan kaldıracaktı.

---

[58] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 118.

[59] Ahmed Cevdet (Paşa), *Tarih-i Cevdet*, İstanbul 1309, c. 8, s.311; Hrand D. Andreasyan, *a.g.e.*, s. 29-33; Mehmet Ali Beyhan, *Saray Günlüğü (1802-1809)*, İstanbul 2007, s. 82, 233; Mehmet Ali Beyhan, *Cabi Tarihi(Tarih-i Sultân Selîm-i Sâlîs ve Mahmûd-ı Sâni)*, Ankara 2003, c. 1, s.171-178.

1.2. Sultan'ın *Zaferi* Yahut Yeniçeri Ocağı'nın İlgası

Sultan Mahmud; şahsiyeti, icraatları ve yaptığı yenilikler cihetiyle tarihçilerin "farklı" gördüğü bir padişah olmuştur. Zira o kimi zaman *Adlî* olarak anılmış kimi zaman ise *gâvur* yaftasına muhatap olmuştur. Yeniden inşa ettirdiği Selimiye Kışlası'na "Cennet kılıçların gölgesi altındadır." hadisini yazıp astıracak kadar hattat, "Takdire ne çâre, bu da varmış kaderimde" diyecek kadar şair bir padişahtır.[60] Fakat onu belki de en çok anmaya ve *hatırlanmaya* vesile kılan olay muhtemelen Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmış olmasıdır.

Tahta çıktığında gergin bir ortamla karşılaşan II. Mahmud tarafından, Anadolu ve Rumeli'de otorite boşluğundan yararlanan âyanları kontrol altına almak için âyanlar ile merkez bürokrasi arasında *Sened-i İttifak* diye isimlendirilen bir anlaşma imzalandı (7 Ekim 1808).[61] Lakin bu durum da âyanlar üzerinde meydana gelmesi beklenen tahakkümü oluşturamadı. Zira *Sened-i İttifak* sonrası âyanların tutumu bunun başarısız olduğunu göstermiştir. Sultan Mahmud'un cülusuyla beraber Sadrazam olan Alemdar Mustafa Paşa, Rusçuk Yârânı'nın programları doğrultusunda *Nizâm-ı Cedîd*'i tekrar ihya etmek için *Sekbân-ı Cedîd* adı altında bir ordu kurdu. Yeni ordunun kuruluşu sırasında özellikle Yeniçeri "esâmelerinin" satışının yasaklanması Yeniçeriler arasında huzursuzluğa yol açtı ve bunun neticesinde meydana gelen isyanla (16 Kasım 1808) Alemdar Mustafa Paşa öldürüldü ve *Sekbân-ı Cedîd* ortadan kaldırıldı.[62] Muhtemelen bu hadise, saltanatının henüz başında Yeniçerilerin isyan noktasında neler yapabilecekleri hususunda Sultan Mahmud için iyi bir örnek teşkil etmiş olmalıdır. Zira bu isyanın akabinde Yeniçeriler IV. Mustafa'yı tahta geçirmeye kalkışmış bunun neticesinde

---

[60] II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdıktan sonra müceddeden inşa ettirdiği bir kışlaya böyle bir levha yapıp astırması ve hem güftesi hem bestesi kendisine ait olan Hicaz Aksak Divan'ı bize "hâlet-i rûhiyesi" hakkında bazı malumat verebilir. Acaba bir orduyu ortadan kaldıran sultanın başka bir ordunun kışlasına böyle bir ibareyi astırması askerlerine verdiği bir mesaj mıdır? "Ebrûlerinin zahmı nihandır ciğerimde" mısrasıyla başlayan şiirinde başına gelen sevdaya "takdire ne çâre" dediği gibi ocağı kaldırdıktan sonra da böyle bir muhasebe yapmış mıdır?

[61] Ali Akyıldız, "Sened-i İttifak'ın İlk Tam Metni", *İslam Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 1998, sayı 2, s. 210.

[62] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.,* s. 159-183; Enver Ziya Karal, *a.g.e.*, c. 5, s. 94-96.

Sultan II. Mahmud'un Sultan Mustafa'yı öldürtmesi olayı farklı bir boyuta taşımıştır. Bu hadisenin ortaya çıkışı esnasında birtakım yeniçerilerin tahta Osmanoğulları hanedanından başka bir hükümdar arayışına girmeleri Sultan II. Mahmud'un zihninde Yeniçerilerin "kötü" imajının belirginleşmesine sebebiyet vermiş olabilir.[63]

Bu isyan ile 1826 yılına kadar geçen süre içerisinde planlı bir çalışma içerisinde olan II. Mahmud muhtemel rakiplerini yapacağı operasyon öncesinde ortadan kaldırmayı hedeflemiştir.[64] Özellikle din bürokrasisi içerisinde yaptığı atama-azillerle de kendisine/emirlerine muhalif olabilecek kişileri tasfiye etmiştir. Bu yönde yaptığı icraata örnek olarak 1823 yılında Şeyhülislam yaptığı Mekkîzâde Mustafa Asım Efendi'yi askerî *reform* düşüncelerinin yoğunlaştığı 1825 yılında azlederek yerine Kadızade Mehmed Tahir Efendi'yi getirmesi verilebilir.[65]

Ocak bünyesinde yaptığı değişikliklerle de Yeniçerileri "huylandırmadan" yolunda ilerlemeyi hedeflemiştir. Nitekim 1823 yılında Hüseyin Ağa'yı (daha sonra Ağa Hüseyin Paşa) Yeniçeri ağalığına terfi ettirmiş[66] ve Hüseyin Ağa ocağın kaldırılışında çok önemli bir rol oynamıştı.[67]

1821 yılında Rumlar Mora'da isyan etmişti ve isyan bir türlü bastırılamıyordu. Hicaz'da Vehhâbî isyanının bastırılmasında gösterdiği başarılardan dolayı isyanın tenkili Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'ya havale edilmiştir. Oğlu İbrahim Paşa Mora valiliğiyle görevlendirilmiş ve kurduğu talimli "Asâkir-i

---

[63] Bazı yeniçerilerin bu sözü dikkat çekicidir: "*Her kim olursa olsun padişah bir adam değil mi, kim olursa olsun"* Tahsin Öz, "Selim III. Mustafa IV ve Mahmud II Zamanlarına Ait Birkaç Vesika", *Tarih Vesikaları,* Ankara 1994, c. 1, s.1, 20-29 dan iktibasen Feridun Emecen, "Osmanlı Hanedanına Alternatif Arayışlar Üzerine Bazı Örnekler ve Mülahazalar", *İslâm Araştırmaları*, İstanbul 2006, sayı 6, s. 75.

[64] Gültekin Yıldız, *Neferin Adı Yok*, İstanbul 2009, s. 18.

[65] Gültekin Yıldız, *a.g.e.,* s. 19.

[66] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları*, Ankara 1943, c. 1, s. 522-523.

[67] Ağa Hüseyin Paşa yaptığı icraatlar neticesinde çokça düşman kazandığı için başına bir hâl gelmesinden korkulduğundan aynı sene içerisinde görevden alınıp Karadeniz Boğazı'nın Rumeli Mutasarrıflığına getirildi. Detaylı bilgi için bkz. Abdulkadir Özcan, "Ağa Hüseyin Paşa", *DİA,* c. 19, s. 4.

Cihâdiye" ordusuyla Mora'ya gönderilmiştir. İbrahim Paşa'nın 23 Nisan 1826'da Missolonghi'de Rumları bozguna uğratması yeniçeriler için "sonun başlangıcı" olmuştur.[68] Bu hadise ile talimli bir ordu ile nelerin yapılabileceği iyice aşikâr olmuş, yaklaşık beş senedir Rum İsyanı karşısında gözle görülür bir başarı gösteremeyen Yeniçerilerin durumu sorgulanmaya başlanmıştır.

Padişahın emri doğrultusunda 26 Mayıs 1826 yılında *Nizâm-ı Cedîd* misali bir ordu kurulması hususunu istişare için Şeyhülislâm Tahir Efendi'nin konağında bir kısım Bâbıâlî ricali toplandı. Toplantıya iştirak edenler arasında Sadrâzam Mehmed Selim Paşa, Rumeli Kazaskeri, İstanbul Müftüsü, Sadâret Kethüdâsı, Defterdâr, Darphâne Nâzırı, Tophâne Nâzırı, Yeniçeri Ağası Celaleddin Ağa ve ocağın ileri gelenleri bulunuyordu.[69] Toplantıda ulema tarafı âyet, hadis ve siyerden referanslar vererek Avrupa tarzı talimin meşruluğunu ispat etmeye çalışmış ve bunun neticesinde '*taʾlim ve taʾallümünün vacip olduğu* yönünde bir fetva alınmıştır. [70]

Yapılan toplantıda padişahın emri üzerine üç gün sonra tekrar bir toplantının yapılmasına karar verildi. Bir önceki toplantıya iştirak edenlerin yanısıra Ağa Hüseyin Paşa, Darendeli İzzet Mehmed Paşa ile Anadolu ve Rumeli sabık kazaskerleri ile üst düzey devlet ve ocak ricalinden altmıştan fazla şahıs katılmıştı.[71] Toplantıda Mektupçu Süleyman Faik Efendi tarafından *Eşkinci Lâyihası* okundu. Şeyhülislâm Tahir Efendi ise talimle ilgili verdiği fetvayı kıraat etti. Daha sonra ikbal yıldızı çok parlayacak olan Esad Efendi tarafından hazırlanan *Hüccet-i Şerʾiyye* yine kendisi tarafından okundu ve hazır bulunan zevat tarafından mühürlendi. [72]

Alınan bu karardan sonra, başta Yeniçeri Ağası Mehmed Celaleddin Ağa, İstanbul kadısı, müderrisler, tekke şeyhleri hep beraber Ağa Kapısı'na giderek

---

[68] İsmail Hami Danişmed, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,* İstanbul 1972, c. 4, s.109.

[69] Esad Efendi, *Üss-i Zafer,* haz. Mehmet Arslan İstanbul 2005, s. 14.

[70] Esad Efendi, *a.g.e.*, s. 14; Ahmed Cevdet (Paşa), *Tarih-i Cevdet*, İstanbul 1309, c. 12, 146. Daha fazla bilgi ve malumat için bkz. Fatih Yeşil, *a.g.e.,* s. 43-44; Gültekin Yıldız, *a.g.e.,* s. 20.

[71] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...,* s. 533.

[72] Lâyiha ile ilgili olarak bkz. Esad Efendi, *a.g.e.,* s. 15-16; Ahmed Cevdet (Paşa), *Tarih-i Cevdet,* c. 12, s. 255-256.

burada fetva, hüccet ve lâyiha Esad Efendi tarafından *Ocak yoldaşlarına* tebliğ edildi. Yeniçeriler *Hüccet*'de geçenleri kabul etiklerini beyan edip mühürlediler.[73]

Ocak böylelikle '*aʾdâ-yı dîn üzerine galebe kuvvetini tahsîl içün*' düzenli talim yapmayı '*ahdillâh ve ahd-i resûlillâhi*' üzere kabul etmiş oldu. Her ne kadar ocak tabanı bunu kabul etmiş gibi gözükse de, rütbelilerinin içinde bulundukları bu hadiseye pek olumlu bakmadığı düşünülebilir.[74]

Bahsi geçen lâyihada yapılması düşünülen yenilikler şöyledir: İstanbul'da bulunan elli bir Yeniçeri ortasından asker olmaya elverişli yüz elli nefer alınacak (toplam 7650 nefer), her *Eşkinci* odasında birer adet çorbacı, odabaşı, Vekilharç, bayraktar, usta, başkarakullukçu ve saka bulunacaktı.[75] Yürürlükte olan ocak hiyerarşisi değişmeyecek, makamların boşalması halinde alt rütbedekiler terfi edebileceklerdi. Asli vazifeleri *taʾlim* olduğundan bazen Kâğıthane ve bazen Davut Paşa'da talim yapacaklardı. Her bir ortaya birer imam tayin olunacak ve bunlar neferlere Kur'an ve ilmihal dersleri verecekti. Bunun gibi birçok madde *Lâyiha*'ya girmiş ve uygulanmak istenmiştir.[76]

Eşkinci Nazırlığına İbrahim Saib Efendi getirilmiş ve kul kethüdası ve yeniçeri ağası ile talimin nasıl olacağı hususunda görüşmek üzere Ağa Kapısı'na gitmiştir. Burada yapılan görüşmelerde '*gavur talimi*' tartışmaları yapılmıştır.[77]

Bu hadiseler neticesinde 12 Haziran 1826 tarihinde Et Meydanı'nda ulema, meşayıh gibi dini zümrenin de bulunduğu bir ortamda dua ve senalar eşliğinde talime başlanmıştı. Fakat Yeniçerilerden bazılarının '*müstehziyâne ve gazûbâne taʿlime şüruʿ ettikleri*' görülse de '*görelim, âyine-i devrân ne sûret gösterir*' denilerek görmezden gelinmiştir.[78] Lakin bazılarının ise işi '*iptidâdan*' bitirmek gibi

---

[73] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...*, s. 535.

[74] Gültekin Yıldız, *a.g.e.*, s. 26.

[75] Eşkinci Ocağı'nın tayinat ve meratip şeması için bkz. Fatih Yeşil, *a.g.e., s. 48.*

[76] *Esad Efendi, a.g.e., s. 7-22;* Mahmud Şevket (Paşa), *Osmanlı Teşkilat ve Kıyafet-i Askeriyesi*, İstanbul 1325, c. 2, 6–7; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...*, s. 532-547.

[77] Gültekin Yıldız burada yapılacak talimin sadece silah kullanmayı öğrenmek olmayıp '*zorunlu bir iş rejimi*' olduğu hususunu vurgulamaktadır. Gültekin Yıldız, *a.g.e.*, s. 27.

[78] Şirvanlı Fatih Efendi, *Gülzâr-ı Futûhât*, (haz. Mehmet Ali Beyhan), İstanbul 2001, s. 9.

niyetlerinin olduğu bilinse de aralarında bir birlik husule gelmediğinden isyana girişememişlerdir.[79]

Yeniçeriler için artık sona gelinmişti. Zira tarihe karışmalarına sebep olacak son isyanları için 15 Haziran 1826[80] tarihini kendilerine uygun görmüşlerdi. Mutatları olduğu üzere Süleymaniye'ye doğru yürümüş ve Ağa Kapısı'na saldırarak sultanla işbirliği yaparak kendilerine "ihanet eden" Celaleddin Ağa'yı ortadan kaldırmak istemişlerdir. Fakat bekledikleri gibi olmamış, Yeniçeriler Celaleddin Ağa'yı bulamamışlar ve bunun üzerine bir kaç mahâlli yağma edip Et Meydanı'na avdet avdet etmişlerdir.[81]

İsyanlarının bir simgesi olan meşhur kazanlarını Et Meydanı'na çıkarmış ve Cebehâne ve Saraçhâne'den de "*kazganlar ahz ederek*" isyanın çapı büyütülmeye çalışılmıştır. İsyanın boyutunu büyütmek ve nüfus olarak çoğalmak için Tahtakale, Asmaaltı, Unkapanı gibi yerlere *karakullukçu*lar gönderilmiş, Daniş Bey'in ifadesi ile '*Hammâlân-ı Kafirân*'ı yanlarına çekmeye çalışmışlardır.[82]

Durumdan haberdar olan sultan muhtemelen planlı bir bekleyiş içinde olduğundan hemen o sırada bulunduğu Beşiktaş Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na deniz yoluyla geldi ve şeyhülislâm, sadrazam ve hazır bulunan rical ile görüştü. II. Mahmud ile görüşmezden evvel, kubbe altında konuyu istişare eden rical-i devletten

---

[79] Ahmed Lûtfî Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi*, (haz. Ahmet Hezarfen), İstanbul 1999, c. 1, s. 101.

[80] Esad Efendi *Üss-i Zafer*'inde *"Zi'l-Kadenin dokuzuncu ve ve tarih-i milâdın bin sekiz yüz yirmi sekizinci senesinde vâkî Haziran'ın üçüncü günü olan Pençşenbih gecesi"* ifadesiyle 15 Haziran 1826 tarihini vermektedir. "*bin sekiz yüz yirmi sekizinci senesinde"* ifadesiyle Rumî takvim kastedilmiş olmalıdır. Ancak 1828 ifadesinin sebebi anlaşılamamıştır. Aynı ifade Vakanüvis Lütfî Efendi'nin *Tarih*'inde ise Haziranın 10. Perşembe gecesi şeklinde verilmektedir. Mehmed Daniş Bey ile Şirvanlı Fatih Efendi de hicri tarih olarak 9 Zi'l-Kade 1241 veriliyor. Cevdet Paşa kaynak olarak kullandığı *Üss-i Zafer*'den iktibasen 9 Zi'l-Kade 1241 tarihi verirken Rûmî karşılık olarak 3 Haziran tarihini gösteriyor. Bkz. Esad Efendi, *a.g.e.,* s. 58; Ahmet Lütfi, *a.g.e.*,c. 1, s. 101; Şamil Mutlu, a.g.e., s. 49; Şirvanlı Fatih Efendi, *a.g.e.,* s. 9; Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.,* c. 12, s. 154.

[81] Esad Efendi, *a.g.e.*, 58-59.

[82] Şamil Mutlu, *a.g.e.*, s.49. Ayrıca III. Selim'in azline sebep olacak isyanda baş aktörlerden olan Boğaz Yamakları da isyana davet edilmiş fakat üzerlerindeki kötü imajı düzeltmek için isyana destek olmamışlardır. Şamil Mutlu, *a.g.e.*, s.20

bir kısmının olayın suhulet ile çaresine bakılması gerektiği yönündeki mütalaalarına karşı Ağa Hüseyin Paşa'nın bunların üstüne gidilmesi yönündeki tavrı, paşanın da Sultan II. Mahmud gibi bu anı beklediği izlenimini doğurmaktadır.[83] Daha sonra şeyhülislâmdan fetva alınarak sancak-ı şerifin çıkarılmasına karar verildi. Sancak Hırka-yı Şerif Odası'ndan çıkarılıp Sultanahmet Camii'ne götürüldü. Burada Sadrazam Mehmed Selim Paşa ve Şeyhülislam Mehmed Tahir Efendi tarafından minbere yerleştirildi.[84]

Daha sonra "asilere" karşı halkın desteğini bir an evvel almak için "bilâd-ı selâse" ye dellâllar gönderildi. Zira Yeniçeriler de isyanlarında halk faktörünü sürekli kullanmışlardır. Halkın büyük bir kısmının elinde "esame" olduğundan bir anda "yeniçeri gayretkeşliğine" girebiliyorlardı. Fakat bu sefer istenildiği gibi olmamış halktan istenilen destek sağlanamamıştı.[85]

Halkın ve ulemanın desteğini alan Sultan II. Mahmud, Bâb-ı Hümâyun'a yakın bir binaya yerleşmiş ve hadiseleri buradan takip etmiştir. Sultanahmet Camii'ndeki içtimadan sonra Ağa Hüseyin Paşa, İzzet Mehmed Paşa ile Topçubaşı Numan Ağa topçu ve kalyoncu askeriyle birlikte Divanyolu tarafından oda kışlaklarına ilerlerken, humbaracı ve lağımcılar da Saraçhane istikametinden '*küffar üzerine gider gibi*' yürümeye başlamışlardır. Silahlı halk[86] da bunların peşi sıra aynı istikamete doğru yürümüştür.[87]

Ocak mensupları Et Meydanı'na gelen bu askerleri görünce kışlalarına çekilmişler ve savunma pozisyonu almışlardır. Yapılan '*nush u pendi*' kabul etmediklerinden Topçu yüzbaşısı Karacehennem İbrahim Ağa tarafından top ateşine başlanmış ve kışla kapısı bu atışlar neticesinde yıkılmış ve dahi kışla yanmıştır. Kaçanlardan yakalananlar idam edilmiş, Et Meydanı'nda kalanlar At Meydanı'na götürülmüştür. Ağa Hüseyin Paşa geceyi Süleymaniye'de geçirmiş eski odalar aranarak bulunan asiler öldürülmüştür. İzzet Paşa da Üsküdar'a geçerek III. Selim ve

---

[83] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...*, s. 552.

[84] Esad Efendi, *a.g.e.*, s. 66; Ahmet Lütfi Efendi, *a.g.e.*, s. 102; Şamil Mutlu, *a.g.e.*, s. 51.

[85] Gültekin Yıldız, *a.g.e.*, s.33-36.

[86] Halka silah dağıtılmasıyla ilgili olarak bkz. Esad Efendi, *a.g.e.*,s. 68; Fatih Yeşil, *a.g.e.*, s. 264.

[87] Esad Efendi, *a.g.e.*,s. 66; Şamil Mutlu, *a.g.e.*, s. 50.

Alemdar Mustafa Paşa döneminden kalma isyancılar da dâhil olmak üzere "mimlenmiş" ocaklı esnaf zümresinde kayıkçı, hamal, manav gibi birçok kişiyi ya idam ettirmiş ya da '*ocak namını yâd etmemek'* üzere memleketlerine göndermiştir.[88]

Şehrin bütün kapıları kapatılmış ve giriş çıkışlar kontrol altına alınmıştı. İsyandan sonraki iki günde "kıyım" devam ediyor, Sultanahmet meydanında kurulan divan-ı harb'de yargılananlar Sultanahmet Camii'nin hünkâr mahfilinin altındaki mahzende infaz ediliyordu.[89] Bu denli bir fırsatı iyi değerlendiren II. Mahmud'un saltanatı süresince en ufak bir olaya sebep olan ocaklıları dahi bir bir bulunup idam ettiriyordu.[90]

En nihayet Vak'a-i Hayriyye'den iki gün sonra Sancak-i Şerif'in (17 Haziran 1826) naklinden evvel devlet erkânı ve ulemanın hazır bulunduğu bir meşveret toplanmış ve ocağın akıbeti tartışılmıştır. Yapılan meşveret esnasında ocağın ilgası yerine ıslahı fikri baskın gelmeye başladığı anda, Seyda Efendi devreye girip ocağın ilgası yönünde karar alındı. Beylikçi Pertev Efendi (daha sonra paşa) tarafından hazırlanan ferman sureti okunup onaylandıktan sonra II. Mahmud'un onayına sunulmuş ve her tarafa bildirilmesi istenmiştir.[91]

Böylelikle uzun yıllar kendilerinden hizmet görülmüş ama aynı zamanda çıkardıkları isyanlarla devletin sırtında bir "kambur" olan bu "zümrenin" kazanları devrilmiş ve ocakları sönmüştür.[92]

---

[88] Esad Efendi, *a.g.e.*,s. 62; Şamil Mutlu, *a.g.e.*, s. 52; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...*, s. 554.

[89] Esad Efendi (Sahhaflar Şeyhi-zâde), *Vak'anüvis Esad Efendi Tarihi*, (haz. Ziya Yılmazer), İstanbul 2000, s. 611.

[90] Gültekin Yıldız, *a.g.e.*, s. 39.

[91] Esad Efendi, *Tarih*, s. 614; Ahmed Cevdet (Paşa), *Tarih...*, c. 12, s. 166-168.

[92] Ocağın ilgasına veyahut Vak'a-i Hayriyye'ye birçok şair manzumlar inşad etmişlerdir. Bunların belki de en güzeli Keçeçizade İzzet Molla'nın düşürdüğü şu tarihtir:
Tecemmû eyledi meydân-ı lahme/ İdüp küfrân-ı niʾmet nice bağî/ Koyup kaldırmadan ikide birde/ Kazan devrildi söndürdi ocağı. Bkz. Esad Efendi, *Üss-i...*, s. 72.

1.3. Yeni Ordu Yeni Düzen: Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusunun Kuruluşu

Sultan II. Mahmud'un reformist bir padişah olarak anılması keyfiyeti hiç şüphesiz yaptığı icraatlardaki "yenilik" ve "modernlik" düşüncelerinden ileri gelmektedir. Özellikle Yeniçeri Ocağı'nı ilga etmesi, kıyafet alanındaki yenilikler, Bektaşi tekkelerini kapatması reformist tarafına delil olduğu gibi muhalif söylemlerin de argümanı olmuştur. Bu bağlamda Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla beraber yeni bir ordunun kurulması da kararlaştırıldı. 17 Haziran 1826 tarihinde yayınlanan fermanda ocağın kaldırıldığı bilgisiyle birlikte yeni bir ordunun kurulacağı halka duyuruldu.[93]

Özellikle halkın bu noktada desteğini almak son derece ehemmiyetli idi. Zira hem yeni orduya asker sağlamak hem de ilga edilen ocak ile halkın arasındaki bağ kırılmak istenmiştir. İmamlar meşihat merkezine çağırılıp "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye" ordusu hakkında bilgilendirilmiş ve verilecek vaazlarla dolaylı yoldan halkın desteğinin alınması sağlanmaya çalışılmıştır.[94]

Bir taraftan Yeniçeriler ile ilgili "temizlik"[95] bir taraftan da yeni ordunun kuruluşu ile ilgi çalışmalar böyle bir atmosferin içerisinde devam ediyordu. Yeni orduya serasker olarak düşünülen Celaleddin Ağa'nın bu vazifeyi istememesi üzerine, Ocağın kaldırılışında üst düzey rol oynayan –belki de en büyük rol– Ağa Hüseyin Paşa, Kocaeli ve Hüdavendigar mutasarrıflığı ve Karadeniz sahillerinin

---

[93] Ferman için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...*, c. 1, s. 666.

[94] Yüksel Çelik, *Şeyhü'l-Vüzerâ Koca Hüsrev Paşa*, TTK, Ankara 2013, s. 260.
Ayrıca halkın nazarında Yeniçeriler hakkında muhtemelen kötü bir imaj çalışması için " *Mushâf-ı Şerîf'i bıçak ile paralayıp"* gibi ifadeler kamuoyu oluşturma çabası doğrultusunda ortaya çıkmış argümanlardı. Ayrıca yeni kurulan orduya hazret-i peygamberin adına izafetle isim verilmesi ve "*Devlet-i Aliyye-i Muhammediyye"* gibi söylemler halkın tam desteğini almaya matuf yaklaşımlardır. Bkz. Esad Efendi, *Üss-i...*, s. 94.

[95] Bu hususta doğrudan veya dolaylı olarak Yeniçerilere ait rütbe ve paye (Turnacılık, Zağarcıbaşılık vs.) serdarlık ve yoldaşlık tabirleri, bölük ve ortalara ait alametler ve nişanlar, kazanlar ve çaprazlar, kahvehaneler gibi ocakla irtibatlandırılacak her şey yasaklanmış veya ortadan kaldırılmıştır. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapukulu...*, c. 1, s. 670-72.

Rumeli kısmının muhafızlığı uhdesinde kalmak şartıyla atandı. Bunun yanında Asâkir-i Mansûre Nezareti'ne hacegândan el-Hac İsmail Saib Efendi getirilmişti[96]. Asâkir-i Mansûre Baş Kitabeti'ne ise Mehmed Yekta Efendi atanmıştı. [97]

Yeni ordu bürokrasisinin tepesinde yer alan serasker ilk etapta Süleymaniye Camii avlusunu kendisine mesken edinse de belli bir zaman sonra Ağa Kapısı'na taşındı. Lakin Yeniçeriler ile ilgili olarak her şeyin '*külliyen*' ortadan kalkması istenildiğinden buranın "Fetvahâne" olarak isimlendirilmesi ve şimdi İstanbul Üniversitesinin merkez kampüsünün bulunduğu yerde olan Eski Saray'ın (Saray-ı Atîk) seraskerlik makamı olarak kullanılmasına karar verildi.[98]

Mevcut durum içerisinde yeni ordunun asker ihtiyacını karşılamak amacıyla hemen asker alımına başlandı. Bu alım sırasında izlenecek usûl çok kısa bir süre içerisinde tertip edilen "Kanunname" ile belirlenmişti. Kanunnameye göre nefer yazılamayacak şahısların başında "meçhûlu'l-hâl" olanlar gelmekteydi. Bu ibare ile Yeniçeri bakiyyesi olup yeni orduya sızmak isteyen ocaklılar kast edilmiştir. Her ne kadar bu sızma engellenmek istense de Ağa Hüseyin Paşa'nın başlattığı takibat neticesinde bu yeni ordunun içerisine sızan birçok yeniçerinin mevcut olduğu görülüyordu. Yeniçeri olduğu ortaya çıkanlar Sakız, Midilli, Çanakkale ve Bozcaada'ya sürülmüştür. Kanunnameye göre orduya alınması yasak olan bir diğer zümre de "mühtediler" idi. Muhtemelen Yeniçeri ocağı içerisindeki heterojen yapının getirmiş olduğu problemler engellenmek istenmiş, bundan dolayı böyle bir uygulamaya başvurulmuştur. Ayrıca Anadolu ve Rumeli'nin yerli ahalisi olmayan bir takım gayrimüslimlerin orduya sızması engellemek istenmiş olabilir.[99] Yeni orduya alınacak neferlerin kendi rızalarıyla askere yazılabilecekleri belirtilmiş, on beş ila kırk yaşları arasında olmaları uygun görülmüş, *ta'lîm ve ta'allüm* keyfiyetini

[96] Bu zat daha önceleri Yeniçeri kâtipliği, Eşkinci nazırlığı yapmış ve nazırlıktan önce Emtia Gümrüğü eminliği ile Matbah-ı Amire emini vazifelerini ifa ediyordu.

[97] Esad Efendi, *Üss-i...*, s. 89- 94; Şamil Mutlu, *a.g.e.,* s. 55; Gültekin Yıldız, *a.g.e.*, s, 263; Yüksel Çelik, *a.g.e.,* s. 262; Ahmet Yaramış, *II. Mahmut Döneminde Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye (1826-1839),* (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Yakınçağ Tarihî) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora tezi), Ankara 2002, s. 31.

[98] Esad Efendi, *Tarih,* s. 615; Esad Efendi, *Üss-i...*, s. 89, 95; Şamil Mutlu, a.g.e., s. 56.

[99] Gültekin Yıldız, *a.g.e.,* s. 141-142.

yerine getirebilecek evsafta olmaları şart koşulmuş ve bu husus doğrultusunda ülkenin her bir tarafına fermanlar gönderilerek nefer toplanmak istenmiştir.[100]

Gönüllülük esasına dayalı askeri bir ordu olan Asâkir-i Mansûre'de zorunlu askerlik süresi Nizâm-ı Cedîd'in dört katına çıkarılmak suretiyle 12 yıllık bir süreyi kapsamaktaydı. Yani tekaüde ayrılma için bu 12 yıllık süreyi hizmet içerisinde geçirmek gerekiyordu. Neferlerin izin hususu da düşünülmüş, barış zamanlarında olmak üzere senede bir defa her beş neferden birine memleketi yakınsa 6, uzaksa 8 ay *sıla-ı rahim* izni verilmişti. Hacca gitmek isteyen neferat da izin alabilecekti. [101]

Yeni ordunun kanunnamesine göre ilk etapta 12.000 kişilik bir ordu mevcudiyeti düşünülmüştür. Sekiz "tertib"e bölünecek kuvvetler bir binbaşı vasıtası ile yönetilecek ve yönetim mekanizması yönünden birbirlerinden ayrı olacaklardı. Bu sekiz tertipten her biri 1526 nefer içerirken birer "kolağası" kumandasında "sağ" ve "sol kol" olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Her tertip tıpkı Nizâm-ı Cedîd'de olduğu gibi 12 "saf"tan oluşuyordu. Bu "saf"lar altışar olarak "kol"ların altında bulunuyordu. Saflar ise hiyerarşi olarak üstte bulunan yüzbaşının emrinde iki mülazım, bir sancaktar, bir çavuş ve bir onbaşı olarak düzenlenmişti. Tertiplerin başında bulunan binbaşıların üstünde "başbinbaşı" olarak adlandırılan komutan bulunacaktı.[102] Ayrıca tertiplerde topçubaşı, arabacıbaşı, cebehanecibaşı, mehterbaşı, imamlar, hekim ve cerrahlar da bulunuyordu.[103] Daha sonra 1 Şubat 1827 tarihinde Asâkir-i Mansûre'nin ilk kanunnamesine zeyl yapılarak yüz kırk üç "arabacı", altı "zanaatkâr ustası" ve dört "muzıkacı" ilavesiyle tertiplerdeki nefer sayısı 1680'e yükselmiştir.[104]

İstanbul'da kurulan bu sekiz tertibin (tabur) ikisi İstanbul'un muhafazası ile görevlendirilmiş, bir tertip Yunan isyanını bastırmak için cepheye gönderilmiş, Eğriboz ve Çanakkale'ye de birer tertip irsal edilmiştir. Anadolu ve Rumeli Hisarlarının tahkim ve muhafazası için de birer tertip vazifelendirilmiştir. İstanbul'da bırakılan iki tertip Bâb-ı Seraskerî'ye yerleştirilmiş bir tertip de Üsküdar'a

---

[100] Fatih Yeşil, *a.g.e.,* s. 273.

[101] Gültekin Yıldız, *a.g.e.,* s. 176; Ahmet Yaramış, *a.g.e.,* 37.

[102] Mahmut Şevket Paşa, *a.g.e.,* c. 2, s. 7; Ahmet Yaramış, *a.g.e.,* s. 34; Yüksel Çelik, *a.g.e.,* s. 263.

[103] Abdulkadir Özcan, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye", *DİA,* c. 3, s. 457.

[104] Ahmet Yaramış, *a.g.e.,* 83.

gönderilmiştir. Diğer taraftan askerin kalacağı mekân problemini giderme adına Alemdar Vak'asında tahrip edilmiş Selimiye Kışlası'nın tamirine ve Davut Paşa ile Rami kışlalarının da onarımına başlamıştır.[105]

İstanbul'dan sonra taşradaki belli merkezlere de emirler gönderilerek buralarda da nefer teminine başlanmak istenmiştir. Rumeli tarafında Edirne'de iki, Selanik, Vidin ve Silistre'de birer tertip oluşturulması, Anadolu'da ise Erzurum, Çankırı, İzmir, Bolu ve Kütahya'da da birer tertip kurulması kararlaştırılmıştır.[106]

1 Mayıs 1827 tarihinde serasker olan Hüsrev Paşa, ordunun örgütlenme sistemini de değiştirdi. Tertipler "tabur" saflar ise" bölük" olarak düzenlendi. Bununla birlikte üç tabur bir "alay"ı teşkil etmiş ve alayları "miralay" rütbesiyle bir komutanın yönetmesi uygun görülmüştü.[107] 1828-1829 Rus savaşından sonra alaylar çoğalmış ve iki alay birleştirilerek "liva" oluşturulmuş ve bunların başına "mirliva" atanmıştır. 1831 yılındaki bir düzenleme ile İstanbul'daki alaylara "hâssa" Üsküdar'dakilere "mansûre" denilmiştir. Bu orduların başına birer "ferik" atanmasıyla ordu iki kısma bölünmüştür.

Yeni ordunun kılık kıyafeti ile ilgili de düzenlemeler yapılmıştır. Zira Asâkir-i Mansûre ordusu neredeyse bütün yönleriyle yeni bir ordu olarak düzenleniyordu. Askerler tıpkı eşkincilerin kullandıkları gibi "şubara" denen başlık kullanacaklardı. Lakin bu başlık Hüsrev Paşa'nın yönlendirmesi neticesinde II. Mahmud'un emriyle kaldırılıp yerine Mısır askerinin kullandığı fes zorunlu hale getirildi.[108]

Askerlere yönelik eğitim konusunda da bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle bu alanda yapılan düzenlemelerin askeri belli bir ideoloji veya tektip düzen içerisinde yetiştirme emelinden geldiği düşünülebilir. Kışlalara mekteb inşa edilmesi kararlaştırılmış ve buralarda *Kurʿân-ı Kerîm* ve ilmihâl bilgisi (mesâil-i dîniyye)

---

[105] Yüksel Çelik, "Asâkir-i Mansûre Ordusu'nda Talim Sisteminin Değişmesi ve Avrupalı Uzmanların Rolü (1826-1839)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi,* İstanbul 2008, sayı 19, s. 90.

[106] Ahmet Lütfi, *a.g.e.,* s. 146-147.

[107] Yüksel Çelik, *a.g.e.,* s. 290.

[108] Mısır fesinin "püskül" itibarıyla kullanıma elverişli olmamasından dolayı daha sonra terk edilip yerine püskülsüz Tunus fesi kullanılmıştır. Bkz. Yüksel Çelik, *a.g.e.,* s. 307.

öğretilmesi ve *Birgivî Risalesi* okutulması uygun görülmüştür.[109] Ayrıca askerlerin beş vakit namazı (evkât-ı hamse) cemaatle kılması zorunluluğu keyfiyeti, muhtemelen Yeniçeri Ocağında olduğu düşünülen gayr-i sünnî Bektaşî neşvesine karşı bir tutum olabilir. Bektaşî tekkelerinin ocakla beraber kapatılması hususu da bu tespite karine olabilmektedir.[110]

Kanunname metninde ifade olunan bir diğer husus da neferlerin tayinat ve yevmiyeleri meselesiydi. Neferlere günde sabah ve akşam olmak üzere iki öğün sabahları çorba ve ekmek, akşamları ise yahni yemeği verilecekti. Sabahları verilen çorba pirinç veya mercimekten imal edilecekti. Ayrıca pazartesi ve cuma geceleri bulgur veya pirinç pilavı da askere tayinat olarak belirlendi. Neferat ve zabitana aylık maaş ödenmesi usulüne geçildi ve "ulûfe" uygulaması ortadan kaldırıldı. İstanbul'da bulunan askerlere maaş ödenmesi tam manasıyla bir propaganda unsuru olarak kullanılmak istenmiş bunun için de serasker, nâzır, kâtip ve üst rütbeli subayların hazır bulunduğu bir tören ile yapılması kararlaştırılmıştır. [111]

Genel çerçevesini çizmeye çalıştığımız Asâkir-i Mansûre ordusu yeni bir düzen inşasının ilk adımı olması hasebiyle askerî tarih araştırmalarında çok mühim bir yer işgal etmektedir. Bununla beraber ekonomik, siyasi ve kültürel etkilerinden dolayı sadece askerî bir hadise olmadığı, etkilerinin bugüne kadar gelmesi sebebiyle sosyolojik bir vakıa olduğu gerçeği de gözler önüne serilmektedir. Asâkir-i Mansûre, kuruluş itibarıyla her ne kadar sistemli bir organizasyon görünümü arz etse de aceleye getirilmiş bir kuruluştur. 1828-1829 Rus savaşı ve Mehmet Ali Paşa'nın daha eski *talimli* ordusu karşısındaki başarısızlığı beklentiyi tam olarak karşılamamış ancak bu savaşlardaki direnişi umut verici olmuştur. Asâkir-i Mansûre ile ilgili özellikle Hüsrev Paşa'nın seraskerliği sonrasında birçok düzenleme yapılmış ve bu yeni ordunun çağdaşı diğer ordulara yahut "düşmana" *mukabele-i bi'l-misl* etmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

---

[109] Veli Şirin, *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusu ve Seraskerlik*, İstanbul 2002, s. 52.

[110] Geniş bilgi için bkz. Muharrem Varol, *Islahat Siyaset Tarikat,* Dergah Yay., İstanbul 2013; Fahri Maden, *Bektaşi Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşiliğin Yasaklı Yılları,* TTK, Ankara 2013.

[111] Ahmet Yaramış, *a.g.e.,* 148. Maaşlarla ilgili geniş bilgi için bkz. Hamza Keleş, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Kânûnnâmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2006, c. 14, No: 1, s. 227-240.

II. BÖLÜM

2.1. İkbal Yıldızının Resmini Çizmek: Kâtiplikten Müşirliğe Ârif Mehmed Paşa

Tarih sahnesinde rol almış nice karakter vardır ki rolünü başarıyla sergilemiş, vazifesini yerine getirmiş ve kendisi için perde kapandıktan sonra unutulup gitmiştir. Kimileri ise zihinlerde yer ederek *hatırlanmış* ve tarihe mal olmuşlardır. Ardından bıraktığı eserler kendilerinin "delili" olmuştur. Hatıratı transkribe edilen Ârif Mehmed Paşa da bu karakterlerden biridir.[112]

Çalışmanın esas konusunu oluşturan eserin müellifi Kolağası Ârif'in (bundan sonra Arif Paşa) doğum tarihi ve babasının kim olduğu hususunda bir hayli karışıklık vardır. Bu karışıklığa Ârif Paşa'nın bizatihi sebep olması ise hayli ilginç bir vakıadır. Zira *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye* (bundan sonra *Mecmua* olarak kullanılacaktır) adlı eserinde verdiği *tercüme-i hâl*inde[113] kendisinin '*1222 senesi Zi'l-hiccetü'ş-şerîfesinin dokuzuncu arife günü âlem-i vücûda vâsıl*' olduğunu söylemektedir. Fakat hatıralarında '*Kapuçukadârı İsmâʿîl Efendi nâm zâtın ikiyüz yirmi beş târîhinde sulbünden'* doğduğunu bildirmektedir. Bu durum bazı soruları akla getirmektedir. Acaba Ârif Paşa'nın 1279 yılında yani 1862 tarihinde bastırdığı eserinde verdiği otobiyografide bir baskı hatası mı oldu ya da kendisi doğum tarihini mi unuttu? Bunun haricinde hatıratında verdiği tarihin kesinliği söz konusu olmayabilir. Fakat hatıratını yazdığı tarih daha erken bir tarih olması hasebiyle o yaşta doğum tarihini karıştırma ihtimali, ellili yaşlarında bastırdığı eserinde verdiği biyografiyi yazarken karıştırma ihtimalinden daha düşüktür. Bunun haricinde Ahmed Bâdî Efendi *Riyâz-ı Belde-i Edirne* adlı eserinde h. 1225 tarihinde doğduğunu kaydetmektedir. Ârif Paşa ile ilgili bilgi veren neredeyse bütün kaynaklar doğum tarihini tercüme-i hâlinden aktardığına göre Bâdî Efendi bu bilgiye nerden ulaştı? Bu

[112] Esasında Ârif Mehmed Paşa hatıratında Mehmed ismini hiç kullanmıyor. Sadece Ârif olarak kendinden bahs ediyor. Bu durum Osmanlı Arşiv Belgelerine de yansımış durumdadır. Zira bir kısım belgelerde Mehmed Ârif olarak geçse de (Örnek olarak bkz. BOA, A. DVN, 144/48 -29 Şevval 1272/3 Temmuz 1856-) genellikle Ârif ismiyle anılmaktadır.

[113] Bkz. Ek-2.

ihtilaf belirttiğimiz gibi bir baskı hatasının olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Ahmed Bâdî Efendi'nin Edirneli olması hasebiyle Edirne valiliği yapmış olan Ârif Paşa'yı yakinen tanıyor olması muhtemeldir.[114] O halde kesin olmamakla birlikte Ârif Paşa'nın 1225/1811 tarihinde doğduğu kabul edilebilir.[115]

Ârif Paşa'nın biyografisinde bir diğer sorunlu konu da babasının kim olduğu meselesidir. Zira Ârif Paşa'nın biyografisini veren kaynakların çoğu babasının İrfânzâde Kapuçukadar İsmail Rıf'at olduğunu söylemektedir.[116] Bu durum da muhtemel bir baskı hatasından neşet etmiş olabilir. Ârif Paşa *Mecmua'*sında '*Der-sa'âdet'de İrfân-zâde Kapuçukadar demekle ma'rûf İsmâ'îl Rif'at Efendi sulbünden*' doğduğunu söylemektedir. Burada "Kapuçukadar" lafzının sonundaki "ı" (Osmanlıca daki karşılığı "ى", "y") harfinin muhtemelen baskı esnasında düşmesi neticesinde babasının "İrfanzâde Kapuçukadar İsmail Rıf'at" olduğu sanılmıştır. Hâlbuki Ârif Paşa ile ilgili malumat vermek isteyen kişiler dipnotlarında kaynak olarak verdikleri *Sicill-i Osmânî* adlı esere baksalar böyle bir hataya düşmeyecekleri gün gibi aşikârdır. Mehmed Süreyya Bey Ârif Paşa'nın babasının "İrfânzâde Ârif Efendi'nin Kapuçukadarı İsmail Rıf'at" olduğunu söylemektedir.[117] Ârif Paşa da hatıralarında '*Bu çâker-i ahkar-eser ricâl-i Devlet-i Aliyye'den İrfânzâde el-Hâc Ârif Efendi*

---

[114] Ahmed Bâdi Efendi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, (haz. Niyazi Adıgüzel-Raşit Gündaoğdu), Edirne 2014, c. 2/1, s. 1076.

[115] Ârif b. İsmail, *Tercüme-i Ahvâl*, Süleymaniye Ktb., Hüsrev Paşa, nr. 794, vr. 2a. (Esasen Ârif Paşa hatıralarına bu ismi vermemiştir. Gerek Devr-i Hamidî Katalogarında gerek kütüphanenin mevcut kataloglarında *Tercüme-i Ahvâl* olarak geçmektedir. Ârif Paşa'nın eserlerinin incelendiği bölümde bu konuyla ilgili tafsilat verilecektir. Kaynak karışıklılığı olmaması için dipnotlarda bu kitabı referans olarak kullanırken mevcut katalog bilgisi esas alınmıştır.); Ârif Paşa, *Mecmûa-i Tesâvîr-i Osmâniyye*, Tasvîr-i Efkâr Mat., İstanbul 1279, c. I, s. 16; Ârif Mehmed Paşa, *-Osmanlı İmparatorluğunda makamlar ve kıyâfetler / Mecmu'a-i Tesavir-i Osmaniyye,* İstanbul, 1999, s. 16; Muchir Arif Pacha, *Les Anciens Costumes de L'Empire Ottoman Depus L'Origine de La Monarchie Jusqu'a La Reforme du Sultan Mahmoud*, Paris 1862, s. 1; *Elli Ünlü Vali -Meşhur Valiler-*, Ankara 1969, s. 77.

[116] Örnek için bkz. Ali Şehabettin, "Ârif Paşa", *Milli Mecmua,* İstanbul 1340, sy. 25, s. 403; Burhan Olker, "Ârif Paşa (Ressam), *İstanbul Ansiklopedisi,* İstanbul 1959, c. 2, s. 1009; Muhittin Serin, "Ârif Mehmed Paşa", *DİA,* c. 03, s. 368.

[117] Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî,* yay. (haz. Nuri Akbayar, Seyit Ali Kahraman), İstanbul 1996, c. 1, s. 318.

hazretlerinin Kapuçukadârı İsmâʿîl Efendi nâm zâtın' ifadesiyle babasının İsmail Efendi olduğunu zikretmektedir.[118] Tıpkı Mehmed isminde olduğu gibi babasının ikinci adı olan Rıf'at ismini de hatıralarında söylememektedir. Babası İsmail Rıf'at'ın İrfanzâde Ârif Efendi ile karıştırılma keyfiyetinin "dikkatsizlik"ten ileri geldiğini öne sürmek yanlış olmasa gerektir.[119]

Ârif Paşa'nın hatıratında doğum yeri ve ailesi ile ilgili bilgiler de bulunmaktadır. Paşa, Boğaziçi'nde Anadolu Hisarı'nda annesinin babası Dergâh-ı Âlî gedikli zuamâsından Hasan Ağa'nın sahil hanesinde doğduğunu söylemektedir. Paşa'nın doğduğu yerin bilinmesi kültürel ve içtimai olarak yetiştiği atmosfer hakkında bilgi vermesi hasebiyle önemlidir.[120]

Ârif Paşa doğduğu esnada Osmanlı Devleti sıkıntılı bir süreç içerisinde idi. III. Selim öldürülmüş, tahta II. Mahmud geçmiş arkasından Alemdar Mustafa Paşa olayı yaşanmış ve Ruslarla savaş devam etmekteydi. Böyle bir atmosferde doğan Ârif Paşa ilk terbiye ve tahsilini dedesinden almıştır. Kendi ifadesiyle '*akl-ı kâsırım mertebe-i temyîz-i siyâh [u] sefîdi hâʾiz*' olduğunda Deftardarlık'ta (Bâb-ı Defterî) Baş Muhasebe kalemine başlamıştır. Ârif Paşa'nın ilk memuriyeti ile ilgili olarak da verdiği tarihler farklıdır. Hatıralarında '*sinnim hadd-i bulûğı mütecâviz ve akl-ı kâsırım mertebe-i temyîz-i siyâh [u] sefîdi hâʾiz oldukta bin iki yüz otuz dokuz senesi*'

---

[118] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 2a.

[119] İrfanzâde Ârif Efendi Sultan Mahmud devri ricalinden olup üst düzey devlet görevlerinde bulunmuştur. Bulunduğu vazifelerle ilgili olarak bkz. Nuzül Eminliği için: BOA, HAT, 118/4794 (11 Muharrem 1222/ 20 Mart 1807); Arpa Eminliği için: BOA, C. ML, 781/31817 (tt. 29 Rebiülevvel 1229/ 21 Mart 1814); Cebehâne Nazırlığı için: BOA, HAT, 1537/37 (tt. 29 Zilhicce 1231/ 20 Kasım 1816); İznikmid Kereste Nazırlığı için: BOA, HAT, 678/33035 (tt. 29 Zilhicce 1233/ 30 Ekim 1818); Matbah-ı Amire Eminliği için: BOA, C. SM, 31/1534 (02 Zilkaade 1237/ 21 Temmuz 1822); Cizye Muhasebeciliği için: BOA, HAT, 289/17341 (tt. 29 Zilhicce 1241/4 Ağustos 1826). Vak'a-i Hayriyye'den sonra Cizye Muhasebeciliği vazifesinden alınıp yerine Ata Bey atanmıştır.(Esad Efendi, *Üss-i Zafer*, nşr. Mehmed Arslan, İstanbul, 2005, s. 52.) İrfanzâde Ârif Efendinin "şahid" olarak bulunduğu bir hüccet de hayli ilginç bir kişiliği olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Cevdet Paşa *Tarih*'inin 8. cildinde aktardığı bir anekdot da, ömrünün sekiz yılını kadı huzurunda Yusuf Ağa'ya hibe eden Sadullah Ağa'nın hüccetinin altında İrfanzâde Ârif efendinin de adı geçmektedir. Cevdet Paşa, *Tarih,* c. 8, s. 452.

[120] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 2a.

ifadesiyle 1239 senesinde memuriyete başladığını söylese de *Mecmua*'sında '*sinn-i âcizânem temyîz-i sefîd ü siyâh ve tefrîk-i sevâb u günâha başladıkta 38 senesi idi*' demektedir. Fakat iki metinde de kullandığı ifadeler hemen hemen aynıdır.[121]

Ârif (Paşa) 1241/1826 senesinde memuriyetinde '*kıyâm eylemekte iken*' Defterdar Tahir Efendi'nin marifetiyle[122] '*kâtibân ve şâkirdân-ı aklâma muʿtekadât-ı İslâmiyye ve mukaddemât-ı ulûm-ı Arabiyye ve lugât-ı Fârisiyye taʿlîmiçün*' Bab-ı Defteri Camii'nde '*sabâhleyin Sarf cümlesi'yle Birgivî Şerhi ve sâʿat dokuz vakitleri*

[121] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 2a; Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16.

[122] Fî'l-asl ikdâm-ı padişâhî mekteb-i erbâb-ı kemâl ve mekseb-i refâh-ı hâl olduğundan ulûm-ı âliyye ve ilâhiyyeden vâyesi ve rusûm-ı hutût ve erkâmdan sermâyesi olmayan ve ketb ü kıraat eylediğinin manasını bilmeyen cehele-i nâsı... kitâbe idhâlden mübâlağa ile ihtirâz ve farazâ o makûleden biri iltizâm olunsa emanet ve diyâneti husûslarında suâl ve cevâb devr ü dırâz olunur ve ol eyyâmda ikdâmda her maslahata ehakk her bir husûsta istihdâma evfak ve elyak nice nice müʾtemen, sâhib-i basîret ve ehl-insâf ve kabiliyet bulunur iken dervâze-i musâmaha bâz ve ayb-ı hüner hem-avâz kılınarak erbâb-ı hüner munkariz ve bu takrîble usûl ve kuyûda ihtilâl arîz olduğuna mebnî geçende fîmâ baʿd sarf ve nahvı üstâddan görmemiş ve lede'l-imtihân istiʿdâd ve kâbiliyeti tebeyyün etmemiş kesânın silk-i şâkirdâna idhâlden men tahzîri bâbında sânihâ pirây-ı sudûr olan irâde-i aliyye muktezâsınca makâm verilip icrâsına dikkat olunmakta ise de kable'n-nizâm meʾmûr olup mülâzemet etmekte olan hulefâ ve sâir ketebeden yalnız sevâd-hânlığa kanâat edenler şurût-ı nizâma riâyet ile hod be-hod iktisâb-ı meʿârife kûşiş ve tahsîl-i bidâaya verziş edemeyecekleri zâhir ve hâl bu minvâl üzere iken nizâm-ı sâbıkü'z-zikrin icrâsına muvaffak olunamayacağı emr-i bahir olmaktan nâşi bu keyfiyyetin semt-i salâhı tefekkür ve iktizâ edenler ile tezekkür olundukta bilâhare ulûm-i Arabiyye ve Fârisiyye'de mâhir ve talâkât-ı lisânla hüsn-i tefhîmi ve ifâdeye kâdir bir hâce intihâb ve taʿyîn ile Bâb-ı Defterî Cami-i Şerîfi'nde taʿtîlâtdan maʿâda külli yevmin kabl-i zuhr ve asrda ilm-i âdât ve Fârisî ve fıkh-ı şerîf tedrîs ve tederrüs ettirilmeye karâr verilmekle imdi fahru'l-ülemâ faziletlü el-Hâc İbrâhîm Pertevî Efendi dâileri evsâf-ı mezkûre ile mevsûf olduğundan hidmet-i mezkûreye taʿyîn ve efendi-yi mumâ-ileyhe kaleminiz hasılatından şehriyye elli guruş ve mâlikaneden on beş ve Rûznamçe-i evvel kaleminden otuz ve Cizye Kalemi'nden on beş ve Mevkûfât'dan on ve Mektubcumuz Odası'ndan otuz kuruş ki cemʿân şehriye yüz elli guruş maʿaş tertîb...BOA, C. DH., 268/13354 (19 Cemaziyelahir 1241/ 29 Ocak 1826). Ayrıca bkz. Cevdet Paşa, *Tarih,* 1301 tertibi, c. 12, s. 161.

*Sünbülzâde Vehbî Efendi merhûmun Tuhfe'si'*ni Hoca Pertev Efendi'den okuduğunu söylemektedir.[123]

Ârif Paşa'nın hayatının en önemli yılı belki de dönüm noktası 1241/1826 olabilir. Zira Yeniçeri Ocağının kaldırıldığı bu yıl hayatını tümüyle değiştirecek birçok olayın başlangıcını teşkil ediyordu. Vak'a-i Hayriyye'nin bir bireyin hayatında nasıl değişiklikler yaptığını göstermesi açısından Ârif Paşa'nın hatıraları son derece önemlidir. Zira o '*Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye cümle indinde muʿteber ve muʿtenâ asâkir*' olacağını bir gece '*vakʿa-i âcizânemde dîde-i basîretime ıyân'* oldu[124] diyerek rüyasında görmüş ve '*Vakʿa-i Hayriyye'nin yedinci günü kalemi terk*' ederek askerlik mesleğine intisab etmek istemiştir. Tabi Arif Paşa sadece bir rüya neticesinde kalemi terk etmiş olmamalıdır. Muhtemelen etrafından bu doğrultuda yönlendirme olmuştur.[125]

Bu durum sandığı kadar kolay olmamıştır. Zira "Başbuğ" ve "Başbinbaşı" tayin olunan Osman Ağa'nın[126] çadırına gidip '*Efendim bu asâkir-i feyz-mezâhire çâkerlerini nefer tahrîr buyurmalarını niyâz ve kabûlünüzü her vechile ricâ ederim*' diyen Ârif, beklediği yahut umut ettiği cevap yerine '*Bak oğlum! Sen daha çocuksun. Bu askerlik şöyle usretlidir ve böyle dikkatlidir ve henüz taʿlîm u taʿallüme iktidârın*

---

[123] İleride de bahs olunacağı üzere şiire merakı olan Ârif, bu derslere başlamasıyla ilgili olarak bir de tarih düşürmüştür:

> '*Bedʾ olundu Tuhfe-i Vehbî vü Sarf u Birgivî*
> *Yek-zebân olduk duʿâ etdik hemân ser-tâ-be-pâ*
> *Söyledim cevher kalemle Ârifâ târîhini*
> *İtdi defterdâr efendi kapumızı pür-safâ*' (1241)[123]

[124] "Sülehânın gördüğü rüyalar" ile ilgili olarak bkz. Cevdet Paşa, *Tarih,* c. 12, s. 157 den nakille Kemal Beydilli, *Yeniçeriler ve Bir Yeniçerinin Hatıratı*, İstanbul 2013, s. 54; Ayrıca yeniçeri Ocağının ilgasını gören "saliha" bir kadınla ilgili olarak: Mehtap Erdoğan, "Yeniçeriliğin Kaldırılışına Dair Tarihî ve Edebî Bir Eser: Emâre-i Zafer", *Selçuklu Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2005, s. 77.

[125] Ârif b. İsmail, *a.g.e.*, vr. 3b; Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.*, s. 16.

[126] Esad Efendi, *Üss-i Zafer*, (Haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2005, s. 89, Ahmed Cevad, *Tarih-i Askerî-i Osmanî*, İstanbul 1297, c. 1, s. 168.

yokdur' hitabıyla karşılaşmıştır. Bunun üzerine vaziyeti tekrar Osman Ağa'ya arz etse de '*müsmir olmayıp*' Bab-ı Ser-Askerî'ye gidip gelmeye başlamıştır. Çok istediği askerlik mesleğine girişi ise meşhur Ağa Hüseyin Paşa eliyle olacaktır. Ağa Hüseyin Paşa ile Ârif Paşa'nın dedesi Hasan Ağa'nın aralarında olan yakınlıktan dolayı Ârif'i Bab-ı Ser-Askerî'de görüp vaziyeti anlayınca '*Oğlum, seni Asker-i Mansûre'ye kâtib yazayım. Tarîkince nice nice mesânid-i ulyâya mâʾil olursun.*' diyerek Osman Ağa'ya göndermiş ve "askeri kâtip" sınıfına dâhil olmasını sağlamıştır.[127]

Fakat Ârif Paşa'nın gerçek isteği "asker" olmaktı. Talim ve taallüm almış silahlı bir asker olmak istiyordu. Kendisinden sonra bu "yeni orduya" yazılanların yüzbaşı, mülazım olduklarını görüp, kendisinin hâlâ kâtip olmasından dolayı '*Ben niçün murâdıma vâsıl olamadım.*' diyerek üzüldüğünü söylemektedir. Hatta bu serzenişini Bab-ı Ser-Askerî'ye '*nizâm-ı müstahseni ve usûl-ı sâʾireyi*' öğrenmeye gelen Rikâb-ı Hümâyun Haseki Ağalarına '*Üç mâhı mütecâvizdir ki hiç bir şey olamadım. Kemâl-i iştiyâkımdan bu haymeyi kendime mekân eyledim. Cenâb-ı Hak'dan murâdımın vusûlini temennî ederim.*' diyerek dile getiriyordu. Bunun üzerine Haseki ağalar kâtip Ârif'e Asakir-i Hassa-i Şâhâne'nin kurulacağını[128] kendileri ile gelmesini '*Nâfile yere imrâr-ı vakt etme ve beyhûde taʿab ve meşakkat çekme*' diyerek istemelerine rağmen Ârif (Paşa) '*Şedâyide tahammül etmedikçe ileride mükâfât-ı celîleye nâʾil olunmaz. Burayı terk etmek ind-i âcizîde mecûz değildir.*' diyerek kabul etmemiştir.[129]

Çok ilginçtir ki Ârif Paşa'nın hatıralarında sıkça bahsettiği olayların başında "terfi" mevzusu gelmektedir. Bab-ı Ser-Askeri'ye ilk girdiği andan kolağası olduğu 1251/1836 senesine kadar geçen süre içerisinde "terfi" mevzuunu gerek sitayişle gerekse üzülerek aktarmıştır. Yukarda bahs edilen Hassa Ordusu'nun kurulmasından sonra '*kimi yüzbaşı ve baʿzısı kolağası nasb buyrularak be-kâm olmuşlardır.*' sözüyle biraz onları kıskansa da '*sâye-i şevket-vâye-i tâc-dârîlerinde hidmet ve*

[127] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 4a, 4b.

[128] Geniş bilgi için bkz. Abdülkadir Özcan, "Hassa Ordusunun Temeli Mu'allem Bostaniyân-ı Hâssa Ocağı", *Tarih Dergisi,* Sayı 34, İstanbul 1984, 347-396.

[129] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 5a, 5b.

emeğim sebkat ettikçe rütbe-i celîleye nâil ve intihâsında büyük zâbit olacağımda şekkim yoktur.' diyerek sanki geleceği görüp ileride kesb edeceği rütbeleri hissetmiştir ve hakikaten de ilerde "müşir" olarak bunu ispat etmiştir.[130]

Ârif Paşa o sıralar tekrar Osman Ağa'dan yeni kurulan 4. ve 5. taburlara "nefer" olarak "tahrir" edilmesini istese de müyesser olamamıştır. Kendi ifadesiyle '*mesʾûlümün husûlünü dergâh-ı İlâh'tan temmennî ve istidʿâya ibtidârda iken*' Anadolu ve Rumeli'de de asker tahriri söz konusu olmuştur.[131] Edirne'de tahrir olunacak tertibin başına Hacı Davud Ağa'nın getirilmesi kararlaştırılmış[132], Bursa'daki tertibe ise Binbaşı Ârif Ağa uygun görülmüştür. Ârif Ağa beraberinde Ârif'i (Paşa) de götürmek istemiş olmasına karşın Osman Ağa'nın '*tereddüd cevâb*' vermesiyle '*kederle meʾnûs*' olmuştur. Hatta Ârif Ağa'nın maiyetine verilen Bekir Efendi isimli askerin daha sonra miralay olmasından dolayı ümitsizliğe kapıldığını dile getirmektedir.[133]

Vak'a-i Hayriyye'den sonra İstanbul'un güvenliği hususu gündeme gelmiş ve yeni ordunun kanunnamesi içerisinde bu da yerini almıştır. Buna göre Bab-ı Ser-Askerî'de konuşlanacak iki tertip İstanbul'un asayişinden sorumlu olacaklardı. Ayrıca şehrin birçok yerinde karakollar da kurulmuştu. Ârif Paşa'da bu '*karakol-hânelerin*' yevmiye ve günlük tayinatların taksimine görevlendirilmiştir.[134]

Ârif Paşa'nın asker zümresine girmedeki iştiyakı giderek artarken Bolu'da kurulacak olan Altıncı Tertib'in başına binbaşı olarak Nizâm-ı Cedîd eski yüzbaşılarından İsmail Ağa getirilmiştir. Osman Ağa, Ârif'e (Paşa) '*Bak oğlum! Seni bu âna dek tevkîf ettiğimin hikmeti pederin ağa ile ülfet-i kadîmemiz olup muhabbetimiz derece-i uhuvveti güzerân ve musâbakat etmiş olmaktan nâşi, baba dostluğu icrâ içün idi. Yaʿnî germ ü serd rûzgârı görmüş bir müsinn âdem ararım ki seni ânın yanına vereyim*' diyerek neden bunca zamandır beklettiğini açıklamış ve '*İşte bu İsmâʿîl Ağa'ya seni kâtib edeceğiz'* diyerek yeni vazifesine atamıştır. Tam o

[130] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 6a; Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16.

[131] Ahmet Yaramış, *a.g.e.,* s. 86.

[132] Aynı yer.

[133] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 7b-8b.

[134] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 8b; Esad Efendi, *Üss...*, s. 77.

sıralarda Sultan II. Mahmud Bab-ı Ser-Askerî'yi ziyaret edip askerin talimini izlemiştir.[135] Ziyaret esnasında yapılan talim ve padişahın askerlere ihsanda bulunması Ârif Paşa'yı oldukça etkilemiş ve '*askerî defterinde mukayyed*' olmamasından ötürü oldukça üzülmüştür.[136]

Ârif (Paşa) bu durum karşında son derece üzülürken Osman Ağa çağırıp Asakir-i Mansûre Nazırı Saib Efendi'nin kendisini çağırdığını söylemiş, Ârif (Paşa), Saib Efendi'nin yanına gittiğinde '*Oğlum, seni bu Altıncı Tabur'a kâtib edeceğiz. Lakin nizâm-ı müstahsenin kavâ'id ve şurûtu bu vechiledir. İki satır yazı tahrîr eyle görelim*' diyince Ârif (Paşa) '*çend satır şey*' yazıp vermiş ve Saib Efendi'den takdir görmüştür. Bunun neticesinde Binbaşı İsmail Ağa'nın tertibinde kâtip olmuştur.[137]

Daha sonra Rumeli Hisarına[138] vazifeyle gönderilmiş bir müddet orada kaldıktan sonra Bab-ı Ser-Askerî'ye geri dönmüştür. O aralıkta Rum İsyanının '*kahr u tenkîllerine*' memur olarak görevlendirilmiş olan Reşid Paşa'nın[139] ve maiyetine Altıncı Tabur'un memuriyeti emr olunduğundan 21 Şaban 1242/19 Mart 1826 tarihinde[140] Osman Ağa ile beraber Yenişehir'e gitmiştir.[141] Burada iken Atina'da Rum isyancılarının toplanması üzerine Osman Ağa'nın Atina'ya hareketi emr olunsa da[142] daha Atina'ya varmadan isyan bastırılmıştı.[143]

---

[135] Esad Efendi, *Üss...*, s. 162-166. Sultan II. Mahmud'un Bab-ı Ser-Askerî'yi teşrifleriyle ilgili Keçecizade İzzet Molla'nın uzun bir kasidesi de burada yer almaktadır. Ayrıca Sultan Mahmud'un Perşembe günleri talimleri izlemesi ile ilgili olarak bkz. Gültekin Yıldız, *a.g.e.*, s. 378.

[136] Ârif b. İsmail, *a.g.e.*, vr. 10b.

[137] Ârif b. İsmail, *a.g.e.*, vr. 11a.

[138] ... Fenerbahçesinden Bahr-ı Siyah Boğazı'nın Anadolu tarafında vâki Fener kalasına kadar gerek Boğaz kal'alarını muhâfaza... Ahmet Yaramış- Mehmet Güneş, *Askeri Kanunnameler*, Ankara 2007, s. 46.

[139] Rumeli Valisi Mehmed Reşid Paşa'nın Atina ve havalisini eşkıyadan temizlemeye gönderilmesi ile ilgili bkz.: BOA, C. AS, 201/8639.

[140] Metinde h. 1241 tarihi verilse de muhtemelen sehven yanlış yazılmıştır.

[141] Asâkir-i Mansûre tarafından Yenişehr-i Fenâr'da bırakılan mühimmat, cebhane, cadır vs. için bkz. BOA, HAT, 848/38056.

[142] Rum eşkiyâsını "mahvetmek" için Rumeli ordusunda Reşîd Paşa'nın maiyetine memur kılınan Osman Ağa ile ilgili hüküm için bkz. BOA, C. AS, 139/6157; BOA, C. AS, 601/25332.

Ârif (Paşa) İstanbul'a avdet ettiği 1244/1828-29 senesine kadar Atina ve Ağrıboz bölgelerinde birçok hizmette bulunmuş hatta bir kaç defa ciddi çatışmaya dahi girmiştir. Kendisine emanet edilen aylıkları düşmandan korumak için bulunduğu mevziye nasıl gömdüğünü uzun uzun anlatmaktadır. Bundan başka Rum isyanının baş aktörlerinden olan İpsilanti'ye dair verdiği malumatlar son derece önemlidir.[144]

Ârif (Paşa) İstanbul'a döndüğünde *'bidâyet-i nizâm-ı süreyyâ-intizâmdan beri emel ve efkârı'* olan *zabit* olma arzu ve isteği kat be kat artmış ve bir şekilde bu emeline ulaşmanın yollarını aramıştır. Özellikle kendi akranlarının terfi etmeleri ve nişan almaları Ârif'i (Paşa) derinden etkilemeye devam etmiştir. Asâkir-i Mansûre Ordusu'na aynı dönemde tahrir olan Üçüncü Tabur'un nefer kâtibi Şâkir Efendi'yi[145] göğsündeki '*nişân-ı şâhâne*'yle gördüğünde çok şaşırmış ve '*ve müddet-i ömrümde böyle muʿanven nişân görmedim ve Ağrıboz mesâfe-i baʿîde olmak cihetiyle âsitânenin nizâmını bilmez idim.*' diyerek şaşkınlığını dile getirmiştir.[146]

Hüsrev Paşa'nın ser-asker olmasından sonra askere Hüsrev Paşa'nın "Hüsrevî Talim" denen Fransız tipi talimi yaptırılmaya başlanmış ve ordu düzeninde birçok değişikliğe gidilmiştir.[147] Ayrıca pek çok atama ve aziller yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de Ârif (Paşa)'nın maiyetinde bulunduğu Osman Ağa'nın vazifeden alınarak yerine Yedinci Alay'ın kaymakamı Filibeli Bekir Bey miralay

---

[143] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 15b. Atina "gailesinin hitamıyla" ilgili olarak bkz. BOA. HAT, 844/37909, 846/38017, 890/39334 ve Atina'nın zaptından sonraki ahvâl için bkz. BOA, HAT, 947/40732-Z. Ayrıca bkz. Ali Fuat Örenç, "*Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, İstanbul 2009, s. 89-97.

[144] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 17b-28a; İpsilanti'nin Rum isyanının hazırlanması ve tatbiki aşamasında üstlendiği aktif rolü ile ilgili genel bilgi için ayrıca bkz. Vasilis Panagiotopoulos, "The Filiki Etairea (Society of Friends) Organizational Preconditions of the National War of Independence", *The Greek Revolt of 1821 A European Event*, (ed. Petros Pizanias), İstanbul 2011, s. 101-128

[145] Şakir Efendi'nin Alay Emini olması hakkında: "*...ve Şakir Efendi kullarını Altıncı Alay'a alay emini nasbı...*", BOA, HAT, 308/18204.

[146] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 29b.

[147] Yüksel Çelik, *Şeyhü'l-Vüzerâ Koca Hüsrev Paşa,* TTK, Ankara 2013, s. 272.

nasbıyla atanmıştır.[148] Ârif (Paşa) *emel*i olan zabitlik için Bekir Paşa'nın huzuruna varmış ve '*Bu kulunu dahî emsâlime nazaran kâtiblikten ihrâc ve zâbitân sırasına idhâlim ile çerâğ-ı hâs buyrulmam husûsuna müsâʿade ve merhamet-i seniyyeleri şâyân buyrulması merâhim-i aliyye-i Âsafâne-i veliyyü'n-niʿamânelerinden niyâzımdır.*' diyerek durumunu arz etmiştir. Bunun üzerine Bekir Paşa '*Vâkıʿa tamam askerîye yakışır ve münâsiptir*' diyerek Ârif (Paşa)'nın sonunda müşirliğe gidecek zabitlik yoluna girmesine vesile olmuştur.[149]

Fakat Ârif (Paşa) zabitliği istediği kadar onu cezb edenin '*nişân-ı fürûğ-efşân-ı şâhâne*'[150] ve '*rengâreng elbise-i nizâmiyye*'[151] olduğu aşikârdır. Bundan dolayı aynı gün Bekir Paşa'nın yanına tekrar gidip '*Matlabım sâde mülâzımlık dahî olsa râzıyım*.' diyerek terfiini istemiş[152] ise de Bekir Paşa'nın '*seni yüzbaşı edebilirim*' cevabıyla bir hayli mutlu olmuştur. Fakat bu isteği Hüsrev Paşa'nın araya girmesiyle gerçekleşmemiştir. Zira Hüsrev Paşa '*birden bire yüzbaşılığa müsâʿade*' etmeyip Onbirinci Alay'ın Üçüncü Taburu Birinci Bölüğüne çavuş yapılmasını emir buyurmuştur.[153] Üç ay sonra ise Hüsrev Paşa'nın emriyle mülazım olmuştur.[154]

Ârif (Paşa) daha sonra Onbirinci Alay'ın Çirmen Mutasarrıfı Hüseyin Paşa maiyetine verilmesilmesiyle Üsküb'e gönderilmiştir.[155] Bosna tarafında zuhur eden isyanı bastırmak için görevlendirilen Mehmed Reşid Paşa ile beraber Piriştine'ye[156]

---

[148] Bekir Bey'in terfii ile ilgili olarak Hüsrev Paşa mühürlü belge için bkz. BOA, HAT, 296/17589.

[149] Ârif b. İsmail, *a.g.e.*, vr. 32a.

[150] Bkz. Ek-3.

[151] Bkz. Ek-4.

[152] Ârif Paşa atanma ve terfi hususunda sadece kendisi için değil yakınında bulunanlar ve akrabaları için de birçok defa "kayırılma" talep etmiştir. Örnek olarak damadı Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası hulefasından Raşid Bey'in terfii için devlet merkezine başvurmuş ama bir sonuç alamamış. BOA, A. MKT. UM. 556/92, 556/100; BOA, A.MKT. MHM. 262/26.

[153] Ârif Paşa tercüme-i halinde Başçavuş olduğunu söylemektedir. Bkz. Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.*, s. 16.

[154] Tercüme-i halde bu hususta da farklılık vardır. Zira Ârif Paşa başçavuş olduktan dört ay sonra mülazım olduğunu söylemektedir. bkz. Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.*, s. 16.

[155] Üsküp'te memur Asâkir-i Masûre'den On Birinci Alay'ın tayinatı için bkz. BOA, C.AS., 196/8424.

[156] Piriştine'de "zuhur eden fesâd" ile ilgili olarak bkz. BOA, HAT., 418/21529.

gitmiş, isyanın batırılması neticesinde Üsküb'e dönmüştür. 17 Ramazan 1247/ 19 Şubat 1832 tarihinde İstanbul'a avdet etmiştir.

İstanbul'a avdetten sonra "talim ve taʾallümle" uğraşmış ve askerlik mesleğinin icaplarını yerine getirmiştir. Tam o sıralar askeri teşkilatta yapılan düzenleme ile iki alay birleştirilmek suretiyle "liva"lar teşkil edilmiş ve başlarına "mirliva" rütbesiyle bir komutan atanmıştı. Bu mirlivalardan biri de Ârif (Paşa)'nın alayının komutanı Bekir Paşa idi.[157] Ârif (Paşa), Bekir Paşa'nın yanına giderek yeni teşkil edilecek "alay hazinedarlığı" için müracaatta bulunmuş lakin Hüsrev Paşa' *Hazîne-dârlık yolu asker taʿlîmine münâfî ve aslâ meʾmûriyyeti olmayıp Bekir Bey oğlum bunu şimdilik yüzbaşı edelim ve inşâallâhu teʿâlâ sâye-i şâhânede binbaşı rütbesine naʾil olur.*' diyerek yüzbaşı olmasını sağlamıştır. Ayrıca Hüsrev Paşa konuyla ilgili bir methiye yazmasını Ârif (Paşa)'den istemiş, Ârif (Paşa) de şu methiye yazmıştır:[158]

'*Medhiyye ve teşekkür-nâme*

Şâh-ı Şâhân-ı cihân hazret-i Mahmûd Hânı
Taht-gâh-ı azamett[e] ede dâʾim Mevlâ

Hazret-i Rabb-ı Rahîm ömrünü müzdâd etsin
Saklasın cümle hatâyâdan ânı Bârî Hudâ

An-karîb ola bütün mülk-i cihâna mâlik
Zîr-i hükmünde ola cümle nüfûz u dünyâ

Hazret-i Rabb u Mecîd asker-i mansûrasını
Her mahalde ede mansûr-ı meserret-peymâ

Ol şehin yâver-i düstûr-merâhim-kârı
Yaʿnî ser-asker-i mansûresi Hüsrev Paşa

---

[157] Bi-avnillahi te'âlâ Anadolu cânibine sevk ve iʿzâm olunan ve gerek bi-mennihi'l-müsteʿân bundan sonra sevk olunacak olan Asâkir-i Mansûre alayları sekiz alay olarak beher iki alayı bir mîrlivâ kumanda etmek dahi usûl-i nizâmdan olduğundan ve Birinci Alayı Mirlivâ Mehmed Haydar Paşa ve Onuncu ve On İkinci Alay'ları Mîrlivâ Necîp Paşa bendeleri kumanda etmek üzere mukaddem tertîb olunmuş idüğünden muahharan sevk olunacak alayları dahi idâre ve kumanda etmek içün iki mîrlivâ nasbı lazım gelmiş. Ve'l-hâletu hâzihî Der-Saʿâdet'de mevcûd olan alayların mîralay bendelerinden Dördüncü mîralay İskender Bey ve On Birinci mîralay Bekir Bey bendeleri kanûn-ı harb ve kavânîn-i muʿtebere-i cihâdiye ve idâre-i umûr-ı askeriyyede meharetleri der-gâr olduğundan... BOA, HAT, 307/18163. Nişan ve kılıçların itasıyla ilgili olarak bkz. BOA, HAT, 318/18689.

[158] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 42a-42b.

Dâʾim etsin başımız üzre senin sâyeni Hak
Ey müşîr-i azamet-pâye-i Şeyhü'l-Vüzerâ

Münʿim-i kân-ı revâ hazret-i Hüsrev Paşa
Gül-i tâc-ı vüzerâ pâdişeh-i yâr-i vefâ

On birinci alayın mîralayı kulunu
Bu Kadir Gece'si etdirdi ânı mîrlivâ

Hiç bir vechle ihsânına haddim yoğiken
Eyledin bendeni de yüzbaşılıkla ihyâ

Görmedik mislini eslâf tevârihinde
Söylesin var ise gören âlem-i sırr-ı cümle-salâ

Ey vezîr-i azamet menkabet âlî-himmet
Her umûrunda muvaffak ede zâtın Mevlâ

Ömr ü ikbâlini hem tâliʿin hak ede ziyâd
Nûh-veş ömrünü efzûn ede Allâh, paşa

Pertev-i haşmetin aʿdâlarını eyleye kör
Hem-rikâb eyleye tevfîkini Allâh sana

Medhini etmeğe Ârif kulunun haddi mi var
Vasf-ı pâkinde bütün âciz u kâsır şuʿarâ'

Ârif Paşa'nın yüzbaşı olduğu sıralarda, isyan etmiş olan Mehmed Ali Paşa oğlu İbrahim Paşa'yı Suriye üzerine göndermiştir. Bunun neticesinde Anadolu'ya asker gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Ârif Paşa'nın bulunduğu Bekir Paşa'nın Livası'nın Anadolu'ya sevki emr olunmuştur.[159] Anadolu Ordusu ile ilk önce Konya'ya oradan da Antakya'ya gitmiştir. İbrahim Paşa'ya karşı Humus ve Beylan'da yapılan savaşlara muharebe meydanında bizatihi iştirak etmiş ve askerliğe olan yatkınlık ve liyakatini ispat etmiştir.[160]

Osmanlı Ordusu İbrahim Paşa'ya karşı küçük çaplı başarılar kazansa da Humus, Beylan ve Konya muharebelerini kaybetmiş ve ordunun geri çekilmesi söz konusu olmuştur. Her alay için bir *meşta* (kışlık) tahsis edilmiş, Bekir Paşa Liva'sı

[159] Mirliva Bekir Paşa ile Mirliva İskender Paşa'ların Anadolu'ya iʿzamı ile ilgili olarak bkz. BOA, HAT, 301/17924

[160] Özellikle İskenderun'da yaklaşık üç yüz kişilik Mısır kuvvetine emri altındaki seksen kişi ile mücadelesi dikkate şâyandır. Mısır askerini korkutmak ve nüfusça çok görünmek için gece çadırlar diktirip içlerinde ışık koydurup Mısır askerini püskürtmeyi başarmıştır. Ârif b. İsmail, *a.g.e.*, vr. 46.

için de Bolu Sancağı tahsis olunmuştur.[161] Ârif Paşa Bolu'ya gittiğinde başına hayıtına mal olabilecek bir hadise gelir. Sakarya Nehri'nden geçerken atının ayağı sürçüp '*bâr-gîr ile maʿan suya düşüp*' tam boğulacağı esnada kurtulmuştur. Bu elim olayın sonunda İstanbul'a gitmeye izin istemek için Miralay Davud Paşa'ya bir şiir inşat etmiştir:[162]

'Müstezâd
Hayfâ bana bir çâreye tedbîr nedir âyâ
Ey kân-ı mürüvvet
Bu derd-i meşakkat beni hurd etdi ser-â-pâ
Bilmem bu ne hikmet
Gaddâr feleğin düşmedi Gaddâresi elden
Yandım şererinden
Darb etdi sinem üstüne bir tîğ-i mücellâ
Ol Rüstem-kuvvet
Gam mevci beni âhir girdâblara sokdu
Fikrimde bu yokdu
Urdu beni yerden yere gam çekmedim aslâ
Bâzûsuna kuvvet
Arz eyle heman hâlini Dâvud Bey'e Ârif
Her şeyde muʿarrif
Nusret taleb et zâbitanın emri ne gûnâ
Kıl sonra azîmet
Rahm eyle bana başın içün lutf u kerem kıl
Derdim katı müşkil
Her rûz [u] şebim girye ile geçmede hâlâ
Senden ola şefkat
Cân nakdini hep etdi fedâ derd ü devâya

[161] Bekir Paşa Livâsı'nın Bolu'da kışlamaları esnasında zabitan ve nefaratın bir aylık tayinatlarını gösterir defter için bkz. BOA, D. BŞM. MKH. d., 42932

[162] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 49b-50b;

Yazık bu gedâya

Ol şâh-ı cihân başı içün tezkire iʿtâ

Bir kaç güne mühlet'

Bu şiirin neticesinde Ârif Paşa İstanbul'a dönmüş, üç ay sonra ancak iyileşebilmiştir. İyileştikten sonra 25 Şaban 1248/17 Ocak 1833'de Hüsrev Paşa'nın yanına gitmiş ve binbaşı olmak için '*ihrâz-ı rütbe ile kayrılmam ancak velî-niʿmetim efendimin irâde-i ser-askerânelerine melfûzdur*' diyerek paşanın olurunu almak istemiştir. Fakat Hüsrev Paşa'nın '*Oğlum, şimdilik kolağalığına râzı ol.*' cevabıyla kolağası olmuş ve böylece daha kâtip iken dahi hep hayalini kurduğu "nişân-ı zî-şân-ı şâhâne"ye sahip olmuştur.[163] Kolağası olduktan sonra bağlı olduğu livanın kışlağı olan Bolu'ya gitmiş, oradan livanın İzmit'e gitmesi hususunda emir gelmesiyle Bolu'dan ayrılmıştır.[164] İzmit'te bir müddet kaldıktan sonra Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne kurulmuş ve münhal olan bir mirlivalığa Ârif Paşa'nın bağlı bulunduğu Onbirinci Alay'ın miralayıı Davud Bey getirilmiştir.[165] Daha sonra Davut Bey ile İstanbul'a dönmüştür.[166]

İstanbul'a avdeti akabinde Edirne[167] ve İşkodra'ya[168] gitmiştir. Babası İsmail Rıf'at Efendi'den aldığı bir mektupta ailesinin durumunun iyi olmadığını

---

[163] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 50b-51a; Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16. Kolağalarına verilen nişanların özellikleri ile ilgili olarak bkz. BOA, HAT, 301/17907.

[164] Bolu'da meşta-nişin olan Mîrlivâ atufetlü Filibeli Bekir Paşa bendelerinin taht-ı livâsında olup zir-i kumandasında bulunan Asâkir-i Mansûre ve mîralay ve zâbitân ve neferât-ı muntazamanın hasebü'n-nizâmü'l-müstahsene bu def'a İznikmid'e azimetlerine irâde-i seniyye buyrulmuş olduğundan...BOA, HAT, 302/17949

[165] Davud Paşa'nın mîrlivâlığa terfii ve nişan itası ile ilgili olarak bkz. BOA, HAT, 310/18306.

[166] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 53a; Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16.

[167] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 53b; Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16. Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye alaylarından el-hâletü hazihi Edirne'de bir alay Asâkir-i Mansûre mevcûd ise de ileride maʿlûm-ı âlileri buyrulan mahalle bir alay asâkir-i mansûre gönderilmek lazım geldiği halde, Edirne'de yine bir alay bulunmak üzere mevsim-i şitanın hulülünden evvelce Der-Saadet'den Edirne'ye bir alay Asâkir-i Mansûre gönderilmesi hâtır çâkeriye mütebadir olmuş ve mevcûd olan alaylardan dahi Onbirinci alayın iʿzam olunması münasib görülmüş... BOA, HAT, 309/18243.

[168] İşkodra Sancağı Muhassılı Hafız Mehmed Paşa'nın Asâkir-i Mansûre askeri gönderilmesi talebi ile Edirne'de mütemekkin Davud Paşa Livası'nın Manastır'a nakline ve buradan İşkodra'ya sevkiyle

öğrenmiş ve 22 Aralık 1834/20 Şaban 1250 tarihinde İşkodra'dan ayrılmıştır.[169] İstanbul'a geldiğinde bir dizi sıkıntı yaşamıştır. Zira bir kaç defa '*bilâ-cünha*' haps edilmiştir. Haps edilmesiyle ilgili olarak herhangi bir gerekçe vermezken 1835 Nisan-Mayıs/1251 Muharrem ayında bimarhanede Hüsrev Paşa'ya bir arzuhal vererek diğer alaya atanmak istemiştir. Hüsrev Paşa, Asâkir-i Mansûre Nazırı Sadi Efendi'ye durumun halli hususunda emir vermiştir. Ârif Paşa durumunun düzelmesinden sonra Hüsrev Paşa'ya yeni yıl tebriki için *Feryad-nâme* adında uzunca bir kaside yazmış ve tarih düşürmüştür. Aslında Ârif (Paşa) şiiri sadece yeni yıl tebriki için değil aynı zaman istediği binbaşılık rütbesini almak için yazdığı düşünülebilir. Zira '*sâl-i cedîd*' tebriki için yazılan bir şiirin içerisinde '*Kolağası hidmeti bu çâkere teʾbîd midir?/ Eyle gel bu bendene binbaşılık nâmın sezâ*' ifadelerinin geçmesi hayli ilginçtir.[170] Ârif (Paşa) daha sonra isteği binbaşılık rütbesini almış, Şumnu ve İzmid'de vazifelerde bulunmuştur.[171]

Ârif Paşa binbaşı olduktan sonra ikbal yıldızı iyice parlamış ve terfii hızlanmıştır. 1838/1254 yılında alay emini olmuş ve Edirne'ye memuren gitmiştir. Edirne'den İstanbul'a avdeti müteakip Fatih Camii civarındaki bir karakolun açılış merasimi sırasında Sultan II. Mahmud tarafından bizzat Mehmed Ali Paşa'ya karşı savaşan orduyu denetlemek üzere Nizip'e gönderilmiştir.[172]

Nizip vazifesinden döndükten sonra 1839/1254 yılında Dokuzuncu Alay'a kaymakam olmuş ve Silivri'ye gitmiştir. Silivri'den avdetinde karakol hizmetine '*fevka'l-malûmâtı*' olduğundan bu vazifeyi ifa etmiştir. Ferik Selim Paşa'nın emri

---

ilgili olarak bkz. BOA, HAT, 296/17603 ve Davud Paşa kumandasındaki On Birinci Alay'ın İşkodra'ya vasıl olmasıyla ilgili olarak bkz. BOA, HAT, 1342/52453-A.

[169] Ârif Paşa *Mecmua*'sında h. 1253 senesinde İstanbul'a döndüğünü söylemektedir.

[170] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 56b-59a.

[171] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16. Ârif Paşa On ikinci alayın üçüncü taburuna binbaşı olduğunu söylese de BOA, HAT., 1439/59143 no'lu belgede ikinci tabura binbaşı yapıldığı yazılmaktadır.

[172] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16. Hafız Paşa'nın komutasında Osmanlı Ordusu Nizip'te İbrahim Paşa'nın Mısır Ordusu'na karşı savaşmış ve savaşı kaybetmiştir. Bu savaşın siyasi ve içtimai bir çok tesiri olmuştur. Geniş bilgi için bkz. Ramazan Ata, *Osmanlı Kaynaklarına Göre 1839- 1841 Arası Osmanlı-Mısır İlişkileri ve Düvel-i Muazzama*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2011, s. 55.

altında olan İkinci Alay'ın miralayı Halid Bey'in mirliva olmasıyla onun yerine açıktan miralay olarak atanmıştır.[173]

Miralay olduktan sonra '*bekâm*' olan[174] Ârif Paşa Edirne kışlasının tamiri[175] ile ilgili olarak vazifelendirilmiş, daha sonra Redif alaylarının Çankırı Alayı kumandasına görevlendirilmiştir. Bundan sonra Arnavutluk'a memuren gitmiş, Manastır, Edirne, Varna, Şumnu, Filibe, İslimiye ve Midilli'de vazifelerde bulunmuştur. Der-Saadet'e döndüğünde Davut Paşa Kışlası'nın tamiri ile vazifelendirilmiştir.[176]

1260 tarihinde Der-Saadet Ordusunun Piyade İkinci Alayı'nı kumanda etmiş ve akabinde 7 Şubat 1845/29 Muharrem 1261'de Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî Meclisi azalığına tayin edilen Der-Saadet Ordu-yı Hümâyunu erkânından Mirliva Rıf'at Paşa'nın yerine mirliva olmuştur.[177] Mirliva olduktan sonra '*me'mûriyyet-i mühimme*' olarak ifade ettiği 1262/1846 yılında Osmanlı ile İran sınır ihtilaflarını görüşmek üzere Erzurum'da toplanan komisyonda İran heyetinin başkanı olan Mirza Tâkî Han ile ilgili vuku bulan bir olayı tetkik ve orduyu "denetlemek" için Erzurum'a gitmiştir.[178] 1263/1847 Erzurum'dan avdetinde Bosna Valisi Kamil Paşa'ya '*hüsn-i hıdmetinden dolayı*' ihsan olunan bir kutu ve emirnameyi götürmekle görevlendirilmiştir.[179]

İstanbul'a döndükten sonra devir teslim merasimi icrası için 20 Haziran 1848/18 Receb 1264 Salı günü Bab-ı Ser-Askerî'yi ziyaret eden Sultan Abdülmecid'in huzurunda Ferik rütbesiyle '*irtikâ-yı süllem-i merâtib*' eylemiştir.[180]

---

[173] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16; BOA, HAT., 1441/59197-A, B.

[174] Karakol memuriyeti sırasında aldığı maaş 1200 kuruş iken masraflarının çokluğundan dolayı zamla maaşı 3000 kuruşa çıkarılmıştır. BOA, İ. DH., 29/1381-1, 2.

[175] H. 1256 yılında Edirne Kışlası'nın tamir masraflarıyla ilgili olarak bkz. BOA, İ. MVL., 3/56.

[176] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16.

[177] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16; Mehmed Süreyya, *a.g.e.,* c. 1, s. 318; BOA, HAT.,1643/21-2; BOA, C. AS., 1223/54923; BOA, A. MKT., 139/9.

[178] BOA, İ. MSM., 82/2332, 2333, 2335, 2341, 2342; BAO, A. MKT., 73/71-2; BAO, A. MKT.MVL., 3/711.

[179] BOA, A. MKT., 59/38, 102/22; BOA, İ. MSM. 80/2304, 81/2307, 81/2312.

[180] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16; BOA, A. DVN. MHM., 5A/100, BOA, A. MKT., 139/91.

Ârif Paşa kolağası olduktan sonra askeri rütbeleri büyük bir hızla kat etmiş olması onun liyakatini göstermesi açısından önemlidir. Ferik olduktan sonra ve 7 Cemaziyelahir 1268/ 29 Mart 1852 yılında Der-Saadet Ordu Reisi vekili ve 30 Rebiyülevvel 1270/ 31 Aralık 1852 yılında Zabtiye Müşiri kaymakamı olmuştur.[181]

Kâtip olarak mesleki kariyerine başlayan ve devlete birçok hizmette bulunan Ârif Paşa için h. 1270/m. 1852 tarihinin ayrı bir ehemmiyeti vardır. Çünkü bu yılda ilk valiliğine atanacak ve bundan sonra ömrünün sonuna kadar çeşitli yerlerde valilik yapacaktır. 3 Zilhicce 1270/ 27 Ağustos 1854 tarihinde Arabistan Ordusu Müşirliği ile birlikte Şam Valiliği birleştirilip vezaretle kendisine tevdi edilmiştir.[182] Şam Valiliği sırasında başarılarından dolayı ikinci rütbeden Mecidiye Nişanı ile taltif buyurulmuştur.[183]

Şam valiliğinden 8 Şubat 1855/10 Cemaziyelahir 1271'de alınmış, yerine Vamık Paşa Şam valisi olarak atanmıştır.[184] Bunun üzerine Ârif Paşa İstanbul'a avdet etmiştir. Şam valiliğinden alınmasından dolayı serzenişte bulunmuş ve Harput'a Kürt aşiretlerinin bozduğu asayişi sağlamak üzere gönderilmesini istemiştir.[185] Bunun üzerine Harput valisi olup 29 Kasım 1856/19 Rebiyülevvel 1272 tarihinde Harput'a varmış,[186] burada asayişin temini için çok çalışmış ve başarılarının neticesinde taltif edilmiştir.[187]

---

[181] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16; Mehmed Süreyya, *a.g.e*., c. 1, s. 318; Ârif Paşa yukarda bir çok kere bahs ettiğimiz gibi burada da tarihi hatalı vermiştir. Zira Zabtiye Müşiri Kaymakamı olduğunu söylediği 1268 tarihi 30 Rebiyülevvel 1270'tir. Bkz. BOA, A. DVN. 94/54.

[182] Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16; Mehmed Süreyya, *a.g.e*., c. 1, s. 318;Ahmed Bâdî Efendi, *a.g.e.,* c. 2/1, s. 1076; BOA, A. AMD., 54/86; A. MKT. MHM., 70/66; A. MKT. NZD., 188/8, 135/47; A. MKT. UM. 164/9, 167/5-2; C. AS., 327/13557; HR. MKT., 92/42-3; İ. DH. 306/19419, 307/19568, 319/20670.

[183] BOA, A. DVN., 100/43; İ. DH., 308/19610.

[184] BOA, A. MKT. MHM., 66/72; A. MKT. NZD., 136/12, 145/20; İ. DH. 315/20319.

[185] BOA, A. MKT. UM., 226/46.

[186] Ârif Paşa Harput'a vardığı tarih olarak 7 Muharrem 1272/19 Eylül 1855 tarihini vermektedir. Mehmet Süreyya ise Harput valiliğine atanma tarihi olarak Safer 1272/ Ekim 1855 tarihini işaret etmektedir. Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16; Mehmed Süreyya, *a.g.e.,* c. 1, s. 318; BOA, A. MKT. UM., 217/10.

[187] BOA, A. DVN., 114/48-1.

Ârif Paşa'nın Harput valiliği sırasında göstermiş olduğu başarılar Der-Saadet'in dikkatini çekmiştir. Hatta diğer valiler de hakkında hüsn-i zanda bulunmuşlardır. Erzurum valisi Vecihi Paşa hakkında yapılan tahkikat neticelenene kadar yerine Harput valisi Ârif Paşa'nın atanmasını Dersaadet'ten rica etmektedir.[188] Hakkında yapılan şikâyetler neticesinde Vecihi Paşa azledilmiş ve yerine Ârif Paşa Erzurum valisi olarak atanmıştır.[189]

22 Mart 1857/26 Receb 1273 tarihinde Erzurum'a varan[190] Ârif Paşa Erzurum valiliği sırasında birçok hizmette bulunmuş özellikle 1859/1275 depreminde zarar gören halkın yaralarının sarılmasında çok emek sarfetmiştir. Fakat bu görevinden 3 Eylül 1859/5 Safer 1276 tarihinde azl edilerek yerine Filibe Mutasarrıfı Ethem Paşa tayin olunmuştur.[191]

İstanbul'a avdetinden hemen sonra 1 Mart 1861/18 Şaban 1277'de Silistre valiliğine atanmıştır.[192] 5 Nisan 1861/24 Ramazan 1277 tarihinde vazifeye başlayan Ârif Paşa[193], Çerkez muhacirleri sorunuyla ilgilenmiş, Varna'da Mekteb-i Rüşdiyye yapımına yardımcı olmuş, Rusçuk'ta bir cami inşa ettimiştir. Silistre'nin yer altı kaynaklarının değerlendirilmesi hususunda gayret göstermiş özellikle tuz madeni ile ilgili çalışmalar yapmıştır.[194] Bu hizmetler neticesinde "Sıfat-ı Askeri" payesi ile birinci dereceden Mecidî Nişanı ile onurlandırılmıştır.[195]

---

[188] BOA, HAT., 1236/48077

[189] Ârif Paşa'nın Erzurum valiliğine atanması ile ilgili olarak da tarih karşılıklılığı vardır. Zira tercüme-i halinde 1273 Cemaziyelevvel'de Erzurum valisi olduğunu söylemektedir. Buna karşın Mehmed Süreyya Bey Cemaziyelahir'de Erzurum'a vali olarak atandığını söylemektedir. Ârif Mehmed Paşa, *a.g.e.*, s. 16; Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, c. 1, s. 318; BOA, A. DVN., 119/92; A. MKT. MHM., 105/44; A. MKT. UM., 266/92-2, 269/5-2, 269/15-3.

[190] BOA, İ. DH., 372/24656.

[191] Ârif Paşa 10 Safer 1276 tarihini verse de BOA. İ. MMS. 16/650 nolu belge yukarıdaki tarihi vermektedir. Muhtemelen paşa kendine kararın tebliğ tarihini vermektedir. Mehmed Süreyya Bey ise Muharrem ayında azl edildiğini söylemektedir. Bkz. Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, c. 1, s. 318.

[192] Ârif Paşa Silistre Valiliğine atandığı tarihiÂrif Mehmed Paşa, *a.g.e.,* s. 16 ; Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, c. 1, s. 318; BOA, İ. MMS., 21/932; A. MKT. MHM., 211/17; A. MKT. UM., 462/6.

[193] Tercüme-i halinde 23 Ramazan tarihini verse de pay-i tahta gönderdiği arizada 24 Ramazan olarak geçmektedir. BAO, A. MKT. UM., 464/93.

[194] BAO, A. MKT. UM., 473/26; A. MKT. MHM., 215/61; İ. DH., 480/32315.

Ârif Paşa'nın son görevi ise Edirne valiliği olmuştur. Daha Asâkir-i Mansûre kâtibi iken ilk defa geldiği Edirne'ye 21 Aralık 1864/22 Receb 1281 tarihinde vali olarak atanmıştır.[196] Edirne valiliği sırasında özellikle "şose" yol yapımıyla uğraşmış,[197] Ayrıca memleket sandığı kurmuş, kışlayı onarmıştır. 28 Aralık 1865/9 Şaban 1282 tarihinde vefat etmiş ve Edirne'de İstanbul Yolu üzerindeki Seyyid Celaleddin Efendi Türbesi civarına defnedilmiştir.[198]

Ârif Paşa kırk küsur sene devlet hizmetinde bulunmuş, Yeniçeri Ocağının ilgasını görmüş, Tanzimat ve Islahat dönemlerine şahitlik etmiş büyük bir devlet adamıdır. Devlet adamlığının yanında aynı zamanda şair ve ressamdır. Bir divan tertip etmiş midir bu şuan bilinmemektedir. Fakat hatıralarında verdiği örnekler ve Ahmed Bâdî Efendi'nin "Fünûn-ı şiʿre vakıf bir şâʿir-i ârif olup" ifadesine göre bir hayli şiiri olmalıdır.[199] Ressamlığı ile ilgili hemen hemen bir şey bilinmese de hatıralarında bahs ettiği seksen beş fasıllık bir eşkâl kitabı yapması daha genç yaşlarda resme karşı bir ilgi ve alakasının olduğunu göstermektedir.[200] Ayrıca müzecilikle anılan Fethi Ahmet Paşa'nın eski kıyafetlerin giydirildiği mankenlerden

---

[195] BOA, A. MKT. MHM., 214/5, 218/8; A. MKT. NZD., 348/89.

[196] BAO, A. MKT. MHM., 320/94.

[197] BOA, MVL., 1009/44, 1012/16.

[198]Mezar taşı kitabesi şu şekildedir:

"Göçtü hayfâ yine bir Âsaf-ı âlî-miknet
Edrine vâlisi iken o müşir-i dânâ
Etti kırk dört sene tam devlete hüsn-i hidmet
Askeriyye sıfatı ile edip azm-ı bekâ
Memleket sandığı su bendi şose inşâsı
Bu gibi pek çok eser oldu zâmanında edâ
Ser-firâz ede Hudâ âlem-i ukbâda dahi
Haşr ola rahmet-i Hakk ile bi-hakk-ı Tâhâ
Yazdı bir hüzn-i derûn ile kalem târihîn
Azm-i firdevs-i cinân eyledi Ârif Paşa" (1+1281)

Ahmed Bâdî Efendi, *a.g.e.,* c. 2/1, s. 1076-77. Ârif Paşa'nın mezar taşını tüm aramalara rağmen bulamadık. Edirne'de kabristanlarında sıkça görülen mezar taşı kaybolması Ârif Paşa'nın mezar taşının da başına gelmiş olmalıdır.

[199] Ahmed Bâdî Efendi, *a.g.e.,* c. 2/2, s. 1896.

[200] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 41b.

müteşekkil bir galeri kurmak istediğinde kıyafetleri Ârif Paşa'nın uzun yıllarda vücuda getirdiği Yeniçeri kıyafetleri ve objeleri koleksiyonundan ve Mecmûa'sından örnek alınarak yapılmıştır. Hatta bunları damadı Reşid Paşa'ya Viyana'da yaptırmış ve "Yeniçeri Müzesi" olarak bilinen "Elbise-i Atika Müzesi"nin kurulmasında büyük emeği geçmiştir.[201]

Ârif Paşa'nın aile efradı ve akrabalarıyla ilgili olarak da literatürde hemen hemen bir şey yoktur. Yukarda izah edildiği gibi olan bilgilerde de yanlışlıklar mevcuttur. *Sicill-i Osmanî*'de evlilik yoluyla Miralem Topuzcu Mustafa Ağa ile akraba olduğu yazmaktadır.[202] Ayrıca Ârif Paşa'nın oğlu Ali Bey'in 1276 da vefat ettiği de kaydedilmiştir.[203] Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bir kaç belge ailesi ile ilgili bilgiler vermektedir. Ârif Paşa'nın vefatı üzerine varislerine kalan on bir bin kuruş vereseler arasında taksim edilmiş ve paşanın "emlâk ve akardan hiç bir şeyi olmadığından" aile efradı sıkıntıya düşmüşler ve yardım için Meclis-i Vâlâ'ya başvurmuşlardır. Bunun haricinde Ârif Paşa'nın damadının "kayırılması" ile ilgili dilekçesi[204] ve vefatından sonra yeğeninin de kayırılma isteği ile ilgili merkeze gönderdiği dilekçeye göre Ârif Paşa'nın aile şeması şu şekildedir:[205]

---

[201] Burhan Olker, "Ârif Paşa (Ressam), *İstanbul Ansiklopedisi,* İstanbul 1959, c. 2, s. 1009; Osman Nuri [Ergin], *İstanbul Şehreminleri*, Şehremaneti Mat., İstanbul 1927, s. 158; *Elli Ünlü Vali -Meşhur Valiler-*, (haz. Heyet), Ankara 1969, s. 78; H. Ahmet Arslantürk- M. Mert Sunar, *Osmanlı Kıyafetleri (Elbice-i Atika; Musée des Anciens Costumes Turcs de Costantinople)*, İstanbul, 2013, s. 8.

[202] Arif Paşa'nın Topuzlu ailesi ile olan akrabalığı hususunda bir takım karışıklık mevcuttur. Osman Nuri Ergin Arif Paşa'nın İstanbul şehreminlerinden Operatör Cemil Topuzlu'nun anne cihetinden dedesi olduğunu yazmaktadır. Hâlbuki Cemil Topuzlu hatıralarında anne tarafından dedesinin Şeyhülislam Siruzizâde Hacı Tahir Efendi olduğunu söylemektedir. Bkz. Osman Nuri [Ergin], *a.g.e.*, s.158; Cemil Topuzlu, *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, (haz. Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil), İstanbul 1982, s. 1.

[203] Mehmed Süreyya, *a.g.e*., c. 1, s. 318; Ali Bey'in mezar taşı ve kitabenin transkribi için bkz. Ek-5.

[204] Reşid Paşa Van eski mütülerinden Hacı Akif Paşa'nın oğludur. "Kürt Paşa" olarak tanınmıştır. Bir çok devlet vazifesinde bulunmuş ve İstanbul şehreminliği yapmıştır. Hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Osman Nuri [Ergin], *a.g.e.*, s.158; Mehmed Süreyya, a.g.e., c.5, s. 1385.

[205] BOA, İ. MVL., 548/24588-1,2; MVL., 192/127.

Dedesi	Hasan Efendi
Babası	İsmail Rıfat
Diğer Validesi[206]	Nesibe Hanım
Kardeşi	Sarı Şaban
Karısı	Fatıma Hanım
Oğlu	Ali Bey (ö.1276)
Kızı	Ulviye Hanım
Kızı	Nafia Hanım
Kayınvalidesi	Zübeyde
Damadı	Reşid Paşa
Yeğeni	Tevfik Efendi
Yeğeni	Fatıma Hüveyle

[206] Ârif Paşa'nın öz annesi ile ilgili kaynaklarda şimdilik bir malumat bulunamamıştır.

2.2. Müşir Ârif Mehmed Paşa'nın Eserleri

2.2.1. *Tercüme-i Ahvâl [Hatırat]* ve Tarihi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi

Çalışmamızın esasını teşkil eden bu eser Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa koleksiyonu nr. 794 numarada kayıtlıdır. Kataloglarda *Tercüme-i Ahvâl* olarak geçmektedir[207]. Esere bu ismin verilmesinin sebebi ise 2a varağında müellifin "*Tercüme-i Ahvâl*" diyerek bir başlık atıp, hayat hikâyesini anlatmaya başladığı yerin eserin adı olarak kabul edilmesi olmuştur. Fakat eser tedkik edildiğinde bunun bir hatırat olduğu anlaşılmaktadır. Zira içerik olarak incelendiğinde hatırat olduğu farkedilebilir. Ayrıca müellifin "*bu âsâr-ı âcizî mütâlaʿasıyla hisse-mend ve behre-dâr olup*" ifadesiyle[208] hatıralarının kendinden sonra gelenlere bir "yol gösterici" bırakma isteği hatırat türünde eser verenlerin taşıdığı kaygılardan biridir. Bu da eseri *Hatırat* olarak isimlendirmemize karine olmuştur.

Eserin müellifi ile ilgili olarak da bilgiler kataloglarda eksiktir. Zira Ârif Paşa hatıralarını henüz kolağası iken yazdığından eserin ona olan aidiyetinin tespiti güçtür. Bundan dolayı eserin müellifi kataloglara Ârif b. İsmail olarak geçmiştir. Nitekim biz de bahsettiğimiz üzere başlangıçta bu durumu fark edememiş ve eser üzerine çalışmayı ilerlettiğimiz bir evrede eserin Arif Paşa'ya ait olduğu gerçeği hâsıl olmuştur.

Eser klasik Osmanlı yazın prensiplerinden farklı olarak besmele, hamdele ve salvele olmadan başlamaktadır. Müellif *Tercüme-i Ahvâl* diye isimlendirdiği bir bölümde doğum bilgilerini vererek hatıralarını aktarmaya başlamaktadır. Eserin sonunda *Hâtime-i Tercüme-i Ahvâl* adlı kısmında sebeb-i telif belirtilmiş ve sonlanmıştır. Ayrıca eserin içerisinde Ârif Paşa'ya ait beş adet şiir de yer almaktadır.

Eserin cildi Sultan Mahmud yıldızı şeklinde bezenmiş şemseli, zencirekli halebi meşindir. 24,5x15 ebadında ve 60 varaktır. Her varak 13 satırdan

---

[207] *Defter-i Kütüphâne-i Hüsrev Paşa,* İstanbul ty., s. 62; Süleymaniye Kütüphanesi'nde yazma eserlerin katalog çalışmasını yürüten Hüseyin Nihal Atsız da eseri tespit fişlerinde *Tercüme-i Ahvâl* olarak kaydetmiştir.

[208] Ârif b. İsmail, *a.g.e.,* vr. 60a.

oluşmaktadır. Eserin yazı cinsi rik'a olup, serlevhada Sultan Mahmud yıldızı vardır. Cetvelleri müzehhep ve aharlı filigranlı Avrupa kâğıttandır. Sonda iki varak boştur.

Hatırat türünün tarih araştırmalarındaki ehemmiyetinden bahs etmiştik. İlk olarak böyle bir hatıratın bulunup neşr edilmesi XIX. yüzyıl çalışmaları için kullanılan literatüre birinci elden bir kaynak daha eklemiştir. Her ne kadar hatırat türü araştırmalarda ihtiyatla kullanılması gereken bir kaynak olsa da verdiği bilgiler neticesinde mukayese ve farklı bakış açıları vermesinden dolayı önemlidir.

Eser incelendiğinde ilk etapta Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılışını görmüş birisinin kaleminden çıkmış olması dönemin algısını tespit için ehemmiyet ifade eder. Ayrıca daha sonra kurulan bir orduda müşirliğe kadar yükselen bir askerin görüşlerini ortaya koyması Asakir-i Mansure Ordusu üzerinde çalışma yapanlar için ciddi bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Arif Paşa Asakir-i Mansure Ordusu kurulduğu sırada Malikâne Odası'nda bir memurdu. Daha sonra istifa ile orduya geçmiş ve müşirlik makamına kadar ulaşmıştır. Hatıratta bu cihetten *Kalemiyye'*den S*eyfiyye'*ye geçiş süreci, işleyiş ve yükseliş aşamalarını takip etmekte ciddi faydalanabilinir.

Arif Paşa hatıralarında yeni kurulan orduya dair halkın bakış açısını vermesi (13b) yeniden teşekkül eden bir sisteme karşı toplumsal refklekslerin tespiti husunda kaynaklık etmektedir.

Bunun haricinde Yunan İsyanı'nın bastırılmasına bizzat katılmış olan Arif Paşa buradaki organizasyonu anlatması Reşid Paşa, Ömer Paşa, Selim Paşa gibi üst düzey komuta kademesinden askerlerle ilgili bilgiler vermesi de hem isyan tarihi için hemde biyografik açıdan eseri kaynaklaştırmaktadır. Özellikle Hüsrev Paşa ile temasları ve bunlarla ilgili verdiği bilgiler Hüsrev Paşa'nın hayatının ve yönetim anlayışının anlaşılmasında katkıda bulunabilir.

Hatıratta geçen bir diğer önemli husus da terfi meselesidir. Arif Paşa verdiği bilgilerle yeni ordunun terfi sisteminin anlaşılmasında kullanılabilir. Özellikle bir neferin yükselmek için neler yaptığını göstermesi açısından fevkalede önemlidir. Erlerin ve subay sınıfının vazifeleriyle ilgili olarak da hatırat metninde bilgiler bulunmaktadır.

Arif Paşa'nın bahs ettiği konulardan biri de yeni ordunun talimi meselesidir. Özellikle Yeniçeri Ordusu'nun kaldırılmasının ardındaki etmenlerden biri olan talim meselesi Arif Paşa'nın verdiği bilgiler doğrultusunda yeni ordudaki keyfiyeti irdelenebilir.

Ayrıca Yunan İsyanı ve Mehmet Ali Paşa isyanı sırasında yapılan savaşlarla ilgili verilen bilgier ışığında ordunun levazım ve intikal keyfiyetleriyle ilgili bilgiler hatıratta bulunmaktadır.

Eserin Arif Paşa'ya olan aidiyetinin tespiti ise hepsinden öte tarihi kaynak olarak hatıratı daha da öenmli bir yere taşımaktadır. Zira Arif Paşa ile ilgili elde olan bilgilerin azlığı vir gerçektir. Bu hatırat ile öenmli bir tarih figürünün biyografisine katkı sağlanacaktır.

2.2.2. *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye*

Ârif Paşa'nın literatürde bilinen tek eseridir. Kendi ifadesine göre kırk yıllık bir çalışmanın ürünüdür. Ârif Paşa bir takım tarih kitapları ve kendi araştırmaları neticesinde tespit ettiği makamlar, mansıblar ve kıyafetleri batı tarzı "figüratif" bir tarzda resimlemiştir. Resimlere ilave olarak üç ciltlik bir de açıklama metni ile beraber toplam on iki cilt olarak tertip etmiştir. Eserin I. cildi Paris'te resimlerin açıklamalarıyla beraber Fransızca olarak 1862 yılında *Les Anciens Costumes de L'Empire Ottoman Depus L'Origine de La Monarchie Jusqu'a La Reforme du Sultan Mahmoud* adıyla yayınlanmış. Osmanlı sınırları içerisinde ise İstanbul'da Tasvîr-i Efkâr Matbaası'nda *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye* adıyla 1862/1279 neşr edilmiştir.[209] Eserin içerisinde 16 adet resim ve açıklamaları bulunmaktadır. Ayrıca müellif kendi portresi ile tercüme-i halini de eserin başına ilave etmiştir. [210]

---

[209] Eserin tab edilmiş bir nüshasında dört tane ve henüz yayınlanmamış iki cildi Sultan'a takdim edilmiş ve Fransa'da basılan nüshanın Fransa "imparatoruna" takdimi için merkezden alınan ruhsat için bkz. BOA, A. MKT. MHM., 294/25. Ayrıca Paris Sefareti tarafından gönderilen eserle ilgili bilgi için bkz. BOA, HR. TO., 75/90.

[210] Ârif Paşa, *Mecmûa-i Tesâvîr-i Osmâniyye*, Tasvîr-i Efkâr Mat., İstanbul 1279; Ârif Mehmed Paşa, *-Osmanlı İmparatorluğunda makamlar ve kıyâfetler / Mecmu'a-i Tesavir-i Osmaniyye*, İstanbul, 1999; Muchir Arif Pacha, *Les Anciens Costumes de L'Empire Ottoman Depus L'Origine de La Monarchie Jusqu'a La Reforme du Sultan Mahmoud*, Paris 1862.

Eser ilk önce Sultan Abdülmecid'e, daha sonra halefi Sultan Abdülaziz'e takdim edilmiştir. Eserin basılmayan iki cildi Yıldız Sarayı'nda bulunmuş, Maarif Nazırı Şükrü Bey tarafından tab edilmek üzere alınmış ise de bu gerçekleşmemiş olup eserlerin encamının ne olduğu bilinmemektedir.[211] 1999 yılında, *Osmanlı İmparatorluğunda makamlar ve kıyâfetler / Mecmu'a-i Tesavir-i Osmaniyye* adıyla İstanbul'da tıpkıbasım olarak yayınlanmıştır.

Bununla birlikte Osman Nuri Ergin İstanbul Şehreminleri adlı eserinde eserin ikinci bir tabının bir kaç resim fazla olarak Paris'te İtalyan Ressam Jean (Giovanni) Birindesi tarafından yapıldığı ve Ârif Paşa'nın eserindeki resimlerin bu ressama ait olabileceği söylemektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus gerçekten bu resimler Brindesi'ye mi ait? Birindesi "*Elbice-i Atika; Musée des Anciens Costumes Turcs de Costantinople"* adlı eserini 1855 yılında neşr ediyor. Bu eser üzerine çalışma yapan H. Ahmet Arslantürk ile M. Mer Sunar verdikleri bilgilerde Birindesi'nin eserini Arif Paşa'nın yardımları ile yapılan "Elbise-i Atika" yani "Yeniçeri Müzesi"ndeki mankenleri örnek alarak yaptığını yazmaktadırlar. Osman Nuri Ergin ve Burhan Olker burdaki mankenlerin Arif Paşa'nın çizimleri ve koleksiyonundan istifade edilerek yapıldığını bildirmektedir. Arif Paşa'nın *Mecmua*'sı 1862 yılında yayınlandığına göre 1850'li yıllarda kurulan bu müzedeki mankenler nasıl Arif Paşa'nın çizimlerinden istifade ile yapıldı sorusu akla gelmektedir. Muhtemelen eserin tabından önce müsvettelerden istifade edilmiştir. Bu durumda Arif Paşa'nın 1850'lerde eserininin müsveddeleri veyahut resimlerin ilk hallerinin olabileceği akla gelmektedir. Ayrıca Arif Paşa'nın eserinin mukaddimesinde verdiği bilgiler ve hatıralarında bahs ettiği "seksan fasıllık eşkâl kitabı" bize ressamlığı ile ilgili ipuçları vermektedir. Bu karışılığın çözümü ancak iki eserdeki resimlerin de uslup ve biçim olarak alanın uzmanları tarafından tedkik edilmesiyle mümkün olabilir. Bkz. Arif Paşa, *a.g.e.*, s. 2; Osman Nuri [Ergin], *a.g.e.*, s. 158; Burhan Ölker, *a.g.m.* s. 1010; H. Ahmet Arslantürk - M. Mer Sunar, *a.g.e.*, s. 9.

[211] Osman Nuri [Ergin], *a.g.e.* 158. Ali Şehabettin *Milli Mecmua*'daki yazısında diğer ciltlerin durumuyla ilgili olarak bir bilginin bulunmadığını ve "eğer akrabalarından bu yazıyı okuyanlar varsa kendisine yardımcı olunmasını" rica etmektedir. Ali Şehabettin, "Arif Paşa", *Milli Mecmua*, İstanbul 1340, sy. 25, s. 403.

III. BÖLÜM

3.1. Transkripsiyonda Takip Edilen Usûl

Transkripsiyonu yapılan metin bilindiği kadarıyla tek nüsha olduğundan metni oluştururken elde mevcut olan Süleymaniye Kütüphanesi nüshası kullanılmıştır. Metnin oluşturulması sırasında izlenilen yöntem ve dikkat edilen hususlar şu şekildedir:

- Varak numaraları ve metne müdahalede bulundulan yerler köşeli parantez içerisinde ([ ]) gösterilmiştir.
- Metinde sehven tekrar yazılan kelimeler ve hatalı kelimeler dipnotta belirtilmiştir.
- Metinde kırmızı mürekkeple yazılı olan ibâreler kalın punto ile dizilmiştir.
- Kitap isimleri italik yazılmıştır.
- Bazı yer adları ve özel isimler ile okunamayan yerler metindeki imlâsıyla beraber Arap harfli olarak parantez içerisinde gösterilmiştir.
- Metnin transkripsiyonu sırasında XIX. yüzyıl Türkçesinin kullanım esasları göz önüne alınmış ve basit transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.
- Uzun heceler “â, û, î” şeklinde yazılmıştır.
- Kelimenin ortasında ve sonunda ayn harfi (ع) “ʿ” ile, hemze harfi (ء) ise “ʾ” ile gösterilmiştir. Kelimenin başında ise bu işaretler kullanılmamıştır.
- Farsça terkipler -i, -ı ile yazılmıştır. “nâ”, “bî” gibi ön ekler ve “gâh” gibi son ekler kelimeye “-” ile bağlanmış, birleşik sıfat ve tamlama oluşturan kelimeler “-” ile ayrılmıştır.
- Arapça beyitler, özlü sözler tırnak içerisinde ve italik yazılmış, âyetler ise Arap alfabesi ile doğrudan aktarılıp dipnotta sûre ve âyet numaraları ile beraber meâl verilmiştir. Meâlde Diyanet İşleri Başkanlığının meâli esas alınmıştır.

- Arapça terkiplerde harf-i târifler “’l-“ şeklinde gösterilmiş, “inşâallâh”, “bârekallâh” gibi terkipler bitişik yazılmıştır.
- İmlâ gereği “idüb”, “yapub” gibi kelimelerde zarf fiil ekleri sertleştirilmiş ve kelime telaffuzu göz önüne alınarak “edip”, ”yapıp” şeklinde yazılmıştır. Ebced ile tarih düşürülen beyitlerde ise imlâ olduğu gibi aktarılmıştır.
- “Şevketlü”, “kerametlü” gibi sıfatlar kullanım gereği, olduğu gibi yazılmıştır.
- “Anadolı”, “Bolı” gibi yer adları söyleniş esaslı olarak aktarılmıştır.
- “Çün” edatı kendisinden önceki kelimeye bitişik olarak yazılmıştır.
- Bulunma hâl eki olan “-de”, “-da” eklerinin, dâhil oldukları kelimenin sonuna göre sertleştirilip “-te”, “-ta” şeklinde yazılmıştır.

3.2. Tercüme-i Ahvâl [*Hatırat*]'ın Metni

[1b]

Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye kesserehumullâhu teʿâlâ bi'l-füyûzâti's-sermediyye silk-i dürri'l-intizâmına aksâ-yı emelim olduğu üzere, insilâk ile şeref-yâb-ı mefhar-i bî-hisâb olduğum günden işbu deme dek mirʾât-ı ahvâlimde çehre-nümâ olan suver-i kâinâttır ki "İnne âsârenâ tedullu ʿaleynâ / fenzurû baʿdenâ ile'l-âsâri" dâʿiyyesiyle kalem-i âcizânemle işbu evrâka sebt ve imlâ kılınmıştır.

[2a]

Tercüme-i Ahvâl

Bu çâker-i ahkar-eser ricâl-i Devlet-i Aliyye'den İrfânzâde el-Hâc Ârif Efendi hazretlerinin Kapuçukadârı İsmâʿîl Efendi nâm zâtın ikiyüz yirmi beş târîhinde sulbünden Boğaziçi'nde Anadolu Hisârı'nda sâkin dergâh-ı âlî gedikli zuʿamâlarından peder-i mâderim merhûm Hasan Ağâ'nın sâhilhânesinde tevellüd edip büyük pederim mûmâ-ileyhin hicr ü terbiyyesinde neşv [ü] nemâ[212] bulup biʿinâyetillâhi teʿâlâ sinnim hadd-i bulûğı mütecâviz ve akl-ı kâsırım mertebe-i temyîz-i siyâh [u] sefîdi hâʾiz oldukta bin iki yüz otuz dokuz senesi bâ-ruʿûs-ı hümâyun Baş Muhâsebe Kalemi'ne çerâğ ve meʿmûr olarak bir müddet kalem-i merkûmda, baʿdehû ehl-i temyîzin hüsn-i zannıyla

[2b]

kâbiliyyet isnâd etmeleriyle meʿmûr olduğum Mâlikâne Odası'na devâm ve min ğayri istihkâk hidmet-i meʾmûremde kıyâm eylemekte iken ol asrda defterdâr bulunan ricâl-i Devlet-i Aliyye'den merhûm Tâhir Efendi hazretlerinin himmetiyle kâtibân ve şâkirdân-ı aklâma muʿtekadât-ı İslâmiyye ve mukaddemât-ı ulûm-ı Arabiyye ve lugât-ı Fârisiyye taʿlîmiçün mâhiyye tahsîsiyle taʿyîn olunan Hoca Pertev Efendi hazretlerinin Bâb-ı Defterî'de vâkiʿ câmiʿ-i şerîf derûnunda sabâhleyin *Sarf cümlesi*'yle *Birgivî Şerhi* ve sâʿat dokuz vakitleri Sünbülzâde Vehbî Efendi merhûmun *Tuhfe*'si dersleriyle min ğayri haddin ve istihkâk

[212] Metinde "Neşve-nümâ" şeklinde geçmektedir.

Târîh

Bedʾ olundu Tuhfe-i Vehbî vü Sarf u Birgivî
Yek-zebân olduk duʿâ etdik hemân ser-tâ-be-pâ

[3a]

Söyledim cevher-kelemle Ârifâ târîhini
İtdi defterdâr efendi kapumızı pür-safâ **(1241)**

târîhini âcizâne inşâ-birle sâʾir şâkirdânla bedʾ edip ol derslere müdâvim olduğum esnâda beyândan müstağnî olduğu üzere bin ikiyüz kırk bir sâl-i meymenet-fâlde müceddid-i kavânîn-i nizâm-ı mülk-i millet olan **şehinşâh**-ı adl-i emîn, velî-niʿmet-i âlem ve **şehinşâh**-ı nevʿ-i benî Âdem, zıll-i ilâh, **pâdişâh**-ı müeyyed min indillâh, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, azametlü pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin adını himem-i aliyye-i mülûkâne-i kerâmet-nişânlarıyla tâʾife-i bâğiyyenin nâm u nişânları cerîde-i dehrden hakk u imhâ olunarak eltâf-ı bî-nihâye-i Samedâniyyeden ihyâ-kerde-i pâdişâh-ı devrân-ı cihân olan Asâkir-i Mansûre-i

[3b]

Muhammediyye cümle indinde muʿteber ve muʿtenâ asâkir olduğu ve bu tarîk-i feyz-mezâhirde dünyevî ve uhrevî derecâta neyl bulunacağı, bir gece vakʿa-i âcizânemde dîde-i basîretime ıyân, yaʿnî işbu Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin hâl ve keyfiyyetleri ve pâdişâh-ı selâtin-i zemân Gâzî Sultân Mahmûd Hân efendimiz hazretlerine yâver ve fermân-ber ve yüzlerinden fütûhât-ı kesîre müşâhede olunacağı mübeşşerede müstebân olduğundan, Vakʿa-i Hayriyye'nin yedinci günü kalemi terk ile Bâb-ı Ser-Askerî'ye azîmet ve ol hengâmda Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye başbuğluğuyla ve başbinbaşı nasb u taʿyîn buyrulan Osmân Ağa hazretlerinin haymelerine girip dâmenini baʿde't-takbîl "Efendim bu asâkir-i feyz-mezâhire çâkerlerini nefer tahrîr

[4a]

buyurmalarını niyâz ve kabûlünüzü her vechile ricâ ederim." diye emirlerine intizâr üzere iken "Bak oğlum! Sen daha çocuksun. Bu askerlik şöyle usretlidir ve böyle dikkatlidir ve henüz taʿlîm u taʿallüme iktidârın yokdur." diye rağbetimi istihrâc

eyledikde cân u başımı bu uğurda ve **pâdişâhımız** efendimizin yolunda fedâ edeceğimi kasem ile ifâde ve talebim samîmî olduğunu beyân ve recâmı ziyâde eyledikte kabûlünü taʿlîk-i ferdâ ve maksadımı beyveste-i rişte-i leyte vaʿyî edip ben dahî tekrâr niyâz etmiş isem de yine müsmir olmayıp işbu arzû ile Bâb-ı Ser-Askerî'ye devâm etmede iken ol hengâmda Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ser-askeri bulunan devletlü Hüseyin Paşa hazretleri çâkerlerini görüp suʾâl ve ben dahî emelimi

[4b]

hâk-pây-ı devletlerine ifâde-i hâl eylediğimde büyük pederim merhûmun müşârün-ileyh hazretlerine tereddüd-i münâsebeti cihetiyle çâkerlerini bilip taltîf-birle "Oğlum, seni Asker-i Mansûre'ye kâtib yazayım. Tarîkince nice nice mesânid-i ulyâya mâʾil olursun." buyurup fi'l-hâl mûmâ-ileyh Osmân Ağa'ya gönderip kâtibâna mahsûs haymeye misâfîr emr buyurarak biraz devam etdim ise de çâkerlerinden sonraları yazılanlar mülâzım ve yüzbaşı olup, göğüslerine sîmden musannaʿ ile ve yıldızlı nişân-ı zîşân-ı şâhâne takarak nizâm-ı süreyyâ-intizâmda zâbit oldular. Benim ise ağzımın suyı akıp "Ben niçün murâdıma vâsıl olamadım." diye âh u enîn üzere iken ol târîhde rikâb-ı kamer-tâb-ı şâhâne

[5a]

hasekiyânından çend nefer hasekî ağalar bâ-irâde-i seniyye-i şâhâne Bâb-ı Ser-Askerî'ye gelip mûmâ-ileyh Osmân Ağa'dan nizâm-ı müstahseni ve usûl-ı sâʾireyi taʿlîm ve taʿallüm etmek üzere çâkerinin ittisâlinde olan haymede kıyâm ederek birlikte bulunduğumuz hılâlde zikr olunan ağalar ile fi'l-asl dahî ülfetimiz olduğundan bendenize sûʾâl ederler ki: "Sen askerîde ne hidmete meʾmûrsun ve rütbeniz ne râddelerdedir?" çâkerleri ise: "Üç mâhı mütecâvizdir ki hiç bir şey olamadım. Kemâl-i iştiyâkımdan bu haymeyi kendime mekân eyledim. Cenâb-ı Hak'dan murâdımın vusûlini temennî ederim." diye ifâdemde; "Gel seni Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne küşâd olacak bizimle beraber gidelim. Sen dahî zâbit olursun. Senin, cümlemiz hüsn-i hâlini

[5b]

biliriz ve mahalline ber-vech-i hasbî böylece ifâde ederiz. Nâfile yere imrâr-ı vakt etme ve beyhûde taʿab ve meşakkat çekme!" diye ibrâm etmişler ise de bu makûle: "Şedâyide tahammül etmedikçe ileride mükâfât-ı celîleye nâʾil olunmaz. Dîvâna dek burada beklerim. Cenâb-ı Hakk'ın birr ü ihsânına sad-hezâr şükr olsun. Sâye-i cenâb-ı cihân-bânîde elbette bir husûs ile çâkerlerini kayırırlar. Burayı terk etmek ind-i âcizîde mecûz değildir. Cenâb-ı hakkın lutf u kerem ve ihsânı bî-nihâyedir. ***es-Sabru miftâhu'l-ferac.***[213]*"* mazmûnıyla cevâb verdim. Onlar cevâb-ı sabr-eserime taʿaccüb ettiler. Baʿdehû Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne küşâdında kimi yüzbaşı ve baʿzısı kolağası nasb buyrularak be-kâm olmuşlardır.

[6a]

Zikr olunan ağalar Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne revnak bulup rütbe kesb ederek sâye-i hümâ-vâye-i **mülûkânede** cümlesi kâimmakâm ve mîralay rütbe-i celîlesiyle müftehir ve mübâhî olmuşlardır. **Rabbimiz teʿâlâ** hazretleri ömr ü ikbâl-i hümâyûnların mütezâyid ve efzûn eylesin, sâye-i şevket-vâye-i tâc-dârîlerinde hidmet ve emeğim sebgat ettikçe rütbe-i celîleye nâil ve intihâsında büyük zâbit olacağımda şekkim yoktur. Cenâb-ı hazret-i bârî şevket-meâb-ı kudret-nisâb, edâmehullâhu teʿâlâ ilâ yevmi'l-hisâb, efendimiz hazretlerinin mübârek ve mesʿûd vücûd-ı şâhânelerin kâffe-i hatardan masûn u mestûr ve düşmen-i bed-hâhını ***eynemâ kânû ve eynemâ teveccehû*** müdemmer ve makhûr eylesin duʿâları vird-i zebânım iken bi-lutfillâhi teʿâlâ Asâkir-i Mansûre'nin

[6b]

Dördüncü ve Beşinci tâburları dahî küşâd buyrularak belki işbu tâburlara tahrîr ederler emeline mübânî oldukta icrâ olunan taʿlîme ﴿لا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْسًا إلا وُسْعَهَا﴾[214] nassıyla çalışıp akrân ve emsâle nazaran cümleden evvel icrâ-yı fenne gayret ve gereği gibi tahsîl edip mûmâ-ileyh Osmân Ağa hazretlerine bir dahî ifâde ve nezdinde biraz taʿlîm icrâ-birle kaydımız husûsunu niyâz eylediğimde "Dur oğlum**!**

[213] "Sabır kurtuluşun anahtarıdır."

[214] "Allah hiç bir kuluna gücünden fazlasını yüklemez." Bakara, 2/286.

***el-ʿaceletu mine'ş-şeytân.**"*[215] diye verdiği cevâblarına mahzûnen haymeye avdet eyledim. Hâlbuki mûmâ-ileyh ağa hazretleri adem-i müsâʿade göstermiş ise de yine çâkerlerini evlâdı makâmında tutup hürmet ve hâlime göre riʿâyet ve taltîf buyururlar idi. Fi'l-hakîka sonraları

[7a]

vukûʿ bulan meʾmûriyyet-i çâkerânemde riyâdan ârî ve saht-ı sâʾireden berî olarak efendilik icrâsında hüsn-i himmetleri kat ender kat müşâhede olunmuş idi. Lakin şebâblık muktezâsı evvel-emirde aksâ-yı murâdıma himmet etmediği pek güce gelip "***es-Sabru miftâhu'l- ferac.**"*[216] eseriyle tesellîde olur idim. Ber-vech-i muharrer tabur-ı mezkûrda dahî geri kalmış ve akrân u emsâlimi rengâreng elbise-i nizâmiyye ile gördükçe bahr-i kedere dalmış idim. Bu derd-i cân-gâh ile âh ederek evkât-ı hamse-i mafrûz[a]da mesʾûlümün husûlünü dergâh-ı İlâh'tan temmennî ve istidʿâya ibtidârda iken ol sâl-i meymenet-fâlde Rûmeli ve Anadolu taraflarında dahî Asâkir-i Mansûre'nin tahrîrine irâde-i kerâmet-âde-i cenâb-ı kişver-küşâyı

[7b]

müteʿallak olmakla ber-mûcib-i emr ü irâde-i hazret-i hilâfet-penâhî Edirne ve Silistre ve Bursa ve Konya'ya birer binbaşı nasbı lâzım gelerek yine ol hılâlde ser-asker bulunan vezîr-i müşârün-ileyh Hüseyin Paşa hazretlerinin maʿrifet-i düstûrâneleriyle Edirne'ye Dâvud Ağa irsâl buyrulmuştur ki hâlâ sâye-i tûtî-vâye-i mülûkânede rütbe-i refîʿa-i mîrlivâî[217] ile be-kâm ve unvân-ı paşa ile mükteseb-i şân u nâm ve bu çâker-i ahkar dahî paşa-yı mûmâ-ileyh hazretlerinin livâ-yı zafer-intimâlarında kâʾin Birinci alayında olduğumuz zîrde ifâde olunacaktır ve Bursa'ya dahî Binbaşı Ârif Ağa ta'yîn buyrulmuştur ki hâlâ mîralay rütbe-i celîlesiyle müftehir ve mübâhîdir.

[8a]

Ağa-yı mûmâ-ileyh hazretleri taburuna kâtib veyâhûd zâbit nasbıyla bu bende-i kemteri berâber Bursa'ya götürmeyi tasmîm ile mûmâ-ileyh Osmân Ağa'ya

---

[215] "Acele, şeytandandır."

[216] "Sabır kurtuluşun anahtarıdır."

[217] Metinde sehven "Mirlivânî" olarak geçmektedir.

ifâde etmiş ise de tereddüd cevâb verdiği mesmûʿ-ı bendegî oldukta bir kat dahî meʾyûs ve gam [ve] kederle meʾnûs olup benden sonra bu dâire-i fâhireye rû-mâl olanlar az vakitte çok merâtib katʿıyla zâbit olduklarını görmekle mustağrak-ı lücce-i ıztırâb oldum. Baş Muhâsebe Kalemi ketebesinden Bekir Efendi nâm zâtı tabur-ı mezkûra nefer kâtibi nasbıyla mûmâ-ileyh Ârif Ağa'nın maʿiyyetine verilerek Bursa'ya azîmet etmişler idi. Baʿdehû-baʿdin, Ağrıboz (اغريبوز) meʾmûriyetinden Der-i Aliyye'ye vurûdumuzda mûmâ-ileyh Bekir Efendi'nin mîralay rütbe-i celîlesine

[8b]

nâʾil ve be-kâm olduğunu reʾyü'l-ayn müşâhede ve tebrîk zımnında dâmenlerin bûs edip iftihâr-ı bî-nihâye ettim ki sâye-i merâhim-vâye-i mülûkânede bulunduğumuz her hidemâtı lâyıkıyla icrâ ve sâdıkâne hizmet etdikçe biz dahî böyle kâmurân oluruz. ***Ve-mâ kadderahullâhu hakkahû kadrahû.***[218] Fi'l-hakîka hasbe'l-beşeriyye bu yeʾs ü hırmâne-i bed-hâl ile sabr olunmak doğrusu pek müşkil bir keyfiyyet-i garîbedir. El-hâsıl bu hâl üzere Bâb-ı Ser-Askerî'de hayme-nişîn-i karâr iken âsitâne-i **şevket**-âşiyânenin muhâfazasıçün tanzîm olunan karakol-hânelerin yevmiyye değişmeleri ve rûz-merre taʿyînâtlarının tevzîʿ ve taksîmine çâkerleri meʾmûr buyrulup vüsʿüm mikdârı cân-sipârâne hidmete mübâşeret

[9a]

olunmakta iken biʿinâyeti'l-Mâliki'l-Müteʿâl Altıncı Tabur'un dahî küşâdı müyesser olarak bir zât-ı dirâyet-mendin binbaşı nasbı lâzım gelmiş olduğundan cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultân Selîm Hân tâbe-serâh hazretlerinin zamân-ı saltanâtlarında tahrîr olunan Asâkir-i Nizâmiyye'den Levend Çiftliği kışlağında kâin asker yüzbaşılarından olup baʿdehû Bolu Sancağı'nda küşâd buyurdukları asâkire binbaşı olarak vilâyeti olan Osmancık'ta sâkin İsmâʿîl Ağa nâm zâtı, mûmâ-ileyh Osmân Ağa'nın tavsiyye ve ifâdesiyle Der-i Aliyye'ye celb ve tabur-ı mezkûra binbaşı nasb buyruldukta bu çâker-i ahkarı mûmâ-ileyh Osmân Ağa ihzâr ve "Bak oğlum! Seni bu âna dek tevkîf ettiğimin hikmeti

[218] Müellif وما قَدَرُوا اللهَ حقَّ قَدْرِهِ (Allah'ı hakkıyla takdir edemediler. 39/Zümer 67) âyetini yazmak istemiş olabilir. Metinde geçtiği şekliyle ibâre gramatik açıdan hatalıdır.

[9b]

Pederin ağa ile ülfet-i kadîmemiz olup muhabbetimiz derece-i uhuvveti güzerân ve musâbakat etmiş olmaktan nâşi, baba dostluğu icrâ içün idi. Yaʿnî germ ü serd rûzgârı görmüş bir müsinn âdem ararım ki seni ânın yanına vereyim. İşte mûmâ-ileyh İsmâʿîl Ağa herhâlde sana muʿâmele-i übüvvet ederek cemîʿ hususûslarını ruʾyet eder ve an-karîb sâye-i tûtî-vâye-i hazret-i **şehriyârîde** beyne'l-akrân kitâbet tarîkince hâcegân zümresine dâhil olacağın esnâda hüsn-i hâlini imzâ eder. İşte bu İsmâʿîl Ağa'ya seni kâtib edeceğiz." demişler idi. Bu hılâlde cümleye maʿlûm ve ***Üss-i Zafer*** nâm târîh-i dil-ârâda beyân olunduğu üzere kırk bir senesi şehr-i Rebiʿü'l-âhir gurresi

[10a]

velî-niʿmet-i âlem ve şehinşâh-ı gerdûn-şiyem efendimiz hazretleri bi'ş-şevketi ve'l-iclâl Bâb-ı Ser-Askerî'yi teşrîfe rağbet-birle endek zamanda bisyâr mülke tefennün peydâ etmiş olan Asâkir-i Mansûre taburları ol vakt ser-gerde bulunan mûmâ-ileyh Osmân Ağa'nın maʿrifetiyle takım takım nazar-ı **şâhâneye** ihrâc olunarak ateş taʿlîmi icrâsıyla sâye-i ihsân-vâye-i **şehinşâh**-ı cihân-ârâda bu meserretden hisse-yâb olan cümle bende-gân mesrûr ve şâdan olup eşk-i şâdî dökerek bu niʿmet-i azîmenin sebeb-i ihyâsı olan şehinşâh-ı cihân-devrân Gâzî Sultân Mahmûd Hân efendimiz hazretlerinin edʿiyye-i hayriyyelerin tezkâr etmişler ve cümlesi atâyâ-yı pâdişâh-ı

[10b]

deryâ-nevâle nâʾil olmuşlar ise de bu abd-i ahkar ve bu abd-i çâker-i kemter askerî defterinde mukayyed olmadığımdan hisse-mend olamadığıma ne derece muzdarib ve ne rütbe meʾyûs oldum ki hâme ile tahrîr ve lisân ile takrîri adîmü'l-imkândır. Hemân Hak Subhânehu ve teʿâlâ hazretleri; şevketlü, mehâbetlü, padişâh-ı heft-iklîm efendimiz hazretlerinin bir gününü sad-hezâr eylesin. Vakt-i merhûnuna kadar sabr edip inşâallahu'r-Rahmân askerî defterine ilhâkım müyesser oldukta bu niʿmet-i celîleye ben dahî nâʾil ve akrân u emsâlim meyânında mesânid-i ulyâya vâsıl olacağımda şekk ve şübhem yoktur diye tûl-i ömr-i hazret-i hilâfet-penâhîyede duʿâda olup ertesi mûmâ-ileyh Osmân Ağa, çâkerlerini

[11a]

dâʾirelerine celb ile “Oğlum, seni nâzır efendi ister.” diye ifâde buyurup ol asrda nâzır bulunan ricâl-i Devlet-i Aliyye’den ve küberâ-i saltanat-ı seniyyeden devletlü el-Hâc Sâʾib Efendi hazretlerinin huzu[r]larına birlikte varılıp resm-i ubudiyyeti baʿde’l-edâ nâzır efendi hazretleri çâkerlerine hitâben “Oğlum, seni bu Altıncı Tabur’a kâtib edeceğiz. Lakin nizâm-ı müstahsenin kavâʿid ve şurûtu bu vechiledir. İki satır yazı tahrîr eyle görelim.” diye irâdelerin bendeleri dahî çend satır şey terkîm ve piş-gâh-ı âlîlerine takdîm eylediğimde tahsîn ve âferîn buyurup, “Bak oğlum, asâkir-i feyz-mezâhirde ömrünüz oldukça rütbe-i celîle ile kâmrân ve akrân u emsâl meyânında derece-i ulyâya nâʾil olursunuz. İşte sana bu binbaşı

[11b]

baba gibi olup, hidmet-i askerîde saʿy u gayret eyle meʾmûlümüz dahî budur.” dediğinde dâmen-i âlîlerin bûs ve mansûb olan haymemize gelip secde-i şükrü edâ ve şehinşâh-ı İskender-iktidâr şevket-meâb efendimiz hazretlerine hayr duʿâ edip hidmet-i meʾmûremize ez-cân u dil kıyâm etmiş idim. **Rabbimiz teʿâlâ** hazretleri mübârek ve mesʿûd zât-ı mekârim-simât-ı şâhâneyi kâffe-i hatâyâdan emîn ve nizâm-ı müstahseni kıyâmete kadar bâkî eylesin. Kâtibâna mahsûs olan elbise-i nizâmiyye iʿtâ olunup bu çâker dahî nice nice duʿa ile iktisâ eylediğimde dîdemden rîzân olan eşk-i sürûrumu taʿrîf güncâyiş-pezîr havsala-i silk-i sutûr degildir. Hemân bi’l-cümle cünûd-ı mansûre kulları

[12a]

ilâ ahiri’d-devrân dâʾim ve mansûr ü muzaffer olup âmme-i ibâda ve bi’t-tahsîs bu abd-i sıddîkleri üzerinde sâye-i hümâ-vâye-i **şâhâne**yi Hak **teʿâlâ hazretleri** ber-karâr buyursun. İşte Asâkir-i Mansûre-i **Muhammediyye** kesserehumu**llâhu teʿâlâ** bi’l-füyûzâti’s-sermediyye bu derece muhabbet ve bu rütbe gayret ile hâb-ı râhatımı terk edip rûzan u şebân nâle vü efgân ederdim ki bir kerre şu askere idhâlim müyesser olaydı diye dört mâhı mütecâviz devâm ile hidmet-i kitâbete nâʾil olunmuştur. Yazık bir takım ahmaklara ve bir takım bî-idrâklere ki böyle cünûd-ı muntazama-i şâhâne ve muʿteber [ü] muʿtenâ asâkir-i pâdişâhâneye yazılmayıp da

bir takım kendini bilmez "Nâ-hem-vâre âdemler yanına asker olmayalım." diye sığınıp

[12b]

sabâvet ve şebâbeti geçip nizâm-ı süreyyâ-intizâmda bulunanlar ez-cân u dil hidmet edip ve iftihâr-ı bî-nihâye kesb ederek sâye-i pâdişâh-ı mahmûdü'l-hısâlde büyük merâtib katʿiyle kâmrân olanları gördükte beyhûde yere nâle vü giryân etmenin aslâ aslı yoktur. Akl-ı kâsır-ı âcizânemle şöyle temyîz bilirim ki nazar-ı iksîr-eser-i şâhâne ancak Asâkir-i Mansûre üzerinde olup vücûd-ı âcizânemiz zinde oldukça bu tarîk-i feyz-mezâhirde rütbe-i ulyâ katʿiyle safâ-yâb ve hidmet ve emek sebkat etdikçe nân-pâre-i vefîre-i Hüsrevâne ile çerâğ olunacağı azhar mine'ş-şemstir. Hemen Cenâb-ı Hüdâ-yı bî-çûn hazretleri işbu Asâkir-i Mansûre'yi

[13a]

her yerde ve her mahalde mansûr u muzaffer edip düşmen-i bed-hâhdan mahfûz eyleye, âmîn. Bir müddet Bâb-ı Ser-Askerî'de ikâmet olunarak baʿdehû Boğaziçi'nde Rûmeli Kavağı Kalʿası'na meʾmûriyyetimiz îcâb ederek Fener Kalʿası'ndan Balta Lîmânı'na değin asâkiri tefrîk ve iktizâ eden mahallere tevziʿ ve taksîm olunup îcâb eden taʿyînât ve levâzımât-ı sâʾirenin tesviyyesine bezl-i nakdîne-i gayret olunmakla[219] bir müddet orada ikâmet ve baʿdehû Bâb-ı Ser-Askerî'ye celbimize irâde-i âlî sâdır olmağın ber-mûceb-i emr ü irâde hareket ve Bab-ı Ser-Askerî'ye azîmet olunarak asâkirin noksânları ve iktizâ eden mühimmâtlarının tanzîmine ikdâm olunup ol vakt Rûmeli eyâletine sâye-bahş u iclâl olan

[13b]

vezîr-i dilîr-i fetânet-semîr devletlü Reşîd Paşa hazretleri dahî Atina (آتنه) havâlîlerinde melâʿîn-i hâsırînin kahr u tenkîllerine meʾmûriyyetleri münâsebetiyle maʿiyyet-i hidîvîlerine meʾmûriyyetimize **irâde-i kerâmet-âde-i cenâb-ı** zıll-i ilâhî müteʿallik buyrulmağın ber- mûceb-i emr ü irâde-i âlî evvel-emirde Altıncı Tabur'un

[219] Metinde "olunmakta" şeklinde geçmektedir.

sevki îcâb edip kırk bir senesi[220] Şaʿbânü'l-muʿazzam'ın yirminci günü Bâb-ı Ser-Askerî'den hareket ve Koska Caddesi'yle imrârımızda yemîn ü yesârda vâkiʿ bir takım seyirciler muntazır olup müddet-i vefîreden beri bu makûle müretteb askerin imrârını görmediklerinden ne vechiledir ve âyâ muʿâmeleleri nedir diye ahâlî-yi İstânbûl dekâkînlere[221] çıkub mürûrumuza intizâr üzere iken miyânlarında bir takım

[14a]

kîl ü kâl zuhûra gelmiş ise de pâdişâh-ı zıll-i İlâh efendimiz hazretlerinin ihyâ-kerde-i şâhâneleri olan cünûd-ı mansûre kulları nizâm-ı müstahsenin usûl u şürûtunu derk edip itâʿat ve inkıyâd üzere dimdik ve göğüsleri ileri yemîn ü yesârına bakmadıklarından başka baʿzıları âsitâneli olup vâlid [ve] akrâbaları ekseriyyâ teşyîʿ tarzında çıkıp duʿâ-yı şâh-ı devrân-ı cihâna âğâz ederek Rabbim teʿâlâ hazretleri selâmet ve ihsânlar eylesin duʿâlarında evlâdları olan cünûd-ı muntazama kulları vâlid-i mâcidlerine aslâ nigâh ve nazar etmeyip zâbitânın kumandalarını dinleyerek; **pâdişâhımız, pâdişâh**-ı heft-iklîm efendimiz hazretlerinin meʾmûr buyurdukları mahall-i maksûda vusûlümüz müyesser

[14b]

olup merâm-ı şâhâne her ne ise ber-vefk-i dil-hâh yerine getirelim ve mansûr u muzaffer olalım ve henüz bir yeni askeriz bir ferd yüzümüzden mükedder olmasın diye **Cenâb-ı Hak'dan** iʿâne talebinde olarak Dâvud Paşa Kışlağ-ı hümâyûnuna vâsıl ve dokuz gün beytûtet ile ferdâsı meʾmûr olduğumuz Altıncı Tabur'un neferât ve zâbitân kullarını taltîf-i şâhâne sezâ-vâr buyrularak terbiyyet-kerde-i **pâdişâhâneleri** olan Enderûn-ı **Hümâyun** süvârî ağa kullarıyla teşrîf-i **şevket-redîf-i şâhâne** buyrulmağın tabur-ı mezkûrun zâbitân ve neferâtı kulları nazar-ı şâhâneye ihrâc olunarak kasr-ı hümâyûnlarından nazar-ı merhamet-eserleriyle her birimiz manzûr ve atiyye-i seniyye-i cenâb-ı **kişver-küşâ**ya

[220] Burdaki tarih muhtemelen hatalıdır. Zira 20 Şaban 1241 tarihi 30 Mart 1826'ya tekabül ediyor. Bu tarihte Vak'a-i Hayriyye'den önce bir tarih olmasıyla sehven yazılmış olma ihtimalini kuvvetlendiriyor.

[221] Metinde " dekkâkîn" şeklinde geçmektedir.

[15a]

bi'l-cümle cünûd-ı mansûre kullarıyla bu kulları dahî nâʾil olup mazhar-ı duʿâ-yı hilâfet-penâhî olduğumız hâlde Edirne Câddesi'yle azîmet olunmuş ve sonralar dahî üç tabur piyâde ve nısf alay süvârî kullarının ihrâcına fermân buyrulmuş olduğundan birbirini müteʿâkiben sevk ü irsâl kılınmış ve sene-i merkûme Şevvâl-i şerîfinde Yenişehr-i Fenâr Tırnovâsı'nda cemʿ olunarak ser-gerde bulunan Osmân Ağa maʿrifetiyle rûz [u] şeb taʿlîm ve taʿallüm etmek ve farîza-i zimmetimiz olduğu üzere evkât-ı hamsede duʿâ-yı pâdişâh-ı adâlet-dest-gâh efendimiz hazretlerini tezkâr ederek birkaç mâh hayme-nişîn-i arâm olunmakta iken Atina'da eşkıyânın tecemmuʿundan Asâkir-i Mansûre'nin müşârün-ileyh

[15b]

devletlü Reşîd Mehmed Pâşa hazretlerinin maʿiyyet-i hidîvîlerine bir gün evvel varılmak üzere tahrîrâtları vürûduyla der-ân hareket ve (الصوبه) azîmet olunmuş. Asâr-ı teveccüh-i pâdişâhî mahzâ kerâmet-tevʾem-i hazret-i şehriyârî ile asâkirin Atina'ya varmaklığına hâcet kalmayıp kalʿa-i mezkûr dest-i küffârdan halâs bulup ol havâlîlerin tehî bulunmaması içün Sekbân askeri ıkʿâd olunarak müşârün-ileyh hazretleri Cisr-i Âlmana (جسر آلمنه) tarafına sevk-i semend ü iclâl ve Asâkir-i Mansûre dahî İzdin'e vürûd ile müşarü'n-ileyh hazretleri ile mülâkat ve üç gece kendilerinde mihmân ve ziyâfet ve ziyâdesiyle ikrâm ve hürmet buyurup dördüncü günü vedâʿ olunup Cisr-i Âlmana'dan imrâr ve çend rûz zarfında Ağrıboz civârında Yemekli (يمكلي

[16a]

Çeşmesi'ne چشمه سي) dâhil ve oradan asâkiri tabur tabur Atina ve sâir mahallere tevzîʿ ve taksîm buyurduklarında mûmâ-ileyh Osmân Ağa'nın maʿiyyetlerinde bulunması îcâb-ı maslahattan idüğü ecilden asâkirin umûr ve husûslarını ruʿyet ve defterlerinin bi't-tanzîm âsitâne-i **şevket-âşiyâneye** ayda bir kerre takdîmi içün beher taburdan birer kâtib berâber kalmak üzere Ağrıboz'a dâhil olunup îcâb ve iktizâsına göre hidmet ve der-ân taʿyînâtlarının irsâline mezîd-i saʿy ü gayret olunmakta bu usûl üzere bir müddet mürûr ile baʿdehû makarr-ı sanâdîd-i eşkıyâ Lebesne (لبسنه)

taʿbîr olunan mahalde melâʿîn-i hâsirînin mühâcemeleri haber alınarak îcâb eden mahallere mutabassırâne hareket ve iktizâsına göre dikkat ve gayret-i hamiyyet-i

[16b]

sadâkat etmelerine dâir meʾmûriyete şukkalar tahrîr ve serîʿan tesyîr kılınmakda iken küffâr her dü taraftan zuhû[r] edip aʿdâ ile muhârebe lâzım gelerek ateş-i hurûba mübâşeret olunmaktan nâşî on sekiz mâhı mütecâviz müddette hâlî olunmayıp ve bu uğurda fedâ-yı cân eder derecesine çalışdıklarımız cümle indinde maʿlûm ve aşikârdır. Kırk üç senesi Zi'l-hicce mâhiyyelerini tevzîʿ ve taksîm zımnında Ağrıboz muhâfızı Ömer Paşa ve Osmân Ağa taraflarından meʾmûren çâkerlerine irâde buyurup baʿzı kılâʿ ve derbendânda mevcûd asâkirin maʿâş ve mâhiyyeleri olân mebâliğ-i külliyyeyi defter mûcibince vermek üzere bu çâkere teslîm buyurduklarında Ağrıboz'dan sefîneye râkiben

[17a]

Rapos (راپوس) İskelesi'ne vürûd ve oraya meʾmûr Binbaşı Dâvud Ağa hazretlerinin taburunun ber-mûceb-i defter mâhiyyeleri iʿtâ ve yed-i mûmâ-ileyhden mümzâ sened ahzıyla Atina tarafına azîmetimiz hengâmında Rapos İskelesi'yle Atina vasatında vâkiʿ Kabandart (قباندارت) nâm mahalde Arnabud askeri lagorına dâhil ve ol gice ser-gerde bulunan Topal İbrâhîm nâm bölükbaşının legorında misâfir olunup gece sâʿat yedi buçuk râddelerinde iken küffâr-ı dûzah-karînin belâ-yı nâgehânî gibi vehle-i ûlâdan zuhûrundan nâşî der-ân lagorun mazgâl mahallerine Arnabud askeri ihrâcıyla muhârebe ve mukâteleye mübâderet ve bir tarafdan hûn-hân ve andan mâʿadâ iki tabur piyâde ile süvârî

[17b]

asâkirinin mâhiyyeleri dahî kullarına teslîm buyruldu idi. Zuhûr eden küffâr iki binden ziyâde lagorda ise üç yüzden az Arnabud asâkiri olup **maʿâzallâhu teʿâlâ** istiʿlâ-zede-i küffâr olup da bu akçeyi gârât ve yağmâ ederler korkusu müştedd olup gerek ümmet-i **Muhammed'e** mazarrat ve gerek cânib-i mîrîye ziyâdesiyle hasâr âid olacağını derk ile bilâ-fâsıla muhârebe ve mukâtele olunmakta bir taraftan bu gâile-i azîme ve bir taraftan hâlim neye müncerr olacağını tefekkür edip **Cenâb-ı Hak'tan**

meded ve iʿâne istidʿâsına ibtidâr kılınmakta iken, ber-takrîb meblağ-ı mezkûrı lagor derûnunda taş odaya gömüp üzerine hâk ihcâr ile aʿdâdan ketm ve ihfâ olunup

[18a]

lutf u ihsân-ı Cenâb-ı **Bârî** ve kuvvet-i kudsiyye-i Hazret-i **Risâlet-penâhî** ve himem-i kerâmet-tevʾem-i şâh-ı **kişver-küşâyî** bir kâtible küffâr-ı dûzah-karar lagorun ihtimâmlıca olduğunu tefehhüm etmiş olduğundan Kabandart nâm mahalle iki buçuk sâʿat mesâfede vâkiʿ cebelde tahassun etmiş olmakla ferdâsı mebâliğ-i külliyyeyi alıp Atina'ya azîmet olunması tensîb görülmeyip, merâm-ı bâtılalarını bir iyice anlamadan imrârı ind-i âcizîde dahî karîn-i tecvîz olmadığından Atina Kalʿası'na bârût ile işâret olunup sekiz yüz mikdârı piyâde ve yüz elli kadar süvârî istimdâd tarîkiyle gelip bi'l-emni ve's-selâme Atina'ya vusûlümüz müyesser-kerde-i Bârî olmuş ve mâhiyye-i

[18b]

mezkûrı lede't-teslîm bir kaç gece mihmân üzere iken Lebesne tarafından akdemce üç binden mütecâviz Rûm keferesi merâm-ı bâtıla icrâsıçün Atina civârında vâkiʿ dakîk değirmenlerinin yollarını bozup ve karyeler reʿâyasının şaʿîr ve buğday mahsûllerine ateş ilkâsıyla hayli mazarrat edip bir kaç binden ziyâde davar ve haylîden haylî bâr-gîr ve sâʾîr hayvânâtdan serîka ve hânelerini basıp mallarını yağma ve küçük çocukları esîr edip kalʿadan çıkıp üzerlerine varıncaya kadar cümlesi firâr etmiş ise de ehl-i zürrâʿa[222] küllî ğadr olup reʿâyâ ve fukarâ kulları ferdâsı Atina'ya gelip meʾmûr olan binbaşı ağaya hâlleri[nin] perîşân

[19a]

olduklarını ifâde edip cümle reʿâyâ yek-zebân olup: "Bak Efendim! Pâdişâhımız efendimizin bizler hâs reʿâyâsı olup sâye-i şâhânelerinde bir kaç karye raʿiyyeti kabul edip askeri sâyesine sığınarak kendi hâlimiz ile olup husûs ile Asâkir-i Nizâmiyye'ye zahîre tedârik etmede olduğumuz cümlenizin maʿlûmları iken bir takım hayâdîd karyelerimize hücûm ve mâllarımızı yağmâ ve evlâdlarımızı esîr edip bundan sonra hâlimiz neye müncerr olacaktır? Bu maddeye cümlemiz mütehayyir-i

[222] Metinde "zürrâğa" şeklinde geçmektedir.

bî-ukûl kaldık. Taraf-ı âlînizden bir mikdâr asâkir terfîkiyle milletimizin işe yararlarından seçip Lebesne tarafına gidelim ve onların cemʿiyyetlerini perîşân edelim; ve illâ bu husûsa rağbet olunmayıp da

[19b]

iğmâz-ı ayn buyurur iseniz bu yağmâyı kendilerine kâr addederek iki üç günde bir defʿa gelip hânelerimizi ihrâk ederler ve aralıkda siz efendimize dahî mazarrat olur." diye ifâdelerinde Asâkir-i Mansûre zâbitânıyla akd u meşveret ve amâde olup Lebesne'ye azîmete niyyet ile bir buçuk tabur piyâde ve iki bölük süvârî ve bir mikdâr delîlân asâkiri ile üç adet cerha hâzırlanmakta bu çâker-i ahkar-ı kemterin hidmet-i meʾmûriyyetim hıtâm bulup Ağrıboz'a azîmet edecek idim. Muktezâ-yı gayret ve sadâkat bu cemʿiyyette cümle ihvânımla berâber bulunup inşâallâhu'r-Rahmân Cenâb-ı Hakk'ın lutf u keremiyle melâʿînin üzerine varıp kahr u tedmîrleri müyesser oldukta,

[20a]

baʿdehû bu haber-i meserret ile Ağrıboz'a azîmet ederim diye binbaşı ağaya ifâde ve onlar dahî kemâl-i hâhîşimi derk ile "Pek münâsibdir." diye cevâbları cânıma minnet olup muhârebe esvâbını iksâ ve mahall-i maksûda âzim ve müterâhî olunup ertesi sabâha yarım sâʿat kalarak Lebesne'ye duhûl ile etrâfını ihtimâmlıca kuşatıp, cerhalar ile karye-i mezbûrı darba ibtidâr, piyâde ve süvârî-i ʿasâkirî dahî her dü taraftan ateş-i hurûba mübâşeret ve iki üç sâʿat muhârebe olarak cânları tâk ve girîbânları çâk, nusret dahî cânib-i İslâmda cilve-ger idüğünden tahassun edecek bir mahal bulamayıp ricʿat ve firâr ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye **kesserahumullâhu teʿâlâ bi'l-füyûzâti's-sermediyye**

[20b]

yâver-i Bârî ve kerâmet-tevʾem-i hazret-i **cenâb-ı tâc-dârî** nefârat-ı mansûrenin her birisi çeşm-i aʿdâya misâl-i ejder olup yüz elli nefer esîr ve bir mikdâr bâr-gîr ile ziyâdesiyle koyun ve keçi ahz olunarak müreffehü'l-bâl Atina Kalʿası'na avdet olunup, çâkerleri bu haber-i meserret ile Ağrıboz'a azîmet ve vusûlümüz müyesser oldukta, Ömer Paşa ve Osmân Ağa hazarâtına keyfiyyet-i vakʿâyı ifâde ve ziyâdesiyle tahsîn ve âferîn buyurup bir müddet mürûr ile baʿdehû kırk dört senesi

şehr-i Zî'l-kaʿde'nin yirminci günü Ağrıboz'a bir buçuk sâʿat mesâfede Kızıl Yokuş (قزل يوقش) taʿbîr olunan derbend-i kûh-sengde mevcûd bir bölük piyâdenin bir mikdârı münâvebe ile

[21a]

aşağı su almağa inip ve birazı dahî taʿyînât ahz içün Ağrıboz'a gelip lagorun hâlî bulunması vesilesiyle küffâr-ı bed-encâmın ser-gerdesi Fercod (فرجود) nâm laʿîn ve birtakım asker-i menhûsesi ile lagor-ı mezkûru basıp lagorda akall ve kalîl bulunan Asâkir-i Mansûre dahî muhârebeye başlayıp tüfenk sadâsı Ağrıboz'dan istimâʿ olunarak mukâtele vukûʿ bulduğu numûdâr olmağın Ağrıboz'da mevcûd olan cünûd-ı muntazama-i şâhâne der-akab tehiyye ve âmâde kılınıp Ömer Paşa ve Osmân Ağa hazarâtları maʿrifetiyle akşama bir sâʿat kalarak sürʿatle lagor-ı mezbûra lede'l-vusûl melâʿin-i hâsirîn asâkirin ihrâcını derk ve netîcesi fenâ olacağını fehm eylediğinden der-ân geriye

[21b]

avdet-i nikbet eylediklerden ol gece lagorun derûnunda ikâmet ve etrâf-ı erbaʿaya karavul ihrâcıyla metânet ve ferdâsı cebel-i mezbûr ile laʿîn-i mersûmu anlamak ve etrâf civârını mümkin mertebe lâzımü'l-muʿâyene mahallarını ruʾyet-i emniyyesiyle, Asâkir-i Mansûre cebelin etrâfını çıkıp muʿâyene olunmakta iken laʿîn-i mersûm belâ-yı nâgehânî gibi vehle-i ûlâdan baş gösterip ibrâz-ı melʿanete cürʾet ve izhâr-ı adâvete mücâseret ile muhâceme dâʿiyyesi fâsıdesinde olmağın cunûd-ı mansûra dahî yâver-i kuvvet-i **kudsiyye-i Cenâb**-ı Risâlet-penâhî ile laʿîn-i mersûmun üzerine mukâvemet ve meydân-ı maʿrekede merdâne ve dilîrâne ibrâz-ı şecâʿat **ve bi-iznillâhi teʿâlâ** mansûr ve muzaffer olunmuştur. Cebel-i mezkûr

[22a]

hem-rütbe-i âsumân ve nerdubân ile vâsıl olunmak adîmü'l-imkân nevʿinden ise de ankebût misilli rişte-i gayrete yapışıp vezîr-i cenâh olan uğur-ı diyânete çalışıp müreffehü'l-bâl şâhik-i cibâle vâsıl ve her bir taraftan Asâkir-i Mansûr'a dâhil olup şâhid-i nusret cânib-i İslâm'da cilve-ger olup melâʿîn-i hâsirîn mukâvemetten udûl ve feryâda vakt bulamayıp melûl olduğu hâlde tahassun içün peydâ eylediği lagor-ı makhûrlarına râh-peymâ-yı semt-i firâr u ricʿat ve Asâkir-i Mansûre lagorlarına

avdet kıldılar. İşte bâlâda zikr olunduğu üzere on sekiz mâh bilâ-fâsıla bir gün muhârebe ve mukâteleden hâlî olunmayıp hezâr be-hezâr muhârebe ve yaka yakaya

[22b]

gelince ve nice nice lagorlarını hedm ü harâb edince cân-sipârane gayret ve sadâkatte kusûrumuz olmadığı **azhar mine'ş-şemsdir**. Baʿdehû kırk dört senesi tarihinde Der-saʿâdet'e cümlenin celbine irâde-i aliyye-i **şâhâne**-i merhamet-efzâ-yı sudûr buyrulup mesâfe-i baʿîde olmak münâsebetiyle ne hâlde olduğumuz evliyâ-yı umûr meyânında bir iyice maʿlûm olamadığından bir birini müteʿâkib emir-nâmeler vürûd etmekte hâlbuki ateş-i hurûbdan mukâtele-i mukâvemetten bir dem hâlî olamadığımızdan başka kefere-i dûzah-karînin şerrinden ve berr ü bahrin sedd ü bendinden ve zahîrenin ise kıllet ü nedreti kemâlde idüğü cihetten uğur-ı meyâmin-mevfûr-ı **mülûkânede** ser-mâye-i iftihâr edip sâdece

[23a]

şaʿîr ile kifâf-ı nefs olunarak bu vechile tevakkufumuz îcâb edip Ağrıboz mâddesinin tafsîlden sarf-ı inzâr-birle kırk dört senesi evâhirinde **biʿinâyetillâhi teʿâlâ** muhârebeye faysâl verilip ol vakit Rûmeli vâlîsi bulunan sadr-ı esbak Merhûm Selîm **Paşa'nın** maʿiyyet-i düstûrânelerinde Yenişehr-i Fener'de (يكيشهر فنار) olan Arnabûd asâkiri ol havâlîleri muhâfaza etmek şartıyla meʾmûr olduklarından icrâ-yı meʾmûriyyet ile mevcûd bulunan asâkir-i mansûre kullarının Der-i Aliyye'ye celbi muʾahharan katʿî irâde-i âlî buyrulup Arnabûd askeri dahî Cisr-i Âlmana'dan imrâr ve biz dahî beş günlük sâdece peksimâd taʿyînâtı ahz ederek yevm-i mesʿûdda Ağrıboz'dan hareket

[23b]

ve Yemekli Çeşmesi'ne vurûd ve bir gece beytûtet olunarak Ömer Paşa hazretleriyle vedâʿ ve İstefa'ya azimet ve ferdâsı Livâdiye'ye (لواديه) varılmaksızın Petro Taşı (پترو طاشي) taʿbîr olunan der-bend yaʿnî Eflâk'a (افلاك) ser çekmiş Kûh-ı Senk (كوه سنك) nâm mahalle yarım sâʿat kalarak usûl-ı nizâm vechile bir mikdâr yerinde râhat ile tâife-i eşkıyâ vehle-i ûlâdan zuhûr ve icrâ-yı melʿanete cusûr ve der-bend-i mezkûru kalʿa misâli takviyyet ve metânet verip tahassun eylediği cebelin önünde

boğaz vâkiʿ olup birden bire murûru mazarratı mûcib bir keyfiyyet olacağından top menzili kalarak mahalde ikâmet ve iktizâsı vechile karavullara metânet ve esvâb-ı

[24a]

muhârebeyi baʿzı zâbitânla istişâre ve ez-her cihed gayûrâne ve mütabassırâne hareket cümle indinde farz olmakla ferdâya lâzım gelan hudʿanın tertîbâtına mübâderet olunup ferdâsı ale's-seher Asâkir-i Mansûre'nin el-ân muhârebeye bi'l-umûm teşebbüslerini gurûh-ı müşrikîn gûş-ı hûşlarına ilkâ ve Cenâb-ı **Hazret-i Bârî'den** kahr u tedmîrini istidʿâ ile sağ ve sol tarîklerden lagorlarına savlet-endâz-ı hücûm ve küffâr-ı dûzah-karâr ise on aded kalʿa misâli lagorlar inşâ etmiş ve îsâl-i hisâra müterakkıb bulunmuş olmakla tarafeynden muhârebeye ibtidâr ve altı sâʿat bilâ-fâsıla cenk ü cidâl olunarak melâʿin-i hâsirînin şâhik-i cibâlde saʿbu'l-murûr olan lagorına kadar ve lagorîn-i

[24b]

melâʿîni hedm ü harab edinceye kadar muhârebe ve mukâtelenin ve altı sâʿat ârâm olmayarak vâkiʿ olan mukâtelenin taʿbîr ve tavsîfi kâbil-i havsala-i silk ü sutûr olmayıp ancak himem-i kerâmet-tevʾem-i hazret-i **cenâb-ı hilâfet-penâhî** ile küffâr perîşân olup akşâm dahî takarrüb etmekle ileriye mürûr olunmayarak karargâhımız olan mahalle avdet olunmak tensîb görülmüş idi. Ferdâsı yine muhârebe olunmak îcâbından nâşî meʾmûriyyete ekîd ü şedîd ifâde olunmakta iken zikr olunan muhârebede çend nefer üserâ ahz olunub merkûmun birinin yedinde eşkiyânın ser-gerdesi olan İpsilanti (ايپسلانطي) nâm melʿûnun çend satır Rûmî ıstılâhile bir kâğıdı zuhûrunda Osmân Ağa tarafına gönderildikte

[25a]

meʾâl-i kâğıd bu vechile idi ki "Benim sizinle muhârebe etmek merâmım olmayıp ancak Ağrıboz Muhâfızı Ömer Paşa ile daʿvâmız olup, onunla sûʾal ve cevâbımız olduğundan bu havâlîlerde temekkün ederim. Sizin ise pâdişâhınız tarafından haber gelip Der-i Aliyye'ye celbinize irâde olduğu bizim maʿlûmumuz ve henüz pâdişâhınızın nazar-kerdesi askeriniz sizin ile şimdiki hâlde benim muhârebe etmem hatâ-yı azîmedir. Benim dört yüzden ziyâde askerimi helâk ettiniz. Her ne ise geçip Der-i Aliyye'ye gidin. Bu havâlîleri pâdişâh Yunanî'ye verdi ve ber-mûcib-i şurût

karar verildi. Bu keyfiyyet Ömer Paşa'nın kemâl-i betâininden nâşî tarafeyne muhârebe düşürdü. Hemân selâmetle mahall-i maksûda azîmet edin." diye ifâde ve tarafeynden akd-ı mütâreke mukâvele

[25b]

olunarak muhârebe olunmaksızın müreffehü'l-bâl murûrumuz içün aʿdâ tarafından beş mikdâr ser-gerde ahz ve cânib-i İslâm'dan dahî süvârî kolağası Ahmed Bey ve piyâde kolağası Hasan Ağa rehn misillü gönderilip der-bend-i mezkûrdan aʿdâ geriye çekilerek bi's-selâme Livâdiye'ye vusûlümüz müyesser-kerde-i **Cenâb-ı Bârî olup** hengâm-ı muhârebede bu abd-i âciz dahî zebûn ve bî-ilâc kalıp her ne kadar muhârebede meʾmûriyyetimiz yok ise de nân u nemek-i **şâhânenin** edâ-yı hakk-ı teşekküründe âciz ve kâsır idüğümü mülâhaza ve bu uğur-ı meyâmin-mevfûr-ı **şâhânede** ancak bu gün içün asker olduğumuzu tefekkür ve vüsʿüm mikdârı cân u başımı fedâ edip

[26a]

cân-sipârâne gayret olundu. Vucûd-ı âcizânem zinde oldukca ileride mükâfât-ı celîleye nâʾil olunacağını bildiğimden tavk-ı gerden-ı ubûdiyyetim olan her bir hidmet-i müstevcibü'l-mufahharât-ı **hazret-i tâc-dârîde** şerm-ü kusûr etmeyip bundan böyle dahî etmeyeceğim Cenâb-ı Âlemü's-sirr ve'l-hafiyyâta maʿlûmdur. Hakkâ ki muhârebelerde ihvânım olan asâkir ile cânsipâ[râ]ne gayret ettiğim bî-rayb u riyâdır. Ol havâlîlerde on sekiz mâh bilâ-fâsıla muhârebenin tafsîl-i hâsılı tahsîl kabîlinden olmak mülâbesesiyle tatvîl-i makâlden sarf-ı inzâr kılındı. Cisr-i Âlmana'ya vürûd ile ol gece beytûtet ve ferdâsı tarafeynde olan rehînleri almak ve Rûm tâifesinin ser-gerdelerini görmek ve onlar dahî Osmân Ağa ile birâz

[26b]

mükâleme itmek usûl-i maslahatdan idüğü beyânıyla iki tarafdan kâğıdlar yazılarak Fendene Boğazı'nda (فندنه بوغازي) birleşmek üzere âdemler irsâl ve ol havâlîlerin usûli bese (بسه) edip ser-gerdeleri olan Karcod (قرجود) ve Taşo (طاشو) ve sâʾir muʿteber kapûdânlar yüz elli mikdâr süvârî ve piyâde ile ve tarafımızdan dahî mûmâ-ileyh Osmân Ağa ve dört binbaşı ağalar ile kolağaları ve kâtibân kulları bi'l-maʿiyye ileri varılarak tarafeynden birer tüfenk endâhtıyla birleşip musâhebe[ye] ibtidâ ve asıl

ser-gerdeleri olan İpsilanti nâm gûyâ ser-askerlerinin bir kıtʿa kâğıdıyla cümleye selâm ve hâtırımızı istifsâr etmiş olduğundan başka dört bin vakiyye dakîk-i hâs ve bir mikdâr

[27a]

revgan-ı sâde irsâl etmiş idi. Mûmâ-ileyh Osmân Ağa hazretleri bu hediyyeleri her ne kadar kabûl etmemiş ise de üstesinden gelinmek emel ve efkârı olup kendi tarafından bu dostluğa hürmeten nefîs şâllarından üç bin kuruşluk bir şâl ve bir çift altın tâslı tabanca ve bir çifte filinta ve bir aded donanmış esb İpsilanti'ye irsâl ve bir çift sîm üstüne yazılı tabanca ve bir aʿlâ Kara Horasân kılınç ile iki binlik bir şâl ve beş bin gurûş hayriyye-i nısfiyyesi ve bir donanmış esb Karcod kapûdâna iʿtâ ve Taşo kapûdâna dahî bunun aynı verilip maʿiyyetlerinde mevcûd muʿteber bölükbaşılarına dahî birer adet şâl ve birer adet seyf ve beşer bin kuruş

[27b]

iʿtâ buyurup rehinlerimiz olan kolağalarını alıp onun bizde olan rehînlerini teslîm ve onlara dahî dörder bin kurûş ile birer çift sîmli tabanca verilmiştir. Baʿdehû vedâʿ olunarak Cisr-i Âlmana'dan imrâr ve İzdin'e (ازدين) vurûd ile ol gece ârâm olunup bu mikdâr hedâyâyı bir takım kefere makûlesine niçün verdiniz diye ağa-yı mûmâ-ileyhe baʿzıları sûal edip cevâblarında dînimize düşmen olan bir takım kefere maʿiyyetimizde olan Asâkir-i **Mansûre-i Muhammediyye'ye** bu kadar ikrâm etsin ve **pâdişâhımız efendimiz** hazretlerinin kadr-i şâhânelerine hâllerine göre riʿâyet ve sadâkat edip şu der-bendden Cisr-i Almana'ya kadar bir askerimiz zâyiʿ olmayıp

[28a]

bilâ-muhârebe geçsin. Ancak kerâmet-i şehriyârî berâkâtı olup bu ihsân-ı aliyyenin hakk-ı teşekküründe âcizim ve nân u nemek-**i şâhâneyi bilmek ve kadr-i şâhâneye** şeyn getirmemek içün bu mikdâr eşyâyı bahş eyledim. Yine sâye-i **tâc-dârânelerinde bunun** on katını ihsân ederler. Sizler elinizden geldiği mertebe saʿy u gayret ve hidmet-i meʾmûrenizde sadakât edin." diye ifâdelerinde, hakkâ ki bu keyfiyyeti hiç birimiz edemeyiz diye cümlesi epsem oldular. Yenişehr-i Fener'e vusûlümüzde Rûmeli eyâletine sâye-bahş u iclâl buyrulan merhûm Selîm Paşa hazretleri ve ricâl-i Devlet-i Aliyye'den el-Hâc Sâʾib Efendi hazârâtları Asâkir-i

Mansûre-i **Şâhâne'yi** istikbâl zımnında Yenişehir'den bir sâʿat ileri teşrîfleriyle cümlemizi

[28b]

taltîf ile "Oğullarım âferîn, sad âferîn. İşte sadâkat ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ismine lâyık asker olduğunuz cümle indinde makbûl ve âmme-i nâs bu müddeʿâda olup, Rabbimiz **teʿâlâ hazretleri** her mahalde mansûr ve muzaffer eyleyip, sâye-i şevket-vâye-i cenâb-ı gîtî-sitânîde cümlelerinizi benim gibi vezîr eylesin." duʿâlarını ziver-i zebân edip üç gece beytûtet ile ferdâsı hareket ve âsitâne-i **emn ü âşiyâne azîmet olunup** Küçükçekmece'ye vusûlümüz müyesser oldukta istikbâle gelmiş olan Asâkir-i Mansûre başkâtibi merhûm Yektâ Efendi ve Osmân Bey Efendi hazretlerini görüb dâmen-i âlîlerin takbîl edip ol esnâda abd-ı sıddîkleri esîr-i firâş ve bâr-gîre dahî rukûba iktidârım olmadığından endîşe-i telâş

[29a]

ederek hastalar arabasına mevzûʿan Dâvud Paşa Kışlası'na varmaksızın ibtidâ-yı nizâmda çâkerleriyle tahrîr olunan Üçüncü Tabur'un nefer kâtibi Şâkir Efendi'yi görüp hôş âmedî merâsimini icrâ buyurarak baʿzı teselliyât esnâsında göğsünde olan nişân-ı **şâhâneyi** gördüğüm ânda yüzüm ve gözüm sürüp suʾal eyledim ki kâtibâna böyle nişân mı ihsân oldu? Çâkerlerine hitâben "Bak karındâşım. Bu nişân ancak alay emînlerine mahsûs olup tarîkçe iş bu mesnede nâʾil olunarak duʿâ-yı şâh-ı cihân ile meşgûlüm ve ekserî bu alay emînlerini tabur kâtibân-ı muʿteberâtından iderler. Ammâ evvel-emirde küçük zâbit olup tarîkimizce bu mesnede vâsıl olunur. Sen dahî ister isen

[29b]

bir kerre keyfiyyeti hâk-pây-ı hâciz-vây-ı ser-askerîye arz-ı hâl ile ifâde edip ser-askerimiz devletlü paşa efendimiz hazretleri ise bir merhametli vezîr-i bî-misl ü nazîrdir. Murâdınca kâmurân olursun." diye cevâblarında mazhar-ı şâdî ve mesâr oldum ve müddet-i ömrümde böyle muʿanven nişân görmedim ve Ağrıboz mesâfe-i baʿîde olmak cihetiyle âsitânenin nizâmını bilmez idim. Cenâb-ı **Hazret-i Bârî pâdişâhımız** efendimiz hazretlerinin ömr ü ikbâl-i **hümâyûnların** mütezâyid ve efzûn ve iktidâr-ı kevniyyeden masûn eylesin, sâye-i şâhânelerinde beyne'l-akrân ve

an-karîbi'z-zemân ben dahî bu mesnede nâʾil olurum diye Dâvud Paşa Kışlası'na duhûl edip sâye-i hem-vâye-i **mülûkânede** vâlideynimize mülâkât ile

[30a]

hâiz-i mesâr olduk. Üçüncü gün yine kışlak-ı **hümâyûna** varılarak acebâ ne vechile mükâfât ve ne yüzden lutf u inâyet olur hülyâsında iken mûmâ-ileyh Osmân Ağa'nın asdikâ-yı Devlet-i Aliyye'den olduğuna mebnî çerâğ buyrulması muktezâ-yı irâde-i **aliyye-i şâhâneden** olup ve icrâ eylediği taʿlîmde fî'l-hakîka sakâmet olduğu cümle indinde müsellem olarak müceddeden velî-niʿmet-i ser-asker-i zî-şân devletlü übbehetlü Hüsrev Mehmed Paşa efendimiz hazretlerinin ihyâ buyurdukları tâʿlîm ve taʿallüm-i[223] pesendîdeye mûmâ-ileyhin kudreti taʿalluk etmeyeceğinden mesbûk olan hidmetine hürmeten avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve avârıf-ı behiyye-i **hüsrevâneden** mîrahûr-ı evvel pâyesiyle Dergâh-ı Âlî kapucıbaşılığı ihsân

[30b]

ve atiyye-i seniyye-i vefîre-i şâhâne ile taltîf buyrulup duʿâ-yı **ömr ve ikbâl-i şâhâne ile meşgûl** iken başbâkî kulluğu rütbe-i refîʿasına dahî nâ'il ve kâmrân olmuştur. İşte Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâmın her bir hidmetinde sâdıkâne ve gayûrâne hidmetinde bulunanlara bu vechile mükâfât ve âhir vaktinde muzâyaka çekdirmez. Böyle bir pâdişâh-ı **kişver-küşâdır.** Rabbimiz **teʿâlâ hazretleri** tükenmez ömürler ihsân etsin diye cümlelerimize nush u pend etmiş idi. Münhall olan alaya kumândâ etmek üzere bir zât-ı dirâyet-mendin nasbı lâzım gelerek Yedinci Alay'ın kâʾim-makâmı Filibeli Bekir Bey hazretlerinin dirâyet ve fetâneti cihet[iy]le cânib-i hazret-i ser-askerîden

[31a]

hâk-i pây-ı hümâyûna lede'l-isti'zân icrâsına müsâʿade-i aliyye-i şâhâne taʿalluk edip ol vechile mîralay nasb ve nişân-ı zî-şân-ı **şâhâne** ihsân buyrularak mîr-i mûmâ-ileyh dahî taʿlîm ve taʿallüm-i cedîde mübâderet edip çâkerleri dahî bulunduğum kitâbet hidmetiyle meşgûl ve mükâfât emeliyle mütehayyir ve bî-ʿukûl olarak manzar-ı zuhûrât-ı gaybiyye-i ilâhiyye olduğum hâlde ricâl-i Devlet-i Aliyye'den devletlü Osmân Bey Efendi hazretleri ol hengâmda Asâkir-i Mansûre baş yoklamacısı olup

[223] Metinde "taʿallüm ü pesendîdeye" olarak geçmektedir.

keyfiyyet-i hâlimi ifâde ve alay-ı mezkûr taburlarının birine yüzbaşı veyâhûd kolağası nasbımın hüsn-i sûretini istirhâm zımnında varılarak mîr-i mûmâ-ileyh hazretleri dahî delîl olup huzûr-ı fâʾizu'ş-surûr-ı hazret-i ser-askerî'ye duhûl

[31b]

ve dâmen-pûs-ı merâsim-i lâzimesi baʿde'l-edâ "Oğlum ne istersin? Matlabın ve ifâden nedir?" diye hitâb-ı âsafânelerinde "Efendim bu çâker-i ahkar dört buçuk senedir On Birinci Alay'ın Üçüncü Tabur'unda kitâbet hidmetinde olup bu defʿa alayımız ile Der-saʿâdet'e vusûlümüzde benimle maʿan ve sonraları tahrîr olunan ihvânımın ekserîsi sâye-i **merâhim-vâye-i mulûkânede** himmet-i seniyye-i veliyyü'n-niʿamânelerine ihrâz-ı rütbe ederek feyz-yâb olmuşlar gördüğümden ve kişi bulunduğu tarîkte feyz-yâb olması emelinde bulunması muʿayyebâttan olmadığını bildiğimden bu çâker-i ahkarın bidâyet-i nizâm-ı süreyyâ-intizâmdan beri emel ve efkârım ancak zâbitlik ise de hasbe'l-kader bu âna dek kâtiblik hidmetinde istihdâm olduğumdan nâʾil-i emel

[32a]

olmayarak bî-kes ve bî-çâre kaldım. Bu kulunu dahî emsâlime nazâran kâtiblikten ihrâc ve zâbitân sırasına idhâlim ile çerâğ-ı hâs buyrulmam husûsuna müsâʿade ve merhamet-i seniyyeleri şâyân buyrulması merâhim-i aliyye-i Âsafâne-i veliyyü'n-niʿamânelerinden niyâzımdır." diye muntazır-ı irâde olduğum hâlde Osmân Bey Efendi hazretlerine hitâben "Vâkıʿa tamam askerîye yakışır ve münâsiptir ve inşâallâh büyük zâbit olur. Ammâ kâʿide-i nizâmı kendisine ifâde eyle." diye fermân buyurmağın huzûr-ı devletlerinden çıkılıp mîr-i mûmâ-ileyh hazretlerinin odasına varıldıkta efendimizin emr-i âlîleri ancak budur ki şimdi sen tabur kâtibliğinden çıkıp zâbit olsan odamızda henüz yerine kâtib olacak efendi yokdur ve ihrâc

[32b]

olsan da birden bire zâbit olamayacağın zâhir ve aşikârdır. Tabur kâtibi taʿbîri yaʿnî nefer kâtibi demek olur. Bu cihetle askerîden add olunmayıp asker dahî olmak murâd olunsa evvel-emirde şurût muktezâsınca nefer kayd olunarak sonraları zâbit olunur. Bu hâle nazâran kâtiblik hidmeti fedâ olunmaz ve terk etsen dahî ber-takrîb nefer kayd olunup sonraları nisyân-ı hâtır olarak bir müddet nefer kalırsın. Dört beş senedir

bunca mesbûk olan hidmetin ber-hevâ olması melhûz olduğundan mebnî kemâ-kân hidmet-i mezkûrede kıyâm olunması tensîb görülmüş ve hasbe'l-kader buradan dahî âhar türlü feyze nâʾil ve mükâfât olunacağı zâhir[224] ve bâhirdir." diye

[33a]

beyân ve tesellî-i hâtır etmiş olduğundan zarûrî yine tabur kitâbeti hidmetinde kalınmış ise de ıztırâb-ı derûn ve helecân-ı gûnâ-gûn etmemek kâbil olmayıp derûnumda muzmerr olan ancak bölük veyâhûd tabur zâbitliği olup her gece ifâde-i hâl tatvîl-i makâl etdim ise de bir şey-i müfîd olmayıp kader-i **ilâhiyyeyi** tefekkür ile eltâf-ı **ilâhiyyeden** niyâz ve temennîye âğâz ederek mîralayımız olan Bekir Bey hazretlerine bir kerre ifâde-i ümniyyesiyle varılıp keyfiyyet-i hâlimi gâyet mâ-fi'l-bâb meʾâl-i mezkûrı ifâdemizde tefekkür ve tebessüm ederek "Matlabın nedir?" dediklerinde kulunuzu kâtiblikten ihrâc ve silk-i zâbitâna urûc husûsu olduğunu niyâzımda " Oğlum seni binbaşı veyâhûd kolağası

[33b]

edemem. Ancak benim elimden gelen seni yüzbaşı edebilirim. Kâtiblikten yüzbaşılığa lâyık göremem." diye cevâb edip bu çâkerlerinin ise ancak "Matlabım sâde mülâzımlık dahî olsa râzıyım. Usûl-i nizâm-ı dürriyyü'l-intizâm ve taʿlîm-i taʿallümü gereği gibi tahsîl edeyim. Kader-i İlâhî olduğu hâlde sâye-i **ihsân-vâye-i mulûkânede** büyük zâbit olurum. Amân efendim bir ân akdem ve bir dakîka mukaddem iltimâs-ı bendegânemin isʿâfıyla dûçâr olduğum elemden rehâ-yâb buyurun." diye niyâzıma mebnî alay-ı mezkûrun Üçüncü Tabur'unda Altıncı Bölük'ün yüzbaşısı İbrâhîm Ağa alîl ve marîz ve askerliğe el vermeyeceği taʿayyün etmiş olduğundan bu vechile çerâğ olup münhall olan yüzbaşılığı bu çâkerlerine tasammum etmiş olduğundan ol gece jurnale

[34a]

idhâl ve Bâb-ı Ser-Askerî'ye irsâl kılınıp jurnal yoklama odalarında çâkerlerini yüzbaşı olmuş zannıyla yevm-i mezkûrda taburumuza bir nefer kâtib yoklamadan meʾmûren gönderilmiş ve ferdâsı mîr-i mûmâ-ileyh hazretleri müşârün-ileyh devletlü

[224] Metinde "tâhir" şeklinde geçmektedir.

übbehetlü ser-asker-i zafer-peyker **Şeyhü'l-Vüzerâ Mehmed Hüsrev Paşa efendimiz hazretlerine** istîzân etmiş ise de birden bire yüzbaşılığa müsâʿade-i aliyye-i âsafâneleri olmayıp çavuşluk hidmetinde istihdâmım husûsunu irâde buyurmuş olmakla mîr-i mûmâ-ileyh yine ricâ etmiş ise de müsemmir olamayıp yek-diğerinden mahrûm kalıp bu hâl ile on gün murûr edip bir gece mûmâ-ileyh hazretleri huzûrlarına celb ile keyfiyyet-i hâlî ifâde ve çâkerleri dahî her ne zuhûr ederse cânıma minnet olduğu

[34b]

beyânında mülâzımlık hidmetini teklîflerinde bu dahî istihkâkıma nazaran mahzâ lutf olduğunu derk ve tesviyyesini iltimâs ederek ve bu iltimâs-ı âcizânem karîn-i müsâʿade buyurup nizâm-ı kânûnu mucibince çâkerlerini mülâzım nasb edip jurnale idhâlen Bâb-ı Ser-Askerî'ye ifâde etmiş ise de yine müsemmir olmayıp çavuş nasbım husûsunda irâde-i cenâb-ı hazret-i ser-askerî taʿalluk etmiş olduğundan onu dahî niʿmet-i uzmâ addiyle Üçüncü Tabur'un Birinci Bölük'üne çavuş nasb ve çavuşlara mahsûs olan tüfenk ve palaska iʿtâ ve ferdâsı taʿlîme ibtidâ etmiş olduğum bunca müddettir hidmet-i meʾmûre-i âcizânemde şerm[225] u kusûrum vukûʿ bulmayarak

[35a]

ber vech-i nizâm tekdîr olmadım ve dîvân-ı harbî îcâb eder bir cünhada bulunmadığım cümle zâbitânın maʿlûmları olmakla hakk-ı çâkerânemde niʿmet-i uzmâ bildiğim işbu hidmet akrân u emsâlime çirkîn görünerek sûret-i taʿaccüb ile baʿzı ihvân tesellî resmine sapmışlar ise de bu bîçâre aslâ ihfâ etmeyip işbu hidmeti dahî mâ-bihi'l-iftihâr edinerek ileride mükâfât-ı celîlesine mazhariyyetle mülâzım rütbesine nâʾil olurum emeliyle hidmet-i meʾmûremde kıyâm ve sebât etmekte olduğum hâlde, üç mâh çavuşluk hidmetinde istihdâmım yaʿnî çavuşânın her bir hidmetini ve neferâtın farîza-i zimmetini ve karavul maddesini ve husûsât-ı sâʾiresini gereği gibi tahsîl ve usûlünü vüsʿum mikdârı tekmîl

[225] Metinde "serm" şeklinde geçmektedir.

[35b]

ve tefennün hâsıl etmek emelinde bulunarak kırk altı senesi Zî'l-hicce mâhiyyelerini tevzîʿe devletlü müşârün-ileyh ser-asker paşa efendimiz hazretleri teşrîf buyurduklarında çâkerlerini görüp "Taʿlîm tahsîl etdin mi?" diye fermân-ı âlîlerinde **sâye-i şevket-vâye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî** ve himmet-i seniyye-i **âsafânelerinde** ancak taʿlîm öğrenmek ve vucûd-ı âcizânem zinde oldukça her bir hidmet-i müstevcibu'l-mefharât-ı hazret-i cihân-dârîde bezl-i nakdîne-i gayret etmek uhde-i kemterâneme farz idüğünden "Şerm[226] u kusûrum olmadığını mîralayım Bekir Bey kullarından tahkîk buyurun." diye mübârek dâmen-i hüsrevânelerin takbîl ve rızâ-yı veliyü'n-nuʿmânelerin tahsîl ile geri çıkıp mîr-i mûmâ-ileyhe hitâben "Bekir Bey oğlum, mülâzım

[36a]

yeri düşer ise mülâzım nasb eyle." diye fermân-ı **hidîvîleri** sâdır olup bulunduğum bölüğün mülâzım-ı sânîsi alîl ve marîz olup ihrâcını iltimâs ve niyâz etmiş olmakla etıbbâ maʿrifetiyle ihrâc ve bu bî-çârelerini mülâzım-ı sânî rütbesine idrâc buyurup mülâzımâna mahsûs olan seyf ile bir kıtʿa sâde yıldız nişân-ı fürûğ-efşân-ı **şâhâne** ihsân ve surûr-ı şevkimden eşk-i surûrum rîzân ve ne derece şâd u handân oldum ki taʿrîf ve tavsîfden bîrûn-ı askerî meyânında bu makûle rütbe katʿ etmek ve hakîkî hâl üzere ber-mûcib-i kânûn-nâme-i **hümâyûn** zâbit nasb olmak cümle indinde muʿteber ve muʿtenâ olduğundan tahsîn

[36b]

olunup bu rütbe-i fâhire ind-i bîgânemde Dergâh-ı Âlî Kapucıbaşılık rütbesine vâsıl oldum diye iftihâr ve surûr u ibtihâcımdan ser-tâcım hem-ser-i felek devvâr olmuştu. İstiʿdâd-ı hudâ-dâd cihetiyle mülâzım bulunduğum bölüğün her bir husûsuna ve taʿlîm ü teʿallüme mezîd saʿy u gayret etmekte bir müddet mürûr ile kırk altı târîhinde levâzım ile Edirne'ye meʾmûriyetimiz irâde buyrulmuş olmakla ber-mûcib-i **irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî** Râmiz (رامز) Kışlak-ı hümâyûnundan hareket ve Dâvud Paşa İskelesi'nden sefîneye rukûben Tekfûrdağı'na vusûlümüz müyesser

[226] Metinde "serm" şeklinde geçmektedir.

olarak Edirne'ye dâhil olunup karavul-hânelere asâkir konularak **sâye-i ihsân-vâye-i mülûkânede** istirâhat ve taʿlîm u taʿallüme dikkat ederek

[37a]

bir müddet Edirne'de ikâmet esnâsında, Bosna tarafında zuhûr eden bir takım hezelenin kahr u tenkîlleri bâbında, Çirmen (چرمن) Sancâğı mutasarrıfı bulunan devletlü Hüseyin Paşa hazretlerinin maʿiyyet-i müşîrânelerine meʾmûr buyrularak Edirne'den hareket ve Üsküb kasabasına dâhil olup ve [o]radan iki alay piyâde ile iki alay süvârî dahî baʿdehû vurûd ile Serdâr-ı Ekrem ve Sadr-ı Aʿzam devletlü übbehetlü Mehmed Reşîd Paşa hazretleri dahî teşrîf buyurup zikr olunan alaylardan bir alay piyâdeyi Üsküb muhâfazasına terk ile alayımız ve diğer alay ile Piriştine (برشتنه) tarafına azîmet olunarak evvel-emirde Piriştine muhâfazasına meʾmûr buyrulmuş olan Selânik vâlîsi esbak Ahmed Paşa

[37b]

ve Yek-çeşm İbrâhîm Paşa ve bir alay süvârî ile nısf piyâde taburu Piriştine'de mevcûd muhâfız iken, eşkiyâ-yı merkûm Piriştine'yi zabt etmek hülyâ-yı fâsidesiyle muhârebeye mübâderet edip tarafeynden ateş-i hurûba teşebbüs etmekte iken, Piriştine'ye iki sâʿat kalarak yaʿnî top ve tüfenk sadâsını işiterek bir mikdâr yerinde râhat edip müşârün-ileyh devletlü Mehmed Reşîd Paşa hazretleri muhârebe tertîbinde iken ilerideki ordu cânibinden müjdeci tatarları vurûd yaʿnî eşkiyâ-yı merkûm bir vechile dayanamayıp ricʿat-ı kahkarî ile cümlesi geriye avdet ve kuvvet-i kerâmet-i **cenâb-ı pâdişâhî** zuhûr edip eşkiyâ-yı merkûmûnun firârlarına mebnî

[38a]

sadr-ı müşârün-ileyh hazretleriyle geri Üsküb'e avdet olunup, müşârün-ileyh hazretleri Asâkir-i Mansûre'nin cümlesine ziyâdesiyle muʿâmele-i lutf ile yine Manastır (مناستر) tarafına azîmet buyurup vakt-i şitânın takarrübünden her alayın birer cesîm memlekete meştâsı îcâbından nâşî alayımızın Köprülü (كپريلي) kazâsına meştâ tahsîs olunarak baʿdehû mevsim-i sayfta icrâ-yı meʾmûriyyet ile ve'l-hâsıl yirmi iki mâh dahî bu me'mûriyyetde kıyâm olunup kırk yedi târîhinde âsitâne-i saʿâdet-âşîyâneye azîmetimize irâde-i seniyye taʿallukuyla ber-mûcib-i irâde-i

seniyye Köprülü'den hareket ve Ramazân-ı mefharet-nişânın on yedinci günü Der-i Aliyye'ye vusûlümüz müyesser olup, hîn-i meʾmûriyette

[38b]

maʿiyyet-i âlîlerinde bulunduğumuz Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ferîki devletlü Mehmed Vâsıf Paşa hazretlerine nâ-dîde olarak seksen beş fâsıl-ı bi-lâ-şekl tabur taʿlîmi kumandanları cânib-i hazret-i ser-askerî'den vurûd edip, kâʾim-makâmımız Dâvud Bey hazretleri kumanda-yı mezkûru müşârün-ileyh paşa hazretlerinden ahz ederek çâkerlerine verip: "İşbu kumandanları eşkâliyle güzelce, dikkat ederek tertîb eyle. Göreyim seni." diye ifâdelerinde, elden geldiği mertebe tanzîm ve tekmîlinde hâk-i pây-ı âlîlerine takdîm eyledim ve bir kıtʿasını dahî mîralayımız Bekir Bey hazretlerine tahrîr ve takdîm eyledim. Ziyâdesiyle tahsîn ve âferîn buyurdular. Baʿdehû müşârün-ileyh ferîk paşa hazretlerine cânib-i hazret-i ser-askerîden bir kıtʿa

[39a]

eşkâliyle kitâb vurûd edip mukâbele sûretinde bakılarak çâkerlerinin tanzîm ettiğim kitâbın fakat yedi şeklinden kusûr olunmuş ve mâ-bâkîsi aynî yapılmış olduğundan, ferîk-i müşârün-ileyh hazretlerinin dahî maʿlûm ve manzûr-ı âlîleri olmuş idi. Der-i Aliyye'ye vurûdumuzda her alaya birer hazîne-dâr nasb olunduğu istimâʿ-ı bendegânem olup alayımıza hazîne-dâr nasb olmaklığı mîralay hazretlerine niyâz ve kabûlünü iltimâs eylediğimde, "Vâkıʿâ, münâsib ve mustahaksın ve bu âna gelince senin etdiğin hidmete mukâbil hazîne-dârlık azdır. Sabâh inşâallâhu teʿâlâ devletlü ser-asker paşa efendimiz hazretlerine bir defʿa ifâde edeyim." diye vaʿd buyurup ferdâsı huzûr-ı pür-surûr-ı

[39b]

hazret-i ser-askerîye çâkerlerini berâber götürüp hâk-pûs-ı devlet-meʾnûs veliyyü'n-nuʿmâneleri şerefine nâʾil olduğumda, mîr-i mûmâ-ileyh hazretleri "Bi'l-münâsebe ifâde ve iltimâs-ı acizâneme müsâʿade buyurun. Bu mülâzım kulunuz her vechile edîb ve dirâyet-kâr ve her vechile hidmet-i meʾmûresinde kusûr etmediği nezd-i bende-gânemde maʿlûm ve âşikâr ve zâtında dahî tabur kâtibi iken askerliğe heveskâr olup irâdeniz vechile çavuş kayd etdiğimiz işte bu Ârif mülâzım

kulunuzdur. Okur ve yazar ve taʿlîm eşkâllerini yoluyla icrâ eder ve oldukça tabîʿat-ı şiʿriyyesi dahî vardır. Ez-her cihet alay-ı çâkerâneme hazînedâr olması şâyestedir ve nasbına irâde efendimindir." diye muntazır-ı irâdeleri

[40a]

olduğu hâlde ferîk paşa hazretlerinin dahî Üsküb münâsebetiyle kullarını bilip müşârün-ileyh ser-asker paşa efendimiz hazretlerine çâkerlerini tavsiyye buyurup devletlü Osmân Bey Efendi hazretleri dahî mevcûd bulunup kaleme devâmımızda ülfetimiz olup husûsiyle çavuş nasb olacağım esnâda tesellî-i hâtır buyurdukları münâsebetiyle hüsn-i hâlimi ânlar dahî nakl ve beyân kıldılar. Cenâb-ı **Hakk'ın birr ü ihsânına** sad-hezâr hamd ü senâ olsun ki üç **zât-ı âlî-kadr** hüsn-i hâl-i âcizânemi bir ser-asker-i zî-şâna ifâde eyledikleri hakk-ı nâ-müstahakk-ı bendegânemde niʿmet-i uzmâ ve bu ihsânın teşekküründe âciz ve kâsır olduğum cenâb-ı **âlimü's-sirri ve'l-hafiyyâta** maʿlûm u hüveydâdır. Muntazır-ı irâde-i cenâb-ı

[40b]

hazret-i ser-askerî olduğumuz hâlde "Çünkü bunun hüsn-i hâlini cümleniz ifâde ve şehâdet etdiniz, bu çocuk taʿlîm ve taʿallüm tarafına zihni çalışmış ve ifâdeniz vechile kitâb yapmış. Hazîne-dârlık yolu asker taʿlîmine münâfî ve aslâ meʾmûriyyeti olmayıp Bekir Bey oğlum bunu şimdilik yüzbaşı edelim ve inşâallâhu teʿâlâ **sâye-i şâhânede** binbaşı rütbesine naʾil olur." diye irâde-i aliyyeleri sezâvâr buyrulup çâkerlerinin ise bulunduğum bölüğün yüzbaşısı mukaddem Edirne'den sıla-i rahm arzûsıyla meʾzûnen Der-i Aliyye'ye gelip hasbe'l-kader diğer alaya nakl etmiş ve bölük-i mezbûru on beş ay mikdârı min gayr-ı haddin ve istihkâk idâre

[41a]

eylemiş olduğumdan bu keyfiyeti mîralay-ı mûmâ-ileyh hâk-pây-ı ser-askerîye ifâdesinde çâkerlerini hadden efzûn muʿâmele-i lutf buyurup yüzbaşı nasbıyla çerâğ u ihyâ buyurdular ve ol gece dahî leyle-i Kadr olup mîralay-ı mûmâ-ileyh hazretlerinin istiʿdâd-ı kâbiliyyeti ve ricâl-i harb meyânında ibrâz-ı gayret ve şecâʿati zâhir ve bâhir olup mîrlivâ rütbe-i refîʿasına elyak ve şâyeste idüğünden, ser-asker-i

zafer-peyker[227] devletlü Mehmed Hüsrev Paşa efendimiz hazretleri mîrlivâ nasbıçün hâk-pây-ı **emel-revâ-yı şâhâneden** lede'l-istîzân ol vechile mîrlivâ nasbına irâde-i kerâmet-âde-i cenâb-ı zıll-i **ilâhî** buyrulup bir kıtʿa berât-ı **şâhâne** ve nişân-ı zî-şân-ı **pâdişâhâne**

[41b]

iʿtâsıyla bekâm ve şâd u handân oldular. Devletlü müşârün-ileyh ser-asker paşa efendimiz hazretleri çâkerlerine hitâben: "Oğlum senin oldukça tabîʿat-ı şiʿriyyen var imiş. Bekir Paşa oğlumun mîrlivâ ve senin yüzbaşı olduğuna dâʾir medhiyye inşâ eyle de manzûrumuz olsun." diye fermân-ı **hidîvîleri** sâdır olup "Efendim bu çâker-i abd-i ahkar her ne kadar şiʿrim var ise de hâk-pây-ı âlîlerine takdîm olunmak şâyân olmayıp hîn-i sabâvetimde bir defʿa Sünbülzâde Vehbî merhûmun *Tuhfe*'sini okudum. Bu cihetle medhiyyeye kudret-i âcizânem taʿalluk etmez. Ancak irâde-i âsafâneleri muktezâsından olduğuna mebnî bâlâda mezkûr seksen beş fasıllık eşkâl

[42a]

kitâbıyla işbu medhiyye hâk-pây-ı hazret-i ser-askerîye takdîm kılınmışdır.

Medhiyye ve teşekkür-nâme

Şâh-ı Şâhân-ı cihân hazret-i Mahmûd Hânı
Taht-gâh-ı azamett[e] ede dâʾim Mevlâ

Hazret-i Rabb-ı Rahîm ömrünü müzdâd etsin
Saklasın cümle hatâyâdan ânı Bârî Hüdâ

An-karîb ola bütün mülk-i cihâna mâlik
Zîr-i hükmünde ola cümle nüfûz u dünyâ

Hazret-i Rabb-ı Mecîd asker-i mansûrasını
Her mahâlde ede mansûr-ı meserret-peymâ

Ol şehin yâver-i düstûr-merâhim-kârı
Yaʿnî ser-asker-i mansûresi Hüsrev Paşa

Dâʾim etsin başımız üzre senin sâyeni Hak
Ey müşîr-i azamet-pâye-i Şeyhü'l-Vüzerâ

Münʿim-i kân-ı revâ hazret-i Hüsrev Paşa
Gül-i tâc-ı vüzerâ pâdişeh-i yâr-i vefâ

[227] Metinde "zafer u peyker" şeklinde yazılmıştır.

[42b]

On birinci alayın mîralayı kulunu
Bu Kadir Gece'si etdirdi ânı mîrlivâ

Hiç bir vechle ihsânına haddim yoğiken
Eyledin bendeni de yüzbaşılıkla ihyâ

Görmedik mislini eslâf tevârihinde
Söylesin var ise gören âlem-i sırr-ı cümle-salâ

Ey vezîr-i azamet menkabet âlî-himmet
Her umûrunda muvaffak ede zâtın Mevlâ

Ömr ü ikbâlini hem tâliʿin hak ede ziyâd
Nûh-veş ömrünü efzûn ede Allâh, paşa

Pertev-i haşmetin aʿdâlarını eyleye kör
Hem-rikâb eyleye tevfîkini Allâh sana

Medhini etmeğe Ârif kulunun haddi mi var
Vasf-ı pâkinde bütün âciz u kâsır şuʿarâ

manzûme-i mezkûre manzûr-ı âlî buyruldukta

[43a]

zât-ı melekiyyü's-sıfât-ı Âsafânelerine mahsûs olan şeyme-i bende-nüvâzîleri muktezâsınca çâkerlerini taltîf ve tahsîn ü âferîn buyurup, "Medhiyye ve taʿlîm kitâbını mütâlaʿa edeceğim. Sabâh yine al." diye fermân-ı hidîvîleri sâdır olup, ferdâsı hâk-pây-ı müşîrânelerine yüz sürdüğümde beş yüz kurûş ihsân buyurup "Oğlum, seni inşâallâhu teʿâlâ an-karîb sâye-i **şâhânede** büyük zâbit ederim." diye vaʿd-ı âlî buyurdular. Rabbim **teʿâlâ hazretleri pâdişâh-ı** adâlet-dest-gâh-ı dîn ü devlet-penâh-ı zıll-i zalîl-i ilâh efendimizin nazar-ı iksîr-eserinde zât-ı Bermekiyyü's-sıfâtlarını bir dem ayırmasın duʿasını vird-i zebân ederek, huzûr-ı devletlerinden

[43b]

mesrûren çıkıp, ol hengâmda Anadolu tarafına bir cesîm ordu ihrâcına irâde-i cenâb-ı hazret-i **pâdişâhî** müteʿallik buyrulup, asâkirin mâlzemelerini tedârik ile der-ân Bâb-ı Ser-Askerî'den hareket ve Bağçekapısı'ndan (بغچه قپوسي) sefînelere rukûbumuz esnâsı hîn-i vedaʿda müşârün-ileyh ser-asker paşa efendimiz hazretleri çakerlerini görüp mîrlivâmıza hitâben hakk-ı çâkerânemde niʿmet-i uzmâ olarak: "Bu Ârif benimdir. Meʾmûriyyette iken nisyân-ı hâtır olmasın. Binbaşılık mahlûlünde

tarafımıza inhâ edesin.” irâdeleri sezâ-vâr buyrulmuş ve abd-i çâkerleri dahî edâ-yı teşekkür zımnında kadem-i âlîlerin takbîl edip sefîneye râkib

[44a]

ve bi-iznillâhi teʿâlâ İznikmid’e (ازنكميد) vâsıl olarak savb-ı maksûda azîmet ve Konya’ya vusûlümüz müyesser olup, serdâr-ı ekrem devletlü Hüseyin Paşa hazretleri dahî meʾmûrînin arkasın alarak Konya’yı teşrîf-i âlî buyurup bir kaç gün meks ü ikâmet ve evvel-emirde mîrlivâ Bekir Paşa’nın sevki îcâb-ı maslahattan idüğünden maʿiyyetlerinde olan Sekizinci ve On Birinci Alay piyâde ile süvârî mîralayı İsmet Bey hazretleri dahî alay-ı vâlâsıyla Konya’dan hareket ve ileri câniblere azîmet olunarak İskenderun’da (اسكندرون) iki gün hayme-nişîn-i ikâmet ile ol hengâmda çâkerleri yüz başı bulunduğum bölüğün neferâtıyla maʿan mîrlivâmız emriyle cebe-hânenin üzerine meʾmûr olmaklığım hasebiyle, orduyu

[44b]

İskenderun’dan kaldırıp Antakya’ya (عنطاقيه) azîmetlerinde cebe-hâne ve mühimmât ile çâkerlerini İskenderun’da tevkîf buyurdukları, yaʿnî ol havâlîlerde arabanın nâ-mevcûdundan nâşî olup ordu cânibinden develer vurûd etdikçe, pey-der-pey mühimmât irsâl olunarak bu usûl üzerine mahall-i mezkûrda on bir gün ikâmet esnâsında, Der-i Aliyye’den sefîne-i vefîre ile zahîre ve maʿiyyetlerinde müretteb Donanma-yı Hümâyûn gelecek diye istiʿmâmız olup, “Vurûdu müyesser oldukta ordu cânibine serîʿan ifâde eyle” diye ser-askerimiz bulunan Giritlioğlu Mehmed Paşa hazretleri akdemce kullarına emr ü tenbîh buyurduklarından çend rûz murûrunda İskenderun

[45a]

Boğazı’ndan üç aded berik donanma zuhûr etdikte şâd u hândan olarak, iskeleye karîb geldiği gibi üç dâne gülleli top endâht edip ordumuzda olan cebe-hâne tarafına düşüp hasım donanması olduğunu ve fenâ olacağını derk edip, hâlbuki sefînelerin Mısır sefînesi olduğunu ternite ve fıkra urduklarından fehm eyledim. Zirâ bizim nizâm-ı süreyyâ-intizâmın mugâyiri urduklarından akl-ı kâsırımı başıma der-meyân ile karâr-gâhımız olan mahalle gelip neferât kullarıyla baʿzı gûnâ istişâre olunmak

ind-i âcizânemde tensîb görülüp "Ey benim cân berâber birâderlerim. İşte bu zuhûr eden Mısr sefîneleridir. Şimdi bunlar taşra asker çıkarırlar ve muhârebeye

[45b]

ibtidâr ederler. Burada bulunan bu kadar mühimmât-ı vefîre-i **pâdişâhânenin** hıfz-ı vikâyesiçün bu âna dek nân u nemek-i **şehin-şâhîyi** fikr pâdişâh-ı adâlet-dest-gâh efendimiz hazretlerinin yolunda cân u başımız fedâ etmek üzerimize farz olup, işte üç sefîneden üç yüz mikdâr ve ziyâde asker-i Mısrî zâbitânı kumandasıyla çıkarlar ve bizimle muhârebe ederler. Biz ise seksen mikdâr askeriz. Birden bire hücûm edip yedimize teslîm eyledikleri cebe-hâne ve mühimmât-ı sâʾireyi alırlar. Bu takdîrce bir tanemiz kalmayınca çalışarak uğur-ı meyâmi-mevfûr-ı **pâdişâhânede** cân-sipârâne gayret ve her vechile ibrâz-ı şecâʿat etmeleriniz ehemm-i

[46a]

matlûb-ı acîzânemdir." diye keyfiyyet-i mezkûru gûş-ı hûşlarına ilkâ ve muhârebe esvâbını iksâ ederek sefîne-i mezkûrlar lenger-endâz olup akşâm takarrüb etmekte iken mühimmât derûnunda bir mikdâr zâʾid çadırlar olduğu maʿlûm-ı çâkerânem idüğünden der-ân çıkartıp şeb-i deycûr münâsebetiyle nizâm vechile kurup beher hayme derûnuna birer şemʿ vazʿıyla karavullar bırakıp bu keyfiyyet ile hasım tarafı ordumuzu beşyüzden ziyâde add edip karavulların metânet ve ferdâsı ale's-seher iki filika ile elli altmış mikdâr Mısrî askeri iskele kenârına gelmişler ise de çâdırları çokça görüp bir vechile üzerimize gelemeyip serîʿan geri sefînelerine dönüp gittiler.

[46b]

Ol gece dahî bu minvâl üzere mutabassırâne hareket ve ferdâsı üç aded top endâht ederek hareket eylediklerini ordu tarafına ifâde edip, yevm-i mezkûrda develer vurûd edip cebe-hâne ile maʿan ordu cânibine azîmet vurûd ile keyfiyyet-i vâkıʿa-i sahîhayı gâyet mâ-fi'l-bâb müşârün-ileyh Mehmed Paşa ve mîrlivâ ile mîralayım hazarâtına ifâde eyledim. Hudʿa-i âcizâne ve etvâr-ı bende-gâneme ise tahsîn ve âferîn buyurup taʿaccüb ettiler. Ferdâsı ordu ile Antakya'dan hareket ve savb-ı maksûda azîmet ile Hama'ya[228] (حماه)dâhil ve bir kaç gün meks ve râhat

[228] Metinde "خومه – Hûma" şeklinde yazılmıştır.

ederek mîrlivâ İskender Paşa hazretleri livâ-yı zafer-intihâlarıyla Hama'ya gelip birlikte Hıms (Humus) (حمص)

[47a]

cânibine varıldıkta Şâm-ı Şerîf vâlisi devletlü el-Hâc Alî Paşa ve Mehmed Paşa ile mîr-i mîrân-ı kirâmdan Osmân Paşa'lar ile maʿiyyetlerinde külliyetli müretteb asâkir dahî asker-i mansûreyi istikbâl edip vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm hazerâtlarını müzeyyen haymeleri pîş-gâhından mürûr Hıms Kalʿası civârında yarım sâʿat mesâfede Bağçelik(بغچه لك) derûnunda zâbitân kumandasıyla tüfenk çatıp bir mikdâr râhat etmeksizin yaʿnî bir çâr-yek oturmaksızın üç sâʿat ileride vâkiʿ Mısır ordusu olduğunu Asâkir-i Nizâmiyye'nin aslâ haberi olmayıp o esnâda Mısır askeri ordusundan hareket ve hod-be-hod üzerimize doğru geldiklerini ileri karavullar vüzerâya haber verip

[47b]

zâbitân maʿrifetiyle der-ân tüfenk al arş kumandası îrâd olundukta ordu yerinden hareket ve Hıms Kalʿası'ndan üç sâʿat ileri meydân-ı muhârebeye azîmet olundukta hatt-ı müstakîm üzere hücum kolu edip süvârîmiz dahî piyâdeden bir sâʿat ileride muhârebeye mubâşeret etmekte piyâde dahî aheste aheste ileriye gidildikte her alay kol taburu olacak kumandasını îrâd eyledikte top menzîli mahalde mukâbil ve bir sâʿat mikdârı tüfenk atılmayarak sâdece top muhârebesine ibtidâ ve Asâkir-i Mansûre dahî pâdişâh yoluna cân u başların fedâ ederek zâbitân kumandasına dikkât etmekte iken Dördüncü Alay'ın mîralayı Hasan Bey "Kol ileri ve kılâğuz ortadan

[48a]

hücûm arş." kumandasını îrâd eyledikte tarafeynden ateş-i hurûba ve mukâteleye mübâşeret olundukta, dört sâʿat bilâ-fâsıla muhârebenin taʿrîf ü beyânı hâme vü zebân-ı takrîrden birûn olup akşâm takarrub eylediğinden meydân-ı maʿrekede geceye kalmak usûl-i nizâmdan olmadığına mebnî tarafeynden fâsılalar verilerek ordu câniblerine azîmet olunmuş ve bâlâda zikr ü ifâde olunan Der-i Aliyye'den vürûd edecek zahîre sefînesiyle Donanma-yı Hümâyûn'un muhârebe hengâmında İskenderun İskelesi'ne lenger-endâz olduklarını müstaʿcilen tatar gelip takrîr ü ifâde eyleyip diğer mahalden sarkıntılık ederler. Bir ân akdem ve bir dakîka mukaddem

[48b]

şu sefînelerden zahîreyi ber-takrîb çıkarıp asâkire tevzîʿ ve bakîsini anbâra hıfz etmesi ve Mısır sefîneleri vurûd ederek sarkıntılık ederler ise hasâr-ı mîrî ve mazarratı mûcib bir keyfiyyet olacağına mebnî orduyu geriye çevirip Beylân (بيلان) taʿbîr olunan mahall ordu-yu muʿasker ittihâzıyla Beylân ve İskenderun cânîblerine kararımızı vüzerâ-yı izâm hazerâtı tensîb buyurup, beş on gün ikâmet ve zahîreleri sefinelerden çıkarıp mağâzalara vazʿ esnâsında asker-i Mısrî Beylân'a üç sâʿat mesâfe Karamût Hânı (قراموط خاني) nâm mahalle gelip îsâl-i hisâra cesâret ve der-ân muhârebeye mübâderet olunarak beş sâʿatten ziyâde muhârebe

[49a]

ekserî muhârebelere mübâşeretimiz akşâma karîb tesâdüf eylediğinden ateş-i hurûba faysal verilip tarafeynden ordu cânîblerine azîmet olunmuş ise de, Der-i Aliyye'den diğer alaylara vurûd edeceği ve bizim alayların geri tarafları vikâye ve muhâfaza ve baʿzı derbendâtlara asker ikʿâd etmesi ve şitânın kemâl-i şiddetinden her alayı birer memlekete meştâya meʾmûr buyurduklarından mîrlivâ Bekir Paşa'nın livâsı Bolu Sancağı'nda kışlamak **irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârîden** olduğuna mebnî cânib-i hazret-i ser-askerîden emir-nâme vurûdüyle Bolu'ya dâhil ve ol esnâda Sakarya Suyu taʿbîr olunan mahalden imrârımızda râkib olduğum bâr-gîrin ayağı sürçüp **bi-kazâillâhi teʿâlâ** bâr-gîr ile maʿan suya

[49b]

düşüp gark olacak mertebesine varılmış iken bi-ʿinâyetillâhi teʿâlâ ber-takrîb tahlîs olunmuş ise de baʿzı illete ibtilâ olarak defʿi zımnında Der-saʿâdet'e ruhsat istihsâliyle mîralayımız Dâvud Bey hazretlerine işbu çend sâtır müstezâd ile hâl-i âcizânem ifâdesine ibtidâr kılınmıştır.

Müstezâd

Hayfâ bana bir çâreye tedbîr nedir âyâ

Ey kân-ı mürüvvet

Bu derd-i meşakkat beni hurd etdi ser-â-pâ

Bilmem bu ne hikmet

Gaddâr feleğin düşmedi Gaddâresi elden

Yandım şererinden

Darb etdi sinem üstüne bir tîğ-i mücellâ

Ol Rüstem-kuvvet

Gam mevci beni âhir girdâblara sokdu

Fikrimde bu yokdu

Urdu beni yerden yere gam çekmedim aslâ

Bâzûsuna kuvvet

[50a]

Arz eyle heman hâlini Dâvud Bey'e Ârif

Her şeyde muʿarrif

Nusret taleb et zâbitanın emri ne gûnâ

Kıl sonra azîmet

Rahm eyle bana başın içün lutf u kerem kıl

Derdim katı müşkil

Her rûz [u] şebim girye ile geçmede hâlâ

Senden ola şefkat

Cân nakdini hep etdi fedâ derd ü devâya

Yazık bu gedâya

Ol şâh-ı cihân başı içün tezkire iʿtâ

Bir kaç güne mühlet

manzûme-i mezkûru mîr-i mûmâ-ileyh hazretlerine takdîm ve bir kıtʿa mürûr tezkiresi tahrîren yed-i âcizâneme teslîm buyurup menzile râkiben Der-i Aliyye'ye azîmet-i vurûdumuz müyesser oldukta etıbbâ maʿrifetiyle üç mâh zarfında **lillâhi'l-hamd şifâ-yâb** oldum. Der-i Aliyye'ye hîn-i vurûdumda dûçâr olduğum illete mebnî hâk-pây-ı hâcet-revâ-yı hazret-i ser-askerîye yüz süremedim. Her ne kadar yüz sürmeğe teşne isem de

[50b]

baht-ı siyâh-kârımın bestesinden yüz sürmeğe muvaffak olamadığıma ıztırâbta kaldım ve hakk-ı nâ-müstahakk-ı bendegânemde mebzûl buyrulan şeyme-i bende-nüvâzîleri muktezâsınca bahr-i gama daldım. Kırk sekiz senesi Şaʿbân-ı Şerîfin yirmi beşinci günü huzûr-ı server-i Âsafânelerine yüzüm gözüm sürüp hâl-i âcizânemi

ifâdeye ictisâr birle dâmen-pûs-ı devlet-meʾnûs merâsim lâzimesi baʿde'l-edâ duʿâ-yı ömr ü ikbâl-i veliyyü'n-nuʿmâneleriyle meşgûl bu çâker-i ahkara Anadolu Ordusu'na meʾmûriyyet-i âcizânemde zât-ı Bermekiyyü's-sıfât-ı Âsafânelerine mahsûs olan iltifât-ı bî-nihâyenin edâ-yı teşekküründe âciz ve kâsırım. Bu kullarına binbaşılık rütbe-i celîlesiyle müceddeden çerâğ buyuracakları vaʿd-ı âlîlerinden nâşi emsâlime nazaran çıraklığım husûsu

[51a]

mübârek-derûn-i veliyyü'n-nuʿmânelerinden nisyân buyurmayıp vaʿd-ı âliyy-i veliyyü'n-niʿamîleri üzere ihrâz-ı rütbe ile kayrılmam ancak velî-niʿmetim efendimin irâde-i ser-askerânelerine melfûzdur diye muntazır-ı irâde bulunduğum hâlde "Oğlum, şimdilik kolağalığına râzı ol. **İnşâallâhu teʿâlâ** an-karîb sâye-i **şevket-vâye-i cenâb**-ı zıll-i ilâhîde büyük zâbitan olacağına şekk ü şübhe etme." diye sâdır olan fermân-ı hidîvîleri kolağası nasbım husûsına irâde-i âlî taʿallukuyla ber-mûcib-i kanûn-ı nizâm kolağası nasb u nişân-ı zî-şân-ı **şâhâne** ihsânıyla nâʾil-i matlab olunmuş ve li-ecli't-teşekkür huzûr-ı fâʾizu'n-nûr-ı hazret-i ser-askerîye varıldıkta çâkerlerine hitâben: "Oğlum, **pâdişâh-ı cihân-devrân** Gâzî Sultan **Mahmûd Hân**

[51b]

efendimiz hazretlerinin uğur-ı meyâmin-mevfûr-ı **pâdişâhânelerine** sıdk u sadâkatle hidmet ettikçe askerîce kayrılır ve ez-her cihet riʿâyet ve hürmet ve nisyân-ı hâtır olmayarak beyne'l-akrân müşârün bi'l-benân olursun. Göreyim seni. Mütebassırâne ve gayûrâne hidmet ve meʾmûriyyetinde kıyam ve sebât eyle." diye çâkerlerine hıtâb-i âlî buyurmuş olduğundan **şehin-şâh-ı** cihân ve **pâdişâh-ı** cihân-bân hazret-i sâhib-kırân Sultân **Mahmûd** Hân efendimiz serîr-i saltanat-ı cihân-dârîlerinde ilâ âhiri'd-devrân[229] kâʾim ü dâʾim ve efendimiz dahî umûr-ı devlet-i aliyye ve cunûd-ı mansûre üzerinde saʿyini dâʾim eylesin. Bu ihsân-ı aliyyenin edâ-yı teşekküründe

[52a]

aczimi nümâyân ederek sıla müddeti mürûr etmeksizin Bolu'ya uğramam husûsunu iltimâs ve müsâʿade-i aliyyeleri sezâ-vâr buyrularak, buyruldu-yı cenâb-ı hazret-i

[229] Sehven "ile'l-âhiri'd-devrân" yazılmıştır.

ser-askerî iʿtâsıyla askerin şitâʾiyye elbiselerini dahî kullarına terfîkan Bolu cânibine azîmet ve vusûlümüz müyesser olup bir müddet Bolu'da ikâmet olunarak baʿdehû livâmız ile İznikmid'e celbimize irâde-i kerâmet-âde-i **cenâb-ı zıll-i ilâhî** şeref-rîz-i sudûr buyrulmağın ber-mûcib-i irâde-i hazret-i ser-askerî vurûd ile hareket ve İznikmid'e bi'l-vusûl hayme-nişîn-i istirâhat ve taʿlîm-i taʿallüme mübâşeret ile bir müddet ikâmet olunup mîrlivâ Bekir Paşa'nın

[52b]

Der- saʿâdet'e celbine irâde-i seniyye-i **cenâb-ı pâdişâhî** taʿalluk etmiş olduğundan, bir kıtʿa mektûb-ı hazret-i ser-askerî vurûd ve der-ân azîmet ve vusûlunde Asâkir-i Hâssa-i **Şâhâne'ye** tebeddülü îcâb-ı hâlden idüğüne mebnî münhall olan mîrlivâlığa şâyân livâ-yı mezkûrun İkinci Alay'ı mîralayı Dâvud Bey hazretleri her vechile edîb ve dirâyet-kâr ve bidâyet-i nizâmdan beri emek-dâr ve sadâkat-şiʿâr ve bunca muhârebelerde cân-sipârâne ve gayûrâne hizmeti cümle indinde numû-dâr ve âşikâr idüğünden devletlü müşârün-ileyh ser-asker paşa efendimizin istîzânıyla mîrlivâ nasbına müsâʿade-i aliyye şâyân buyrulmağın hâk-pây-ı **şâhâneye** ruh-sûde

[53a]

ve kadem-i cenâb-ı **gîtî-i sitânî** takbîline şeref-i nâʾiliyyetle bekâm ve handân ve mîrlivâlara mahsûs bir kıtʿa nişân-ı fürûğ-efşân-ı şâhâne ihsân-ı hümâyûn buyrularak hakkında ziyâdesiyle hürmet ve riʿâyet olunup İznikmid'de olan livâsını Der-i Aliyye'ye iʿâde içün ber-mûcib-i irâde-i âlî İznikmid'e gelip asker-i mansûreyi sefînelere râkiben Der-saʿâdet'e ircâʿ[230] ve Râmî Kışlak-ı **humâyûnuna** dâhil olup bir müddet ikâmet ve baʿdehû Edirne tarafına meʾmûriyetimiz irâde buyrulmağın der-ân hareket ve Edirne'ye varılıp kışlak-ı hümâyûna duhûl ve taʿlîm ü taʿallüme ibtidâr ve o esnâda mîrlivâ Dâvud Paşa Der-i Aliyye'de mizâcsız kalmış olduğundan İşkodra'ya (اشقودره) meʾmûriyyetimiz fermânıyla

[53b]

Edirne'ye vurûd ve müheyyâ olan cunûd-ı muntazama-i **şâhâneyi** Edirne kışlak-ı **hümâyûndan** duʿâ-yı ömr ü ikbâl-i pâdişâhâne âğâzıyla ihrâc ve İskenderiye (اسكندري يه) muhassâlı olan Asâkir-i Hâssa-i **Şâhâne** süvârî ferîki Mehmed Hâfız Paşa

[230] Sehven ع yerine غ ile yazılmıştır.

hazretlerinin maʿiyyet-i âlîlerine meʾmûriyyetimiz muktezâ-yı irâde-i **cenâb-ı tâc-dârî** idüğünden çend rûz zarfında Manastır (مناستر) nâm mahalle lede'l-vurûd hayme-nişîn-i ikâmet ve taʿlîm ü taʿallüm ile **sâye-i inâyet-vâye-i mülûkânede** her vechile istirâhat ve gûn-â-gûn türlü türlü ateş taʿlîmleri icrâ birle beş yüz hatve mesâfeye kapı tırazında tahta nişâna kurşûn atıp tefennün hâsıl etmek ve vâcibe-i zimmet-i ubûdiyyet ve râsiye-i sıdk-ı taviyyetimiz idüğünü neferât-ı mansûre

[54a]

bildiğinden cân-sipârâne hidmet-i meʾmûrelerinde şerm[231] u kusûr etmeyip ve aslâ fütûr getirmeyip bir rütbe taʿlîm ile meşgûl oldular ki taʿrîf ve ifâdesi mümkün değildir. Cenâb-ı **Hazret-i Bârî** bu Asâkir-i Mansûre'yi **pâdişâh-ı selâtin-i** zamân **Gâzî Sultân Mahmûd Hân** efendimiz hazretlerine bağışlayıp sâye-i **tûbâ-vâye-i tâcdârânelerin** üzerimizde dâʾim ve livâ-yı zafer-intimâların mansûr u muzaffer eylesin, âmîn, duʿâsıyla meşgûl iken ileriye iʿzâmımız husûsuna muʾahharan irâde buyrulmağın neferât-ı mansûrenin der-ân mâlzemeleri tedârik olunarak İskenderiye'ye[232] (İşkodra) azîmet ve bi-lutfillâhî teʿâlâ vusûlümüz müyesser oldukta, kalʿa pîş-gâhına

[54b]

haymeler kurulup bir müddet orada ârâm ve her bir hidmet-i mustevcibu'l- mefharât **hazret-i cihân-dârîde** bezl-i nakdîne-i gayret ederek şitânın takarrüb ve cihetiyle, bir tabur kalʿaya irsâl kılınıp diğer taburların tahassun edeceği konak ve kışlakların nedretinden müceddeden kışlaklar binâsı husûsu Der-saʿâdet'e istîzân olarak icrâ ve binâsına irâde-i âlî taʿallukuyla îcâb ve iktizâsına göre kışlaklar binâ olunup, çâkerleri dahî min gayr-i haddin ve istihkâk vusʿum mikdârı işbu çend beyt târîhi teberrüken inşâ ederek müşârün-ileyh Mehmed Hâfız Paşa hazretlerine takdîm eyledim. Pesen-dîde olup kışlak-ı mezkûrun kapusı bâlâsına âvîhte olumakta idüğü

[55a]

Târîh

Cenâb-ı hazret-i Mahmûd Hân şâhen-şeh-i devrân

---

[231] Sehven "Sermu kusur" olarak yazılmıştır.

[232] Sehven "İskenderun" olarak yazılmıştır.

Cihânı sâyesinde eyledi hep hürrem ü dil-şâd

Ezelden asker-i mansûra mahsûs yoğiken kışla
Nufûz-ı adl ile İskenderî'de ol nev-îcâd

Biri cevher biri tâm buldu Ârif iki nev târîh
Sana kim iftirâ etmiş aceb bu Ârif ismin ad

Cedîden yaptı dil-keş kışla vâlî-cây ferîk paşa
Be-câ bu kışla-yı bâlâ ferîk paşa eyledi âbâd

1250

baʿdehû, kışlakların tekmîlinde duʿâsı üzerimize farz olan velî-niʿmet-i âlem ve şehin-şâh-ı gerdûn-şiyem **efendimiz hazretlerine** hayr duʿâ ederek kışlaklara girilip, sâye-i **şevket-vâye-i mulûkânelerinde** istirâhat olunmakta bir müddet murûr ile, iki yüz elli senesi Der-Saʿâdet'te

[55b]

Der-Saʿâdet'te sâkin pederim kulları tarafından vârid olan mektûbun meʾâline nazaran hâlleri diger-gûn ve keyfiyyet-i hâl-i âcizâneleri taʿrîften bîrûn idüğünden başka tahassür ve iştiyâkları ber-kemâl olmuş olduğundan mebnî istihsâl-i ruhsat ile Der-saʿâdet'e azîmetim husûsunu iltimâs eylemiş olduğumdan o esnâda mîralayımız Râşid Bey hazretlerinin hasbe'l-îcâb Der-saʿâdet'e azîmeti iktizâ ederek hâk-i pây-ı hazret-i ser-askerîden bi'l-istîzân şâyân buyrulan müsâʿade-i aliyyeleri mûcibince mîr-i mûmâ-ileyhle berâber Şaʿbânu'l-muʿazzamın on beşinci günü İşkodra'dan hareket ve âsitâne-i emn ü **âşiyâneye** azîmet ve vusûlümüz müyesser oldukta vâlid-i mâcidlerim ile mülâkat ve'l-hâletü hâzihî

[56a]

Der-saʿâdet'te zuhûr-ı irâdeye intizâren ikâmet ve farîza-i zimmetim olduğu üzere duʿâ-yı ömr ü ikbâl-i **şehriyârîye** müdâvemet ve nâʾil olduğum kolağalığının teşekkürüne muvaffakiyetim husûsunu Cenâb-ı Hak'tan istidʿâ ile bundan böyle tarîkimce feyz-yâb olmaklı[ğı]mı temennâ etmekte olduğum hâlde, mîralay-ı mûmâ-ileyh hazretlerinin alayına kolağası olduğum günden işbu deme dek hakk u bendegânemde türlü türlü ezâ vü cefâ ve gûnâ-gûn ıztırâb üzere itâb-ı nâ-sezâ hareketleri akrân u emsâl meyânında ez-her-cihet çirkin ve hakk-ı bendegânemde

beyhûde yere dûn muʿâmele eylediği ber-vech-i nizâm mugâyir bir keyfiyyet-i nâ-hem-vâre olup bu cihetle çâker-i

[56b]

ahkarı bir kaç defʿa bilâ-cünha mahbûs edip çâkerleri ise cünham nediğin aslâ bilmem ve keyfiyyet-i mezkûru ifâde etmeğe huzûr-ı âlîlerine gidemem. Bu yeʾs-i hırmân ile helecân etmemek kâbil olmayıp **Cenâb-ı Hazret-i Bârî'den** halâsım istidʿasında olduğum ve husûs-ı mezkûr cümle zâbitân meyânında gün gibi âşîkârdır. El-hâsıl mîr-i mûmâ-ileyh hazretlerinin hüsn-i himmetlerine muvaffak olduğuma mebnî elli bir senesi Muharrem'inde müşârün-ileyh devletlü **Mehmed Hüsrev Paşa** efedimiz hazretlerine bîmâr-hânede arz-ı hâl takdîmiyle hâl ü keyfiyyet-i âcizânemi gâyet mâ-fi'l-bâb meʾel-i mezkûru ifâde-i âcizânemde diğer alaya yaʿnî riyâdan ârî ve semt-i sâireden berî olarak nefer kaydım

[57a]

husûsunu niyâzım bâbında takdîme ictisâr olunan arz-hâl manzûr-ı Âsafâneleri buyruldukta müşârün-ileyh ser-asker paşa efendimiz haylî taʿaccüb ve tefekkür buyurarak Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye nâzırı devletlü Saʿdî Efendi hazretlerine hitâben "Bu kolağası Ârif'i şimdilik burada tevkîf edin." diye mûmâ-ileyh efendi hazretlerine fermân buyurduklarında teşekkürü hâvî kadem-i âlî-i Âsafânelerin takbîl ile hayât-ı câvidân buldum. Hemân **Cenâb-ı Hazret-i Bârî** zât-ı Bermekiyyü's-sıfât-ı hidîvîlerini dü-cihânda mesrûr ve şâdân eyleyip her bir nikbât-ı dehr-i dûndan der-âmân eylemek duʿâlarıyla müdâvemet ve muvâzabet üzere olduğum **Cenâb-ı Hazret-i Vâcib**ü'l-Vucûd Hazretlerine

[57b]

gün gibi âşikârdır. Hakk-ı bende-gânemde bu gûnâ iltifât-ı bî-gâyâtın teşekküründe âciz ve kâsır kalıp baʿzı kâtibân-ı ateş-zebân ve şâʿirân-ı maʿârif-nişân yaʿnî zümre-i ehl-i irfân hazerâtı sâl-i cedîd takarrübünde gûnâ-gûnâ târîh inşâ-birle takdîm etdikleri istimâʿ-ı bende-gânem olduğuna mebnî bilâ-mevzûn işbu çend beyt Feryâd-nâme ile elli bir senesi târîhi inşâ olunarak hâk-pây-ı emel-revâ-yı hazret-i ser-askerîye min gayr-ı haddin tahrîr ve takdîm kılınmış:

Feryâd-nâme ve Târîh-i Sâl

Âsafâ dâniş-verâ ey mültecâ-yı hâs u ʿâm
Nûh-veş ömrün mezîd etsin cenâb-ı kibriyâ

Hüsn-i sîtin âlem-ârâ olmasıçün cândan
Zâtına her rûz u şeb eyler duʿâ bây u gedâ

[58a]

Hazret-i Sultân Mahmûd'un zılâl-i feyzini
Sâyebân etsün sana Allâh, tâ rûz-ı cezâ

Kaplamış âfâkı lutf u şöhretin hâtem gibi
Görmemiştir mislini çeşm-i felek etmem riyâ

Dâverâ çâker-nüvâzâ Âsafâ kadr-âgahâ
Âleme lutfun revân etdin hemân ser-tâ-be-pâ

Dâʾim etsin başımızda sâyeni Allâh senin
Asker-i Mansûre'yi ayırmasın senden Hüdâ

Şâh-ı Cem-câh-ı cihân-bândan seni Rabbu'l-Enâm
Ol şehin-şâhı da senden etmesin bir dem cüdâ

Vasf-ı pâkinde zebânım lâl olup âciz kalır
Eyleyem dergâhına ruhsat verirsen iştikâ

Salıvermem dâmenin muhkemce tuttum der iken
Âkıbet dûr eyledi cevr-i felek hayfâ bana

[58b]

Yandı cânım yakmasın dûzahta Rabbim kimseyi
Cân ü başım eyledim kurbân sana cânlar fedâ

Düşdü girdâb-ı gumûma bu dil-i nâ-çâr âh
Kimse bilmez rûz-ı gârın nidüğün bir serd hevâ

İntisâbım nice sâli geçti hâk-i pâyine
Kalmadı bâbında benden gayrı bir eski gedâ

Hep gelenler hâk-i pâye yüz sürüp feyzin bulur

Söylesin varsa hilâfım âleme cümle salâ

Tâ ezelden hem efendimsin veliyyu'n-niʿmetâ
Vaʿd-ı âlî eyledin hakkımda ihsânlar bana

Arz-ı hâli eyledim takdîm bîmâr-hânede
Dergehin taʿcîze de mâniʿ beni şerm ü hayâ

Cân-sipârâne bu yolda hidmetim etdi güzâr
Vaʿd-ı âlî üzre geçti növbetim eyle atâ

[59a]

Lutf u ihsânın bana bî-hadd ü pâyân eyledin
Nâmımı tayy etme asker defterinden intihâ

Arz-ı hâlimde niyâzım eyledin lutfen kabul
Saʿyini meşkûr ede ol zî-celâl-i kibriyâ

Kolağası hidmeti bu çâkere teʾbîd midir?
Eyle gel bu bendene binbaşılık nâmın sezâ

Rûz u şeb daʿvât-ı hayr ile yüzüm seccâdede
Doğrusu yoktur hilâfım şâhid-i adlim Hüdâ

El verir epsem-dil ol medhinde âcizdir cihân
Söyledim sâl-i cedîde bende bir târîh-sezâ

Bu teşekkür-nâmedir taksîrini afv eyleyin
Beyne'l-akrân iftihâr etsün nişânlar ver bana

El-muzaffer lafzını bulmuş imâm-ı şehr-i yâr
Bulmuş idim zâtına bende mukaddem bî-riyâ

[59b]

El-muzaffer (1251) tâm târîhdir sana ey Âsafâ
Nice bin yıl yaşasın Ârif sana etsün duʿâ

Biri cevher-dâr diğer iki tâm târîhle
İftihâr etsün bu çâker sâyede subh u mesâ

Saʿd ola ikbâl-i bahtın sâl ile ömrün füzûn
Eylesin paşa-yı âlî-şân nev-sâl safâ

Sene 1251

Hâtime-i Tercüme-i

Ahvâl

Fezleke-i makâl ve işbu vechile bast-ı sergüzeşte-i ahvâlden murâd u merâm ber-vech-i tafsîl u tahrîr beyân kılındığı üzere bu gûna sâdıkâne ve cân-sipârâne uğur-ı meyâmin-mevfûr-ı **tâc-dârâneye** cân fedâ ederek bezl-i vücûd ve makderet eden bendegân-ı sadâkat-nişân sâye-i **şâhânede**

[60a]

nâʾil-i ümniyye vü âmâl ve beyne'l-akrân müşârun bi'l-benân olduğundan gayrı uhrevî dahî mazhar-ı ucûr ve derecât olacağı bî-iştibah olmakla bu meslekte bulunan bende-gân bu âsâr-ı âcizî mütâlaʿasıyla hisse-mend ve behre-dâr olup **pâdişâh** bendeliğine lâyık ve rızâ-yı **şâhâneye** muvâfık hidmet ve harekette bulunup uğur-ı dîn ü devlete cân u baş ile çalışarak tahsîl-i rızâ-yı âlî edenler mâlik-i dünyâ ve ahiret ve nice nice rüteb-i celîle ve inâyât-ı aliyyeye mukârin olmak ve bu abd-i âciz kulları dahî ânifen beyân kılındığı üzere sâye-i **ihsân-vâye-i pâdişâhânede** ileride olan emel ü matlabıma vâsıl olmak garazından ibâret olup Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücûd ve cûd-ı

[60b]

lâzımü'l-mevcûd-ı **Hüsrevâneyi** serîr-i saltânatta ber-devâm ve zât-ı hazret-i ser-askerîyi dahî teksîr ve intizâm-ı Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'ye muvaffakiyetle muktezâyu'l-merâm edip cümle bende-gânı ve bi't-tahsîs kolağası hidmetiyle mübâhî Ârif kullarını dahî emelleri üzere mesrûr u şâd u kâm eylesün. Âmîn sümme âmîn.

SONUÇ

Hatırat türü eserler özellikle biyografi çalışmalarında kaynak olarak son derece önemli bir yer tutmaktadır. Hatıratı yazan yazarın gerek kendisi hakkındaki düşünceleri gerekse bahs ettiği şahıslar ile ilgili gözlemleri çok mühimdir. Zira bu bilgilerin her ne kadar yanlı/subjektif yazılmış olma ihtimali olsa da şahsi fikirleri barındırması bakımından ayrı bir önem arzetmektedir. Metni transkripte edilen Müşir Ârif Mehmed Paşa'nın *Hatırat*'ı da bu nevi birçok malumat içermesi bakımından önemlidir.

Özellikle Yeniçeri Ocağı'nın ilgası, Asakir-i Mansûre Ordusu'nun kuruluşu gibi on dokuzuncu yüzyıl içerisinde meydana gelip etkileri günümüze de yansıyan olaylarla ilgili doğrudan bilgiler vermesi, kıymetini iyice artırmaktadır. Ayrıca tespit edildiği kadarıyla litaratürde var olmayan böyle bir eserin ortaya çıkması bu alanda çalışma yapan araştırmacılara yeni bir birinci elden kaynağı kazandırmıştır.

Çalışmada Ârif Paşa'nın H*atırat*'ının neşriyle beraber ilk defa geniş bir biyografisi de kaleme alınmış, özellikle tarih ve kronoloji ile ilgili bilinen birçok hata düzeltilmeye çalışılmıştır. Bunun yanısıra arşiv çalışmalarım sırasında elde edilen veriler Ârif Paşa'yla ilgili bir dizi çalışmanın yapılması ihtiyacını da ortaya koymuştur.

Bu eserin tanıtılmasıyla beraber özellikle askeri tarih alanında yapılacak olan çalışmalara birinci elden kaynak vasfını haiz bir eser kazandırılmış ve hatırat türü üzerine yapılan çalışmalara da yeni bir katkıda bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

A) Arşiv Kaynakları

1-Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BAO)

a. Bâb-ı Defterî Başmuhasebe Kalemi Mukâtaât Hazinesi Defterleri(D.BŞM.MKH.d)

42932

b. HARİCİYE

Mektûbî (HR.MKT)

92/42-3

Tercüme Odası (HR.TO)

75/90

c. HATT-I HÜMAYUN (HAT)

118/4794, 1537/37, 289/17341, 296/17589, 296/17603, 301/17907, 301/17924, 302/17949, 307/18163, 308/18204, 309/18243, 310/18306, 318/18689, 418/21529, 456/38017, 678/33035, 844/37909, 848/38056, 890/39334, 947/40732-Z, 1236/48077, 1342/52453-A, 1439/59143, 1441/59197-A- B, 1643/21-2,

d. İRADELER

Dâhiliye (İ.DH)

29/1381-1, 2, 306/19419, 307/19568, 308/19610, 315/20319, 319/20670, 372/24656, 480/32315

Meclis-i Vâlâ (İ.MVL)

3/56, 548/24588-1,2

Mesail-i Mühimme (İ.MSM)

16/650, 21/932, 80/2304, 81/2307, 81/2312, 82/2332- 2333- 2335-2341- 2342

e. MECLİS-İ VÂLÂ (MVL)

192/127, 1009/44, 1012/16

f. MUALLİM CEVDET

Askerî (C.AS)

139/6157, 196/8424, 201/8639, 327/13557, 601/25332, 1223/54923

Dâhiliye (C.DH)

268/13354

Maliye (C.ML)

781/31817

Saray Mesalihi (C.SM)

31/1534

g. SADARET

Amedi Kalemi (A.AMD)

54/86

Bab-ı Asafi Mühimme Kalemi (A.DVN.MHM)

5A/100

Divan(Beylikçi) Kalemi (A.DVN.)

94/54, 100/43, 114/48-1, 119/92, 144/48

Meclis-i Vala (A.MKT.MVL)

3/711

Mühimme Kalemi (A.MKT.MHM)

66/72, 70/66, 105/44, 211/17, 214/5, 215/61, 218/8, 294/25, 320/94

Nezaret Ve Devâir (A.MKT.NZD)

135/47, 136/12, 145/20, 188/8, 348/89

Sadaret Mektûbî (A.MKT)

59/38, 73/71-2, 102/22, 139/9, 139/91

Umumî Vilayat (A.MKT.UM.)

164/9, 167/5-2, 217/10, 226/46, 266/92-2, 269/5-2, 269/15-3, 462/6, 464/93, 473/26, 556/92, 556/100

B) Yazma Eserler

Arif b. İsmail, *Tercüme-i Ahvâl*, Süleymaniye Ktb., Hüsrev Paşa, nr. 794.

Kabudli Vasfî, *Tevarih,* Leiden Universty Library, Cod. Or., nr. 1551.

C) Kaynak Eserler ve İncelemeler

Ahmed Bâdi Efendi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, (haz. Niyazi Adıgüzel-Raşit Gündaoğdu), c. 2/1, 2/2, Edirne 2014.

Ahmed Cevad, *Tarih-i Askerî-i Osmanî*, c. 1, İstanbul 1297.

Ahmed Cevdet (Paşa), *Tezâkir,* 40- Tetimme, (haz. Cavid Baysun), TTK, Ankara 1991.

Ahmed Lûtfî Efendi, *Vak'anüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi*, (haz. Ahmet Hezarfen), c. 1, İstanbul 1999.

AKDAĞ, Mustafa, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *DTCFD*, Ankara 1947, Sayı 5 s. 291-309.

AKYILDIZ, Ali, "Sened-i İttifak'ın İlk Tam Metni", *İslam Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 1998, sayı 2, s. 209-222.

Ali Şehabettin, "Arif Paşa", *Milli Mecmua*, İstanbul 1340, sy. 25, s. 403-405.

ALTIKULAÇ, Ali-GÜNTEPE YEŞİLBURSA, Emine, "Tarih Araştırmacılarına Göre Hatıratlarının Tarihsel Değeri" *III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu*, e-book, Sakarya 2014, s. 162-167.

ANDREASYAN, Hrand D., *Georg Oğulukyan'ın Ruznamesi 1806-1810 İsyanları*, İstanbul 1972.

ARIKAN, Sema, *Nizâm-ı Cedîd Kaynaklarından Ebu Bekir Ratib Efendi'nin Büyük Lâyihası*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1996.

Ârif Paşa, *Mecmûa-i Tesâvîr-i Osmâniyye*, Tasvîr-i Efkar Mat., c. I, İstanbul 1279.

Ârif Mehmed Paşa, *Osmanlı İmparatorluğunda makamlar ve kıyâfetler / Mecmu'a-i Tesavir-i Osmaniyye,* Gül Yayınları, İstanbul, 1999.

ARSLANTÜRK, H. Ahmet – SUNAR, M. Mert, *Osmanlı Kıyafetleri (Elbice-i Atika; Musée des Anciens Costumes Turcs de Costantinople)*, İstanbul, 2013.

ATA, Ramazan, *Osmanlı Kaynaklarına Göre 1839- 1841 Arası Osmanlı-Mısır İlişkileri Ve Düvel-i Muazzama*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2011.

BEYDİLLİ, Kemal, "III. Selim: Aydınlanmış Hükümdar", *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s. 27-58.

_____,"Kabakçı İsyanı", *DİA*, İstanbul 2001, c. 24, s. 8-9.

_____, "Kabakçı İsyanı Akabinde Hazırlanan Hüccet-i Şerʿiyye", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2001, sayı 4, s. 33-48.

_____,"Küçük Kaynarca'dan Tanzimat'a Islahat Düşüncesi", *İlmi Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, sayı 8, 1999, 25-64.

_____, "Nizâm-ı Cedîd", *DİA*, İstanbul 2007, c. 33, s. 175-178.

_____, "Yeniçeri", *DİA*, İstanbul 2013, c. 43, s. 450-462.

_____,"Selim III", *DİA*, İstanbul 2009, c. 36, s. 420-425.

_____,*Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishane, Mühendishane Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826)*, İstanbul 1995.

_____, *Yeniçeriler ve Bir Yeniçerinin Hatıratı*, Yitik Hazine yay., İstanbul 2013.

BEYHAN, Mehmet Ali, *Cabi Tarihi(Tarih-i Sultân Selîm-i Sâlîs ve Mahmûd-ı Sâni)*, c. 1, Ankara, 2003.

_____, *Saray Günlüğü (1802-1809)*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2007.

CEZAR, Mustafa-SERTOĞLU, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. 5, İstanbul 1962.

ÇAĞMAN, Ergin, *III. Selim'e Sunulan Islahat Lâyihaları*, Kitabevi, İstanbul 2010.

ÇINAR, Ali Osman, *Mehmed Emin Edip Efendi'nin Hayatı ve Tarihi*, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi), İstanbul 1999.

ÇOLAK, Kamil, "Mısır'ın Fransızlar Tarafından İşgali Ve Tahliyesi (1798-1801)", *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, 2008, sayı 2, s. 141-183.

ÇELİK, Yüksel, "Asâkir-i Mansûre Ordusu'nda Talim Sisteminin Değişmesi Ve Avrupalı Uzmanların Rolü (1826-1839)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2008, sayı 19, s. 87-118.

_____, "III. Selim Devrinde Mısır'da Osmanlı-İngiliz Rekabeti", *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s.351-366.

_____, *Şeyhü'l-Vüzerâ Koca Hüsrev Paşa*, TTK, Ankara 2013.

DANİŞMED, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, c. 4, İstanbul 1972.

DERİN, Terzi, "Tarihi İnsanla Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi", *Cogito*, 2001, sayı 29, s. 284-296.

Defter-i Kütüphâne-i Hüsrev Paşa, İstanbul ty.

Elli Ünlü Vali -Meşhur Valiler-, (haz. Heyet), Ankara 1969.

ELİBOL, Ahmet, "Yeniçeriler ve İktidar Bağlamında Osmanlı Sisteminin Dönüşümü", *Akademik Bakış*, c. 3, say. 5, s. 21-40.

EMECEN, Feridun, "Osmanlı Hanedanına Alternatif Arayışlar Üzerine Bazı Örnekler ve Mülahazalar", *İslam Araştırmaları*, İstanbul 2006, sayı 6, s. 63-76.

[ERGİN], Osman Nuri, *İstanbul Şehreminleri*, Şehremaneti Mat., İstanbul 1927.

ERDOĞAN, Mehtap, "Yeniçeriliğin Kaldırılışına Dair Tarihî ve Edebî Bir Eser: Emâre-i Zafer", *Selçuklu Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2005, s. 71-107.

EREN, Cevat, *Sultan Selim'in Biyografisi*, Nurgök Matbaası, İstanbul 1964.

Esad Efendi, Üss-i Zafer, (haz. Mehmet Arslan), Kitabevi, İstanbul 2005.

Esad Efendi (Sahhaflar Şeyhi-zâde), Vak'anüvis Esad Efendi Tarihi, (haz. Ziya Yılmazer), İstanbul 2000.

FREUND, Julien, *Beşeri Bilim Teorileri*, çev. Bahaeddin Yeniyıldız, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

KABAKÇI, Enes, "Napoléon Bonaparte'nin Mısır Seferi (1798-1801), *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İstanbul 2010, s. 339-350.

KAFADAR, Cemal, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken*, Metis Yay., İstanbul 2012.

KARAHASANOĞLU, Selim, *Kadı ve Günlüğü –Sadreddinzade Telhisi Mustafa Efendi Günlüğü (1711-1735) Üzerine Bir İnceleme*, İş Bankası Yay., İstanbul 2013.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, c. 5, TTK 1995.

_____, *Selim III.'ün Hatt-ı Hümayunları*, TTK, Ankara 1946.

_____, "Zarif Paşa'nın Hatıratı 1816- 1862", *Belleten*, c. 4, No. 16, Ankara 1940, s. 443-494.

KURŞUN, Zekeriya, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hâkimiyeti (Vahhabi Hareketi ve Suud Devletinin Ortaya Çıkışı)*, TTK, Ankara 1998.

KELEŞ, Hamza, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Kânûnnâmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2006, c. 14, No: 1, s. 227-240.

KIRMIZI, Abdülhamid, "Oto/biyografik Vebal: Tutarlılık ve Kronoloji Sorunları, *Otur Baştan Yaz Beni*, Küre Yay., İstanbul 2013.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul 2007.

LANGLOİS, Ch. V.–SEİGNOBOS, Ch., çev. Galip Ataç, *Tarih Tetkiklerine Giriş*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2010.

LÄSSİNG, Simone, "Modern Tarihte Biyografi- Biyografide Modern Tarihyazımı", (Çev. Canan Özkılıç), *Otur Baştan Yaz Beni*, Küre Yay., İstanbul 2013.

MADEN, Fahri, *Bektaşi Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşiliğin Yasaklı Yılları*, TTK, Ankara 2013.

Mahmud Şevket(Paşa), *Osmanlı Teşkilat ve Kıyafet-i Askeriyesi*, c. 2, İstanbul 1325.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, yay. (haz. Nuri Akbayar, Seyit Ali Kahraman), c. 1-5, İstanbul 1996.

MİNTAŞ, Erol, "1446 Edirne Yangını ve Buçuktepe Olayı", *Tarih ve Toplum*, İstanbul, 1984, sayı: 5, s. 38-42.

Muchir Arif Pacha, *Les Anciens Costumes de L'Empire Ottoman Depus L'Origine de La Monarchie Jusqu'a La Reforme du Sultan Mahmoud*, Paris 1862.

MUTLU, Şamil, Y*eniçeri Ocağı'nın Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati Mehmed Daniş Bey ve Eserleri*, İstanbul 1994.

Mütercim Asım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, (Haz. Mustafa Koç-Eyüp Tanrıverdi), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul 2013.

OLGUN, İbrahim, "Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı", *Türk Dili*, Sayı 246 [Anı özel Sayısı], s. 402-427.

OLKER, Burhan, "Arif Paşa (Ressam)", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1959, c. 2, s. 1009-1010.

ÖĞRETEN, Ahmet, *Nizâm-ı Cedîd'e Dair Askeri Lâyihalar*, TTK, Ankara 2014.

ÖRENÇ, Ali Fuat, *Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, İstanbul 2009.

ÖZ, Tahsin, "Selim III. Mustafa IV ve Mahmud II Zamanlarına Ait Birkaç Vesika", *Tarih Vesikaları*, c.1 s.1 Ankara 1994.

ÖZCAN, Abdulkadir, "Ağa Hüseyin Paşa", *DİA*, c. 19, s. 3-4.

_____, "Asakir-i Mansure-i Muhammediyye", *DİA*, İstanbul 1991, c. 3, s. 457-458.

_____, "Hassa Ordusunun Temeli Mu'allem Bostaniyân-ı Hâssa Ocağı", *Tarih Dergisi*, Sayı 34, İstanbul 1984, 347-396.

ÖZCAN, Ahmet, *Kethüda Said Efendi Tarihi ve Değerlendirilmesi*, (Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans tezi), Kırklareli 1999.

ÖZKAYA, "Yücel, Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları", *A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi yay*., Ankara 1983.

PANAGİOTOPOULOS, Vasilis, "The Filiki Etairea (Society of Friends) Organizational Preconditions of the National War of Independence", *The Greek Revolt of 1821 A European Event*, (ed. Petros Pizanias), İstanbul 2011.

SCHMİDT, Jan, "The Adventures of an Ottoman Horseman: The Autobiography of the Kabudlî Vasfî Efendi 1800-1825", *The josy of Philology Studies in Ottoman Literature History and Orientalism (1500-1923)*, The İsis Press, İstanbul 2002, s. 165-286.

SERİN, Muhittin, "Arif Mehmed Paşa", *DİA*, İstanbul 1991, c. 03, s. 368-369.

SHAW, Stanford, "The Origins of Ottoman Military Reform: The Nizam-ı Cedid Army of Sultan Selim III", *Journal of Modern History*, 1965, c. 37,s. 291-306.

SUNAR, Mehmet Mert, *Cauldron of Dissent: A Study of the Janissary Corps, 1807-1826*, (Binghamton University, Yayınlanmamış doktora tezi), 2006.

_____, Mehmet Mert, "Ocak-ı Âmire'den Ocak-ı Mülgâ'ya Doğru: Nizâm-ı Cedîd Reformları Karşısında Yeniçeriler", *Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedîd'e III. Selim ve Dönemi, ed. Seyfî Kenan*, İstanbul 2010, 497-528.

Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul 1318.

ŞİRİN, Veli, *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusu ve Seraskerlik*, TATAV, İstanbul 2002.

Şirvanlı Fatih Efendi, *Gülzâr-ı Futûhât*, (haz. Mehmet Ali Beyhan), Kitabevi, İstanbul 2001.

TOPUZLU, Cemil, *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, (haz. Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil), İstanbul 1982.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, İstanbul 1942.

_____, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları,* c. 1, Ankara 1943.

VAROL, *Muharrem Islahat Siyaset Tarikat, Dergah Yay*., İstanbul 2013

YARAMIŞ, Ahmet, *II. Mahmut Döneminde Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye (1826-1839)*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Yakınçağ Tarihî) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora tezi), Ankara 2002.

YARAMIŞ, Ahmet-GÜNEŞ, Mehmet, *Askeri Kanunnameler*, Ankara 2007.

YEŞİL, Fatih, *Nizâm-ı Cedîd'den Yeniçeriliğin Kaldırılışına Osmanlı Kara Ordusunda Değişim 1793-1826*, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2009.

YILDIZ, Gültekin, *Neferin Adı Yok*, Kitabevi, İstanbul 2009.

ZENS, Robert W., *The Ayanlik and Pasvanoglu Osman Paşa of Vidin in the Age of Ottoman Social Change, 1791-1815,* **(**Univeresty of Wisconsin-Madison, Phd Thesis,), 2004.

İNDEKS

Ağrıboz, 59, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 73
Ahmed Bey
(Kolağası), 71
Ahmed Paşa, 79
Alî Paşa
(Şam Valisi), 86
Altıncı Bölük, 76
Altıncı Tabur, 59, 61, 62, 63
Anadolu, 58, 83
Anadolu Hisârı, 54
Anadolu Ordusu, 89
Antakya, 84, 85
Ârif
(Ârif Mehmed Paşa), 80 83, 92, 93, 95, 96
Ârif Ağa
(Binbaşı), 58, 59
Ârifâ
(Ârif Mehmd Paşa), 55
Arnabud, 65
Arnabûd, 69
Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne, 56, 57, 90
Asâkir-i Mansûr, 68
Asâkir-i Mansûre, 55, 57, 58, 60, 62, 64, 67, 68, 70, 73, 79, 86, 91
Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye, 54, 55, 56, 61, 67, 72, 73,80, 93, 96
Asâkir-i Nizâmiyye, 59 66, 86
Asker-i Mansûre, 56, 94
Atina, 62, 64, 65, 66
Atina Kalʿası, 66, 67
Bâb-ı Defterî, 54
Bâb-ı Ser-Askerî, 55, 56, 59, 60, 62, 63, 76, 77
Bağçelik, 86
Balta Lîmânı, 62
Baş Muhasebe Kalemi, 59
Baş Muhâsebe Kalemi, 54
Bekir Bey, 78
(Filibeli), 74, 76, 80, 81
Bekir Efendi, 59
Bekir Paşa, 84
(Filibeli), 82, 87, 90
Beşinci tâbur, 57
Beylân, 87
Birgivî, 55
Birgivî Şerhi, 54
Birinci Bölük, 77
Boğaziçi, 54, 62
Bolu, 89, 90
Bolu Sancağı, 59, 87
Bosna, 79
Bursa, 58, 59
Cisr-i Almana, 64, 69, 71, 72
Çirmen Sancâğı, 79
Dâvud Ağa, 58, 65
Dâvud Bey,80, 87, 90
Dâvud Paşa, 90
Dâvud Paşa İskelesi, 78
Dâvud Paşa Kışlası, 63, 73, 74
Der-i Aliyye, 59, 69, 70, 80, 81, 84, 86, 87, 88, 90
Der-saʿâdet, 69, 75, 87, 90, 91, 92
Devlet-i Aliyye, 61, 72, 74
Donanma-yı Hümâyûn, 84, 86
Dördüncü Alay, 86
Dördüncü Tabur, 57
Edirne, 58, 78, 79, 81, 90
Edirne Câddesi, 64
Eflâk, 69
Enderûn-ı Hümâyun, 63
Fendene Boğazı, 71
Fener Kalʿası, 62
Fercod, 68
Feryâd-nâme, 93
Giritlioğlu Mehmed Paşa, 84, 85, 86
Hama, 85
Hasan Ağa
(Kolağası), 71
Hasan Ağâ, 54
Hasan Bey, 86
Hoca Pertev Efendi, 54
Humus, 86
Humus Kalʿası, 86
Hüseyin Paşa, 84
(Çirmen Mutasarrıfı), 79
(Ser-Asker), 56, 58
Hüsrev Mehmed Paşa, 74, 82

İbrâhîm Ağa, 76
İpsilanti, 70, 72
İrfânzâde el-Hâc Ârif Efendi, 54
İskender Paşa
(Mirliva), 86
İskenderiye, 90, 91
İskenderun, 84
İskenderun Boğazı, 84
İsmâʿîl Ağa, 59, 60
İsmâʿîl Efendi, 54
İsmet Bey
(Miralay), 84
İstefa, 69
İşkodra, 90, 92
İzdin, 64, 72
İznikmid, 84, 90
Kabandart, 65, 66
Kara Horasân, 72
Karamût Hânı, 87
Karcod, 71, 72
Kızıl Yokuş, 68
Konya, 58, 84
Koska Caddesi, 63
Köprülü, 79, 80
Kûh-ı Senk, 69
Küçükçekmece, 73
Lebesne, 64, 66, 67
Levend Çiftliği, 59
Livâdiye, 69, 71
Mahmûd Hân, 91
Mâlikâne Odası, 54
Manastır, 79, 91
Medhiyye, 82
Mehmed Hâfız Paşa, 90, 91
Mehmed Hüsrev Paşa, 77, 82, 93
Mehmed Reşîd Paşa, 79
Mehmed Vâsıf Paşa, 80
Mısır, 84, 86, 87
Mısr, 85
Mısrî, 85, 87
On Birinci Alay, 75, 84
Osmân Ağa
(Başbinbaşı), 55, 56, 57,58, 59, 60, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 74
Osmân Bey, 73
Osmân Bey Efendi, 75, 81
(Asakir-i Mansure Baş yoklamacısı), 74
Osmân Paşa, 86
Osmancık, 59
Ömer Paşa, 65, 67, 68, 69, 70, 71
Petro Taşı, 69
Piriştine, 79
Râmî Kışlası, 90
Râmiz Kışlası, 78
Rapos İskelesi, 65
Râşid Bey
(Miralay), 92
Reşîd Mehmed Pâşa, 64
Reşîd Paşa, 62
Rûm, 66, 71
Rûmeli, 58, 62, 69, 72
Rûmeli Kavağı Kalʿası, 62
Rûmî, 70
Saʿdî Efendi
(Nazır), 93
Sâʾib Efendi, 72
(Nazır), 61
Sakarya Suyu, 87
Sarf cümlesi, 54
Sekbân, 64
Sekizinci Alay, 84
Selânik, 79
Selîm Paşa, 69, 72
Silistre, 58
Sultân Mahmûd Hân, 55, 60, 82, 89, 91, 94
Sultân Selîm Hân, 59
Sünbülzâde Vehbî, 54, 82
Şâkir Efendi, 73
Şâm, 86
Tâhir Efendi, 54
Taşo, 72
Tekfûrdağı, 78
Topal İbrâhîm, 65
Tuhfe, 54, 82
Tuhfe-i Vehbî, 55
Üçüncü Tabur, 73, 75, 76, 77
Üsküb, 79, 81
Üss-i Zafer, 60
Vakʿa-i Hayriyye, 55
Yedinci Alay, 74
Yek-çeşm İbrâhîm Paşa, 79

Yektâ Efendi, 73
Yemekli Çeşme, 64, 69
Yenişehir, 73
Yenişehr-i Fenâr Tırnovâsı, 64
Yenişehr-i Fener, 69
Yunanî, 70

EKLER

EK-1

Müşir Ârif Mehmed Paşa

EK-2: Ârif Mehmed Paşa'nın *Mecmûa-i Tesâvir-i Osmâniyye* adlı eserdeki tercüme-i hâli

Terceme-i hâl

Musavver suver-i mütehâlifetü'l-hey'ât-ı sâlifîn ve müretteb mecelle-i âsâr u ahbâr-ı dîrîn bu ârif-i kem-bidâ'a ve acz-karîn Der-sa'âdet'de İrfân-zâde Kapuçukadar demekle ma'rûf İsmâ'îl Rif'at Efendi sulbünden 1222 senesi Zi'l-hiccetü'ş-şerîfesinin dokuzuncu arife günü âlem-i vücûda vâsıl olup sinn-i âcizânem temyîz-i sefîd ü siyâh ve tefrîk-i sevâb u günâha başladıkta 38 senesi idi. Bâb-ı defterîde vâki' mâlikâne kalemine me'mûr ve 41'de Yeniçeri vak'ası zuhûr ederek bidâyet-i nizâmın yedinci günü dahi kendi hâheşim üzerine silk-i 'askerîye duhûl ile kalemden dûr ve mu'ahharan nizâmın altıncı tertîbi kitâbetiyle mesrûr oldum. 42 senesi içinde Ağrıboz ve Atina semtlerine sevk buyrulan Asâkir-i Şâhâne ile azîmet edip 44 senesinde yine askerle Der-sa'âdet'e ba'de'l-insırâf asker kitâbetinden isti'fâ ile tüfeng-endâz silkine idhâlimi recâ edişim üstüne o aralık tertîb lafzı lağv olduğundan mukaddem ki altıncı tertîb denilen asâkir on birinci alay tesmiye olunarak bu alayın üçüncü taburunun birinci bölüğüne nefer ve ol gün başçavuşluk rütbesine ve 4 mâh mürûrunda yine bölük-i mezkûr mülâzımlığına mazhar olduğum hâlde sadr-ı esbak merhûm Mehmed Reşîd Paşa ma'iyyetiyle Üsküb ve Kosova taraflarına râhî ve biraz sonra Der-sa'âdet'e avdetle Mısır valisi esbak merhûm Mehmed Alî Paşa'nın Devlet-i Aliyye aleyhinde vukû' bulan hareketinden dolayı Humus cânibine sevk buyrulan asâkir-i şâhâne ile azîmetimde yüzbaşılık rütbesi ile mübâhî ve Der-sa'âdet'e ric'atde mukaddemleri sekizinci alay tesmiye olunan ikinci alayın ikinci taburu kolağalığı ile nâ'il-i memnûniyyet-i nâ-mütenâhî olmuş idim. Umûr-ı askeriyyeye müte'allik mevâdd zımnında birer def'a Bolu ve İzmit ve Edirne'ye ve sonra tabur ile dahi İşkodra'ya gidilerek avdetde 53 senesi idi. On ikinci alayın üçüncü taburuna binbaşı olduğum hâlde me'mûren Şumnu ve İzmid'e gidildi. 54 senesi evâ'ilinde ikinci piyâde alayına alay emîni ta'yîn ve Edirne'ye me'mûriyyetle gidip avdetimi müte'âkib Hâkân-ı mes'ûd cennet-mekân Gâzî Sultân Mahmûd hazretlerinin şehinşâhân-ı kişveristân Ebû'l-Feth ve'l-Megâzî Sultan Mehmed Hân hazretlerinin câmi'-i şerîfi havâlîsindeki karakolhânenin inşâsı hitâm bulmasıyla orayı teşrîflerinde müşârün-ileyh Mehmed Alî Paşa'nın hareket-i

isyâniyyesinden dolayı Nizib nâm mevki'de bulunan ordu-yı hümâyûnun bâ-irâde-i şifâhiyye tahkîk-i ahvâli me'mûriyyet-i hafiyyesiyle mazhar-ı iltifât-ı pâdişâh-ı adl-âyin olup bu me'mûriyyet üzerinde ve Malatya şehrinde iken 54 senesi evâhirinde dokuzuncu alaya kâ'im-makâm ve ba'de'l-'avdetde bir me'mûriyyetle Silivri'ye gidip geldikden sonra Der-sa'âdet karakol me'mûriyyetiyle ve 56 senesi idi. Bu me'mûriyyetin kesb-i cesâmet etmesi üzerine açıkdan miralaylık rütbesiyle ve fevka'l-'âde ma'âş ve ta'yînât ile be-kâm oldu idim. Mu'ahharan Edirne kışlasının ta'mîrine ve oraya muvâsalatimde terâküm eden redîf alaylarından Kengırı (Çankırı) alayı kumandasına ve biraz sonra alay ile Arnavutluk taraflarına me'mûr buyrulduğum hâlde îfâ-yı emr-i hidmet ve yine Der-sa'âdet'e avdetde tahkîk-i ahvâl ve sevk-i alay gibi hidemâta me'mûren Manastır'a ve daha iki def'a Edirne ile birer kere İslimiye ve Filibe ve yine Şumnu ve ikinci def'a Varna'ya ve bir kere de Midilli'ye gidilip gelindikden sonra bâ-irâde-i seniyye Dâvûd Paşa kışlasının ta'mîrine me'mûr buyrulduğumdan kışla-yı mezbûrun nısfı tarz-ı dîgerde ve sûret-i müceddedede ta'mîr olunmuş idi. 59 târîhinde ve redîflerin muvazzafa kalblerinde yeni teşkîl buyrulan Der-sa'âdet ordusunun piyâde ikinci alayı kumandasıyla iştigâl ve 1261 senesi Muharremi'nin yirmi dokuzuncu günü mirlivalık rütbesiyle nâ'il-i me'mûriyyet bîhemehâl olunup ol evânda ba'zı me'mûriyyet-i mühimme ile Erzurum ve Bosna'ya dahi gidildi. 64 senesi Receb'inin on sekizinci salı günü cennet-mekân Gâzî Abdülmecid Hân hazretlerinin istibdâl münâsebetiyle Bâb-ı Ser-askerî'yi teşrîfleri vukû' bulduğundan huzûr-ı cenâb-ı mülûkânede feriklik rütbesiyle irtikâ-yı süllem-i merâtib ve 68 senesi Cumâde'l-uhrâ'nın gurresi Pazarertesi günü Der-sa'âdet ordu-yı hümâyûnu re'isi vekâletiyle ve 68 senesi Rebî'u'l-evveli'nin selhi Cumartesi günü dahi zabtiyye kâ'im-makâmlığı ile ihrâz-ı menâsıb eyledim. 70 senesi Zi'l-hicce'sinin üçüncü günü bâ-rütbe-i vezâret Şâm-ı Şerîf vâlîliği inzimâmıyla Arabistân ordu-yı hümâyûnu müşîrliği min-gayrı istihkâk uhde-i âcizâneme tevcîh ve ez ser-i nev kadr ü haysiyyetim tenvîh buyruldu. 71 senesi Cumâde'l-uhrâ'nın onunda Şâm'den infisâl ve Der-sa'âdet'e avdetle 72 senesi Muharremi'nin yedinci Perşembe günü Harput vâlîliğine ittisâl olundu. 73 senesi Cumâde'l-evveli'nde Erzurum vâlîliğine tebdîl-i me'mûriyyet ve 76 senesi Safer'in onuncu ve Ağustos'un yirmi yedinci günü Erzurum'dan bi'l-infisâl Der-sa'âdet'e avdet ve 77 senesi Şa'bânü'l-Mu'azzamı'nın on sekizinci ve Şubat'ın on altıncı

Perşembe günü Silistre eyâleti vâlîliğine me’mûr buyrulduğumdan Ramazân ve Mart’ın yirmi üçüncü günlerinde Rusçuk’a muvâsalet olunmuş ve işbu kitâbın tab’ına şürû’da ya’nî 79 senesinde dahi Rusçuk’da îfâ-yı me’mûriyyetle meşgûl olduğumuz bedîhî bulunmuşdur.

1279

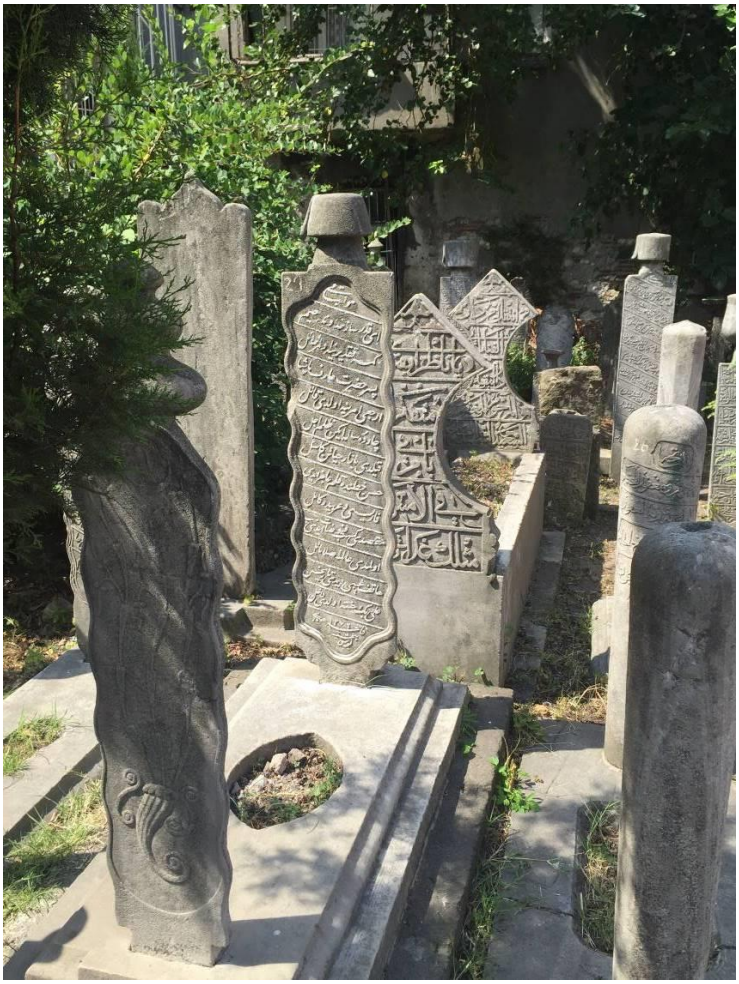
EK-3

Erkân-ı Harb Subaylarının nişânları

EK-4

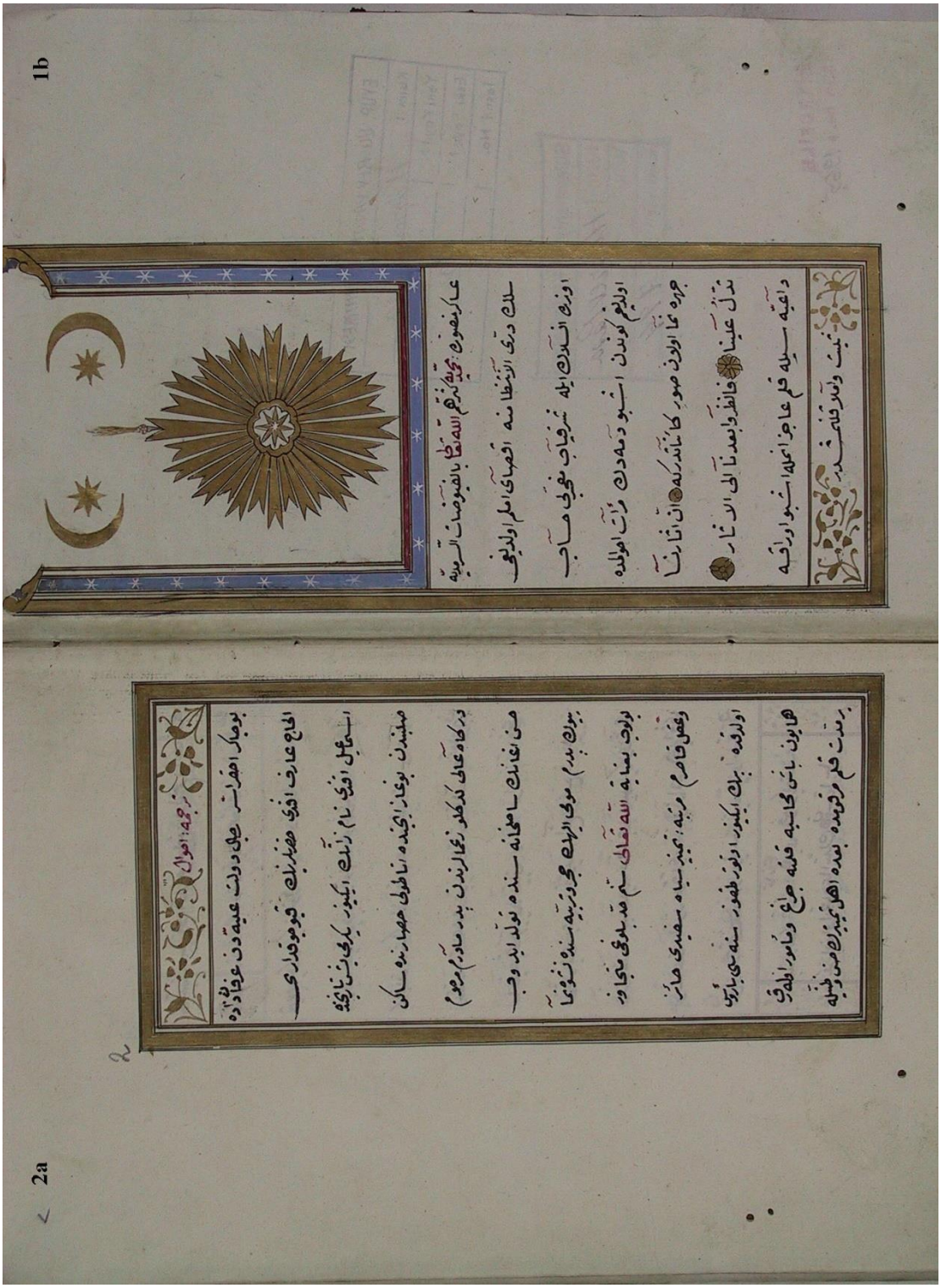
Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Kıyafeti

Ek-5

Ârif Paşa'nın oğlu Ali Bey'in mezar taşı

TIPKIBASIM

قابلیت استاد ایتمدیله مامور اولدیغم مالکانه
اوطه سنه دوام ومن غیر استحقاق خدمت مأموره
قیام ایلمکده ایکن اول عصره دفتردار بولنماده حال
دولت علیه ده مرحوم طاهر افندی حضرتلرینک حسن
کتابان وشاگردان اقلامه معتقدات اسلامیه
ومقدمات علوم عربیه ولغات فارسیه تعلیمیچون
ماهیه تحصیلیه تعیین اولنماده مواجه یه توافق
حضرتلرینک باب دفتریده واقع جامع شریف
درونده صباحلیه صف جمعه سیله برکری ثرمی
وساعت طقوز وقدری سنبل زاده وهبی افندی
مرحومک تحفه سی درسیه من غیر ضد واستحقاق

تاریخ
بدء اولدی تحفه : وهبی وصف ویرکوی
یکزبان اولدی دعا ایتدی همان سر تا بپا

سویلدم جوهر قمله عار فا تاریخنی
ایدی دفتردار افندی قبومزی پر صفا
١٢٤١

تاریخی عاجزانه انشا یله سائر شاگردانله بد
ایدوجه اول درسده مداوم اولدیغم اثناده بیاندن
مستفاد اولدیغی اوزره بیک ایکیوز قرقه بر سال
میمنت فالده مجدد قوانین نظام ملک ملت
اولوه شهنشاه عدل ایمه وشوکت عالم وشهنشاه
نوع بنی آدم ظل الله پادشاه موید من عند الله
شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو عظمتلو پادشاهمز افندی
حضرتلرینک اولی الامر عتیه ملوکانه کرامت نشانلریله
طائفه باغیه نک نام ونشانلری جریده دهردن
حک ومحا اولنه رق الطاف بی نهایه صمدانیه دن
احیا کرده پادشاه دوراده جرانی اولوه عساکر منصوره

محمّدیه جمله عندن معتبر و معتنا عسکر اولدیغی
و بو طریق فیض مظاهره دنیوی و اخروی درجاته
نیل بولنه جغی برکیجه واقعه: عاجزانه مدّ دیده:
بصیرتمه عیان یعنی اشبو عسکر منصور: محمّدینک
حال و کیفیتدن و پادشاه سلطنه زمانه غازی
سلطان محمود خان افندمز حضرتلرینه یاور و فرمانبر
و یوز لرنده فتوحات کثیره مشاهده اولنه جغی
مبشّره مستبان اولدیغندن وقعه غریبه یه
یدیجی کونی قلیورن ایله پاشا سرعسکری یه غزمت
و اولسنجکامده عسکر منصور: محمّدیه پاشیو غلطپه
باشی بکباشی نصب و تعیین بیوریلون غنمان اغا
حضرتلرینک خیمه لرینه کیروب دامنی بعد التقبیل
اوّلم بو عسکر فیض مظاهره جاکرلرینی تحریر

بیور مشلرینی نیاز و قبولکزی هر وجهله جا ایدرم
دیوب امرلرینه انتظار اوزره ایکن باش اوغلم سن دخی
بو جهتین بو عسکرلک شویله عسر تیلدر و بویله
دقتلیدر و هنوز تعلیم و تعلّمه اقتدارک یوقدر دیو
زعیتمی استزاح ایلدیکده جان و باشمی بو اغورده
و پادشاهمز افندمزک یولنده فدا ایدرم حکمی قسم ایله
اقدام و طبیعم صحیحی اولدیغنی بیان و رجا ایلدم
ایدیکمده قبولنی تعلیم فرما و مقصدیمی بیوسته
رشته لیت و عنّی ایدوب بندکی تکرار نیاز
ایتمش ایکی مده نیه مثمر اولیوب اشبو ازوایله
پاشا سرعسکری یه دوام ایتمده ایکن اولسنجکامده
عسکر منصور: محمّدیه سرعسکری بولنان حضرتلرینه
پاشا حضرتلری جاکرلرینی کوروب سؤال و بندکی اعلمی

حاکمای دولتلرینه افاده حالی ایدیکمده بیوک پدرم
مرحومك مشارالیه حضرتلرینه تردّد مناسباتی
جریانده جاکرلرینی بیلوب تعطیف برله اوغلم سنی عسکر
منصوریه کاتب یازیم طریقیله نجه نجه مآنید
علیایه نائل اولورسن بیورمش فی الحال مولی الیه خشمناک
اغایه کوندروب کاتبانه مخصوص حیمه یه مآفر
امر بیورمشدر براز دوام ایتدم ایسه جاکرلرندن
صکره لری یازیلوب نلر ملازم ویوزباشی اولوب
کوکلرینه سیمدن مصنوع ایلی ویلدوزلی
تنانه زینانه شاهانه طاقه رده نظام ثریا
انتظامده ضابط اولدیلر بنم ایسه اغزمك صولی
آقوب بن یکیوده مرادیمه واصل اولهمدم دیواه وانی
اوزره ایکن اولتاریجده کاب قوماج شاهانه

مصکیانده جندنفر مصکی اغالربارادی: سنیه:
شاهانه باب سرعسکری یه کلوب مولی الیه
عنعاده اغاده نظام متحی واصول سائره طب
تعلیم وتعلم ایتمك اوزره جاکرلرینك انصباطنده
اولوب حیمه ده قیام ایدرلرکن برلکده بولندیغم خلالده
ذکر اولنان اغالرایله فی الاصل وفی الفتم اولدیغمدن
بنم کن سؤل ایدرلرکه سن عسکریه خدمتنه مامور
ورتبه کزنه راده در جاکرلری ایسه اوج سنه
متجاوز درکه هیچ برشی اوله مدم لکن اشتیاقمدن
بوحیمه یه کندیمه مکلف ایدم جناب حقدن مرادمك
حصولنی تمنی ایدرم دیو افاده مده کل سنی عسکر
حاصّه شاهانه کشاد اوله جمله بزمله برابر کیدرلم
سندنی ضابط اولورسن سنك جمله فرصدوصالنی

بلورز ومحتشم بروجه حبی بویله یه افاده ایدرز
نافله یره امار وقت ایچه وبیروده تعب ومشقت
چکه دیو ابرام ایتمشلرایسه بومقوله شدآیده
تحمل ایتمدکجه ایلروده مکافآت جیبه یه نائل اولمز
وبوانه دن بورام بکلدم جناب حقك برواحاته
صدهزار شکراولسون سایه: جناب جرابآنیده
البته برخصوص ایله جاکرلرینی قایرمرلر بورای
ترك ایتمك عندعاجزین مجوز دکلدر جناب
حقك لطف وکرم واحسانی نهایه در الصبر
مفتاح الفرج مضمونیله جواب ویردم انلر جواب
صبر اشرایه تعجب ایتدیلر بعده عسکر حاصه:
شاهانه کشادنده کی یوز بابك وبعضی
قول اغاسی نصب بیویله رقه بکلم اولمشلر

ذکر اولنان اغالرعسکر حاصه: شاهانه رونق بولوب
رتبه کسب ایمشلرسایه: هماوایه: ملوکانه ده
جمله سی قائمقام ومیرالای رتبه: جیبه سیله مفتخر
وصباحی اولمشلردر بعزتعالی مقتدای عمر واقبال هایونلرینه
تزاید واقزون ایلسون سایه: شوکتوآبه تاجدارلرینه
خدمت واهلکم سبقت ایتدکجه رتبه: جیبه یه نائل
وانتها سنده بیوك صنایط اوله جغندن شکم یوقدر
جناب حضرت باری شوکتمآب قدرت نصاب اولمقله
تعالی الی یوم الحساب افزون مقتدرلرینه مبارك
وسعود وجود شاهانه لریه کافه: مظروف
مصون ومستور ودشمن بدخواهلری اینما کانوا
واینما توجهوا مدمر ومقهور ایلسون وعاقبت
ورد وزبانم ایکیه بلطف الله تعالی عسکر منصورك

درد نجی وبشنجی طابور لریدن کتاد بیوریلدوقه
بلکه اشبو طابورلره تحریر ایدرلر املنه مبنی
اولوقدره اجرا اولنمان تعلیمه لایکلف الله نفساً
الا وسعها نصیبه جالیشوب اقران وامثاله نظراً
جمله دن اولّ اجرای فنّه غیرت وکرکی کبی تحصیل
ایدوب مولی الیه عثمان افندیه بردنبی
افاده ونزدنده براز تعلیم اجرا برله قیدمز مصوصنی
نیاز ایلدیکمده طورا وغلم العجلة من الشیطان
دیو ویردیکی جوابلرنه محزوناً صیه یه عودت
ایلدم صالبوکه مولی الیه انما مقتضای عدم ساعدت
کوسترمش ایسه ده نیه جاکرلرنی اولادی
مقامنده طوطوب حرمت وصالیه کورمک رعایت
وتلطیف بیورمرلرایدی فی الحقیقه صکره لری

وقوعبولدن مأمورّیت جاکرانه مده ریادن عاری وسمت
سائره دده بری اوله رقه اقدیلك اجراسنده حسن
وهمّتلری قت اندرقات مشاهده اولنمش ایدی
لکن شبابلوه مقتضیاتی اولّ امرده اقصای مرادیه
هّت ایتمدیکی بلك کوجه کلوب القصبر مفتاح الفرج
اثریله تسلیده اولورایدم بروجه محرر طابور مزکورک
دخی کیرو قالمش واقران وامثالی رنکارنك البسهٔ
نظامّیه ایله کوردکجه بحرکدن طالمش ایدم بوردو
جانکاه ایله اه ایدرلر اوقات غمه مقرونهٔ
سؤلمك مصولنی درکاه الهدن تمنی واستدعا ایله
ابتدارده ایکن اول سال آیمنّت قالده روم ایلی
وانا طولی طرفلرنده دخی عساکر منصورهٔ نك
تحریرینه اراده کرامتعاده جناب کشورکشایی

متعلقه اولمغله برموجب امر واراده حضرت
خلافتپناهی ادرنه وستره وبروسه وقوتیه
بربکباشی نصبی لازم کلدیکنه اول خلاله
سرعسکر بولنانه وزیر مشار الیه حسین پاشا
حضرتلرینک معرفت دستورانه لریله ادرنه یه
داود اغا ارسال بیورلمشدر که حالا
سایه طوطی والیه ملوکانه ده رتبه رقیمه
میرلوای ایله بکلمام وعنوان پاشا آیله مکتب
شان ونام ویوجاکر احضروفی پاشای موی
الیه حضرتلرینک لوای ظفر انتمالرینه کاشه برنجی
الایلر اولدیغیزیره افاده اولنه جقدر وبروسه یه
وفی بکینک عارف اغا تعیینه بیورلمشدیکی حالا
میرالوای رتبه جلیله سیله مفتخر ومباهیدر

اغای

اغای موی الیه حضرتلری طابورتیه کاتب ویاخود
ضابط نصبیله بونبر کدی برابر بروسه یه کتورمکی
تصمیم ایله موی الیه عثمان اغایه افاده اینمش
ایسه تردد جواب ویردیکی مسموع بن کی اولدقدن
برقاچ کون مأیوس وغم کدرله مأنوس اولوب
بندن صکره بودائره فاخره یه دومأل اولدیغندن زوقنده
جوق مراتب قطعیله ضابط اولدقلرینی کورمکله
مستعد وتهیج اضطراب اولدم باش محاسبه قلمی
کتبه سندن یکدکی نام ذاتی طابور مکدره
نفر کاتبی نصبیله موی الیه عارف اغانک معیتنه
ویریله رک بروسه یه عزیمت ایتمکلریدی
بعده بعد اخر یوز مأمور بتندن درعقبه ورود موی
الیه یکدکدن میرالوای رتبه جلیله سنه

نائل وبكام اولديغنى رأى العين مشاهده وتبديك
ضمنده دامنلرى بس ايدوب افتخار بى زياده
ايتدمكه سايه مرحمتلرنده ملوكانه بولنديغمزدن
خدماتى لايقيله اجرا وصادقانه خدمت ايتدكجه
يزدنى يوميه كامران اولوزر وما قدروا الله حق
قدره فى الحقيقه حسب البشريه بويله جريان
بوحال ايله عهد اولنمق طوغريسى بك مشكل
بر كيفيت غريبه در الحاصل بوحال اوزره باب
سرعسكريده صيحه نشين قرار ايكن استانه شوكت
اشيانه دن محافظه سيجون تنظيم اولنان قراولخانه
لرك يوميه دكشمكى وروزمره تعيينات تدريك
تذييع وتقسيمنه جاكرلرى مأمور بيوريلوب
وسع مقدارى جانسپارانه خدمته مباشرت

اولنمقده ايكن بعناية الملك المتعال النبى طابوردن
دونمكشادى ميسر اولمه رقه يزدن وداعتمكده
بكبشى نصبى لازم كلمش اولديغندن جنتمكان
فردوس اشيان سلطان سليم خان طاب ثراه
حضرتلرنك زمان سلطنتلرنده تحرير اولنان
عسكر نظاميه دن لوند جقلكى قلدغنده كافه
عسكر يوزباشيلرندن اولوب بعده بولطسى غنده
كشاد بيوردقلرى عسكره بكبشى اولمه رقه
ولايتى اولان عثمانيجقده ساكن اسمعيل اغا
نام زاته موما اليه عثمان اغانك توصيه وافاده
درعليه يه جلب وطايور مكدره بكبشى نصب بيورلرقه
بوجاكر احقرى موما اليه عثمان اغا احضار وباب
اوغلى بوانه دن توقيف ايديلمك حكمى

پدرن اغا ایله الفت قدیمه مز اولوب محبتمز درجه
اخوتی گذران و مسابقت ایتمش اولمقدنناشی بابا
دوستلقی اجرا ایجون ایدی یعنی کرم سردوزکاری
کورمش برمسن آدم ایدرمکه سنی اندن یانه
ویرمیم اشته مومی الیه اسمعیل اغا هرحالده
کما معامله: ایوقت ایدرن جمیع خصوصلرنی
رویت ایدر وعنقریب سایه: طوبی وایه حضرت
شهریاریده بین الاقران کتابت لیاقتجه طوقمش
زمن سنه دخل اولمه جهتله اثناده حسن وحالنی
امضا ایدر اشته یوسمعیل اغایه سنی کتابت
ایچکز دیمشلر ایدی بوخلاصه جمله به معلوم
واسم ظفر نام تاریخ دلالتله بیان اولندیغی
اوزره قوجه برسنه سی شهر ربیع الاخر غه سی

دن تنعم عالم وشهنشاه کردون شیم افندمز
حضرتلری بالشکوت والاجلال باب سرعسکریی
تشریفه رغبت بوله اندن زمانده بسیار ملکه
تفننی پیدا ایتمش اولون عسکر منصور طالعلری
اولوقت سرکرده بولنان مومی الیه عثمان اغانک
معرفتیله طاقم طاقم نظر شاهانه یه احراز اولندقده
انشی تعلیمی اجراسیله سایه: اصاتوایه شهنشاه
جهان ارایه بومرتبدن حصه یاب اولان جمله
بندگان مسرور وشادان اولوب اشبو شادی
دوکه رن بوتحفت عظیمه نک سبب احیاسی
اولون شهنشاه جهان دوران غازی سلطان
محمود خان افندمز حضرتلرینک ادعیه خیریه لریه
تذکار ایتمشلر وجمله سی عطایای پادشاه

دائره لرینه جلب ایله اوغلمنی ناظر افندی استه
دیو فاطمه بیوزه اول عصره ناظر بولنان جلالی دولت
علیه ده وکیل سطوت متنیه ده مصطفی الحاج
صائب افندی حضرتلرینک حضورلرینه برلکده وارلوب
رسم عبودیتی بعد الادا ناظر افندی حضرتلری
جانبلرینه خطاباً اوغلمنی بوالتنجی طابور کاتب
ایده جک لکن نظام مستحدث قواعد و شروطی
بوو جهله در ایکی سطر یازی تحریر ایله کوره لم دیوه
اراده لرینه بنا لریدی جند سطر شی ترقیم و پیشکاه
عالیلرینه تقدیم ایلدیکده تحسین و افتریه بیورلوب
باقه اوغلم عسکر فیض مظاهره عسکریکز اولدقجه
رتبه جلیه ایله کامران و اقران و امثالی میانده
درجه عالیه نائل اولوب سکز اشته کابو بکتاشی

دریا نواله نائل اولمشدر ایسه ده بو عبد احقر
وبو جاکر کمنه عسکری دقتلرینه مقید اولدیغندن
حصه مند اولمه مدیغمه نه درجه مضطرب و متهیب
مایوس اولدمکه خامه ایله تحریر و بیان ایده
تقریری عدیم الامکاندر همان خوب بجا و نقطا
حضرتلری شوکتلو مرحمتلو بادشاهمز افندیمز
افندمز حضرتلرینک برکوننی صد هزار ایلون
وقت مرهونه قدر صد ایدوب ان شا الله العزیز
عسکری دقتنیه الحاقم میسر اولدقده یوزمی
جلیه یه بندگانه واقران و امثالم میانده مسابقت
علیه واصل اولمه جهده شک و شبهم یوقدر
دیو طول عمر حضرت خدیوینا هی یه دعا ده
اولوب ایرته سی موحی الیه عثمان اغا جاکرلرینی

الی اخر الدوران دائم ومنصور مظفر اولوب عامه
عباده وبالتخصیص بوعید صدیقدری اوزرنده
سایه هما وایه شاهانه لی هو تعالی حضرتلری
پرقرار بیورسون اشته عاکر منصوره محمدیه
کثرهم الله تعالی بالفیوضات الصمدیه بودرجه
محبت وبوردیه غیرت ایله خواب راحتی ترک ایدوب
روزان وشبان ناله وافغانه ایدرلمکه برکز
شوعسکره اوخالم میسر اولیدی دیودرت مالکی
متجاوز دوام ایله خدمت کتابیه نائل اولنمشدر
یازق برطاقم اجلافلره وبرطاقم بی ادراکلره که
بویله جنود منظمه شاهانه ومعسکر معتاعاکر
پادشاهانه یه یازلیوبده برطاقم کندولرینه بلز
ناهموار ادملریانه عسکر اولیله لم دیوصغینوب

باباکبی اولوب خدمت عسکریه سعی وغیرت ایله
مأمولدن فزی بودر دیدیکده دامن عالیلرینه یوس
ومنصوب اولرق حیمه ضره کلوب سایهٔ شکری
ادا وشهنشاه اسکندر اقتدار شوکتماب اقتدرلو
حضرتلرینه خیر دعا ایدوب خدمت مأموره ارجاعن
ودل قیام اینمشلرایدم رحمة تعالی حضرتلری
مبارک ومسعود ذات مکارم سمات شاهانه یه
کافهٔ خطایادن امینه ونظام مستحق قیامته
قدر باقی ایلسون کتابنه محصص اولان الیه
نظامیه اعطا اولنوب بیاکر دفی نجه نجه دعا
ایله اکثا ایلدیکنده دیدمدن ریزان اولدراشک
سرومی تعریف کتجایشیدیر موصله سلاک سطور
دکلدر همان بالجمله جنود منصوره قولری

هریه وهم محلده منصور ومظفر ایدوجب دشمن
بدخواهدن محفوظ ایلیه امیه برمدت باب
سرعسکریده اقامت اولنه رق بعده بوغازایچنده
روم ایلی قوانجی قلعه سنه مأمور تعیز ایچون ایدرن
قلعه مسندن بالطه لیمانه دکین عسکرک
تفریق واقتضا ایدن محلده توزیع وتقسیم اولنوب
ایجاب ایدن تعیینات ولوازمات سائره نک
تسویه سنه بذل تقدیه غیرت اولنمقده برمدت
اوراده اقامت وبعده باب سرعسکری یه جلبنه
اراده عالی صادر اولمغین برمعقب امر واراده حرکت
وباب سرعسکری یه وصول اولنه رق عساکرک نقصانلری
واقتضا ایدن مرمتلرینک تنظیمنه اقدام اولنوب
اولوقت روم ایلی ایالتنه سایه بخش واجداد اولان

صباوت وشبانیی کچوب نظام ثریا انتظامده بولنانلر
ازجان ودل خدمت ایدوجب واقتضا یه زیاده
کسب ایدرن سایه پادشاه محمود الحصالده
بیون مراتب قطعیه کامراده اولدقلری
کوردکده بیهوده یره ناله وکریان ایمه نک
اصلا اصلی یوقدر عقل قاصر عاجز انمه شویله
تمییز بلورمکه نظر اکسیر اثر شاهانه انجق
عساکر منصوره اوزرنده اولوب وجود عاجزانه
زنده اولدقجه بوطریقه فیض مظاهر رتبه علیا
قطعیه صفایاب وخدمت واجبه سبقت
ایتدکجه تانیاب: وفیره: خسروانه ایله چراغ
اولنه حتی اظهر من الشمس همان صاحب
فدای یکجوده حضرتلری اشبو عساکر منصوره یک

هریه

وزیر دلیر فطانتلو دولتلو رشید پاشا
حضرتلرینه انه هوالیلرن ملاعبی حاسرلرن
فهر و تنکیللرینه مأمور تیلری مناسبتیله معیت
قدیویلرینه مأمور تیمزه اراده کرامتعاده جناب
ظل الهی متعلقه بیورلمغین بموجب امر و اراده
عالی اول امرده التنجی طابورن سوقی ایجاب
ایدوب قوه برسته سی شعبان المظمدن
یکرمنجی کون باب سرعسکریدن حرکت وقوسقه
جاده سیله امرار مزده یمینی ویسارده واقع بطاق
سیر جیلر منظر اولوب مدت وفیره دنبرو بوتقوله
مرتب عساکرك امرانی کورمدکلرندن دولایی
وآیا معامله لری ندر دیو الحالی استانبولده کائنلره
جقوب مرور مزده انتظار اولونن ایکنه میانلرنده بطاق

قیل وقال ظروف کلشی ایسه دن پادشاه ظل الله افندمز
حضرتلرینك اصیاکدن شاهانه اولون جنود منصوره
قولری نظام مستحسنك اصول وشروطی درون
ایدوب اطاعت وانقیاد اوزره دیم دیلك
وکوکسلری ایلرو یمینی ویسارینه باقدقلرندن
بشقه یعقیلری استانه لی اولوب والداقرباسی
اکثریا تشیع طرزنده یعقوب دعای شاه دوراده
جریانه اغلرایده رك ربّم تعالی حضرتلری سلامت
واصاندایلسون وعالمك اولادلری اولون
جنود منظمه قولری والد ماجدلرینه اصلانکه
وفطرتیموجب ضابطانك قوماندالرینی دکلدرك
پادشاهم پادشاه اعظم افندمز حضرتلرینك
مأمور بیورد قلری محل مقصوده وصولمزمیر

اولوجب مرام شاهانه هرنه ایسه برموفق دلخواه
یرینه کتورلم و منصور مظفر اوله لم وهنوز بریکی
عسکریه برفرد یوزمزدن مکدّر اولمامش دیوکه
جناب مقدّس الهانه طلبنده اوله رق داود پاشا
قپوغ همایونته واصل وظهور کون بیتوبت ایله
فرداسی مأمور اولدیغمز الینجی طابورلرن نقرات
وضابطان قولرینی تلطیف شاهانه سزاوار
بیوریله رق ترتیبات کرمیّ پادشاهانه ری اولون
اندرون همایون سواری اغاقولریله تشریف
شوکت ردیف شاهانه بیورلمغین طابورلرکورلرن
ضابطان ونقراتی قولری نظر شاهانه یه اهراج
اولنه رق قصرهمایونلرندن نظر مرحمت اثرلریله
هریرمزمظهر وعطیه سنیه جنابکشورکشایه

باالجمله جنود منصوره قولریله بوقولریدخی نائل اولوب
مظهر دعای خلافتپناهی اولدیغمز حالده اورته
جاده سیله غربیت اولمغین وضکره لریدخی
اوج طابور بیاک ونصف الای سواری قولرینک
اهراجنه فرمان بیورلمغین اولدیغمزدن بریمی
متعاقباً سوق وارسال قلنمش وسنه مرقومه
شوّال شریفنده یکیشهر قضاسنه طرفنویسنده
جمع اولنه رق سرکرده بولنان عثمان اغا معرفتیله
روزشب تعلیم وتعلّم ایتمکده وفیمابعد دخی
اولدیغی اوزره اوقات خمسه ده دعای بادشاه
عدالت دستگاه افخم مفاخر پناهی تذکار ایدیلرک
برتخم ماه صیفه نشیه ارام اولنمقده ایکن انده
اشقیانک تجمعندن عساکر منصورهنک مشارالیه

دولتلو رشید محمد پاشا حضرتلرینک معیت حمیده لرینه
برکون اول وارلق اوزره تحریراتلری ورود ایله درآن
حرکت والصوبه عزیمت اولنمش اثار توجه باد
ومحضا کرامت تلوم حضرت شهریاری ایله عساکره
انتهیه وارمقلغنه حاجت قالمیوب قلعهٔ مذکور
دست کفاره ردده خلاص بولوب اولحوالیلرده قری
بولنماسی ایجون سکبان عسکری اقعاد اولنمه
مشارالیه حضرتلری جرالنه طرفنه سوق سمند
واجلال وعساکر منصوره دخی ازدینه ورود ایله
مشارالیه حضرتلرینه ملاقات واوج کیجه کندولرینه
مهمان وضیافت وزیاده سیله اکرام وحرمت
بیورمجه درونجی کونی وداع اولنوب جرالنه دن
امرار وچندروز ظرفنده اغریبوز جوارنده یمکلی

جشمه سنه داخل واورادن عساکری طابورطابور
انتهیه وسائر محلده توزیع وتقسیم بیورولدقدن
مومی الیه عثمان اغالرک معیتلرنده بولنمسی ایجاب
مصلحتدن ایدوکی اجلده عساکرک امور وخصوصیاتی
رؤیت ودقت لرینک بالتظیم استانه شوکت آشیانه
ایده برکن تقدیمی ایجون برهطا بوردن برکاب
برابر قالمق اوزره اغریبوزه داخل اولنوب ایجاب
واقتضاسنه کوره خدمت ودرآن تعیینات لرینک
ارسالنه مزید وسعی وغیرت اولنمقده براصول
اوزره برمدت مروره ایله بعده مقرضنا دیدانتقیا
پسنه تعیین اولنان محلده ملاقی حاضرلرینک
مراجعه لری خبرالله رق ایجاب ایدن محلده متبقیانه
حرکت واقتضاسنه کوره دقت وغیرت حمیت

رابوس اسکله سنه ورود واورایه مأمور بکیشی
داود اغا حضرتلرینک طابورینک برمعیت دفعه
ماهیه لری اعطا ویدموحی الیهدن مضی سند
اخذیله آنه طرفنه عزیمتله هنکامنده رابوس
اسکله سیله آنه وسطنده واقع قباندرت
نام محلده ارنبود عسکری لغورینه داخل واولکیچه
سرکرده بونلرک طول ابراهیم نام بلوکباشینک
لغورتمه مأموراولدوغی کیچه ساعت یدی بچوقده
لرنده ایکی کفار دوزحضرتلرینک بلوکلرنه کیرمکی
وهله اولیدن ظهورندن نشئت وبو لغورلرک
مازغال محللرینه ارنبود عسکری احراجیله محاربه
ومقاتله یه مبادرت وبرطرفدن خون صاف
واندن ماعدا ایکی طابور بیاده ایله سوای

صداقت ایتمدینه دائر مأموریته تشقه لرتحریر
وسریعاً تسییر قلنمقده ایکن کفارک هردوطرفدن
ظهوریدوجه اعدایه محاربه لازم کله رک
انشی حربه مباشرت اولنمقدنناشی اون
سکز ماهی متجاوز مدتده صالی اولنیوجه
وبواغورده قرای جانبنه درجه سنه جاشدقلرینه
جمله عندنزه معلوم وانکاردن قوه ابوعنه سی
ذی الحجه ماهیه لرینی توزیع وتقسیم ضمننده
اغریبوز محافظی عمرباشا وعنانی اغاطرفلرینه
مأمورا جاکرلرینه اراله بیوروجه بعضی قدوع ووزرائه
موجود عسکرک معاشی وماهیه لری اولدقجه
مبالغ کلیه لی دفعه موجبنجه ویرلمک اوزره بوجهله
تسییم بیوردقلرنده اغریبوزدن سفینه یه راکبا

لطف واحسان جناب باری وقوت قدسیه وعون
رسالتپناهی وعلم کرامت توام شاه کشورکشای
برکاتیله کفار دوزهقار لفورك اهتمام اولوجه
اولدیغی تفرعم ایتمش اولدیغندن قیاندرت نام
محله ایکی بچه ساعت مسافه ده واقع جبله ده
تحصن ایتمش اولمغله فرداسی میدانغ کلیلی الوب
انده یه غزیت اولنمسی تنسیب کورلیوب
مرام باطله لرینی برایوجه اکلامدن امرای
عند عاجزین دخی قریه تجویز اولدیغندن
انده قلعه سنه باروت ایله اشارت اولنوب
سکزیوز مقداری پیاده ویوز الی قدر سواری
استمداد طریقیله کلوب بالامن واتسلامه
انده یه وصولزمیتر کرده باری اولمش وماهیه

عسکریله ماهیه لریدخی قولدیته تسلیم بیورلدی
ایدی ظهور ایدن کفار ایکی بکدن زیاده لفورده
ایسه اوجیوزدن ازارنیود عسکری اولوب
معاذالله تعالی استیلا زده کفار اولوبدر بوقجهلی
غارآن ویغما ایدرلر قورقوسی مشتد اولوب
کرکن امت محمدیه رضیت وکرکن جانب میری زیاده سیله
حمایه اولمق دخی درکار ایله بلد قیاصله
محاربه ومقاتله اولنمقده برطرفدن بوغازنك
عظیمه وبرطرفدن حالمنه یه منجر اولمق دخی
تفکر ایدوب جناب حقدن مدد واعانه استدعا
ابتدار قلنمقده ایکن یرتقریب مبلغ مزکوری
لفورلو ونده لطاشی اولمه یه کوموب اورزینه
خاك اجمار ایله اعدادن کتم واخفا اولنوب

مذکوری لدی التسلیم برفح کیجه مهمان اوزره ایکن
بلسنه طرفندن اقدمجه اوچ یکدن متجاوز
روم کفره سی مرام باطله اجراسیچون آتنه جوارنده
واقع دقیوه دکرمانلرنك یوللرینی یوزدوب
وقریه لر رعایا سنك شعیر ویقدای محصوللرینه
آتش القاسیله صیلی مضرت ایدوب برفح یکدن
زیاده داوار وحیلیدن صیلی یارکیر وسائر
حیوانانده سرقه وخانه لرینی یاغمه
مالدینی یغما وکوچك جوجقلری اسیر ایدوب
قلعه دن جیقوب اوزرلرینه وارنجه قدر جمله
قرا ایتمك ایله اهل زراعه کلی غدر اولوب
رعایا وفقرا قولاری قوداسی آتنه یه کلوب
مامور اولان یکیشهری اغایه حالاری پریشان

اولدقلرینی اعلام ایدوب جمله رعایا یکدیاف
اولوب پادشاهم افزون بذل خاصی
رعایاسی اولوب سایه شاهانه لرنده برفح
قریه رعیتی قبول ایدوب عسکری سایه سنه
صغینه رفه کندو حالنه ابقا اولوب خصوصیله عسکر
نظامیه یه زخیره تدارکی ایتمده اولدیغمز جمله کزك
معلومدری ایکن برطاقم حیادید قریه لرینی هجوم
ومالدینی یغما واولادلرینی اسیر ایدوب
بوندن صکره حالتنه یه متحیر اولهجقدر بومادن
جمله متحیر یی عقول قالدقدن طرف عایدکزدن
برمقدار عسکر ترفیقیله ملتمزدن ایشه یارارلرین
سیوجه لبسنه طرفنه کیدلم وانلرك جمعیتلرینی
پریشان ایدلم والا بو خصوصه رغبت اولنمیوب

انحماض عیه بیورایسه کز یونجای کندولرینه ه
کار عدّ ایدرلر ایکی اوج کون بردفعه کلوب
خانلرینی احراق ایدرلر وارالقده سیزاقدن
دخی مضرّت اولور دیو اخالرینی عاکر منصور
ضابطانیله عقد ومشورت واخالرینه اولوب
لیسته یه غریمنه نیّت ایله برپچی طابور بیاده
وایکی بلوک سواری وبرمقدار دیلدن عاکر
ایله اوج عدد جرخه حاضرلنمقده بوجاکراطر
کندن خدمت مأموریتم ختام بولوب اغریبوزه
غریمت ایدیجك ایدم مقتضای نیّت وصداقت
بوجمیّته ه جمله اخوانمله برابر بولنوب ان شاء الله
الرحمن جناب حقّك لطف وکرمیله ملاعنك
اوزرینه واروب قهر وتدمیرلری میسّر اولدقده

بعده بوخبر مسرّت ایله اغریبوزه غریمت ایدرم
دیو بکباشی اغایه اخبار واندن صکره هوافضی
درك ایله بك مناسیدر دیوجوابلری جانمه منّت
اولوب محاربه اثنایی اکسا ومحلّ مقصوده عازم
ومترالکی اولنوب ایرته سی صباحه یاقین ساعت
قاله رکه لیسته یه دخول ایله اطرافنی اهتمامله
قوشادوب جرخه لرایله قریه مزبوری ضبط ایتدکده
بیاده وسواری عاکریدن کلوب طرفدن اتش
هر وبه مباشرت وایکی اوج ساعت محاربه اولندقده
جانلری طاقه وکریباندی جان نصرت دخی
جانب اسلامه جلوه کر ایدوکندن تحصّن ایدیجك
برمحل بوله میوب رجعت وفرار عاکر منصور
محمّدیه کثّرهم الله تعالی بالفیوضات السرمدیه

یاور باری و کرامت نوام حضرت جناب تاجدارک
نقات منصوره نك هربیی جشم اعدایه
مثال اژدر اولوب یوز اللی نفراسیله برقدار
بارکیر ایله زیاده سیله قیون ویکی اخذ اولنه رق
مرفه الباك اتنه قلعه سنه عودت اولنوب
جاکرلری بوفیه مسرت ایله اغریبوزی عزیمت
ووصولنه میسر اولدقده عمریاشا وعثمان اغا
حضراتنه کیفیت واقعه یی افاده وزیاده سیله
تحیه واقربه یولوب برمدت مرور ایله بعده
قرق درت سنه سی شهر ذی القعده نك
یکرمنجی کونی اغریبوزه برنجه ساعت مسافه ده
قزل یوقشی تعبیه اولنان دربندکوه سنکده
موجود بریلوك بیاده نك برمقداری مناویه ایله

اشاغی صوالمغه اینوب وبرازدنصکره تعبیات اخذیکون
اغریبوزه کلوب لغورك حالی بولنمسی وسیله سیله
کفار بدانجامك سرکرده سی قرجود نام لعینه ورطام
عسکر منحوسه سی ایله لغور مزکوری یاصوب
لغورده اقل وقیل بونلرك عسکر منصوره دنجی
محاربه یه باشیلوب تفنك صداسی اغریبوزده
استماع اولنه رق مقابله وقوعبولدیغی نحوداره
اولمغین اغریبوزده موجود اولان جنود منظمه شاهانه
درعقب قریه یه واماده قلنوب عمریاشا وعثمان اغا
حضراتلری معرفتیله احشامه برساعت قاله رق
سرعتله لغور مزبورك لدی الوصول ملاحظه
حاسریه عسکرك احراضنی درك ونشیجه سنك
قتا اوله جغنی فهم ایلدیکندن دراکیرویه

یاور باری و کرامت نوأم حضرت جناب تاجدارک
نقرات منصوره نك هربیی چشم اعدایه
مثال ازدر اولوب یوزالی نفراسیر و برمقدار
بارکیر ایله زیاده سیله قیون وکچی اخذ اولنه رق
مرفه الباك اتنه قلعه سنه عودت اولنوب
جاکرلری بوخبر مسرت ایله اغریبوزی عزیمت
ووصولظفرمیسر اولدقده عمرپاشا وعثمان اغا
مضافنه کیفیت واقعه یی اعلام وزیاده سیله
تحسین وافریه بیورلوب برمدت مرور ایله بعده
قرق درت سنه سی شهر ذی القعده نك
یکرمنجی کونی اغریبوزه برکوه ساعت مسافه ده
قزل یوقشی تعبیر اولنان دربندکوه سنکده
موجود بریلوك بیاده نك برمقداری مناوبه ایله

اشاغی صوالمغه اینوب وبرازدنی تعیینات اخذ ایدکجه
اغریبوزه کلوب لغوردن صاکی بولنمسی وسیله سیله
کفار بدانجامك سرکرده سی وجود نام لعینه وبرطاقم
عسکر منحوسه سی ایله لغور مزکوری یاصوب
لغوریه اقل وقیل بولنان عساکر منصوره دن
محاربه یه باشیلوب تفنك صداسی اغریبوزده
استماع اولنه رق مقابله وتوغبولدیغی نحودار
اولمغین اغریبوزده موجود اولان جنود منظمه شاهانه
درعقب قریه یه اماده قلنوب عمرپاشا وعثمان اغا
مضاتلری معرفتیله احشامه برساعت قاله رق
سرعتله لغور مزبورك لدی الوصول ملاعبت
حاسریه عساکر اهراضی درك ونشیجه سی
قنا اوله جغنی فهم ایلدیکندن دران کیروبه

شمدایله کهاف نفس اولنه رف بوجهله توقیف
ایجاب ایدوب اغیوز مادّه سنك تفصیلندن
صرف انظار برله قرق درت سنه سی اواخرنده
بعنایت الله تعالی محاربه یه فیصل ویریلوب
اولوقت روم ایلی والیسی بولنان صدراسبق
مرحوم سیم باشنك معیّت دستورنه لزنده یکشهر
قاره اولان ارنبود عساکری اوطوالیدی محافظه
ایتمك شرطیله مأمور اولدقلرندن اجرای
مأموریت ایله موجود بولنان عساکر منصوره
قولنده رعیته یه جبی مؤخّراً قطعی اراده علی
بیوریلوب ارنبود عسکرینی جرّالمنه ده امرار
وبزدغی یشکونلك ساده جه بکسمادن تعیناتی
اخذ ایدرك یوم سعودده اغیوزده حرکت

کلنجه وبنجه نجه لغورلرنی هدم وحراب ایدنجه
جانسپارانه غیرت وصداقتده قصورمزاولدیغی
اظهرمن الشمس بعده قرق درت سنه سی
تاریخنده درسعادته جمله نك جلبنه اراده علیه
شاهانه مرحمت اقترای صدور بیوریلوب مأفه
بعیده اولمق مناسبتیله نه حالده اولدیغنی اولیای
امور میانسنده برایوجه معلوم اوله مدیغندن
بربرینی متعاقب امرنامه لرورود ایتمکده حالبوکه
انشقروبدن ومقاتله: مقاومتدن بردم خالی
اوله مدیغوندن بشقه کفره: دوزحضرتلك شرّندن
وبرّوبحرك سدّوبندندن وزخیره نك ایصالندن
وندرتی کمالده ایدوکی جرّتدن انغورمیامن موفور
ملوکانه ده سرمایه: اقتخار ایدوب سآوه جه

محاربه‌یی بعض ضابطانه استشاره وازهرجهه
غیورانه ومنضبطانه حرکت جمله عندنده وضع
اولمنه قوداییه لازم کلدن صدعه‌ده ترتیبنه
مبادرت اولنوب قوداسی علی‌الّسویه عساکر منصورنده
الآن محاربه‌یه بالعموم قشلاقلرینی کروه مشریه
کوشش هوشلرینه القا وضاب حضرت باریدن
قهر وتدمیرینی استدعا ایله صباح وصلوة یقدون
لغورلرینه صولت انداز هجوم وکفّار دوزمقدار
ایله اون عدد قلعه مثالی لغورلرنی آتشبار ایتمش
وایصال صاره متعذّب بولنمش اولمغله طرفیندن
محاربه‌یه ابتدار والّتی ساعت بلد فاصله جبلک
وجبال اولنه رق مدوحیه عساکر شاهانه
جباله صعب المرور اولدن لغورینه قدر ولغورینه

دیکلی جشمه سنه ورود وریکیه بلنوتت
اولنه رق عرباشا مضتریه وداع واستفه‌یه
غیمت وقوداسی لوادیه یه وارلقدن
یدوطاشی تعبید اولنان دربند یقی افلاکه
سرچمش کوه ستک نام محلّه یارم ساعت
قاله رق اصول نظام وجریه بر مقدار یرنده
راحت ایله طائفه : اشقیا وهده : اولیدن
ظهور واجرای ملعنته جسور ودربند مرکوری
قلعه مثالی تقویت ومتانت ویروب تحصّن
ایلدکی جبلک اوکنده بوغاز واقع اولوب
بردن بیره مروری مضرّتی موجب برکیفیت
اوله جغندن طوب فندی قاله رق محلّه اقامت
واقتضاسی وجریه قراولله متانت واثواب

مال کاغد بو وجهله ایدیکه بنم سرکله محاربه ایتمك
لازم اولمیوب انجق اغوبوز محافظی عمر پاشا ایله دعوز
اولوب انکله سؤل وجواب اولدیغندن بو طولیدر
تمکن ایدرم سزدن ایسه پادشاهکز طرفندن
خط کلوب درعقبه جیکزه اراده اولدیغی بزم
معلومز وهنوز پادشاهکزدن نظر کرده سی عسکر یکز
سزدن ایله شمدیکی حالده بنم محاربه ایتم صطای
عظیمه در بنم در تبوز ده زیاده عسکری هلاك
ایتدیکز هنه ایسه کجوب درعقبه کدوب بو طولیلری
پادشاه یونانیه ویردی وبرموجب شروط قرار
ویرلدی بو کیفیت عمر پاشانك کمال بطانندن صکره
طرفینه محاربه دوشردی همان سد منله محل مقصده
عزیمت ایدوب دیو افاق وطرفینده عقد متارکه تقاوله

ملاعینی هدم وحراب ایدنجه یه قدر محاربه ومقاتله
ندن والی ساعت ارام اولیه رق واقع اولدن
مقاتله ندن تعبیر وتوصیفی قابل موصلهٔ سلك
سطور اولمیوب انجق هرکرامت نوام حضرت جناب
صدر قپناهی ایله کفار پریشان اولوب اشامدنی
تقرب ایتمکله ایلرویه مرور اولنمیه رق قرارکاهز
اولدن محله عودت اولنمق تنسیب کورلشیدی
فرداسی نیه محاربه اولنمق ایجاب ایدرسه نشای مامورینه
اکید وشدید اقدام اولنمقده ایکن ذکر اولنان
محاربه ده جند نفراسراضد اولنوب مرقومك
بنیك یدنده اشقیانك سرکرده سی اولان
ایشدونطی نام معلونك جند سطر رومی اصطلاحیله
برکاغدی ظهورنده عثمان اغا طرفنه کوندردیکی

جانبازانه غیرت اولندی وجود عاجزانه‌م زنده
اولدقجه ایدوده مکافات جمیله یه نائل اولدیغمی
بلدیکمده طوقوزدن عبودیتم اولدن هربرخدمت
مستوجب المکافات هفت تاجداریه سرموقصورم
ایتمیوب بوندده بویله دخی ایتمیه جکم جناب
عالم السر والخفیانه معلومدر حقاکه محاربه لرڈ
افواجم اولدن عسکرایله جانبازانه غیرت ایندکم
بی ریب وریادر اولحوالیدده اون یکرمی یوفاصله
محاربه لرك تفصیل حاصلی تحصیل قیلندده اولف
مدبسیله تطویل مقالدده صرف انظار قلندی
جسارتله ورود ایله اولکیجه بیوتت وفرودی
لرفقیده اولدن رهنیلری الموه وروم طائفه سنك
سرکرده لری کورمك واندوقتی عثمان اغایله براز

اولنه رزه محاربه اولنمقزیه مرفه البال
مرورزایجوده اعدآطرفنده بش مقدار سرکرده
اخذ وجانب اسلامدده دخی سوارس قول اغای
احمدبك وبیاده قول اغای صده اغا رهف
مثللو کوندریلوب درنبد مذکور ده اعدا کیرویه
جکیله رك بالسده لوادیه یه وصوطرمیتر
کرده جناب باریٔ اولوجه هقطاکه محاربه ده
بوعید عاجزدخی زبون وبی علاج قالوب
هرنقدر محاربه ده مامدرتیمز یوده ایسه نافذ
وتمك شاهانه‌لك اوای هوه تشکرنه عاجز
وقاصر ایدوکی مدآخظه وبواغورمیامن موفور
شاهانه‌م انجوه بوکون ایجون عسکر اولدیغمی
تفکر ووسعم مقداری جان وباشمی فدا ایدوب

مکالمه ایتمك اصول مصلحتدر ایدوکی بیانیله
ایکی طرفدن کاغدلر یازیله رفته رفته بوتمازیده
برلشمك اوزره اومدارسای واولجوالیلرك اصولی
به ایدوب سرکردهلری اولان قوجه وطاشو
وسائر معتبر قپودانلر یوز الی مقدار سواری
وبیاده ایله وطرفزده دفی موسی ایله عثمان
اغا ودرت یکیچری اغالرایله قول اغاری
وکاتیاله قوللری یالمعیه ایلرو واریله رفته
طرفیندن برر تفنك اتداصیله برلشوب
مصاحبنه ابتدا واصل سرکردهلری اولان ابشدوطی
تام کویا سرعسکرلریك برقطعه کاغدیه جمله یه
سلام وصاطرفی استفسار ایتمش اولدیغندن
یتقه درت یك وقیه دقیقه صکره برمقدار

رغبه

رغن سلام ارسال ایتمش ایدی موسی ایله عثمان
اغا حضرتلری یوهدیه لری هرنقدر قبول ایتمش ایسه
اوسته سندره کلنلرك امل وافکاری اولوب
کندولرطرفندن بودوستلقه هرمتاً نقیض الذنه
اولمیوب غروشلره برشال وبرجفت التون طاسلی
طبنجه وبرجفته فلنطه وبرعدد دونانمش
اسب ابشلانطیه ارسای وبرجفت سیم اوسته
یالدزلی طبنجه وبراعلا قره خورسان قلنچ ایله
ایکی یرلك برشال وبشبك غروش هدیه ده
نصفیه وبردونانمش اسب قوجه قپودانه
اعطا وطاشو قپودانه دفی بودنك عینی ویرلوب
معتبرلرندن معدود معتبر بلوکباشیلرینه رفعت
برر عدد شال وبرر عدد سیف وبشبك غروش

بدمحاربه کجوده انجوه کرامت شهریاری یراکاهی
اولوب بواصاده علیه‌ناك هوتشکرنده عاجزم
وناده نمك شاهانه یه یلمك وقدر شاهانه
شیه کتورماملك ایجوده بوقدار انسانی بخش
ایلدم بنه سایه‌ده تاجدارانه لرینه یوزلك اون قاتنی
اهاده ایدرك سزلرا کذوده کلدیکی مرتبه سعی
وغیرت وخدمت مأموره‌کزده صداقت ایدیکز
دیو افاده لرینه حقاکه بوکیفیتی بیلیو یزمز ایچون بنده
دیو جلسی ایسم اولدیلر یکیشهر قلعه وصولنده
روم ایلی ایالتنه سایه بخش واصلاح بیورلدی مرقوم
سیم پاشا مقتدری رجال دولتدن علیه‌ده الحاج صالح
افندی حضرتلری عساکر منصوره شاهانه‌یی استقبال
ضمنده یکیشهرده بر ساعت ایلرو تشریف قدریه مجدده

اعطا بیورلوب رهینلریمز اولدقده قول اغالرینك
الوب انلرك یرینه اولدقده رهینلرینی تسلیم واندن صکره
دردست یلك غرمسه ایله یرلیفت سیملی طبنجه
ویرلمکله بعده وداع اولنه‌رق جسر المنه دن
امرار واذدنیه ورود ایله اولکیجه اردم اولنوب
بوقدار هدایالی برطاقم کفره مقوله سنه
نیجوده ویرلیکز دیو اغای موی الیه یه قضیدی
سوال ایدوب جوابلرنده دینمزه دشمن اولدقلرن
برطاقم کفره معیتنده اولدقده عساکر منصوره
محمدیه بوقدر اکرام ایتسونه وبادشاهمز افندمز
حضرتلرك قدر شاهانه لرینه هالدنیه کوره
رعایت وصداقت ایدوب شوردنیه دن
جسر المنه یه قدر برعسکر همراه اولنیوب

ایدرلر حسته لرعیه سنه موضوعاً داود پاشا
قشله سنه وارمقدر یه ابتدای نظامده جاکر لریله
تحریر اولنان اوجنجی طابورلر نفر کاتبی شاکر
افندی یه کوروجی هوش امدی مراسمنی اجرا بیوره رق
بعض تسلیمات اثنا سنده کوکسنده اولان نشان
شاهانه یی کورديکم آنده یورم وکورم سوروجی
سؤل ایلدکه کاتبانه یوریه ثانی احسان
اولدی جاکر لریه عطایاً باقه قوندا شم یونشان
انجمه الای امیلرینه مخصوص اولوب طریفه آشیو
سنده تائل اولنرق دعای شاه جهانه ایله
مشغولم واکثری بوالای امیلرینی طابور کاتبانه
معتبر اندیه ایدرلر اما اول امرده کوجك ضابطاولوب
طریفه یه بوسنده واصل اولنور سندخی استانبول

تطیف ایله اوغلدم اقریه صدافریه اشته صداقت
وعاکر منصوره محمدیه اسمنه لایقه عسکر اولدیغمز
جمله عندنده مقبول وعامه ناس بومدعالره اولوب
ربم تعالی حضرتلری هر محلده منصور ومظفر ایلیوب
سایه شوکتوآیه جنابکیتی ستانیده جمله لریکزی
بنم کبی وزیر ایلیوب وعالمی زیور زینت ایدیوب
اوج کیمه یتیوتت ایله فراسی حرکت واستانه
امن وآسایشانه به عودت اولنوب کوجك جکمجه به
وصول زمیتده اولدقده استقباله کلمش اولدیغی عاکر
منصوره باشی کاتبی مرحوم یکنا افندی وعثمان بك
افندی حضرتلرینی کوروجی دامن عالیلرینی تقبیل
ایدوب اول اثنا ده عبد صدیقلری اسیر فراش
وبارکیره دخی رکوبه اقدام اولدقلرینده اندیشه تلاش

حاتم مار اولدقه اوغلنجی کون یه قدر همایونه
وارمله رخصت وجهله مکافات ونه یولده لطف وعنایت اولور صیاستده ایکمه موحی الیه
عثمان اغانک اقدامی دولت علیه ده اولدیغنه مبنی جواب یورلمسی مقتضای اراده علیه شاهانه ده
اولوب واجرا ایدیلکی تعلیمده فی الخفیفه قیام اولنمق
وجهله عندنده مسلم اولمغله رخصت مجدداً اولنمقدن
سرعسکر ذیشان حضرتلری اوزرلرینه خسرو ومحمد پاشا افندیلر
حضرتلری احیا یورولدقلری تعلیم وتعلم وپسندیده یه
موحی الیهک قدرتی تعلقه ایتمیه جکندن مسبوق
اولدن فدمنه هرمه عواطف علیه شاهانه
وعوارف بیهیه خسروانه ده میامنه اولمغله اول
پایه سنیه درگاه عالی قبوجی باشیلغنه اقران

برکت کیفیتی حاکپای هایذه وای سرعسکری یه عرض حال
ایله افاضه ایدوب سرعسکر حضرتلری پاشا افندی
حضرتلری ایله برمحفلی وزیر جلی فضل ونظیر در
مراتبه کامران اولورسن دیو جوابلرنده مظهر
شادی ومسار اولدم ومدت عمریمی یولکه مصروف
شان کوردقدم واغربیوز مسافه بعیده اولمغه
جرئتیله استانه نک نظامتی بلزایدم جناب حضرت
باری پادشاهم افندم حضرتلرینک عمر واقبال
همایونلرینه مزاید وافزون واکدار کونیه دک
مصون ایلسون سایه شاهانه لرینک بنی الاقران
وعنقریب الزمان بندمی بومنده نائل اولورم
دیو داود پاشا فضلسته وفضل ایدوب
سایه همایونیه ملوکانه ده والدینمزه ملاقات ایله

صاحبای همایونه لدی الاستیناد اجاسنه معدده
علیه: شاهانه تعلو ایدوب اولوجهله میدانی نصب
ونشانه ذیشانه شاهانه اعلام بیوریله رق
مدعوی الیه دخی تعلیم وتعلم جدیده مبادرت ایدوب
حاکر ایدیغی بولندیغم کتابت خدمتیله مشغول ومکافاتا
امیله متحیر وطی عقول اولهرده منظر ظهورات
غیبیه: الهیه اولدیغم حالده رجای وصله علیه دن
دولای عنایتلرینه اذی وضرری اولمهکله دعاگو
مضمون تبان یوقلمه جیسی اولوب کیفیت حالی افاده
والای مزکور طاپوراغلرینه برینه یوز بای ویا فوق
قول اغای نصبنه حسن وصورتنی استرضام ونمقده
واریله رجعه مدعوی الیه وضرری دخی دلیل اولوب
حضور فائض السرور حضرت سرعسکری یه دخول

وعطیه: سنیه: وفیره شاهانه ایله تلطیف
بیوریلوب دعای عمر واقبال شاهانه ایله مشغول
ایکمه باشلیاقیقوللغی رتبه: رفیعه سنه دخی
نائل وکامران اولمقدر اشته دولت علیه:
ابد قیامک هر بر خدمتنده صادقانه وتحیورانه
خدمتنده بولنمالرده بودوجهله مکافات واخر
وقتنده مضایقه جکدرمثر بویله بر پادشاه
کشورکشا ودستور تعالی حضرتلری توکنمز عمرلر
احسان ایتسونه دیو جمله لریمز نصح وبند
ایتمکلی ایدی منکی اولان الایه قومانداتیمک
اوزره برزات دراتیمندک نصبی لازم کلهرک
بدنجی الایک قائمقامی فلیه لی بکزادک حضرتلرینک
درایت وفطانتی جرتله جانب حضرت سرعسکریدن

اولیه رفه یکسی ویکاره قالدم بو قولنی رفعی امثاله
نظراً کاتبلکده اهاجع وضابطان صیره سنه ارضالم
ایله جراغ خاص بیورلمام مخصوصه ساعده وقوعت
سنیه لری شایاده بیورلماسی مراجع علیه اصفهانه
وقایعنامه لرنده نیازمدر دیو تنظیم اراده اولدیغم
حالده عثمان بك افوی حضرتنه خطاباً واقعا
تمام عسکری یه یاقشور وفناسیدر وانشاالله
بیورلر ضابط اولدراما قاعده نظامی کندوسنه
افاده ایله دیو فرمان بیورمغیه حضور دولتلرینه
جیقلوب مدعوی الیه حضرتلری اوطه سنه والدوقده
افندم امر عالیلری انجق بودرکه شمدی سن
طابور کاتبلکنده جیقوب ضابط اولمه اوطه مزده
هنوز یرتیه کاتب اولجق افوی یوقدر واهاجع

وداموسی مراسم لازمه سی بعد الاداء علم استرین
مطبق وافاده ندر دیو خطاب اصفهانه لرینه
اقدم یوصاکر احقر درت بچوق سنه در اون بریچی
الایلك اوضباطی طابورنه کتابت خدمتنده اولوب
بو دفعه الایمزایله در سعادته وصولنده بنمله معاً
وصکره لری تحریر اولنان اخوانمك اکثریسی سایه
مراحمواریه ملوکانه ده هرتی سنیه ده وقایعنامه لریله
اهاز رتبه ایله رتبه فیضیاب اولمشلرکوردیکمدن
وکشی بولندیغی طریقده فیضیاب اولمسی امنیه
بولنمسی معتبا تدنه اولدیغنی بیلدیکمدن بوصاکر
اقدم بدایت نظام ثریا انتظام مدبر و املی
وافکارم انجق ضابطلك ایشه صب القدر بولنه
کاتبلك خدمتنده استخدام اولدیغمدن نأمل امل

بیان وتسلّی خاطر ایتمشی اولدیغندہ ضروری
ینہ طابور کتابی خدمتندہ قالمشی ایچون اضطراب
درون وجدان کوناکون ایتمامك قابل اولمیوب
درونمدہ مضمر اولدوقجہ انجق بلوك ویا خود طابور
ضابطلکی اولوب هرکیمہ افادہ حال وتطویل مقال
ایتدم ایسہ برشی مفید اولمیوب قدر الرّبہ لی
تفکر ایلہ الطاف الرّبہ دن نیاز وتمنّی بہ انعام
ایدرلر میدان الایمز اولدوقجہ یکدیگر مضمرینہ برکرہ
افادہ امنیہ سیلہ واریلوب کیفیت حالی غایت
مافی الباب مآل فکری افادہ فرمہ تفکر وتبسّم
ایدرلر مطلبك ندر دیدکلرنده قولکزی
کاتبلکدہ اوراق وسلك ضابطانہ ادراج مضمونی
اولدیغنی نیازمندہ اوغلم سنی یکبشی ویا خود قول اغاسی

اولسکدہ بردن برہ ضابط اولہ مہ خفیہ ظاهر
واشکارہ طابور کاتبی تعبیری یعنی نفر کاتبی
دیملك اولور بوجرثقلہ عسکریدہ عدّ اولنمیوب
عسکر دخی اولمہ مراد اولنہ اوّل امرہ شروط
مقتضاسنجہ نفر قید اولنہ رہ صکرہ ای ضابط
اولنور بوحالہ نظراً کاتبلك خدمتی قدر اولنمز
وترك ایتسکدخی برتقریب نفر قید اولوب صکرہ ای
تعیان ضابط اولہ رہ برمدّت نفر قالورسہ
درت یشی سنہ در یونیچہ مسبوقہ اولزن خدمتلك
برطوا اولسہ ملحوظ اولدیغنہ مبنی کماکان خدمت
مزکورہ ده قیام اولنمسی تنسیب کورمش
وحسب القدر بوراون دخی اخر درلو فیضہ
نائل ومکافات اولنہ جغی ظاهر ویاهو در دیو

ادخال وباب حضرت سرعسکری به ارسال قلوب
زور نال ویوقعه اولمه زن جاکرلرنی یوز باشی اولمق
ظنیله یوم مزکوره طابور یمزه برنفر کاتب یوقلمزیه
مأمور کوندلمش وفوداسی میرمومی حضرتلری
مشارالیه وقطوا ارتلو سرعسکر ظفر پیکر شیخ الوزرا
محمد خسرو پاشا اقدم حضرتلرینه استیذانه ایتمش
ایسه بردن بره یوز باشیلغه ماعده عطیه
اصفهانلری اولیوب جاوشلوغه خدمتنده استخدام
حضوصی اراده بیورمش اولمغله میرمومی الیه نه
جاوابنمش ایسه مثم اولیوب یکدیکرودن محروم قالیوب
بوحالی ایله اون کون مرور ایدوب برکیجه مومی الیه
حضرتلری حضورلرینه جلب ایله کیفیت حالی اعلام
وجاکرلریدن کرنه ظهور ایدرایسه جانمه منت اولمق

ایده‌م انجمه بنم الحمد کلان سنی یوز باشی ایدرم
کاتبلکده یوز باشیلغه لایقه کوره‌م دیوجواب
ایدوب بوجاکرلرنیڭ ایسه انجمه مطیع سالم ملازم
دخی اولسه راضی یم اصول نظام ودرّی الانتظام
وتعلیم وتعلّمی کرکی کبی تحصیل ایدیم قدر آلای اولدنبی
حالده سایه احسانواید ملوکانه‌ده بیورلمش ضابط
اولورم امان افندم برآنه اقدم وبر دقیقه مقدم التمس
بنکانملک اسعافیله دوجار اولدیغم المدن
رهایاب بیورلمق دیونیازمه مبنی الاری زکرلرنی
اوصنبی طابورزن التنجی بلوکدن یوز باشی ابراهیم
اغا علیل ومریض وعسکرلکه الویرمیه جکی تبیّن اتمش
اولدیغندن بودوجهله جراغ اولوب منحلّ اولدیوز باشیلغی
بوجاکرلرینه تصمیم ایتمش اولدیغندن اولکیجه زوزنامه

بیانده ملازملك قدمتی تكلیفقدرنده بود فی
استعفاقه نظراً محضا لطف اولدیغنی درك
وتسویه سنی التماس ایدرك ویوالتماس عاجزانم
فریه ماعده بیوروج نظام قانونی موجنجه
جاكرلرنی ملازم نصب ایدوج ثرورناله ارضاً
باب سرعسكری یه اقاله ایتمش ایدیكنه متمر
اولمیوب جاوشی نصبم مخصوصنه اراده جناب
حضرت سرعسكری تعلقه ایتمش اولدیغندن
انی دفعی تمت عضماعدیله اوجنجی طابورك
بیكجی بلوكنه جاوشی نصب وجاوشده مخصوص
اولدیغه تفنك وبلاصفه اعطا وفرداسی
تعلیمه ابتدا ایتمش اولدیغم بونجه مدتدر خدمت
مأموره عاجزانه مده سرمو قصورم وقوعبولمیوب

بروجه نظام تكدیر اولمدم ودیوان حربی ایجاب
ایدر بر جنحه ده بولندیغم جمله ضابطانك معلومی
اولمغله حق جاریاتمده نعمت عضمایلدیكم اشبو
خدمت اقران وامثالمه جریه كورنیه رك صورت
تعجب ایله بعض اخوان تسلی رسمنه صایمشلر
ایسه بونجك اصلا اخفا ایتیوب اشبو
خدمتی دفعی مایه الرتفعا ایدینورك ایلروده مكافات
جلیله سنه مظهر رتبه ملازم رتبه سنه نائل اولورم
امیله خدمت مأمورمه قیام وثبات ایتمكده
اولدیغم حالده اوج ماه جاوشلغه خدمتمدن استخدامم
یعنی جاوشلغك هریر خدمتی ونفراتك وظیفه
زمتنی وقراول ماه سنی ومخصوص سائره سنی
كركی تحصیل واصولنی وسعم مقدارنی تكمیل

يرى دوشرايه ملازم نصب ايله ديو فرمانه
مديويدى صادر اولوب بولندقم بلوكلك ملازم
ثانيسى عليل ومريض اولوب احراجنى التماس
وزياده اينمش اولمغله اطبا معرفتيله احراج
ويريلمك لزمى ملازم ثانى رتبه سنه ادراج بيورلمق
ملازمانه مخصوص اولوب سيف ايله برقطعه
سام يلدز نشانه فروغ افشانه شاهانه
احسان وسرور شوقمدانه اشك سرورم
ريزان ونه درجه شاد وخندانه اولدمكه
تعريف وتوصيفدن بيرون عبارت ميانده
بو مقوله رتبه قطع التماس وحقيقى حال اوزره
برموجب قانوننامه همايونه ضابط نصب اولمغه
جمله عندنده معتبر ومقتضا اولدقندن تحرير

وتفتيش حاصل التماس المنده بولنه رق قريه التى
سنه سى ذى الحجه ماهيه لرينى توزيعه مقتدر شاره
سرعسكر پاشا افندم حضرتلرى تشريف بيورمقدن
جاكرلرينى كوروب تعليم تحصيل ايتدكجى ديو فرمان
عاليلرنى سايه شوكتواريه جناب خلافتپناهى
وهمت سنيه اصفانه لرينى انجه تعليم اوكرتمك
ووجود عاجزانم فنده اولدقجه هيچ خدمت
موجب افتخارم حضرت جهانداريدن بذل تقديمه
غيرت التماس عرض كمترانه فرض ايدوكندن سرمو
قصورم اولمديغنى ميدان ايم بكريلك قوللرندن
تحقيقه بيورلن ديو مبارك دامن خسروانه لريه
تقبيل ورضاى وافر شاهانه لريه تحصيل ايله كيرو
جيقوب مرعوى اليه خطاباً بكريلك اوغلم ملازم

اولنوب یورتیه رفاهره عند تبکاء مدّ درکاه
عالی قبوجی باشیلغه رتبه سنه واصل اولدم دیو
افتخار و سرور ابتهاج محمدیه سرتاجم هر فلاح
دوّار اولدیغی استعداد خداداد جرتیله
ملازم بولندیغم بلوکلک هر بر مصوصه وتعلیم وتعلّمه
مدید سعی وغیرت ایتمکده برمدّت مرور ایله قزوه
التی تاریخنده لوا زایله ادرنه یه مأمور یتمز اراده
بیورلمش اولمغله برموجب اراده سنیه جناب
جهانبانی رامز فشاد خهایونددم حرکت وداود
پاشا اکله سندهٔ سفیته یه رکوبا تکفور طاغنه
وصول زمیتر اوله رقم ادرنه یه داخل اولنوب
قراولخانه ره عاکر قوتیله رقم سایهٔ آصفانه
ملوکانه ده استراحت وتعلیم تعلّمه دقت ایدرکن

برمدّت ادرنه ده اقامت اثنامسنده بوسنه طرفنده
ظهور ایدن برطاقم فتنه ناک قهر وتنکیلدی بابنده
جرمه سنجاغی متصرفی بولنماله مخلوصیه پاشا
حضرتلرینک معیّت خیرانه لرینه مأمور بیورلمله رقم
ادرنه دن حرکت واوسکوب قصبه سنه
داخل اولوب وارادهٔ ایکی الای بیاده ایله ایکی الای
سواریدن بعده ورود ایله سردار اکرم وصدر
اعظم حضرتلرینک محمد رشید پاشا حضرتلریدن تشریف
بیورولوب ذکر اولنماله الایلردن بر الای بیاده ایله
اوسکوبه محافظه سنه ترک ایله الایلردن دیکر
الای ایله برشتنه طرفنه عزیمت اولنه رقم
اول امر برشتنه محافظه سنه مأمور بیورلمش
اولدن سلانیک والیسی اسبق احمد پاشا

صدر مشار الیه حضرتلریه کیدوب اسکوبه عودت
اولنوب مشار الیه فخریاری عساکر منصوره نك
جمله سنه زیاده سیله معامله لطف ایله مینه
مناسب طرفه غونیت بیوروب وقت شتانك
تقرر ایدن اوچ الایك بدر جسیم مملکته شتای
ایجابیدن اوچ الایکزك کیرلی قصابه شتا
تحصیص اولنه رق بعده مدسم صیفده اجرای
مأموریت ایله والحاصل یکرمی ایکی ماه دخی
بو مأموریت قیام اولنوب قوه یدن تارنجنده
استانه سعادت اشیانه یه عزیمتله اراده
سنیه تعلقیله برموجب اراده سنیه کبریلدی
حرکت و رخصاله مفخر تنشانك اون بدنجی کونی
درعلیه یه وصولله میسر اولوب صیفه مأموریتی

ویك جشم ابراهیم پاشا وبرالای سواری ایله
نصف بیاده طابوری برشته ده موجود محافظ
ایکنه اشقیای مرقوم برشته یی ضبط ایتمك
صیاق فاسده سیله محاربه یه مبادرت ایدوب
طرفیندن اتش حرویه تشبث اینمکده ایکنه برشته
ایکی ساعت قدر وقت یعنی طوپ وتفنك صداسنی
اشیده رك برمقدار یرینی راحت ایدوب
مشار الیه فخلو محمد رشید پاشا حضرتلری محاربه یه
ترتیبنده ایکنه ایلروده کرد و جانبدن مزبور
نامداری ورود یعنی اشقیای مرقوم برودیره
دانیه میوب رحمت زوفری ایله جمله سی کیروبه
عودت وقوّت کرامت جناب پادشاهی ظهوره
ایدوب اشقیای مرقومونك قرارکاهی منبع

اشکالیله کتاب ورود ایدوب مقابله صورتنی
باقیله رقعه جاکرلریدن نظام ایدیکم کتابلک فقط
یدی نسخه سنده قصور اولنمش وما باقیسی عینی
یله اولدیغندن قریه مشار الیه حضرتلرینک
معلوم وفطور عالیلری اولمش ایدی ورعایه
ورود مذکره هر الایه بر خزینه دار نصب اولندیغی
استماع بنکام اولوب الایجه خزینه دار نصب
اولمقلغی میرالای حضرتلرینه نیاز وقبولنی التماس
ایلدیکده واقعا مناسب ومستحقیه بولنه
کلنجه سنده ایدیکلی مذمته مقابل خزینه دار الیه
آزدر صباح ان شاء الله تعالی وطلوع عسکر
پاشا افندمز حضرتلرینه بردفعه اقامه ایدیلم
دیو وعد بیوروب فردای حضور پرسرور

معیت عالیلرنده بولندیغی عسکر منصور محمدیه وریقی
دوتلو محمد واصف پاشا حضرتلرینه نادیده اولوب
سکسان بش فصل بلاشکل طابور تعلیمی قوماندای
جانب حضرت سرعسکریدنه ورود ایدوب
قائمقامی داود بک حضرتری قوماندای مزبوری
مشار الیه پاشا حضرتلرندن اخذ ایده رک جاکرلرینه
ویروب امثیو قوماندالری اشکالیله کورلجه
دقت ایده رک ترتیب ایله کوره یم دیو
دیوانخانه لرنده کلدیکی مرتبه نظام وتکمیلنده
هاکپای عالیلرینه تقدیم ایلدم ویرقطعه سندی
میرالایمز بکربک حضرتلرینه تحریر وتقدیم ایلدم وزیاده سیله
تحیه واقریه بیوردیلر بعده مشار الیه قریه
پاشا حضرتلرینه جانب حضرت سرعسکریدن برقطعه

حضرت سرعسکری یه جاکرلرینی برابر کنوروب
حاکپوس دولتمانوس وجه تنعمانه لری شرفنه نائل
اولدیغنده میرمومی الیه حضرتری بالمناسبه افاده
والتماس عاجزانه مه ساعده بیورمق بومقامده
قولکز هر وجهله ادیب ودرایتکار وهر وجهله
خدمت مأموریت سنده قصور ایتمدیکی نزد بندگانمده
معلوم واشکار وذاتنده دخی طابور کاتبی ایکن
عسکرلکه هوسکار اولوب اراده کز وجهله جاشی
قید ایتدیکز اشته یوعارف ملازم قولکزدر
اوقور ویازار وتعلیم انکالرینی یوللیه اجرا ایدر
واولدیغی طبیعت شمدیه سیدقی وارور ازهر وجهله
الای جاکرانمه هرنه دارا اولسی شایته در
ونصفنه اراده افندمکدر دیو منظار اراده لرینه

اولدیغی

اولدیغی حالده فریق پاشا حضرتلرندن اسکوب
منا سبتیله قولدینی یاوجه مشارالیه سرعسکر
پاشا افندمز حضرتلرینه جاکرلرینی توصیه بیوروب
مقابلو عثمانلی بك اخوی حضرتلرینی موجود بولنوب
قلمه دوامنده القصه اولوجه مصوصیله جاشی
نصب اولدیغم اثناده تللی صاطر بیوردقلری
منا سبتیله حسن وحالی انلردن نقل وبیان قلدیغم
جنابی حقه برّاصانه صدهزار حمد وثنا
اولسونکه اوج ذات عالیقدر حسن وحال عاجزانه
برسرعسکر ذیشانه افاده ایلدکلری صحه
نامتناهی نیکانه مده نعمت عظمادن بواصانلرك
تشکرنه عاجز وقاصر اولدیغم جناب عالم السر
والخفیاته معلوم وهویدادر منظار اراده جنابی

حضرت سرعسکری اولدیغمز حالده جونکه بونلرک
حسن وحالنی جمله کز افاده وشهادت ایدیکز
یوجوجه تعلیم وتعلّم طرقنه ذهنی صاپمش
وافاده کز وجهله کتاب یاپمش خزینه دارلو
یولی عسکر تعلیمنه منافی واصلا مأمورتیی
اولمیوب یکریلک اوغلم بولنی شمدیلک یورتمیی
ایچون وانشاالله تعالی سایه شاهانه ده
یکباشی رتبه سنه نائل اولور دیو اراده علیه
سنه اولر بیورمیوب چاکرلرنلک ایله بولندیغم
بلوکلک یورتمیی مقدم اولنه ده صلاح
ارزو وسیله مأذوناً درعهده یه کلدیکی حسب القدر
دیکر الیه نقل اتمش وبلوکلک مزبوری اونبش
ای مقداری مده غیر حدّ واستحقاقه اداره

ایشی اولدیغمدن بوکیفیتی میرالای مولی الیه
هاکپای سرعسکری یه افاده سنده چاکرلرینه
مددده افزوده معامله لطف بیوروب یورتمیه
نصیبه چراغ واصیا بیوردیلر واولکیجه دخی
لیله قدر اولوب میرالای مولی الیه وضرتلرینک
استعداد قابلیتی وصای حرب میانده ابراز
غیرت وشجاعتی ظاهر وباهر اولوب میرلوا
رتبه رفیعه سنه الیوم وشایسته ایدوکندن
سرعسکر ظفر رهبر حضرتلو محمد خسرو پاشا افندم
وضرتلری میرلوا نصیبجویه هاکپای امدروای شاهانه
لدی الاستیذان اولوجهله میرلوا نصبنه اراده
کرامتعاده جناب ظلّ الهی بیوریلوب برقطعه
برات شاهانه ونشانه زیبای پادشاهانه

اعطا سیله بکام وشاد وخندان اولدیلر توقف

مشارالیه سرعسکر پاشا افندی حضرتلری جاکرانیه

خطاباً اوغلم سنك اولدقجه طبیعت شعریه ك

وارایمش بکر پاشا اوغلمك میرلوا وسنك

یوزباشی اولدیغنه دائر مدحیه انشا ایلدك

منظور مز اولدوقده دیو فرمان حضرتلری

صادر اولوجه اقلم بوجاکر عبد احقرك هرنقدر

شعرم وارایسه جاکپای عالیلرینه تقدیم اینمك

شایان اولیوب لیکن صبا وتحدث برفعه سنبل

زاده وهبی وصولنك تحقه سنی اوقودم بوجریده

مدحیه یه قدرت عاجزانم تعلق ایتمز انجق ارباب

اصفانك مقتضا ستدیه اولدیغنه مبنی

یالکز فکر سکا دیش فصلك اشکال

کتابیله اتبو مدحیه جاکپای حضرت سرعسکری یه تقدیم قلنمشدر

مدحیه ونشر نامه

شاه شاهان جهانك حضرت محمود خانی
تخت گاه عظمتده ایده دائم مدار

حضرت رب رحیم عرضکی مرداد ایتسون
صاقلسون جمله خطایادن امان یاری خدا

عقبنده اوله بتون ملك جهانه مالك
زیر حکمنده اوله جمله نفوس ودنیا

حضرت رب مجید عسکر منصور سنی
هر محله ایده منصور مسرت پیما

اولشهك یاور دستور مراحکمدری
یعنی سرعسکر منصور سی خسرو پاشا

دائم ایتسون باشمز اوزره سنك سایکی حقه
ای مشیر عظمت پایه: شیخ الوزرا

نعم کان روا حضرت خسرو پاشا
کل تاج وزرا بادشهه یار وفا

اونبنجی الیك میر الای قولنی
بو قدر کیجه سی ایتدردی انی میر لوا

هیچ بر وجهله اهمانکه حدم یوغیکن
ایلدن بنه کیده یوز یاشیمقله احیا

کور مدن منلنی اسلاف تواریخنده
سویلیوله وارسه کوران عالم سرجمله صلا

ای وزیر عظمت منقبت عالیهمت
همامور بنده موفور ایله ذاتك مولا

عمر واقبالکی همم طالعك صوابن زیاد
نوح وشن عمروکی افزون ایله الله باشا

برتوهتمك احدالرنی ایله کور
همرکاب ایله توفیقی الله کما

مدحنی ایتمکه عارف قولنك حدیمی وار
وصف پاکنده بتون عاجز وقاصر شعرا

نظومه فکرده منظور عالی بیورلقدن

ذات ملکی الصفات اصفانه لرینه مخصوص اولان
شیمه بنه نوازیدی مقتضاسنجه جاکرلرینی لطیف
ونحیه وافیه بیوروب مدحیه وتعلیم کتابی
مطالعه ایله جکم صباح یله ال دیو فرمانه
قدیولدی صادر اولوب فوراسی جاکبای
مشیرانه لرینه یوز سورمکده بشیوزغروشی
احسان بیوروب اوغلم سنی ان شاالله تعالی
عنقریب سایه شاهانه ده بیوزه ضابط
ایله رم دیو وعد عالی بیوردیلر بنم تعالی حضرتلری
پادشاه عدالت دستگاه دیانه ودولت پناه
ظل ظلیل الله افزوده نظر اکسیر اثر لرنده ذات
پرمکی الصفا تلرینی بردم ایرماسون دعالری
ورد وزباده ایله رن حضور دولتلرندن

سرورا جیقوب اولرینکا مده انا طولی
طرفه برجسیم اردو احاجه اراده جنابی وضف
پادشاهی متعلقه بیوریلوب عساکرک مالزمه لرینی
تدارک ایله ورآن باب سرعسکریدن
حرکت وبانجه قیوسندن سفینه لره رکوبمز
اثناسی حیه وداعده مشار الیه سرعسکر
باشا افندمز حضرتلری جاکرلرینی کوروب
میرلوا فره خطاباً حقه جاکرانمده نعمت عظما
اولدرقه یوعارف بنمدر مأموریتده ایکن
نسیان خاطر اولماسون بکیاشیلو محلولنده
طرفمزه ازیا ایدیلن اداره لری سزاوار بیورلمش
وعبد جاکرلریدنی ادای تشکر ضمننده قدم ده
عالیلرک تقبیل ایدوب سفینه یه راکب

ایدیلن الله تعالی ازکمیده واصل اولدرقه صوب
مقصوده غریمت وقونیه یه وصولمزمبنی اولوب
سردار اکرم حضرتلوحسیه باشا حضرتلریدنی
مأمورینک ارقه سیه الدرقه قونیه یه تشریف عالی
بیوروب یرقح کون مکث واقامت واولامره
میرلوا بکباشانک سوقی ایجاب مصلحتده ایدوکندن
معیتلرنده اولوب سکزنجی واونبرنجی الوی پیاده ایله
سوار میرالای عصمت بک حضرتلریدنی الای
والاسیله قونیه دن حرکت وایلروجانبده
غریمت اولنه رقه اسکندرونده ایکی کونه جیمه فشیه
اقامت ایله اولبنکامده جاکرلری یوزباشی بولیدیغم
بدوکت نفراتیله معاً میرلوامزاریه جیه صانیلدی
اوزرینه مأمور اولدقمز حسبیله اردوی

اسکندرونده قالدیروب غطاقیه یه غیمکدرن
جبه خانه ومهمات ایله جاکرلری اسکندرونه
توقیف بیوردقدری یعنی اولحوالیدن عربه لره
نامحدود ندره نقلی اولوب اردو جانبندن
ده وه لر ورود ایتدکجه پك درجه مهمات
ارسال اولنه رق بواصول اوزره محل مذکوره
اولدیرکوده اقامت اتمناسنده درعیه ودن
سفینه، وقیره ایله ذخیره ومهماتلرنی مرتب
دونانمای همایونه کله جك دیو استعجام اولوب
ورودی میسر اولدقده اردو جانبنه سریعاً
اعاده ایله دیو سرعسکر بونناده کردلی اوغلی
محمد پاشا حضرتلری اقدمجه قولدینه امر وتنبیه
بیوردقلرندن چند روز مرورنده اسکندرون

بوغازندن

بوغازندن اوج عدد بریقه دونانمای ظهور ایتدیکده
شاد وخندان اولهرق اسکله یه قریب کلدیکلرنی
اوج دانه کله طوب اتدیلوب اردوده
اولان جبه خانه طرفنه دوشوب صدم دونانمای
اولدیغنی وقتا اوله جفنی درت ایدوب حالبوکه
سفینه لرده مصر سفینه سی اولدیغنی ترتیبه وقوعه
اورد قلرندن فهم ایلدم زیرا بزم نظام ترتیب
انتظامك مغایری اورد قلرندن عقل قاصریمی
باشمه درمیانه ایله قارکاهمز اولان محله کلوب
نفرات قولدیه بعض کونا استشاق اولنمق
عندعاجز انمده تنسیب کوریلوب ای بنم جانم
برابر برادرلرم اشته بوظهور ایدن مصر سفینه لرینه
شمدی بوندن طشره عسکر جفار لرله محاربه یه

ابتدار ایدرلر بوراده بولنانه بوقدر مرحمات وفیره
پادشاهانه نك حفظ وقایه سیله بولنه بوانلرك
نانه ونمك شرینه ایله فکر وپادشاه عدالت
دستگاهی افندمز حضرتلرینك یولنده جان وتنلرینی
فدا ایتمك اوزره یمزه فرض اولوب اشته اوج
سفینه ده اوجیوز مقدار وزیاده عسکر
مصری ضابطانی قوماندانسیله جهازلر وزمله
محاربه ایدرلر بیزایسه سکسان مقدار عسکریز
یرده بیره هجوم ایدوب یدمزه تسلیم ایدهجکلری
جبه خانه ومرحمات سائره یی الورلر بوتقدیرجه
بردانه مز قالمیجه جالیشه رق اغورمیامز
موفقیت پادشاهانه ده جانفشانانه غیرت
وهمت وجرئته ابرازشجاعت ایتملریکزلازم

مطلوب عما جزانه مدد دیو کیفیت مرکمدر کوشی
هوشلرینه القا ومحاربه اثنایی اکسایدیرلن
سفینه مرکمدرلر لنگر انداز اولوب احشام تقریب
ایتمکده ایکن مرحمات درونده بر مقدار ذائد
جادرلر اولدیغی معلوم جاکرانم ایدوکندن وزان
جفارد دوب شب دیکور مناسبتیله نظام وجهله
قوروب برهیمه درونته برر شمع وضعیله
قراولر براقوب بوکیفیت ایله حصم طرفه اردونك
بشیوز دن زیاده عدایدوب قراولرك متانت
وفراستی علی الصباح انکی قلوقه ایله اللی النمه مقدار
مصری عسکری اکله کنارینه کتمکدایسه ده
جادرلری جوقجه کوروب بروجهله اوزرینه
کله میوب سریعاً گیروسفینه لرینه دونوب کتدیلر

اولکیجه دخی بومنوال اوزره متبصرانه حرکت وقوعسای
اوج عدد طوب اتدیلدی ایدرلن حرکت ایلدکلرنده
اردو طرفنه اقامه ایدوب یوم مزکوره ده وه لر
ورود ایدوب جبه خانه ایله معاً اردو جانبنه
غیمت ورود ایله کیفیت واقعه صحیحه یی
غایت صافی الیاً مشارالیه محمد پاشا ومیرلوا
ایله میرالایم حضرتنه اقامه ایلدم حدیعه
عاجزانه واطوار بیکانه مه هرنه ایسه تحریه
وافریه بیوروب تعجب ایدیلر قوعسای اردو ایله
عنطاقیه ده حرکت وصوب مقصودّ غیمت
ایله خومه یه داخل وبرفح کوده مکث وراحت
ایدرلن میرلوا اسکندر پاشا حضرتلری لوای
ظفر انتمالریله خومه یه کلوب برلکده حمص

جانبنه وارلدقده شام شریف والیسی دخلو الحاج
علی پاشا ومحمد پاشا ایله میرمیران کرامدن عثمان
پاشا رایله معیتلرنده کلیشلو مرتب عسکر دخی
عسکر منصوره یی استقبال ایدوب وزرای عظام
ومیرمیران کرام حضرتلرینه مزیّد حیله لرک
بیشکاهنده مرور وحمص قلعه سی جوارنده
یارم ساعت مسافه ده یانجه لان درونده ضباطان
قوماندا سیله تفتیش جانوب برمقدار راحت
ایتکدنصکره یعنی برجار یدک اوتورمقدنصکره اوچ
ساعت ایلروده واقع صحرا دوسی اولدیغنده
عساکر نظامیه نک اصلاح فبری اولمیوب اوتناره
صحرای عسکری اردو سندن حرکت وصوده بجودا وزره
طوغری کلدکلرینی ایلرو قراولر وزرایه خبرویرمش

ضابطان معرفتیله دران تفنك ال ارشی قوماندان
ایراد اولندقده اردو یرندن هرکت وحمیص قلعه سندن
اوچ ساعت ایلرو میدان محاربه یه غزیمت اولندقده
خط مستقیم اوزره هجوم قولی ایدوب سواریخ دخی
یاده دخی برساعت ایلروده محاربه یه مباشرت
ایتمکده یاده دخی اهسته اهسته ایلروییه کیدلدکده
هرالای قول طابورس اولهجه قوماندانی ایراد
ایلدکده طوب فنزلی محلده مقابل وبرساعت
مقدار تفنك اتمیه رخصت ویلوب طوب
محاربه سنه ابتدا وعاکر منصوره دخی پادشاه
یولنه جانه ویاشلرك قدایه رك ضابطان
قوماندانسته وقت ایتمکده ایکیه دردنجی الایك
میرالایی حسن بك قول ایلروقلاغوزاوزرندن

هجوم ارشی قوماندانی ایراد ایلدیکده طرفینده
اتش هروبه ومقاتله یه مباشرت اولندقده
درت ساعت بلافاصله محاربه نك تعریف
وبیانی خامه وزبان تقریردن بیرون اولوب
اشتام تقرب ایلدیکنده میدانه معرکده
کیجه یه قالمغه اصول نظامدن اولمدیغنه مبنی
طرفینده فاصله ویریله رك اردوجانبنه
عزیمت اولنمشی وبالاده ذکر واخبار اولنانلر
درعقبده ورود ایچون زخیره سفینه سیله
دونانمای همایونك محاربه هنکامنده اسکندریه
اکله سنه لنکر انداز اولدقلرینی مستجلا
تاتارکلوب تقریر واخبار ایلیوب دیکر محلدن
صادر قندیلجه ایدرلر براده اقدم وبردقیقه مقدم

نو سفینه لرده زخیره یی برتقیب جقاروب
عسکره توزیع و باقیسنی انباع محفظ ایتمسی
و مصر سفینه لری ورود ایدرلر صارقدیلوه
ایدرلرایسه فصار میری وضرتی موجب برکیفیت
اولهجفنه مبنی اردوی کیرویه جویروجب
بیلون تعیین اولنانه محل اردوی معسکر اتخاذیله
بیرده واسکندرون جانبلرینه قاراقوی ودرای
عظام مضاق تنسیب بیوروجبنی اوزره کوف
اقامت وزخیره لری سفینه لرده جقاروب
مغازه لرک وضع اتمانسنده عسکر وصری
بیلوته اوچ ساعت مسافه قاموط مانام محلله
کلوب ایصال صاح جارت ودرانه محاربه یه
مبادرت اولنه رق بش ساعتده ذیاً محاربه

اکثری محاربه لره مباشرتمز اهشامه قریب
تصادف ایلدیکندن اتش هرویه فیصل ویریلوب
طرفیندن اردو جانبلرینه غنیمت اولنمش ایسه
درعقبنده دیکر الایلر ورود ایدوب جکی وبزم
الایلرک کیدو طرفلری وقایه ومحافظه وبعض
دربند اولره عسکر اقعاد اتمسی وشاتنک کمال
شدت تندط هرالایی بر محلکنه شتایه مأمور بیورولدقده
میدلوایکد باشاتنک لواسی بولنسنی تخمنده قپلامق
اراده سنیه مقتضنجه شهریاریدن اولدیغنه مبنی
جانب مقدس سرعسکریدن امرنامه ورودیله
بولنیه داخل واوانتاه شرعیه صولی تعیین اولنه
محلده امرفرمه راکب اولدیغم بارکیرک ایاغی
سورمجوب بقضاء الله تعالی بارکیر ایله معاصویه

دوشوب غره اوله جمعه مرتبه سنه وارلمش ایکی

بعنایت الله تعالی بر تقریب تخلیص اولنمش ایشبو

بیض عتبه ابتدا اوله رقه دقیق ضمننده درسعادته

رحمت استحصالیله میرالایمز داود بك

حضرتلرینه اشبو چند سطر مستداد ایله حال

عاجزانه م افاده سنه ابتدار قلنمشدر

مستداد

حیف بکا بر چاره یه تدبیر ندر ایسا — ای کاش مردن

بود رد شقت بنی خود ایتدی سرا با — بلم بونه حکمت

غدار فلك دشمدی قدری آلدی — یاندم شررندن

ضرب ایتدی سنم اوسنه برتیغ مجلد — اول رستم قوت

غم موجی بنی آخر کردایله صوقدی — فکر مده بویله قوی

اوردی بنی یره دیره غم جکدم اصلا — یاذوسته قوت

عرض ایله کهان مالنی داود بکه عفو — هرشیده معارف

رحمت طلب ایت ضیاطنده امری نه کونا — قل حکمه غریب

رحم ایله بکا باشکیجونه لطف وکرم قل — دردم قتی مشکل

هردوز تیم کریه ایله کجه دو حالا — سندن اوله شفقت

جان نقدینی هب ایتدی قدر درد ودایه — یارده یوکدایه

اوناجرانی ایجون تکرار اعطا — رنجم کونه مرحمت

منظومه مزکوری میرمومی الیه حضرتلرینه تقدیم وبر قطعه

مرور تکرهسی نحریراً بدعاجزانه مه تسیم بیوروب

منزله راکباً درعلیه یه غریب وورود مزمیسر

اولدقده اطبا معرفتیله اوج ماه ظرفنده الحمدلله شفایاب

اولدم درعلیه یه صبه ورود مده دوچار اولدیغم

عتبه مبنی حاکپای حاجتوای حضرتلرینه عرض

یوزسورمدم هرنقدر یوزسورمکدشنه ایسه بده

بخت سیاهکارمك بسته سندده یوز سورمکه
موقوف اوله مدیغه افطا بده قالدم وصوناستحه
بنکا نمده مبذول بیوریلده شیمه بنی نوازیلری
مقتضاسنجه بحرمه طالدم قوه سکزسنه سی شعبان
شریفده یکدی بشنجی کون حضور پرسور اصفهانه لزیه
یوزم وکوزم سوروب حال عاجزانه می افاده ایتمکه
برله دانیوس دولتمانوسی مراسم لازمه ی بعد الادا
دعای عمر واقبال وذات انتعمانه لریه مشغول بوجاکر
احقره انا طولی اردوسنه مامور یت عاجزانه مده
زات برمکی الصفات اصفهانه لریه محصص اولدقلرنی
بی زهایه نك ادای تشکرنه عاجز وقاصرم بوفولدتیه
بکیشیلو رتبهٔ جلیله سیله مجدداً اجراغ بیوریلمقلری
وحد عالیلرندن نشی امثاله نظراً جرا قلنمغین وصولی

مبارك دروده وذات انعمانه لرندن نسیاده بیورمیوجب
وعد عالی وذات انعمیاری اوزره اخراز رتبه ایله قایرلمغین
انجق وذات انعمتم افندمز اداره سرعسکرانه لریه سوفلده
دیو منظور اداره بولندیغم حالده اوغلم شمدیلك
قول اغالغنه راضی اول ان شاالله تعالی عنقریب
سایه شوکتوایه جناب ظل الهیده بیورلمق منظور
اوله جغنه شك وشبهه ایتمه دیو صادر اولان
فرمان حدیویلری قول اغاسی نصیم مصوصنه اراده
عالی تعلقیله برموجب قانون نظام قول اغاسی
نصب ونشان ذیشان شاهانه احسانیله نائل
مطلب اولنمش ولاجل التشکر حضور فائض النور
حضرت سرعسکری یه وارلدقده جاکرلریه عطایای
اوغلم بادشاه جهاندوران غازی سلطان محمود خان

اقتضا حضرتلرینك انور میامنه موفور بادشاهانه
صدده وصداقتله خدمت ایدکجه عسکریجه
قایریلور وازهرجهت رعایت وحرمت وشیان
ظاهر اولیه رق بنی الاقرانه مشار بالبنان
اولورسن کورهجم سنی منبع احسانه وغیورانه
خدمت ومأموریتنده قیام وثبات ایله دیو
جاکرلرینه مطاع عالی یورمش اولدیغندن
شهنشاه جهان وبادشاه جهانبان حضرت
صاحبقران خطان محمود خان افخمی سریر
سلطنت جهانداریلرینك الی الاخر الدوران
قائم ودائم واقتدای دنی امور دولت
علیه وجنود منصوره اولرینك سایکی دائم
ایلیون یواسان علیه نك ادای تشکرنده

عجزی تمایان ایده رك صله مدتی مرور
مرور ایتمکزین بولیه اعزامم حصولنی التماس
ومساعده علیه لری سزاوار بیوریله رك
بیورلدی جناب حضرت سرعسکری اعطا ایله
عسکرك شتائیه الیه لرینی دخی قولدینه
ترفیقاً بولی جانبنه عزیمت ووصولنده
اولوب بر مدت بولیده اقامت اولنه رك
بعده لوازم ایله ازنکمیده جلبیزه اراده کرامتعاده
جناب ظل الهی شرفیاب حضور بیورلمغله
بموجب اراده حضرت سرعسکری ورود ایله
هرکت وازنکمیده بالوصول حضرته نشیه
استراحت وتعلیم وتعلمه مباشرت ایله
بر مدت اقامت اولنوب میرلوا بکر پاشا نك

در سعادته جلبنه اراده سنیه جناب پادشاهی
تعلّقه ایتمش اولدیغندن بو قطعه مکتوب مضمونی
سرعسکری ورود ودرآن عزیمت ووصولنده
عساکر حاضره شاهانه یه تبدّلی ایجاب
حالدن ایدوکنه مبنی منخل اولون میرلوالغه
شایان لوای مکرمت ایکنجی الایی میرالای
داود بک حضرتلری هو جرعه ادیب ودرایکا
وبدایت نظامدنبرو امکدار وصداقتشعار
وبونجه محاربه لرده جانسپارانه وغیورانه
خدمتی جمله عندنده نمودار واشکار ایدوکندن
رضاو مشارالیه سرعسکریاشا افندمز
استیلریله میرلوا نصبنه ماعده علیّه
شایانه بیورلمغیه حکمپای شاهانه رخ

وقدم جناب کیتی سنانی تقبیلنه شرف نائل اولمله
بکام وخندان ومیرلوالق محصوص برقطعه
نشان فروغ افشان شاهانه احسان
همایون بیوریلهرق مفقده زیاده سیده حرمت
ورعایت اولنوب ازنکمیده اولان لواسنی درعهده
اعاده ایجون برمرتبه اراده عالی ازنکمیده کلوب
عساکر منصوره یه سفینه لری راکبا در سعادته
ارجاع ورامی قشلده همایونه واصل اولوب
برمدّت اقامت وبعده ادرنه طرفنه مأموریتجه
اراده بیورلمغیه درآن حرکت وادرنه یه وارلدقده
قشلده همایونه دخول وتعلیم تعلّمه ابتدار
واوانده میرلوا داودپاشا درعهده مزاجنده
قالمش اولدیغندن اشقودره یه مأموریتجه وارمله

پلدیکندن جانسپارانه خدمت مأموریتنده
سر موقصور ایتمیوب واصلا فتور کتورمیوب
برتبه تعلیم ایله مشغول اولدیلرکه تعریف
وافاده سی ممکنه دکلدر جناب حضرت باری
یوعسکر منصوریی پادشاه سلطانیه زمان
غازی سلطان محمود خان افندمز حضرتلرینه
یاغمبوب سایه طوبی وایه تاجداریه
اوزرینده دائم ولوای ظفر انتمالریه منصور
مظفر ایلسونه امین دعاسیله مشغول ایکن
ایدوب اعزامز مصوصنه مؤخراً اراده بیورلمغین
نفرات منصوره نک دراد مالزمه لری تدارک
اولنرق اسکدرونه عزیمت وبلطف الله تعالی
وصول میسر اولدقده قلعه بیشکاهنه

ادرنه یه ورود ومهیا اولان جنود منظمه
شاهانه یی ادرنه قشلاو همایونندن دعای
عمر واقبال پادشاهانه اغازیله احراج واسکندریه
محصلی اولان عسکر حاصه شاهانه سواری
فریقی محمد حافظ پاشا حضرتلرینک معیت عالیلرینه
مأمور یتمز مقتضای اراده : جناب تاجداری
ایدوکندن چند روز ظرفنده مناسب نام محله
لدی الورود حیمه نشین اقامت وتعلیم تعلم ایله
سایه عنایتوایه ملکانه ده هر وجهله استراحت
وکوه یکوه رلودرلو انشی تعلیمدی اجرایله بشیوز
قطوه مسافه یه قیوطرنده تخته نشانه قورشونه
اتدی نقض حاصل ایتمک واجبه زمت عبودیت
وراثیه : صدوه طویتمز ایدوکنی نفرات منصوره

تاریخ

جناب حضرت محمود خان شاه هشته دوران
جهانی سایه سنده ایدی هب قرم ودشاد

اولده عسکر منصور محصوص یونکن قشله
نفوز عدل ایله اسکندریه اول نوایجاد

بری جوهر بری نام بولدی عارف ایکنو تاریخ
کهاکم افتا ایتشی عجب بوعارف اسمك آد

جدید یاپدی دلکشی قشله وآلای قریه باشا
بجا یوقشه ای بالا قریه باشا ایلدی آباد

۱۲۵۰

بعده قشله قدرین تکمیلنده دعاسی اوزره فرض
اولنده وتنعم عالم وشهنشاه کردوده شیم افتخار
خلدانه غیر دعا ایدرن قشله قدره کیریلدب
سایه شوکتوآیه ملکانه لرنده استراحت اولنمقده
برمدت مرور ایله ایکیوز الی سنه سی درسعادتده

صیه لرقوریلوب برمدت اوراده ارام وهربرخدمت
مستوجب المفوات حضرته جرباندارینه بذل تقدینه
غیرت ایدرن شتانك تقرب وجرشیله بربطابور
قلمه یه ارسال قلنوب ویکربطابورلرن تحصن ایدوجك
قونلمه وقشله قدرین ندرتنده مجدداً قشله قدر
بناسی مصوصی درسعادته استیزانه اولروه
اجرا وبناسنه اراده عالی تعلقیله ایجاب واقتضاسنه
کوره قشله قدر بنا اولنوب جاکرلری دفعه
من غیر مدٍ واستحقاقه وسع مقداری
اشیو جندیت تاریخی تبه کاراتشا ایدرن
مشارالیه محمد حافظ پاشا حضرتلرینه تقدیم
ایلدم بسندیده اولنوب قشله مزکوره دن
قیوسی بالا سنه اونیکیه اولنمقده ایدوکی

در سعادتده ساکن بدرم تولدی ظن فنده وارد اولدیغم
مکتوبک مالنه نظراً حالدی دیکر کوندہ وکیفیت حالی
عاجزانه لری تعریف فدن بیرونده ایدوکندن بشقه
تحریر واشیا فاری برکمال اولمش اولدیغنه مبنی
استحصال رخصت ایله درسعادته عزیمتم
خصوصنی التماس ایتمش اولدیغندن اوشانمیه الایم
راشد بک حضرتلرنک حسب الایجاب درسعادته
عزیمتی اقتضا ایدرن صاحبای حضرت عسکریه
بالاستیذان شایاد بیورمیوب ساعة عذیه لری
موجبنجه یدموی الیه برابر شیمالی المعظمک
اون بشیکی کون اشقودره ده حرکت واستانه
امنه واشیا عزیمت وروصولمز میسر اولدقدن
والد ماجدلرم ایله ملاقات والحاصل هذه

درسعادتده ظهور ارادیه انتظاراً اقامت
وفریضه ذمتم اولدیغی اوزره دعای عمر واقبال
شهریاری یه مداومت ونائل اولدیغم قوانی نعمتک
تشکرینه موفقیتم حضوصی جناب حقدن
استدعا ایله بوندہ بویله طریق قصیر
اولمقلی تمنا ایتمکده اولدیغم حالک میرالای
موسی الیه حضرتلرینک الایته قول اغاسی
اولدیغم کوندہ اشبو دمه دن صوکره بکاهده
درلو درلو اندوهلا وکدنا کوده اضطراب
اوزره عتاب ناسزا حرکتدی اقرانه واشبال
میانده ازهد جهت جرکیه وهوبکاهده
بیهوده بیوده دون معامله ایلدیکی برج نظام
مقابر یکیفیت نامهوار اولوب بوجهله جاکر

خصوصی نیازم بابنه تقدیمه اجتماد اولنان
عرضحال مضمون اصفانه لری بیورلدقده شارالیه
سرعسکر پاشا افندمز صیلی تعجب وتفکر بیورمشلر
عسکر منصور محمدیه ناظری وصولو سعدی افندی
حضرتلرینه خطاباً بوقول اغنی عارفی شیمدیلک
بوراده توقیف ایدن دیوانه مومی الیه افندی حضرتلرینه
فرمان بیورمشلر قلرنده تشکری حاوی قدم عالی
اصفانه لریه تقبیل ایله حیات جاودان بولدم
همان جناب حضرت پادشاه ذات پرمکی الصفات
حضرتلری دوجهانده مسرور وشاد وان
ایلیوب هرنکبات دهر وزمانده وراماف
ایمک وعالریه مداومت ومواظبت اوزره
اولنعم جناب حضرت واجب الوجود حضرتلرینه

احقری یرقج دفعه بلاجنجه محبس ایدوب
جاکاری ایله جنجه نیدوکیه اصلا بلم وکیفیت
ترکدری افاده ایتمکله حضور عالیلرینه کیدم بویله
فرماده ایله هیجان ایتمامک قابل اولیوب جناب
حضرت باریده خلاصم استدعاسنده اولدیغم
وخصوص ترکمه جمله ضابطاته میانده کودکیی
انکارده الحاصل مدیر مومی الیه حضرتلرینک صن
وهمتلرینه موفقه اولدیغمه مبنی الی یرسنه ای
محمدنده شارالیه وصولو محمد خسرو پاشا افندی
حضرتلرینه بیمار خانه ده عرضحالی تقدیمیله حالی
وکیفیت عاجزانه می غایت مالی الباب مالی ترکدری
افاده عاجزانه مدن دیکر الایه یعنی ریادف
عالی رسمت سائره ده بری اولدیغه توقیدم

کون کبی اشکار در هو بکانم مده بوکونا الطفت
بی غایات تشکرنه عاجز وقاصر قالوب

بعض کاتیاده انشی زیاده وشاعرانه معارف
نشاده یعنی زمن اهل عرفاده حضرات سال جدید

تقریب کونا کونا تاریخدانشا یرله تقدیم ایدکلری
استیع بکانم اولدیغنه مبنی بلا موزون

اشبو جند بیت فریاد نامه ایله الی برسنه سی
تاریخی انشا اولنرق حاکپای اعلی وای حضرته

سرعسکری یه مدغیه هدیه تحریر وتقدیم قلنمشدر

فریاد نامه وتاریخ سال

اصغا دانشورای ملتجای خاص وعام
نوح وشی عمرک مزید ایتسون جناب کبریا

حق وصیتک عالمرا اولیجون جاندن
دائمه هر روز شب ایلرو عای بای ولدا

حضرت سلطانه محمودن ظلال فیضنی
سایبان ایتسون بقا الله تا روز جزا

قابلیتی افاقه لطف وشهرتنک حاتم کبی
کورمامشدر شمدیکی چشم فلک ایتمز ریا

داورا جاکر نوازا اصفا قدراکرا
عالمه لطفنک روان ایدن همان سرتا بپا

دائم ایتسون بختمزه سایکی الله سنک
عسکر منصوره یا آیرماسون سندن خدا

شاه جمجاه جرا آباندن سنی رب الانام
اولشهنشاهیده سندن ایتسون بردوم جدا

وصف باکنده زبانم لال اولوب عاجز قالور
ایلیم درکاهنه رخصت ویریرسن اشتکا

صالیورم دامنک محکمجه هدتدم دیرایکن
عاقبت دور ایلدی جور فلک حیفا بکا

یاندی جانم یا قیون دوزخده بنم کمه یی
جانه باشم ایلدم قربان سکا جانلر فدا

دوشدی کرداب غمومه بودل ناچار آه
کمه بلمز روز کار ایدوکیه برسرد هوا

انتظارم نیجه سالی کجدی صاکیا نه
قالدی یا بنده بندن غیری برایکی کدا

هب کلوندر صاکیا به یوزسوزوب فیضک بولور
سویلیون وارسه ضدفم عاله جمله صلد

تا ازلدن هم ابدیه وار انعما
وعدعالم ایلدن حقده اصاندیکا

عرض حال ایلدم تقدیم بیمارخانه ده
درکهن تجدیده دن مانع بنی شرم وحیا

جانسپارانه بویوله خدمتم ایدی کذار
وعدعالم اوزره کجدی نوبتم ایله عطا

لطف واحسانک بکا بی حد وبایان ایلدک
نامتی ملی ایچه عمر دفترنده انتشا

عرض حاله نیازم ایلدن لطفاً قبول
سمیکی مشکور ایدن اول ذی جلال کبریا

قول اغاسی خدمتی بوجاکره تأیید مدیر
ایله کل بوبنده نه بیکیاشیلوه تاملک سزا

روز وشب دعوات خیر ایله یوزم سجاده ده
طوغریسی یوقدر خدمتم شاهد عدلم خدا

الوریرآیسم دل اول مدحتنده عاجز دور جهان
سویلدم سای جدیده بنده بر تاریخ سزا

بوتشکرنامه در تقصیرنی عفو ایلیک
بنی آلوقراله افتخار ایتسون نشاندیریکا

المظفر نفطنی بولنش امام شهریار
بولنش ایدم ذاتنه بنده مقدم بیریا

نائل امنیه وامال وبیه آلاقراخ مشار بالبنان اولدیغنده
غیرت اخروی دخی مظهر اجور ودرجات اولمغه
بی اشتباه اولمغله بومسلکده بولنان بندگان
بوانار عاجزی مطالعه سیله حصه مند وبهردار
اولوب بادشاه بنده لکنه لایقیله ورضای شاهانه
موافق خدمت وحرکتده بولنوب اغور دینی
ودولتله جان وباشی ایله جانیشه رق تحصیل
رضای عالی ایدنلر مالک دنیا واخرت ونیچه نیچه
رتب جلیله وعنایات علیه یه مقارن اولمق
وبوعبد عاجز قولاری دخی انفا بیان قلندیغی
اوزره سایه اعتوایه: بادشاهانه ایلرو
اولان اصل ومطلبه واصل اولمق غرضندن
عبارت اولوب جناب واجب الوجود وجود

المنظر تمام تاریخدر کهای اصفا
نیچه بک یل یاشه سن عارف نکا ایتسون دعا

بری جوهردار دیگر ایکی تمام تاریخله
افتخار ایتسونه بیجاکر سایه صبح وما

سعد اولا اقبای نجتد سای ایله عمرک قرون
ایلسون یاشای عایشه نوسای صفا

خاتمه ترجمه
احوال

قدلکه: مقال واشبو وجهله بط سرکذشته احواله
مراد ومرام بروجه تفصیل وتحریر بیان قلندیغی اوزره
بوکونه صادقانه وجانبازانه اغور میامنی موفور
تاجدارانه یه جان قدا ایدرک بذل وجود ومقدرت
ومقدرت ایدن بنکان صداقتشعار سایه شاهانه

61a

61

لازم الوجود خسروانه‌لی سریر سطنتده بردوام
وذات حضرت سعادتلرینه دخی تکثیر وانتظام
عساکر منصوره محمدیه یه موفقیتله مقضی المرام
ایدوب جمله سنه‌لرینی وبالتخصیص قول اغاسی
خدمتیله مباهی عارف قولری دخی املری
اوزره مسرور شاد وکام ایلسون امین
ثم امین

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmı | Hüsrev Paşa
Yeni
Eski Kayıt No. | 794